

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**KÖY ENSTİTÜLERİNDE VERİLEN GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN
GÜNÜMÜZ GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Ayfer UZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zahide İMER

ANKARA-2008

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Ayfer UZ'a ait "Köy Enstitülerinde Verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin
Günümüz Sanat Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışma, jürimiz
tarafından Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

ÖNSÖZ

Sanat, hayatı bütünleyen ve estetize eden bir kavramdır. Sanatla bütünleşmiş insan bulunduğu ortamı yücelten ve estetik beğeniyle donatan insandır.

Çağdaş eğitim sürecinde köy enstitüleri konusu ülke sınırlarını aşmış önemli bir eğitim olayıdır. Bu çalışmada çağdaş eğitim kurumu olan köy enstitülerinde, eğitimin bütünü içinde sanat eğitiminin önemi, öğretim programlarıyla Tonguç'un sanat eğitimi anlayışını, özellikle görsel sanatlar /resim-iş eğitimi incelenmiş ve günümüz sanat eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Amaç, geçmiş deneyimlerimizden yararlanarak günümüzde ve gelecekteki eğitimimizi daha sağlıklı temellere oturtacak çözümleri aramaktır.

Araştırma sürecinde değerli görüşleriyle bana yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. Zahide İMER'e, araştırma esnasında yön gösteren Prof. Dr. Şeniz AKSOY'a, destek ve katkılarından dolayı Ankara Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı'na teşekkür ederim.

Ayfer UZ

ÖZET

KÖY ENSTİTÜLERİNDE VERİLEN GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN GÜNÜMÜZ GÖRSEL SANAT EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayfer UZ

Doktora, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zahide İMER

ARALIK – 2008

Bu araştırmada, Türk eğitim tarihinin önemli bir projesi olarak yerini alan köy enstitülerinde sanat eğitime, özellikle görsel sanatlar eğitime verilen önem ve ayrıcalıkların neler olduğu araştırılarak, bu eğitim sürecinde ve sonucunda ortaya çıkan bulgular, günümüz görsel sanatlar eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

Araştırma; yazılı kaynaklara, bilimsel yapıtlara ve uzman düşüncelerine dayandırıldığı için kuramsal betimlemeye dayalı nitel araştırmadır. Yapılan nitel araştırmada “Görüşme ve Doküman İnceleme” teknikleri kullanılmıştır. Görüşmede, Ankara’da oturan köy enstitülerinden mezun ya da enstitülerde çalışmış eğitimcilerden örneklem alınmış ve görüşmelerde açık uçlu sorulardan oluşan “Görüşme Formu” uygulanmıştır. Doküman incelemesinden elde edilen ve görüşmeler sonucunda toplanan bilgiler **betimsel analiz** yöntemi ile çözümlenmiştir.

Köy enstitüleri, köylüyü bilgilendirmek ve köylüye cumhuriyet aydınlanmasını ulaştıracak eğitimcileri yetiştirmek amacıyla kurulmuş kurumlardır. Üretime dönük, katılımcı, demokratik, öğrenci odaklı, dayanışmayı yücelten ve sanatla zenginleştirilmiş bir eğitim anlayışı benimsenmiştir. Sanat eğitimi; hem eğitimin hem de hayatın bir parçası olarak algılanmış ve bu bütünlüklü eğitim sistemi içerisinde güzel sanatlar eğitimi özel bir önem kazanmıştır. İş eğitimi temellerine oturtulmuş ilk güzel sanatlar okulu olan Bauhaus, Tonguç’un sanat eğitime bakışını etkilemiş ve köy enstitülerindeki temel düşünce sistemine yansımıştır.

Bugün görsel sanatlar eğitiminde “dört disiplin”(estetik, sanat tarihi, sanat eleştirisi, uygulama) çağdaş öğretim yöntemi olarak yerini almıştır. Köy enstitülerinde adı konmadan bu yöntem önemli ölçüde gerçekleştirilmiştir. Bugün önemle üzerinde durulan; müze eğitimi, çevre gezileri, eğitimde dramadan yararlanma, koleksiyon bilincinin geliştirilmesi gibi etkili öğrenme yöntemlerini köy enstitüleri, eğitiminde ve resim-iş dersinde etkili bir şekilde uygulanmıştır.

Enstitülerde öğrenciler; kendi yaptıkları resim atölyelerini yine kendi marangozhanelerinde yaptıkları resim sehpaları ile donatarak resim çalışmaları yapmışlardır. Okulun güzelleştirilmesinden sanat eserlerinin incelenmesine, ders araç gereçlerinin yapımına varan etkinliklerle geniş bir alana yayılan görsel sanatlar/resim-iş eğitimi gerçekleştirmişler, Türkiye’nin pek çok yerinde sergiler açmışlar, sanat eğitimi içerikli sanatsal ve tarihi geziler düzenlemişlerdir. Fotoğraf dersi öğretim programında yerini almıştır. Asıl mesleği resim öğretmeni olan Tonguç, sanat eğitiminde amaca ulaşmada alınan önlemleri ve uygulamaları yakından izlemiştir.

Günümüzde sanat eğitiminin önemi anlaşılmış ve yaratıcılık, XX. yüzyılda eğitimin her alanında anahtar sözcük olarak yerini almıştır. Uygar bir insanın ciddi bir sanat eğitiminden geçmeden yetişmesi olanaklı değildir. Bu yüzyılda yine sanat eğitimine iki açıdan yaklaşılmaktadır. Sanat yoluyla eğitim ve sanat için eğitim. Köy enstitülerinde hem çocuğun sanat yoluyla eğitimine önem verilmiş hem de sanat için eğitim yapılmış ve bunun sonucunda dünya çapında sanatçılar çıkmıştır.

Cumhuriyet döneminin üretime dönük ekonomik politikalarının yanı sıra Tonguç’un öncülüğünü yaptığı köy enstitüsü modeliyle köyün ve köylünün aydınlanması gerçekleştirilebilseydi, sanat kavramı bireyin ve toplumun yaşam alanında gerektiği ölçüde yer alabilseydi günümüzde yaşanan kültür erozyonu önemli ölçüde engellenebilirdi. Toplum olarak sanata bakış açımız bugünden çok farklı olabilirdi.

ABSTRACT

In this study art education at village institutes* which has occupied an important place in Turkish educational history, especially the significance they attributed to visual arts education and the findings resulting as a consequence of this educational process are evaluated in light of contemporary art education.

The study is a qualitative research based on written resources, scientific works and expert opinions. Interview and document analysis techniques are employed in the qualitative research. For the interviews, samples were taken among graduates of village institutes graduates or faculty members having worked at the institutes residing in Ankara and during the interviews interview form consisting of open ended questions was employed. Information obtained from document analysis and from the interviews were analyzed through descriptive analysis method.

Village institutes are institutions aimed at educating teachers who would provide information and bring the republican enlightenment to the villagers. An educational understanding which is motivated to production, participatory, democratic, student-centered, glorifying solidarity and an education enriched with art is adopted. Art education was perceived as a part of life. Within a holistic educational system fine arts education has obtained a special significance. Bauhaus which was the first fine arts school based on vocational training, had influenced Tonguc's view to art education and was reflected on the basic system in the village institutes.

*Village Institutes is a group of co-ed public, boarding, normal schools that were operational between 1940 and 1954 in Turkey.

Today in visual arts education four disciplines aesthetics, art history, critical art and practice have taken their place as contemporary methods in art education. At the village institutes this method, without being explicitly mentioned, were to a large extent realized. Effective learning methods such as museum education, excursions, use of drama in education, development of the consciousness of collections were implemented at the village institutes especially during painting classes.

At the institutes students have painted and donned painting ateliers which they have built with trestles they have built in their carpentry studios. They have engaged in a wide arts-painting education ranging from beautifying their schools, researching art artifacts, building class instruments and they have opened exhibitions in many parts of Turkey and organized art and historical based trips. Photography was part of the curriculum. Tonguc whose real profession was as a painting teacher, closely followed the measures and practices aimed at reaching the goals.

Today the significance of art education has been appreciated as it has become the golden word in all aspects of 20th century education. A civilized person cannot be educated without a serious art education. In this century art education is approached from two angles. Education through arts or education for arts. At the village institutes there was both emphasis on the students' education with arts as well as there was education for arts and as a consequence world-renowned artists emerged from the Institutes.

Today's cultural erosion could have been prevented in a significant manner if production based economic policies of the republican era could have been complemented with the village institutes model, under the leadership of Tonguc, enlightening the village and villagers and if the concept of art could have taken its required position in the lives of individuals and society. Our view towards art as a society could have been very different.

İÇİNDEKİLER

<u>BÖLÜM</u>	<u>SAYFA</u>
ONAY	
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Problem cümlesi.....	4
Alt Problemler.....	4
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi.....	6
Varsayımlar.....	7
Kapsam ve Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar.....	9

BÖLÜM II.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
1.KÖY ENSTİTÜLERİ DÖNEMİ.....	11
2.KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU VE AMAÇLARI.....	14

3. KÖY ENSTİTÜLERİ DÖNEMİNDE ÜLKENİN SOSYO EKONOMİK DURUMU.....	18
4. KÖY ENSTİTÜLERİNİN MİMARİ İSMAİL HAKKI TONGUÇ.....	20
4.1. Resim Öğretmeni İsmail Hakkı Tonguç.....	20
4.2. Okul Müze Müdürü İsmail Hakkı Tonguç.....	23
4.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünün Kurucusu Tonguç.....	25
4.4. Köy Enstitüleri ve Tonguç.....	27
4.5. Tonguç'un Son Hasanoğlan Gezisi.....	27
5. İLGİLİ BAŞLICA ARAŞTIRMALAR.....	28

BÖLÜM III.

YÖNTEM.....	32
Araştırma Modeli.....	32
Evren ve Örneklem.....	33
Veri Toplama Teknikleri.....	33
Verilerin Analizi.....	36

BÖLÜM IV.

BULGULAR VE YORUM.....	40
------------------------	----

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....

1.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE EĞİTİM.....	40
1.1.1. İş İçinde Eğitim.....	40
1.1.2. Eğitimde Çok Yönlülük.....	43
1.1.3. Köy Enstitüleri Eğitiminde Demokrasi.....	44
1.1.4. Öğrenci Odaklı Eğitim.....	48
1.1.5. İmece.....	49
1.1.6. Köy Enstitülerinde Kitap ve Sanat.....	50

<u>2. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....</u>	62
2.1. YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ.....	62
2.1.1. Yüksek Köy Enstitüsünde Güzel Sanatlar Kolu.....	66
2.1.2. Yüksek Köy Enstitüsünde Heykel.....	69
2.1.3. Sanat ve Uygarlık Tarihi.....	74
2.1.4. Yüksek Köy Enstitüsünde İç Süslemeciliği.....	75
2.1.5. İnceleme Gezileri.....	77
<u>3. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....</u>	79
3.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ.....	79
<u>4. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....</u>	88
4.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE RESİM DERSİ VE MÜFREDATLARI	88
4.1.1. Resim ve Yazı Müfredatı.....	89
4.1.2. 1943-1947 Köy Enstitüleri Öğretim programlarında Resim-İş....	95
4.1.3. Köy Enstitülerinde Resim Çalışmaları.....	99
4.2. KÖY ENSTİTÜSÜNDEN MEZUN OLMUŞ RESSAMLAR.....	111
<u>5. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....</u>	113
5.1. BAUHAUS VE KÖY ENSTİTÜLERİ.....	113
<u>6. Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorum.....</u>	122
6.1. GÜNÜMÜZDE GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ, ÖNEMİ VE AMAÇLARI.....	122
6.1.1. Sanat Eğitimi ve Önemi.....	122
6.1.2. Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları (İlköğretim 1-8.Sınıflar).....	129
<u>7. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....</u>	133
7.1. GÜNÜMÜZDE UYGULANAN GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ, SORUNLAR VE KÖY ENSTİTÜLERİ.....	133

8. Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorum.....	154
8.1. KÖY ENSTİTÜLERİNİ YAŞAYAN TANIKLARLA GÖRÜŞMELER.....	154
8.1.1. Nevide GÖKAYDIN.....	155
8.1.2. Fikri CANTÜRK.....	161
8.1.3. İsmail GÜMÜŞ.....	166
8.1.4. Abdullah ÖZKUCUR.....	171
8.1.5. Turgut KAVRAAL.....	176
8.1.6. Cavit BİNBAŞIOĞLU.....	182
8.1.7. Eyüp YAŞAR.....	184
8.1.8. Mehmet AYHAN.....	186
8.2.KÖYENSTİTÜLERİNİ YAŞAYAN TANIKLARLA YAPILAN GÖRÜŞMELERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	188

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	191
SONUÇ.....	191
ÖNERİLER.....	198
KAYNAKÇA.....	202
EKLER.....	212

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, kapsam ve sınırlılıklar ile araştırmanın bütününde özel anlam yüklenen tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Ülkemizde, cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte ekonomik, kültür ve eğitim alanında yeni atılımların gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardı. En önemli konulardan biri de eğitim sorunudur. Cumhuriyetin sağlam temellere dayandırılması ve yeni kuşakların iyi yetiştirilmesi için ülke olanaklarına göre, eğitimin yeniden şekillendirilmesi ve özellikle geri kalmış kırsal kesimin, köy ve köylüye yönelik eğitim sorununun çözümülenmesi gerekiyordu.

“İdeal toplum, kendilerini gerçekleştirebilmeleri için bütün bireylere olanak sağlayacak biçimde örgütlenen toplumdur. Ahlaktan sanata, felsefeden bilime, her şey böyle bir toplumun yaratılmasına dönük olmalıdır. Bu noktada eğitimin önemi büyüktür. Eğitimin amacı öğrenciye sadece bilgi aktarmak değil, gelecekte karşısına çıkabilecek sorunlarla nasıl baş edeceği konusunda onu hazırlamak ve eleştirel bir bakış açısı kazandırmaktır” (Dewey, 2004, ss.48-49).

Köy enstitülerinin kurulduğu 1940’lı yılların Türkiye’si, özellikle kırsal kesimde okur yazar oranının çok düşük olduğu bir ülkedir. Köy enstitülerinin temel amacı bu cehaletle mücadele etmek ve köylerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapısının eğitim yoluyla iyileştirmektir. Bu amaçla köy öğretmeni ve köye yarayacak meslek erbabını yetiştirmek hedeflenmiştir. Bu elemanlar yaşamda yararı olmayan

bilgiyle donatılmış elamanlar değildirler. Sağlam bir kuramsal temele sahip, aynı zamanda iyi bir uygulayıcı özelliği taşıyan eğitimcilerdir.

“Köy Enstitülerinde eğitim; ‘iş içinde eğitim’ ilkesi kadar, ‘sanat yoluyla eğitim’ ilkesine dayanmaktadır” (Kurtuluş, 2004, s.49).

Köy enstitülerinde uygulanan eğitim klasik eğitimden tamamen farklı, iş içinde eğitim ve sanat eğitimini bir bütünlük içinde öğrenciye yansıtır. Ayrıca bireyi, sadece duygusal, estetik anlamda geliştirmeyi değil, yaratıcılığını ve kişiliğini ortaya çıkarmayı amaçlayan bütüncül bir yönden ele alır. Toplumların değişmesinde en önemli etkenlerin kültür-sanat olduğu gerçeğini köy enstitüleri eğitimde ve yaşamda gösterir.

Tonguç’a göre, “tüm eğitim etkinliklerinin sağlam kuramsal bir temeli olmalıdır. Onun amacı bilineni yenileyen “amele yetiştirmek” değil, bilinçli ve üretken bireyler yetiştirmektir” (Altunya, 2000, s.26).

Üretim içinde, uygulamaya dayalı eğitim ve öğretim modeliyle, klasik eğitim anlayışından oldukça farklıdır. Enstitülerde yaşamda yararı olmayan bilgiye yer yoktur. Öğretilecek konu ve yapılacak tarım-sanat çalışmalarının gerçeğe uygunluğu ve gerçek sorunu çözüm amaçlı olduğu görülür.

Köy enstitüleri programlarına yansıyan Tonguç’un sanat eğitimi anlayışı geleneksel sanat eğitimi ilkelerini sarsan ve yeni bir dönemi başlatan eğitim girişimidir.

“Toplumun bütünleşmesinde en önemli etken kültürdür. Kültürü oluşturan etkenlerin en büyük ve önemli kanadını “sanat” oluşturur. Bunun için Köy Enstitüleri’nde, üretim içinde eğitim, iş eğitimi ve sanat eğitimi bir bütünlük içinde yürütülmüştür” (Telli, 2004, s.42).

Köy enstitüsü programlarında, sanat eğitiminin oldukça önemli bir yeri olduğu görülür. Bu eğitim anlayışı, köy enstitülerinde sanatın çeşitli dallarında değerli ürünler veren pek çok sanatçının yetişmesini sağlar ve yine sanat kültürüyle donatılmış yaratıcı, üretken eğitimciler yetiştirilir.

“İnsan, her yönüyle potansiyel bir güçtür. Bu birikimin ve sahip olduğu yetilerin gerçekleşmesi ancak, insanın, insani değerlerini kaybetmemesi, kendini tanıması ve bilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu gizil gücün ortaya çıkması, insanın bu bilince ulaşması da ancak küçük yaşlardan başlayacak çok yönlü eğitimle zenginleştirilmiş bir sanat eğitimi ile ve yaşamın her aşamada tutarlı bir toplumsal eğitim-sanat politikaları izlemesi ile sağlanabilecektir” (Pekmezci, 2008, s.69).

Çağdaş eğitimin amacı, her an hızla değişen dünyanın dinamik yapısına uyum sağlayabilecek, her yönüyle gelişmiş, toplumsal sorumluluk bilincine sahip, yaratıcılığı ortaya çıkarılmış bireyler yetiştirebilmektir. Buda insanın sanat ve estetik eğitimiyle gerçekleşebilir. Sanat eğitimi yalnızca sanatçı eğitimini kapsayan bir etkinlik değildir, bütünlüklü bir eğitim programının parçasıdır ve burada amaç kişinin bütün yönlerinin gelişimini sağlamaktır. Köy enstitülerinin özel önem verdiği konulardan biri de bu bütünlüğü sağlayabilmek olmuştur.

“Estetik eğitimi toplumun yaratıcı gücünü ve verimini arttıran, kalkınma çabası için gerekli nitelik ve nicelikte kişilerin yetişmesini sağlayıcı ve toplumda kişilere yeteneklerine göre yetişme olanağı veren en etkili araçlardan biridir” (Cömert, 2002, s.2001).

Bu çalışmada çok genel bir değerlendirme ile köy enstitülerine yaklaşacak olursak burada üçlü bir eğitim amacının yer aldığını görürüz.

-Bunların ilki, gerçekçi olmak ve bilime saygıdır.

-İkinci amaç, bilgiyle aydınlanmış insanın kültür ve sanat yoluyla duyarlılığını geliştirmiş olmasıdır.

-Üçüncü amaç ise, köylünün günlük , pratik ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bilgi ve beceriyle donatılmış olmasıdır.

Araştırmada konunun ikinci boyutu, yani köy enstitülü öğrencilerin sanatla olan etkileşimlerinin ne olduğu ele alınmıştır.

Başlangıç olarak kavramsal çerçevede, köy enstitülerinin ne olduğu ve nasıl kurulduğu araştırılmış, araştırmanın bütünlük kazanması için o dönemde ülkenin sosyo-ekonomik yapısı genel çizgileriyle ortaya konmuştur. Bu çerçevede eğitimden

beklenen amaç ve ihtiyaçlar sergilenmiş, çözüm nerileri saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bu yapılırken sanat eēitimcisi ve köy enstitülerinin mimarı Tonguç'a bu kurumların oluşumunda ve işleyişinde belirleyici bir rolü olduēu için özel olarak yer verilmiştir.

Daha sonra bu çalışmada, köy enstitüsünde uygulanan eēitimin klasik eēitimden farkları ortaya konmuş, konumuz baēlamında sanat eēitiminin buradaki önemli rolü ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu konuda özellikle güzel sanatlar eēitimi, yani resim-iş eēitimi üzerinde odaklanılarak irdelenmiştir. Ayrıca; İş eēitimi temellerine oturtulmuş ilk güzel sanatlar okulu olan Bauhaus'dan Tonguç'un etkilenmesi ve köy enstitülerine katkısı ele alınmıştır. Günümüzde lkemizde verilen görsel sanatlar eēitiminin gelişimine, sanat eēitiminin önemine, yaşanan sorunlara deēinilmiř ve Tonguç'un kurduēu köy enstitülerinde yaşam biçimine dönüşen sanat eēitimi anlayışı ile günümüz sanat eēitimi arasında çok genel bir karşılaştırma yapılarak sonuca gidilmiştir.

Problem Cümlesi

Resim-iş/görsel sanatlar eēitiminin, Türk eēitim tarihinde özgün bir yere sahip olan köy enstitülerindeki yeri nedir, Türkiye'de XXI. Yüzyılda verilen görsel sanatlar eēitimi ile ilişkisi nasıldır?

Alt Problemler

Bu araştırmada ařaēıda saptanan bazı temel sorulara yanıt aranmıştır.

1. Köy enstitülerinde verilen eēitimin özellikleri nelerdir ve eēitimde sanat eēitiminin yeri nedir?
2. Yüksek Köy Enstitüsü'nün kuruluş amacı nedir, güzel sanatlar eēitimi nasıldır?

3. Köy enstitülerinde güzel sanatlar eğitimi ve Tonguç'un estetik anlayışının enstitülere yansması nasıldır?
4. Köy enstitüleri programlarında resim-iş/görsel sanatlar derslerin amaçları nelerdir, resim dersi uygulamaları ve alınan sonuçlar nasıldır?
5. Bauhaus'un sanat eğitimine ve köy enstitülerine katkıları nelerdir?
6. Yaşadığımız çağda, insan ve toplum yaşamında sanatın ve sanat eğitiminin anlamı ve önemi nedir, günümüzde görsel sanatlar dersinde uygulanan yöntem ve amaçlar nelerdir?
7. Köy enstitülerinde verilen resim-iş/görsel sanatlar eğitiminin niteliği, içeriği ve uygulamaları, günümüz görsel sanatlar eğitimi açısından nasıl değerlendirilir?
8. Köy enstitülerini yaşayan tanıkların enstitülerdeki genel eğitim, sanat eğitimi ve özellikle görsel sanatlar eğitimi konusundaki görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Köy enstitüleri, Türkiye'ye özgü bir uygulama olmakla birlikte; üretken ve ilginç yapısıyla dünya eğitim sistemi içinde de yankılar uyandırmış kurumlardır. Özel olarak güzel sanatlar eğitimi vermemelerine karşın bu alandaki çalışmaları da hayli dikkat çekmiştir. Bu kurumlarda eğitim-sanat bütünlüğü ve etkileşimi başarıyla gerçekleştirilmiştir. Köy enstitülerinin en özgün yanlarından biride budur. Sanatı, eğitimin ve hayatın bir parçası olarak algılamışlar, bu sayede bu kurumlardan estetik ve sanat duyarlılığı gelişmiş, sanat sever eğitimcilerin yanında bu alanda yetenekli yaratıcı sanatçılar yetişmiştir. Bu kurumlar bu yönleriyle ve dolayısı ile resim-iş eğitimine verdikleri önem ve aldıkları sonuçla dikkat çekmişlerdir. Bu nedenle

konunun bu boyutunun incelenmesi ve günümüz görsel sanatlar eğitimine nasıl esin kaynağı olabileceğinin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Eğitim hiç kuşkusuz toplumların kalkınıp gelişmesinde en önemli kurumlardan biridir. Kalkınmakta olan toplumlar için, gelişmiş ülkelerin eğitim modelleri esin kaynağı olabileceği gibi, bu konuda bir diğer önemli inceleme kaynağı da geçmişteki başarılı deneyimlerin incelenmesidir. Bu yolla hem günümüz eğitim sistemimize hem de gelecekteki eğitim düzenimize ilişkin ipuçları bulunabilir.

Köy enstitüleri eğitim tarihimizde, özgün yönleriyle eğitim sistemimizde derin izler bırakmış, yoğun tartışmalara yol açmış kurumlardır. Bu yönleriyle incelenmesi özel anlam taşıyan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Köy enstitülerinin pekçok yönü, yerli, yabancı eğitimcilere; araştırma inceleme konusu olmuştur. Sanat eğitime konu bütünlüğü içerisinde bazı araştırmalarda genel olarak yer verilmiştir, fakat görsel sanatlar/resim-iş alanında yapılmış araştırmaya rastlanılmamıştır.

Cumhuriyet döneminde güzel sanatların hemen her alanında köy enstitüleri döneminde olduğu biçimde yaklaşıldığı ve önem verildiği bir dönem olmadı söylenebilir (Arslan, 2004, s.58).

Köy enstitüleri II. Dünya Savaşı'nın çok güç koşullarında varlığını sürdürmüş, bu ağır koşullara karşın çok nitelikli, sanat kültürüyle donatılmış eğitimciler yetiştirmeyi başarmıştır. Her şeyin ekonomik olanaklara bağlı olmadığını, kurum kültürünün ve yüksek insani değerlerin kazandırılmasıyla nitelikli eğitimcilerin yetiştirilebileceğinin tipik bir örneği olması açısından enstitülerin incelenmesi farklı bir değer kazanmıştır.

Köy enstitüleri; iş eğitimi içinde insan yetiştirmeye, üretime yönelmiş oldukları için UNESCO tarafından geri kalmış ülkelere örnek bir model olarak

önerilmiştir. Köy enstitülerinde öğretmenlik yapan bir çok kişi o ülkelere gidip bunlara benzer kurumlar kurmuşlardır (Makal, 1976, s.242).

Köy enstitülerinde bütünüyle laik, bilimsel, çağdaş eğitim ilkeleri uygulanmış; bunun sonucunda okuma alışkanlığını yaşam biçimine dönüştürmüş, toplumsal sorumluluk ve yurtseverlik bilincine sahip bireyler yetiştirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında da günümüzde bu kurumların incelenmesinde ve hatırlanılmasında önemli yararlar vardır.

Köy enstitüleri, insan kişiliğine en yüksek değeri vermeyi, onun yaratıcı gücünü en ileri şekilde aydınlığa çıkarmayı da sağlayacak eğitim öğretim ilkelerini uygulamayı göz ardı etmemiştir (Tonguç, 2004, s.22). Enstitülerde iş eğitimi ve sanat eğitimi bir bütünlük içinde verilmiş, sanatı bir süs unsuru değil yaşam biçimi olarak görmüştür.

Tonguç şöyle söyler: “Büyük kumandan, büyük siyasetçi, başarılı olmuş tüccar, endüstri alanında çalışacak mühendis, büyük teknisyen, gerçek bilim adamı, eğitmen, özetle her büyük değer amacına yaratıcı çalışma ile ulaşabilir” (Tonguç, 2000, s.100).

Bu yıllarda gerçekleştirilen kültürel etkinlikler, teknik eğitim, güzel sanatlar atılımı gibi uygulamalarla insan kişiliğini tam anlamıyla geliştiren, bütüncül, çok yönlü, öğrenci merkezli eğitim gerçekleştirilmiştir. Katılımcı ve demokratik eğitimin en zor koşullarda da uygulanabilirliği gösterilmiştir. Sanat eğitimine, bu eğitim anlayışının dışında değil tam da merkezinde işlevler yüklenmiş ve önemli roller verilmiştir.

Varsayımlar

Köy enstitüsünde resim-iş öğretmeni olarak görev yapmış, öğrenci olmuş sanat eğitimcisi, ressam ve enstitü mezunu eğitimcilerin, konuyla ilgili görüşlerinin alınması araştırmayı aydınlatacağı varsayılmıştır.

Köy enstitüsünde görev yapmış, öğrenci olmuş tanıklar görüşmeye istekli katılmışlar, konuyla ilgili görüşlerini sınırlama hissetmeksizin özgürce ifade etmişler ve düşüncelerini de içtenlikle ortaya koymuşlardır.

Köy enstitüsü tanıklarının konuyla ilgili verdikleri bilgilerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Köy enstitüleri, 17 Nisan 1940 tarihli 3803 sayılı kanunla kurulmuştur. 1942 tarihinde Yüksek Köy Enstitüsü açılır, 1946'da Hasan Ali Yücel bakanlık görevinden alınır, 1947 yılında Köy Enstitüsü Öğretim Programı ve Yönetmeliği değiştirilir ve Yüksek Köy Enstitüsü kapatılarak öğrenciler başka okullara nakledilir. 1953'de köy enstitüleri programları ile ilköğretmen okullarının programları birleştirilir. 1954'te 6234 sayılı yasa ile köy enstitüleri, ilköğretmen okuluna dönüştürülür (Altunya, 2000, ss.8-9).

Esas itibarıyla köy enstitüleri dönemi 1940-1947 tarihleri arası yaklaşık 7 yıllık bir süreyi kapsamasına rağmen, özünden saptırılmadan ufak değişikliklerle 1954'e kadar sürmüştür. Konunun köy enstitüleri bölümü bu tarihi çerçeve sınırları içinde değerlendirilmiştir.

Köy enstitülerinde sanat eğitimi bağlamında kitap okuma, müzik, eliş, drama/tiyatro, halk dansları, güzel sanatlar/resim-iş gibi dersler bulunmaktadır. Bu çalışma konu gereği ayrıntılı olarak resim-iş derslerinin yöntem ve yaklaşımlarının incelenmesiyle sınırlı tutulmuş ve günümüzde sanat eğitimi sorgulanarak ilköğretimde uygulanan “görsel sanatlar” dersi öğretim programı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ayrıca,”Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Kolu” inceleme konusu kapsamındadır.

Bu araştırma görüşme yöntemiyle araştırmacının ulaştığı, köy enstitülerinde resim-iş öğretmeni olarak görev yapmış Nevide Gökaydın, öğrenci olmuş sanat

eğitimcisi ve ressam İsmail Gümüş, Fikri Cantürk, enstitü mezunu Apdullah Özkucur, Mehmet Ayhan, Cavit Binbaşoğlu, Turgut Kavraal ve Eyüp Yaşar'dan oluşan eğitimcilerin konuyla ilgili görüşleriyle sınırlıdır.

Tanımlar

Köy Enstitüleri: 17 Nisan 1940 tarihli 3803 sayılı kanunla kurulmuştur. “İş içinde, iş aracılığıyla, iş için öğretme”, bir başka ifade ile; “üretim içinde eğitim” yöntemiyle; köye öğretmen, eğitmen ve sağlık memuru yetiştirmek, köyü canlandırmak ve kalkındırmak için İsmail Hakkı Tonguç tarafından geliştirilen kurumlardır.

Kanunun ilk maddesi: Köy öğretmeni veya köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince Köy Enstitüleri açılır (Arkin, 1948, ss.492-493).

İş Okulu: Çocuklarda ulusal, toplumsal, ekonomik ve estetik değerlerin eşgüdümlü gelişmesine çalışıldığı, kendi kendini yönetim ilkesinin geçerli olduğu, öğretimin öz-iş esasına göre yapıldığı, öğrencinin üretici olduğu, ama burada üretimin başlı başına bir amaç olmadığı, “öğrencinin yeteneklerini geliştirmeye ve işle sonucu bilinçli bir şekilde ölçmeye yarayan bir araç” olduğu, kısaca enstitünün iş okulu, ileri pedagojik sistemlerin uygulama alanı olduğu belirtiliyor (Tonguç, 2001, ss.447-448).

İş Okulu: İ Hakkı Tonguç'un 1952'de yayınlanan, üzerinde ismi bulunmayan “Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü” adlı eserinde iş okulunu; öğrencileri etkin durumda bulunduran, eğitsel değer taşıyan çeşitli işler vasıtasıyla onların hem bedenlen hem zihnen gelişmesini amaç edinen okul olarak tanımlanır (Tonguç, 1952, s.231).

Torrance’a göre Yaratıcılık: “Sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp ögelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınaama, daha sonra da sonucu ortaya koymadır” (Sungur, 1992, s.20).

Yaratıcılık: Sadece sanatsal süreçlerde ya da sanat eğitimi ve öğretimine ilişkin etkinliklerde rol oynayan bir yeti olmayıp, insan yaşamının tüm yönlerinde yer alan temel bir yetenektir (San, 1985, s.9).

Bauhaus: 1919-1933 yılları arasında Almanya’da Walter Gropius tarafından iş eğitimi temelleri üzerine kurulan ilk güzel sanatlar okuludur (İpşiroğlu, 1978, s.13).

Read’a göre sanatın en basit tanımı, hoşı giden biçimler yaratma gayretidir (Read, 1960, s.22).

Thomas Munro ise sanatı, doyurucu estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisi olarak tanımlamaktadır (Sözen ve Tanyeli, 1986, s.208).

Sanat eğitimi: “Bireyin, zihinsel, duygusal, bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, yeteneğinin olgunlaştırılması ve yaratıcılığının artırılması için yapılan eğitim çabası”dır (Keser, 2005, s. 295).

Sanat Eğitimi: Bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabasına denir (Türkdoğan, 1984, s.14). Kısaca; sanatın tüm alanlarını kapsayan yaratıcı, estetik eğitimidir.

Görsel Sanatlar: Resim, heykel, mimarlık, grafik sanatlar, fotoğraf, moda tasarımı gibi hayli geniş bir alanı kapsar. Bu dalların tümüyle ilgili olarak okul öncesinden yüksek öğretime kadarki her aşamadaki sanat eğitimi ve öğretimiyle ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalara görsel sanatlar eğitimi denir (Kırıışoğlu, 2002, s.2).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. KÖY ENSTİTÜLERİ DÖNEMİ

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ülkemizin çözüm bekleyen sorunları birer birer ele alınmaktadır. Okur yazar oranı çok düşüktü, nüfusumuzun yarısından fazlası kırsal kesimde yaşamaktadır. O dönemde Türkiye tarım ekonomisine dayalı bir ülkedir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildikten sonra asıl savaşım, ülkenin ekonomik, sanayi, kültür ve eğitim alanlarında olacaktır.

1935'te toplam nüfus 16 milyon 200 bindir. Köylerde yaşayan nüfus 14 milyon, yani nüfusun %82'sidir. 1933-1934 öğretim yılında kentlerde ilkokul sayısı 1192, köylerde ise 4900'dür ve çoğu üçüncü sınıfa kadardır. Kentlerde öğretmen sayısı 6850, köylerdeki öğretmen sayısı 6700'dir. Kentlerde öğrenci sayısı 254.500, köylerde ise 315.000'dir, okula gitmeyen öğrenci sayısı 1.500.000'dur. Köylerde okuma yazma oranı %10. Kadınlarda %4.5'dir. 32 yatılı bölge okulundaki 2.600 öğrencinin çoğu şehir çocuğudur. Kırsal kesimin 40.000 yerleşim biriminden 35.000'inde okul yoktur. Kırsal kesimde nüfus, çok yönlü geri kalmışlık düzeyi içinde yaşama savaşı vermekte; eğitim, sağlık, beslenme, ulaşım gibi pek çok sorun çözüm beklemektedir. Kırsal kesimin ulusal ekonomiye katkıları çok azdır ve aldıkları pay da son derece düşüktür. Birkaç devlet fabrikası sanayileşmenin temsilcisi durumundadır. Devlet bu alandaki boşluğu gidermek için yetersiz ulusal kaynaklara karşı yoğun bir çaba içindedir. Bu sonuçlarla çağdaş uygarlığa ulaşmanın zor olduğu görülmektedir. Bu sorunun çözümünün eğitim yoluyla yapılacağını Atatürk 1920'li yıllarda şu sözleriyle belirtmiştir. 'Eğitimdir ki, bir ulusu özgür bağımsız ve yüce toplum olarak yaşatır; ya da onu tutsaklığa ve yoksulluğa sürükler' (Küçükcan, 2001, ss.14-15).

Görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk halkının yaklaşık %80'i köylerde yaşamaktadır ve okur yazar oranı hayli düşüktür. Bu nedenle köylere yönelmenin zorunluluğu ortadadır.

Cumhuriyetimizin kurucusu, devrim önderi Atatürk, 1 Mart 1922 Meclis konuşmasında şu uyarıda bulunarak, köylü sorununu bütün gerçekçiliği ile şöyle ortaya koyar.

“Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye’nin sahib-i hakikîsi ve efendisi, hakikî müstahsil olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve elyak olan köylüdür. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin siyaset-i iktisadiyesi bu gaye-i asliyeyi istihsale mâtuftur.

Efendiler! diyebilirim ki bugünkü felâket ve sefaletin bais-i yegânesi bu hakikatin gafili bulunmuş olmamızdır. Filhakika; yedi asırdan beri cihanın muhtelif aktarına sevk ederek, kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi asırdan beri emeklerini elinden alıp israf eylediğimiz ve buna mukabil daima tahkir ve tezlil ile mukabele ettiğimiz ve bunca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, cebbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu sahib-i aslinin huzurunda bugün kemali hicap ve ihtiramla vaz’ı hakikîmizi alalım”(Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 1997, s.240). Atatürk, her yönden köyü kalkındırmayı en başta gelen devlet görevi olarak görmektedir.

Yeni dönem Atatürk’ün devrimleriyle başlamıştı ve ancak yaratıcı, uygulamalı, üretken, çağdaş bir eğitimle sürdürülebilirdi. Bu eğitim atılımına nüfusça çoğunluğu oluşturan; yoksullaşmış, pekçok yönden çözümsüz ve geri bırakılmış köylerden başlanmalıydı. Bu sorunun çözümü; bilimsel, bilinçli çok yönlü eğitimde aranabilirdi.

Değişim başlamalı, karanlıklar aydınlanmalıydı. Bilimsel yöntemlerle kabuklarımızı kırarak ve kendimizi aşarak gerçekleştirebiliriz bu aydınlanmayı. Atatürk de bunu istiyor, yetiştireceği insanların kendisini aşacağına inanıyordu. Bir efsanede şöyle anlatılmaktadır: Atatürk’e demişler ki; Paşam, siz köylüyü okutmak istiyorsunuz, ama köylü aydınlanınca sizi de, bizi de bırakmaz bu memleketin başında. Atatürk: Ah, nerde o günler, demiş (Eyüboğlu, 1999, s.35).

Atatürk 1 Mart 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 4'üncü yasama yılı açış konuşmasında yine eğitim meselesine değinir ve şöyle söyler: “Eğitim ve öğretimde uygulanacak kuralların amacı, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir hükmetme aracı veya medenî bir zevk olmaktan çıkarıp, maddi hayatta başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanılabilir bir araç haline getirmektir. Milli Eğitim Bakanlığımız bu konuya önem vermektedir.

Pratik ve her konuyu kapsayan bir eğitim için vatan sınırları içinde önemli merkezlerde modern kütüphaneler, bitki ve hayvanat bahçeleri, konservatuarlar, atölyeler, müzeler ve güzel sanatlar sergileri kurulması gerektiği gibi, özellikle şimdiki mülkî taksimata göre ilçe merkezlerine kadar bütün ülkenin basımevleriyle donatılması gerekir” (TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, 1987, s.109).

Eğitimde bilgiyi bir süs unsuru değil hayatta başarılı olmayı sağlayan bir araç olarak görmek gerektiğine dikkat çeken Atatürk, ayrıca kütüphaneler, müzeler, konservatuarlar kurulmalı, güzel sanatlara önem verilmeli sergiler açılmalı diyerek eğitimde çok yönlülüğe dikkat çekmektedir.

Atatürk, ülkenin en ücra köşeler dahil Türk halkının aydınlanmasını ve çağdaş bir dünya görüşüne ulaşmasını istemektedir. Eğitim alanında yapılan reformlar ve arayışlar devam ederken Batı bilginlerine de başvurulur. O dönemde Türkiye'ye davet edilen bilim adamlarından biriside John Dewey'dir.

Dewey'e göre okul bir laboratuvarıdır. Bu anlayışla, atölye düzeni ve zanaat çalışmalarına dayalı bir ilkokulu kendi ülkesinde kurmuştur ve başka ülkelere de benzer nitelikte okullar önermektedir. Dewey Türkiye'deki incelemelerini, rapor olarak yetkililere sunar. Bu rapor da, Türk eğitim sistemini düzeltecek olanların yine Türk uzmanlar olduğunu belirtmiş, bunun için de bir uzman kadrosunun yetiştirilmesine önem verilmesini istemiştir. Ayrıca öğretmenlerin mesleki gelişimi için Avrupa'ya çok sayıda öğrenci gönderilmelidir. Özellikle Danimarka halk okulları incelenmelidir, demektedir. Dewey'in başka bir önerisi; köy çocuklarının okutulması konusundadır. Ona göre köy okulu öğretmenleri, “iş okulu” niteliğindeki yeni tip öğretmen okullarından yetişmelidirler. Bu köy öğretmen okullarının

öğretmenleri, hem uygulamaları, hem kuramsal bilgileri en iyi şekilde verebilecek öğretmenler arasından seçilmelidir. Ders konuları, köy yaşamına bağlanacak okullar kurulmalı, ancak bu yolla okuldan alınan bilgiler yaşama geçirilebilir (Uyar, 2000, ss.34-35).

Köy enstitülerinin dayanakları bilimseldir. İlerleme yapabilmek için kendinden önce yapılanları çok iyi bilmek, öğrenmek, özümsemek gerekir. Yabancı ülkelerdeki ve Türkiye'deki eğitimle ilgili yenilikler araştırılır, incelenir. İşte bunun sonunda cumhuriyet kurulduktan sonra 1924'te üretime dönük köy okulları oluşturabilmek için Amerikalı Eğitimci John Dewey Türkiye'ye davet edilir. Türk eğitimciler, İ. Hakkı Tonguç da dahil, köyde bilimsel incelemeler, gözlemler yaparlar.

2. KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU VE AMAÇLARI

Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabul ediliş tarihi resmi olarak 17 Nisan 1940 olmakla birlikte, 1930'ların ortalarında ülkemiz aydınlarının ve eğitimcilerinin kırsal kesimin eğitim ve kalkınma sorunu üzerine arayışları görülmektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında köyün ve köylülerin durumu pek iç açıcı değildir. 1935'te kurmay subay Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilir. Arıkan da ilköğretimin başına İ. H. Tonguç'u getirir. 1936'da Köy Eğitim Sistemi devreye sokulur, ayrıca köy enstitüleri hareketi, eğitim kurslarının açılması ve eğitim yetiştirilmeye başlanması Saffet Arıkan'ın Milli Eğitim Bakanlığı sırasında gerçekleştirilir (Aydoğan, 2006, s.19).

Mustafa Kemal Atatürk ile Saffet Arıkan bir araya gelerek köyde eğitim verecek elemanı nasıl bulacaklarını konuşurlar. Askerliğini çavuş olarak yapmış, okuma yazma bilen gençleri kendi köylerinde eğitimci olarak görevlendirmeyi düşünürler. Atatürk'ün adını koyduğu projenin başına İ. H. Tonguç getirilir. Orduda çavuş ve onbaşı olarak askerliğini yapmış seksen beş kişi köylerinden çağrılıp Eskişehir'in Çifteler ilçesinde eğitime alınır. Eğitimci altı aylık bir kurstan sonra yanlarında rehber kılavuz kitaplarla köylerine dönerek eğitime başlarlar. Bir yıl sonra

çavuşlarla bu işin uzun süre yürümeyeceği anlaşıncı köylere öğretmen yetiştirmek üzere özel bir okul kurulması kararlaştırılır (Dündar,2008, s.20-24).

Eğitmen deneyiminin olumlu sonuçlar vermesi üzerine, 1937 yılında kursların bulunduğu yerlerde, ilkokulu bitirdikten sonra beş yıllık öğrenim süreli “Köy Öğretmen Okulları” açılmaya başlanmıştır. Bu okullarda kuramsal derslerin yanında tarım ve sanat çalışmalarına da önem verilmiştir. Bu okullar üç yıl sonra 1940 yılında köy enstitülerine dönüştürülmüştür (Binbaşıoğlu, 1993, s.25). Köy enstitüleri projesi bu denemeler ve arayışlar sonucunda ortaya çıkmıştır. 1937 yılında öğrenime başlayan öğrenciler “Köy Öğretmen Okulunu” bitirmeden “Köy Enstitüleri”ne dönüştürüldüğü için enstitüler ilk mezunlarını 1942 yılında vermiştir.

Köy enstitüleri, köye yararlı elaman yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Fırsat eşitliğine yönelik örgütlenmeyi, iş eğitimi esas ve üretime dönük yanlarıyla klasik eğitim anlayışından farklıdır. 17 Nisan 1940 tarihindeki 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu’nun ilk maddesinde bu kurumların amacı şu şekilde belirtilmektedir: Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliği’nce köy enstitüleri açılır. Köy Enstitüleri Kanunu’nun 3. maddesinde, enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstait köylü çocuklar seçilerek alınır. Enstitülerin tahsil süreleri en az beş yıldır. Öğretmen olamayacağına kanaat getirilen talebenin ayrılacağı mesleklerin tahsil müddetleri Maarif Vekilliği’nce tespit edilir. Kanunun 5. maddesi, bu kurumlarda tahsillerini bitirerek, öğretmen tayin edilenlerin Maarif Vekilliği’nin göstereceği yerlerde yirmi sene çalışmaya mecbur olduklarını belirtir. Aynı kanunun 6. maddesi ise şöyle demektedir: Köy enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görecekları ve ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik edeceklerini, köylülerin bunlardan yararlanmalarını sağlayacaklarını belirtir. Kanunun 17. maddesinde köy enstitülerine atanacak öğretmenlerin mezun olmaları istenen okulları belirtmektedir. Bu okullar şunlardır:

1. Yüksek okul ve fakülte mezunları,
2. Gazi Terbiye Enstitüsü mezunları,

3. Öğretmen okulları mezunları,
4. Ticaret liseleri ve orta ziraat okulları mezunları,
5. Erkek sanat okulları ve kız enstitüleri mezunları,
6. İnşaat usta okulları mezunları,
7. Bunlardan başka her türlü teknik ve mesleki okullar mezunları.

Ayrıca enstitülerde mutahassıs işçiler yevmiye veya aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılabilir (T.C. Başvekalet Neşriyat ve Müdevvenat Dairesi Müdürlüğü, 1940, ss.1-3).

3803 sayılı yasa uyarınca 17 Nisan 1940 tarihinde ülkenin değişik bölgelerinde yirmi bir köy enstitüsü ve bir yüksek köy enstitüsü açılmıştır. Bunu köy enstitüleri yöneticileri, öğretmenleri, öğrencileri el ele vererek gerçekleştirmişlerdir.

Enstitüler, şehir ve kasabaların dışında mümkün mertebe demiryoluna veya karayoluna yakın köy ve köylerin bitişiğinde kurulmuşlardır. Bu yerler seçilirken tarım işlerine elverişli olmasına önem verilmiş ve 2-3 il için bölge merkezi olmasına dikkat edilmiştir (Şeren, 2008, 224).

(<<http://www.yazi yaz.com/dergi/img/2007/nisan/Kyensti.jpg>>)

Yirmi bir köy enstitüsünün bulunduğu il, kuruluş tarihi ve okulların ilk müdürleri şunlardır.

“ADI	BULUNDUĞU	KURULUŞ	OKULUN İLK
	İL	TARİHİ	MÜDÜRÜ
1- Akçadağ	Malatya	1940	Şinasi TAMER
2- Akpınar	Samsun	1940	Nurettin BİRİZ
3- Aksu	Antalya	1940	Talat ERSOY
4-Arifiye	Kocaeli	1940	S.Edip BALKIR
5- Beşikdüzü	Trabzon	1940	Hürrem ARMA
6- Cılavuz	Kars	1940	Halit AĞANOĞLU
7- Çifteler	Eskişehir	1940	Rauf İNAN
8- Dicle	Diyarbakır	1944	Nazif EVREN
9- Düziçi	Adana	1940	Lütfi DAĞLAR
10- Ernis	Van	1947	İbrahim OYMAK
11- Gölköy	Kastamonu	1940	A.Doğan. TORAN
12- Gönen	Isparta	1940	Ömer UZGİL
13- Hasanoğlan	Ankara	1941	Lütfi ENGİN
14- İvriz	Konya	1941	Recep GÜREL
15- Kıpırtı	Kırklareli	1940	Nejat İDİL
16- Kızılçullu	İzmir	1940	Emin SOYSAL
17- Ortaklar	Aydın	1944	Hayri ÇAKALOZ
18- Pamukpınar	Sivas	1941	Şinasi TAMER
19- Pazarören	Kayseri	1942	Sabri KOLÇAK
20- Pulur	Erzurum	1942	Ahmet KORKUT
21- Savaştepe	Balıkesir	1940	Sıtkı AKAY”

(Eğit –Der İzmir Şubesi, 2002, s.93).

1937 ile 1954 yılları arasında Köy Enstitüleri Sistemi ile ilgili 14 yasa çıkartılır. 1946 ya kadar olan 5 yasa sistemin amaçlarını, ilkelerini belirtir niteliktedir. Bunlar örgütlenmeye ve işletmeye yönelik olarak düzenlenmiştir. 1946’dan sonraki yasalar ise sistemi değiştirmeye ve kapatmaya dönüktür (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2000, s.6).

3. KÖY ENSTİTÜLERİ DÖNEMİNDE ÜLKENİN SOSYO EKONOMİK DURUMU

Köy enstitüleri I. Dünya Savaşı'yla Kurtuluş Savaşı sonrasında cehalet ve yoksulluğun Anadolu köylerini kasıp kavurduğu bir dönemde kurulmuştur. Bu arada II. Dünya Savaşı'nın olumsuzlukları Türkiye'yi etkilemeye başlayacaktır. Ekonominin oturmadığı, sanayiin gelişmediği, dışa bağımlı olduğumuz bu dönemden etkilenmememiz mümkün değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan II Dünya Savaşı'na kadar geçirdiği dönem çok büyük başarıların elde edildiği, aynı zamanda ciddi ekonomik sıkıntıların yaşandığı bir dönemdir.

Köy enstitülerinin kuruluş çalışmalarıyla uğraşılırken, ülke her gün biraz daha yaklaşan savaş tehlikesine hazırlanmaktadır. Birçok er ve yedek subay ikinci kez askere çağırılmıştır. 24.4.1940'da Basın Kanunu'nda değişiklik yapılmış, bazı kısıtlamalar getirilmiştir. 22.5.1940'da sıkıyönetim kanununun çıkarılmasıyla yokluklar, karaborsa günden güne artmış; bu gelişmeler eğitim koşullarını da olumsuz biçimde etkilemiştir (Tonguç, 2001, s.437). Birçok çiftçinin, üreticinin askere alınmış olması ve tarım ilkeliliği nedeniyle, ülke kendini doyuracak üretimi yapmakta zorlanmaktadır.

Yokluk ve yoksulluk içindeki bu yıllardan köy enstitüleri de nasibini fazlasıyla almıştır. Savaş sürmektedir, kısıtlı olan olanaklar daha da azalmaktadır. 23.5.1942'de Tonguç, Kepirtepe Köy Enstitüsü Müdürü Nejat İdil'e yazdığı mektupta beslenme sorununa değinir. "Bütün enstitülerde ve memlekette bugünkünden yüz misli daha kötü bir durum olabilir. Ona rağmen gerekli çarelere başvurularak elimizdeki işi yürütmeye çalışacağız. Dünyanın geçirmekte olduğu misli görülmemiş facianın içinde bu günün şartlarına göre zekayı azami şekilde işleterek imkanlar yaratacağız.... Bu memleket, evlatlarından hakiki vazifeyi böyle zamanlarda ister....

Ziraat işlerine azami derecede gayret, öylesine ehemmiyet vereceksiniz ki icabederse bütün dersler kesilecek, sembolik olarak günde bir veya bir buçuk saat ders bırakılacak, diğer zamanlar hep tabiatın bir lokma da olsa yiyecek maddesi çıkarmak için harcanacak. Bu

günden itibaren gelecek kış için yiyecek maddesi stokuna başlamalısınız. Bu, ister dört baş soğan-sarımsak, ister çuvallar dolusu erişte veya tarhana olsun” (Tonguç İ. H., 1976, ss. 60-61).

Ülkenin içinde olduğu ekonomik sıkıntıyı, enstitülerin aldıkları önlemler ve bunu eğitimin bir gereği olarak düşünerek moral çöküntüye uğramadan bütünlüklü bir mücadele olarak görülmektedir. Enstitüler de öğrencisiyle, öğretmeniyle ve yönetimiyle bu mücadeleye destek vererek varlığını büyük bir inançla sürdürmüştür. Bu mücadele ruhunu tüm enstitülerde görmek mümkündür. Kısıtlı bütçe ile varlıklarını istendiği gibi sürdürebilmeleri için enstitüler bunun da yolunu bulmuşlardır. İşe ve emeğe dayalı kısımları kendileri halletmişler ve harcamaları asgari rakamlara indirerek çözümlemişlerdir.

İsmet İnönü 22 Nisan 1943'te Savaştepe Köy Enstitüsü'ne gelir. Yapımı süren bir inşaat vardır. O anı M. Asaf Aktan yazısında şöyle anlatmaktadır. İnönü ve ekibi, “enstitünün durumu ve yapılan binaları görmek için oraya gittiklerinde büyük ve gösterişli bu binanın iskele merdiveninden koşarak üstüne çıktı. Yanındakiler de onun arkasından yürüdüler. Yapılan işi yerinde görerek Müdürden gerekli bilgiyi aldılar. Binaların yapımında kullanılan malzemeden demir, çimento ve kerestenin dışında kullandığımız taş, kum çakıl, kireç ve tuğla için para ödenmediğini öğrenince “bunları nasıl sağlıyorsunuz?” diye sordu. Müdürümüz: “tuğlayı ocağımızda kesiyor, pişiriyoruz. Taşı kendimiz çıkarıyoruz. Kum ve çakılı da kamyonlarımızla taşıyoruz.” dedi. “O zaman bu inşaatların ederleri nasıl oluyor?” diye ikinci bir soru sordu. Müdürümüz de tamamının parayla yapıldığını düşünürsek, bunun üçte biri gibi bir değerle karşıladığımız olanaklıdır, Paşam.” dedi” (Aktan, 1999, ss.56-57).

II. Dünya Savaşı'nın bu zor günlerinde kıtlık tehlikesi giderek artmaya başlar. Enstitülerin açlık çekmemesi için üretim seferberliği ilan edilir. Örneğin; Çifteler Köy Enstitüsü'nde öğretmen Hatice Sökmen, kız öğrencilerle enstitü bahçesine koca, koca kazanlar yerleştirir. Öğretmenler tarafından köylerden satın alınan yoğurtlar kazanlara doldurulur, enstitü bahçesinden toplanan domates, biber, unla tarhana yapıp kurutulur. Öğrencilerle bulgur kaynatılır, erişte açılır ve

fazlalıkları, gereksinimi olan diğer okullara gönderilir. Enstitü imecesi bunu gerektirir (Kaya (a), 2001, s.272).

Görüldüğü gibi; savaş ekonomisinin uygulandığı bu yıllarda enstitüdeki öğrenciler beslenme yönünden devlete fazla yük olmadan kendi yiyecek gereksinimlerinin büyük bir bölümünü kendileri üretmişlerdir.

4. KÖY ENSTİTÜLERİNİN MİMARİ İSMAİL HAKKI TONGUÇ (1897-1960)

“Silistrenin Tataratmaca köyünde 1897’de doğmuş, Kastamonu öğretmen okulundan mezun olmuştur. Almanya’daki Etlingen Karsruhe öğretmenler seminerine katılmış, 1919’da yurda dönmüştür. Eskişehir, Ankara, Adana okullarında resim-elişleri öğretmenliği yapmış. Laipzig pedagoji seminerine katılmış, Pestalozzi Çocuk Köyü’nü, Yugoslavya, Avusturya, Macaristan, Almanya’yı eğitimsel bilgisini artırmak için gezmiştir. Yayınlanmış 15 yapıtı vardır”(Altuntaş, 1998, s.58).

Sanat eğitimcisi Tonguç, Türkiye’de resim eğitime ve resim öğretmeni yetiştirme uğraşlarına yeni bir boyut katmıştır. Ayrıca iş eğitimi aracılığı ile ve sanat eğitimiyle donatılmış üretken bireyler yetiştirme öncülüğü olan köy enstitülerinin kuruculuğunu gerçekleştirmiştir.

Tonguç’un ,sanat eğitimi ile ilgili olarak, 1927’de “Elişleri Rehberi”, 1932’de “Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi”, 1933’te “İş ve Meslek Eğitimi” kitapları yayımlanmıştır (Etike, 2001, s. 80).

4.1. Resim Öğretmeni İsmail Hakkı Tonguç.

Tonguç’un mesleği resim-iş öğretmenliğidir. Mesleğe resim öğretmeni olarak başlar. Konya Öğretmen Okulu’nda çalıştığı yıllarda öğrencisi Hamdi Keskin öğretmeni Tonguç’u şöyle anlatır.

“Cumhuriyetin ilan edildiği yıl, Konya Darülmuallemi’nde (Konya Öğretmen Okulunda) öğrenci idim. Hakkı Tonguç, o tarihte okulumuzun resim-elışleri ve jimnastik dersi öğretmeniydi. Tonguç, uzun boylu, geniş omuzlu, kalın ve derinden gelen tok sesli, yeşile çalan ela gözlü, hareketli, enerjik, atletik bir vücut yapısına sahip..., ciddi, otoriter, yılışıklığı asla sevmeyen, açık fikirli, düşünce ve fikirlerini hiç bir şeyden çekinmeden, açık söyleyebilen..., devamlı bir şekilde okuyan, yurt ve dünya olaylarını adım adım izleyen..., dürüst bir insandır.... O zamanın hafta tatil günü olan cuma günlerini öğrencileri ile birlikte doğal ve sosyal çevreyi incelemekle geçirirdi. Gezintilerde hep beraber şarkı ve türküler söyler, bitkiler, böcekler, fosiller, taşlar toplar ve okulun müze, atelye ve işliklerini zenginleştirir, çiçek, yaprak, taş ve fosil koleksiyonları yapardık; bu işlerde liderimiz, öğretmenimiz, öncümüz, o zamanki adıyla (Hakkı Hoca) idi... Gezintilerde doğal ve sosyal olaylara, Konya’nın silik renklerine, bu açık, gümüşü renklerin cümbüşü içinde çok uzak görünen semasına ve Takkelidağ’ın üzerinden batan güneşe dikkatimizi çeker, duygulanır ve bunları bize resim ve yazı ile tespit ettirirdi....

Hakkı Tonguç Konya Öğretmen Okulunda ayrı bir resim ve iş atelyesi meydana getirmişti; resim ve iş derslerini bu atelyelerde yapardık. İçinde mesciti, imamı olan bir okulda tahnit edilmiş hayvanları, zengin tablo, röprediksiyon, resim ve böcek kolleksiyonları ile bu atelyeler, eğitim tarihimiz yönünden de üstünde durulup değerlendirilecek nitelikte birer eserdir. Yurt ve dünya çapında bir eğitim kurumu niteliği olan Hakkı Tonguç’un, sonradan kurup işlettiği Köy Enstitülerinin manevi havası ile, iş tutumu, eğitim ve öğretim ilkeleri, doğa, yurt ve insan sevgisi ülküleri, gerçekler üzerinde yürüme, bilimsel motifi ve pozitif düşünceyi egemen kılma, hayatı sevmeye, yaşama zevkini ve gücünü yaratma gibi yönlerden, Konya’da meydana getirdiği atelye ve işlik arasında bağlantı vardır; daha sonraki yıllarda girişeceği teşebbüsler ve uygulamalar için, Tonguç Konya’da yarattığı bu atelye ve işliği bir hareket ve dayanak noktası olarak almıştır. Bunun üzerinde 20-25 yıl sonra, kendisiyle, zaman zaman, her fırsatta konuştuğumuzu ve o günlerin anıları ile gıdalandığımızı çok iyi hatırlarım” (Keskin, 1968, ss. 27-28).

Tonguç’un öğretmenliği, eğitim ve öğretimde ezberciliğe karşıdır. Dört duvar arasında kara tahta başında verilen klasik eğitimin dışına çıkmayı başarmıştır. Aslında biz bunu onun, yenilikçi kişiliğinde, sanatçı ve yaratıcı ruhunda görebiliyoruz. Kendisi sık sık planlı ve programlı biçimde çevre ve doğa inceleme gezilerine çıkmıştır. Öğrencileriyle gerçekleştirdiği bu gezilerde çevreyi, doğayı,

kültürü daha iyi tanımayı amaçlamış, bunu toplumsal çevreyi doğal gerçekliği ile bir bütünlük içersinde değerlendirmeye çalışmıştır. Bu şekilde doğayı ve çevreyi tanıyıp sevmenin yanında kişiye estetik değerler ve güzellik anlayışı da kazandırmıştır. Görülüyor ki, onun öğrenciler ile yaptığı doğa gezileri eğitim ve öğretimin bir gereğidir. Gezilerde buldukları fosilleri, taşları değişik bitkileri okula getirerek müzeler oluşturmuş ya da işliklerde toplayarak bunları dersleri zenginleştirmek için kullanmışlardır. Aynı zamanda bu çalışmalarla öğrencide değişik koleksiyon fikri oluşturmuştur.

Talip Apaydın Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrenci iken İsmail Hakkı Tonguç, “İş Eğitimi ve Eğitimbilim Tarihi” dersini vermektedir. Bu dersin bir kitabı yoktur. Tonguç'un metin hazırlayarak derse geldiğini ve öğrencilere notlar tutturduğunu anlatan Talip Apaydın öğretmen Tonguç için, insanlığın gelişimini zengin bir kültür süzgecinden geçirerek, yeni bir görüşle incelediğini belirtmektedir. Tonguç'un derste tutturduğu notta şöyle söylemektedir: “İlk ateşi yakan, ilk tekeri düşünen, ilk madeni eriten, ilk iğneyi yapan, tekerin içine bilye koyup daha kolay dönmesini sağlayan... insanın adını bugün bilmiyoruz. Oysa asıl kahramanlar bunlar. İnsanlığa Napolyon kadar, Sezar kadar, Atilla kadar, belki onlardan fazla bunlar hizmet etmiştir. Asıl tarih, kralların kumandanların tarihi değil, fakat iş yapan, insanlığın hayatına yeni kolaylıklar getiren, yani uygarlığı yaratan, kişilerin tarihidir... Uygarlığın tarihi İŞ'in tarihidir” (Apaydın, 1978, s.138).

Ayrıcalıklı ve çok donanımlı yaratıcı kişiliğiyle enstitüleri kurmuş ve iş eğitimi temellerine oturarak dünyada bir ilki gerçekleştirmiş olan Tonguç Yüksek Köy Enstitüsü'nde de verdiği dersle farkını bir kere daha ortaya koymuştur. Etkili ve özverili çalışmasını öğretmenliğinde de göstermeye devam etmektedir. İş eğitiminin önemi ancak bu kadar anlamlı anlatılabilirdi. Buradan Tonguç'un köy enstitülerini dayandığı temel felsefe ortaya çıkmaktadır. Geleceğin öğretmeni olacak öğrencilerine bu temel anlayışın kazanımı için dersini nasıl etkili kullandığı ve öğrencilerin bundan nasıl yararlandığını Apaydın sayesinde öğrenmekteyiz.

4.2. Okul Müze Müdürü İsmail Hakkı Tonguç

Türk güzel sanatlar eğitimine önemli katkıları olan İsmail Hakkı Tonguç; 1926-1935 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Levazım ve Ders Araçları Müzesi Müdürlüğü (Okul Müzesi Müdürü) olarak görevlendirilir. Bu görevi sırasında iş ve sanat eğitiminin geliştirilmesinde, 1932’de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü’nün kurulmasında ve programının hazırlanmasında, sanat eğitimi ile ilgili önemli atılımların yapılmasında, İlköğretim Genel Müdürlüğü döneminde köy enstitülerini kurarken, eğitim yoluyla yapıcı-yaratıcı-üretici tipte insan yetiştirme modelinin gerçekleştirilmesinde, ülke düzeyinde resim ve elişleri derslerinin yaygınlaştırılması ve önemsenmesinde etkili olmuştur (Etike, 2001, ss. 79-80).

1926 Yılında Okul Müze Müdürlüğü görevi önceleri Ankara’da bakanlık binasında iki oda bir salonda başlasa da zamanla yerine sığmadığı için bir bölümü çevre okullara taşınarak yaygınlaştırılmıştır. Çalışmalar gelişip hızlandıkça ülkenin hemen her yerindeki okulların bir odası müze durumuna getiriliyor. Buralara bakanlıktan giden ders araçları, bu nitelikteki öğrenci ödevleri, koleksiyon ve benzeri araç-gereçler toplanarak bunların derslerde yararlı olarak kullanılması sağlanmıştır. Tonguç bu görevini sürdürürken Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü’nün kurulması görevini de sürdürmektedir. Gazi Eğitim’deki görevi, okul müzesini geliştirmek için iyi bir fırsat olduğu gibi, okul müzesinin varlığı da resim-iş bölümünün eğitim ortamını zenginleştirmiştir (Türkoğlu, 2000. s.72).

Eğitimi ezberden kurtarmak için eğitim araç gereçlerine önem verilmiş, bazı araç gereçlerin yapımında resim-iş bölümünden yararlanılmıştır. Bu görevleri esnasında iş eğitimi, sanat eğitimi ve üretimi, eğitimin döngüsü olarak görmüş, üretime dönük eğitim olan iş eğitiminin temelleri atılmaya başlamıştır.

Okul müzeleri; okulların öğretimle ilgili araç gereçlerle donatılması ile sınırlı değildir. Cumhuriyet döneminin yeni öğretim metotlarını eğitimde kullanabilmede olanak sağlaması, dersleri kuramsal bilgilerden çeşitli eğitim öğretim araçlarıyla destekleyerek zenginleştirilmesi önemlidir. Aynı zamanda öğretmenlere yeni ders

araç gereçlerini tanıtarak öğretimde kullanılmasına rehberlik etmesi, sergilerin açılması, okulların öğretimle ilgili her türlü araç gereçlerle donatılması gibi çok geniş ve kapsamlı olduğu görülür. Tonguç okul müzesine geniş açıdan bakmakta ve bu kuruluşların önemini çok iyi bilmektedir. Değişik ülkelerde bu kuruluşlara verilen öneme ve amaçlarına değinir. Yabancı ülkelerde kurulmuş eğitim müzelerine ilişkin bilgiler verilerek bu kuruluşlar tanıtılmaya çalışır.

Bunlardan Arjantin Eğitim ve okul müzesinin amaçları şöyledir. “Öğretimi gözleme dayandırmaya ya da somut bir duruma getirmeye yarayan tüm araçları bir arada bulundurmaktır. Müze, bitkiler hayvanlar, katmanlarla ilgili olağanüstü koleksiyonlar yaparak doğa tarihi müzesi rolünü de oynamak istemiyor. Çünkü Buenos Aires kentinde bu görevi en iyi bir biçimde yerine getiren müzeler vardır. Onun içindir ki, müze bir öğretmen kitaplığı gibi, öğretmenlerin yararlanabilecekleri şeyleri toplar ve onları yalnız dolaplarında sergilemekle yetinmez. Müzede bulunan araçlar taşınabilir, gezdirilebilir bir duruma getirilmiştir.

Her öğretmen, öğretim sırasında kendisine yarayacak olan ders araçlarını ve belgeleri - kaybolursa yerine yenisi konulamayacak olanlar dışındakileri - geçici bir zaman için alır, yararlandıktan sonra gene müzeye geri verir” (Tonguç, 2000, s.388).

Tonguç ilk kez kendi kurup geliştirdiği okul müzesini Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğünde şöyle tanıtmaktadır:

“İlgililere ve öğretmenlere modern öğretim araçlarını tanıtmak amacıyla bunların örneklerini toplayarak kendi salonlarında sergilemiş ve bu koleksiyonu her yıl zenginleştirmeye çalışmış, okullarda mevcut ve noksan ders aletlerini tespit ederek klavuzlar hazırlamıştır. Ayrıca; öğrencilerin, öğretmenlerin, idarecilerin, mimarların çeşitli olaylara ait çalışmalarını gösteren eşyaları toplayarak müzede sergilemiş, eğitim tarihini aydınlatmaya yarayacak belgeleri, planları ve kitapları biriktirmiş, yeni öğretim metotlarının uygulanması için öğretmenlere rehberlik etmiştir” (Tonguç, 1952, s.345).

4.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünün Kurucusu Tonguç

Tonguç, 1932-1933 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde resim-iş bölümünü kurarak burada önemli denemeler gerçekleştirmiştir. Daha sonra kurduğu köy enstitülerinin yöneticilerini burada tanıdığı öğrenciler arasından seçmiş, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün yetiştirdiği öğretmen müfettiş ve yöneticiler aracılığı ile çağdaş eğitim düşüncesinin yaygınlaşmasına çok önemli katkılarda bulunmuştur. Resim-iş bölümü de bu konuda ayrı bir öneme sahiptir (Altunya, 2000, s.16).

Gazi Eğitim Enstitüsü'nün ve onun bünyesinde kurulan resim-iş bölümünün kurucularının çoğunluğu Almanya'da eğitim görmüş eğitimcilerdir ve o dönemde Almanya'da sanat eğitimi hareketi olan Bauhaus'dan etkilenmişlerdir.

1908 reform hareketlerinden sonra İstanbul Öğretmen Okulu yönetiminde bulunan Satı Bey Alman eğitim sistemini incelemiş ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve İsmail Hakkı Tonguç'un da bu ülkeye gitmelerini sağlamıştır. Bunlarla birlikte, daha sonra Almanya'ya ve Avusturya'ya eğitime gönderilenler İsmail Hakkı Uludağ, Hakkı İzzet, Şinasi Barutçu, Malik Aksel, M. Ali Atademir, Hıfzırrahman Raşit Ögmen gibi eğitimcilerin bir bölümü, Gazi Eğitim Resim-İş Bölümü'nün kuruluşunu gerçekleştiren kadroları oluşturmuşlardır. Sanayi devriminden en çok etkilenen Almanya kendi ülkesinin koşulları içinde Bauhaus okulunu yaratmıştır. Yaşamın her alanında kullanılan günlük eşyalarda bile sanat kaygılarının bulunmasını ve sanatın günlük yaşamada yansımaları sağlayan aynı zamanda, sanatçıların toplumsal sorumluluğu önemseyen bazı yaklaşımlarıyla bu eğilim, gelişmekte olan ülkelerde önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye'nin özellikle "iş eğitimi" kapsamında eğitime gönderdiği gençler için Almanya'daki Bauhaus hareketi önemli bir uyarıcı olarak yeni eğitim projeleri için örnek oluşturmuş ve Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde yeni bir açılım olarak 1932 yılında resim eğitimi, iş eğitimi prensiplerini de önemseyen "resim-iş bölümü" kurulmuştur. Bauhaus ve Pestalozzi (iş içinde, iş vasıtası ile eğitim) bağlamındaki bu toplumsal eğilim köy enstitülerinin kuruluşunun da temelini oluşturmuştur (Pekmezci, 2008, ss. 54-56)

Resim-iş bölümünde gelecekte kurulacak köy enstitülerin temelini atılmaya başlanıldığı görülmektedir. Resim-iş eğitiminin uygulamaya elverişli olması, buna zemin hazırlamıştır. Öyle ki üretim içinde eğitim olan, köy enstitülerinin temelini uygulama oluşturmaktadır.

Tonguç, 1934- 1935 ders yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müdür Vekilliği görevine atanır. O dönemde Gazi Lisesi ve Gazi Orta Öğretmen Okulu birlikte bulunmaktadır. Öğretmen Okulu öğretim için her türlü donanıma sahip, ülkenin en son yöntemlerle eğitilimin uygulanmasına olanak veren tek okuldu ama bu olanaklar etkili kullanılamıyordu. Tonguç, bu göreve başladıktan sonra ana ilkelere anlaşıp birleştiği arkadaşlarıyla olumsuzluklarla mücadele için yapılması gerekenleri saptamıştır. Buna göre öğretmen adaylarının hangi kolda olursa olsun başarılı sayılması için derslerin uygulamalı duruma getirilmesi gerekmektedir. Resim-iş kolu öğrencilerine ders olarak bahçe işlerinin yaptırılması, doğabilim (tabiat) derslerinin deneylere dayandırılarak yaşanır duruma getirilmesi gibi etkinlikler buna örnek gösterilebilir. Okul kitaplığındaki yapıtlardan öğrencilerin yararlanmalarına olanak vermek, yönetim ve disiplin işlerine öğrencilerin de katılması, okul kooperatifi aracılığıyla bazı yapıtların basımı, spor karşılaşmalarının düzenlenmesi, kurumun üst katındaki geniş ve güzel koridor da bir resim galerisinin oluşturulması, öğrenci yapıtlarından oluşan bir resim sergisinin sürekli olarak açık bulundurulup bundan ders yılı içinde yararlanılması dikkat çeken diğer çalışmalardır (Cimi, 1995, ss.56-57).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, Bauhaus'un etkileri ilk önce Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde görülür. Ayrıca köy enstitülerindeki eğitim anlayışı ve uygulamaları Tonguç'un Gazi Eğitim Enstitüsü müdürlüğü döneminde gelişmeye devam etmektedir. Derslikte pasif öğrenmenin yerini; etkin, katılımcı, uygulamaya dayalı üretime dönük bir eğitim anlayışının aldığı görülmektedir.

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nün yararlandığı öğrenci kaynağı en çok ilköğretmen okulları, İstanbul İlköğretmen Okulu'ndaki Resim Semineri ve 1947'den sonra köy enstitüleri olmuştur (Altunya, 2006, s.545).

4.4. Köy Enstitüleri ve Tonguç

1940 tarihinde 3803 sayılı yasayla “Köy Enstitüleri Kanunu” çıktığında dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı, Hasan Ali Yücel’dir.

1938 yılında, Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığı’ndan ayrılmış; yerine Hasan Ali Yücel atanmıştır. Eğitimin efsanevi ismi İsmail Hakkı Tonguç İlk Öğretim Genel Müdürü’dür. Köy ve köylü çocuklarının eğitim çalışmaları 1927’de Mustafa Necati’yle başlamış, 1935’de Saffet Arıkan’la devam etmiş; 1940’ta Hasan Ali Yücel’le sürmüştür. İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç işe koyularak, ilkokulu bitirmiş yetenekli köy çocuklarını; köy, köy gezerek toplamıştır. Kırsal bölgelerde kurulmasına karar verilen, adına köy enstitüsü denilen yerlere yerleştirmiştir. İlk yıllarda çadır ve eski binalardan yararlanılmıştır. Daha sonra doğanın çetin koşullarıyla mücadele ederek köy çocuklarıyla yatakhane, yemekhane, derslik, işlik, öğretmen evleri yapmışlardır (Altuntaş, 1998. ss. 10-11).

4.5 Tonguç’un Son Hasanoğlan Gezisi

Sabahattin Eyuboğlu İsmail Hakkı Tonguç’la son Hasanoğlan gezisini şöyle anlatır: “Ölümünden on gün kadar önce Jean-Jacques Peyronnet (o dönemde UNICEF’in Türkiye sorumlusu sanatsever ve yazar) ile Ankara’ya gitmiş ve onun otomobiliyle Tonguç’u Hasanoğlan’a götürmüştüm. İkimiz de Hasanoğlan’ı on dört yıldır görmemiştik. Yanımızdaki iki anlayışlı dost bilmem bizim orada geçirdiğimiz saatlerin nelerle yüklü olduğunu anladılar mı? Tonguç’un yüreği her halde gümbür gümbürdü. Yine de Kanadalı bir UNESCO’cuya benim şunları tercüme etmemi söylüyordu: Köy Enstitülerinin en büyük kusuru kız öğrencilerin azlığıydı. Zamanla daha iyi anladım ki Anadolu’da ilköğretimin daha çok kadından yana gitmesi gerek. Aile sözde patriyarkal, ama yoksulluktan baba, hep uzaklarda: Çocuklara her bilgiyi ana veriyor verse verse. Bilgisizlikse en çok onda. Her yıl çocuk doğuruyor: Dokuz çocuktan üçü yaşıyor. Ananın gücü dağılıp gidiyor, yirmibeş yaşında yaşlı kadın hali alıyor” (Başaran, 1990, s.97).

İsmet İnönü köy enstitülerine yaptığı kapsamlı bir geziden sonra Yücel ve Tonguç’a köylerin bir an önce okula ve eğitime kavuşabilmesi için enstitülerin

sayısını 60'a çıkarmalarını önerir. Bu işin para tarafını düşünmemelerini söyler ve diğer sorunları da siz halledersiniz demektedir. Tonguç ve Yücel birlikte Çankaya'ya İnönü'ye giderler ve bunun olanaksız olduğunu ayrıntılarıyla anlatırlar. İnönü, “Büyük fırsat kaçıyorsunuz, bu savaş yıllarından yararlanarak enstitü sayısını hiç değilse 40'a çıkarmalısınız, savaştan sonra ne olacağı belli değil. Yarın bunu bize yaptırmazlar. İleride beni dinlemediğinize pişman olacaksınız” diye uyarır (Kut, 2003, s.22). Tonguç daha sonraki yıllarda pişmanlığını dile getirerek köy enstitülerinin sayısını artırmalıydık demektedir. Bu pişmanlığını şu sözlerle ifade eder: “Enstitülere daha çok kız öğrenci almalıydık, Fırsat varken İnönü'yü dinleyip daha çok enstitü açmalıydık, eğitimde sinemadan yararlanmalıydık” (Başaran, 2001, s.92).

5. İLGİLİ BAŞLICA ARAŞTIRMALAR

Köy enstitüleriyle ilgili övgüyü ve eleştiriye içeren pek çok yayın yapılmıştır. Yine çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi olarak araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Aşağıda bilimsel nitelikte köy enstitülerini ve konumuz gereği sanat-kültür kapsamındaki bazı tez araştırmalarından, ayrıca yayınlanmış eserlerden söz edilmiştir.

1. Mehmet Şeren: “Türkiye’de Köye Öğretmen Yetiştirme Deneyimi Köy Enstitüleri Sistemi” konulu yüksek lisans tezini, 1982 yılında, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde hazırlamıştır. Araştırma, köy enstitülerini köye öğretmen yetiştirme açısından değerlendirmek amacıyla yapılmış ve enstitülerin kuruluş amaçları, işleyişi, kadro durumu, mezun öğretmenlerin nitelikleri, hizmetleri gibi konuları ele alarak incelemiştir.

2. Bülent Berkol: “Köy Enstitülerinin Eğitim Sistemimiz İçindeki Yeri, Önemi ve Fonksiyonları” konulu yüksek lisans tezini 1985 yılında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamıştır.

3. Hasan Erçelebi: “Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri ve Türk Eğitim Sistemine Katkıları” konulu doktora tezini 1991 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamıştır.

3. Ziyet Bahadır: “Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelenmesi” konulu doktora tezini 1994 yılında, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamıştır.

4. Salih Özkan: “1938-50 Arası Türkiye’nin Eğitim Kültür Politikası” konulu doktora tezini 1996 yılında, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamıştır.

5. Bilge İçsel Bakkal: “Türkiye’de Köy Enstitüleri (Kuruluş, Kapanış ve Faaliyetleri)” konulu yüksek lisans tezini 1999 tarihinde, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nde hazırlamıştır.

6. Fay Kirby: “Türkiye’de Köy Enstitüleri” konulu doktora tezini Columbia Üniversitesi’nde hazırlamıştır. Bu bilimsel araştırma, 2000 yılında Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır. Tanzimat döneminden başlayıp cumhuriyet dönemini de kapsayan alan içinde ülkemizde incelemelerde bulunmuş ve köy enstitülerinin kuruluşu, amaçları, işleyişi, kadro durumunu geniş bir şekilde ele alarak incelemiştir.

7. Yıldız Kurtuluş: “Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç” isimli kitabı 2001 yılında “Güldiken Yayınlarıyla” okuyucuya kazandırılmıştır. Bu kitap Köy Enstitüleri ve ağdaş Eğitim Vakfı’nın 2000 yılında, Köy Enstitülerinin 60. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle aştığı araştırma yarışması için hazırlanmış verilen iki dlden biri olan nclğ değr bulunmuştur. Kitap, köy enstitüleri eğitiminde tüm sanat dallarını kapsayan genel bir sanat eğitimi ve uygulamaları üzerinde durmaktadır. Üç temel bölümden oluşan kitabın, birinci bölümünde İsmail Hakkı Tonguç’un yaşamı ve görüşleri ile Türkiye’de sanat eğitiminin gelişimine ve eğitimde yaşanan değışime yer verilmektedir. İkinci bölümde köy enstitülerinin tarihçesine, Tonguç’un köy enstitüsü tasarımına değinilmekte ve Köy Enstitüleri Öğretim Programları

(1943-1947) ile sanat eğitimi değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde ise köy enstitüsü sanat eğitimi tanıklarının yazılarına yer verilmekte, sanat eğitimin uygulama boyutuyla ilgili sonuca varılmaya çalışılmaktadır. Kitap, köy enstitüleri eğitiminde tüm sanat dallarını kapsayan genel bir sanat eğitimi üzerinde durmaktadır.

8. Elvan Ekren: “Türkiye’de Bir Eğitim Modeli BAUHAUS” konulu yüksek lisans tezini 2006 yılında, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı Bölümü’nde hazırlamıştır. 1919 yılında kurulan Bauhaus’da sanat ile zanaatı birleştirerek sanatsal beğeni ile şekillenmiş günlük kullanım nesnelerini hayatımıza sokmuştur. Kısa bir süre sonra devrimci sanat anlayışının dönemin siyasi yapısına ters düştüğü gerekçesi ile kapatıldığına, ülkemizde ise Bauhaus fikrinin yansıması olarak kurulan ilk kurumun köy enstitüleri olduğuna dikkat çekmektedir.

9. Recep Yalçın: “İsmail Hakkı Tonguç’un Türk Eğitim Sistemi Üzerine görüşleri” konulu yüksek lisans tezini 2006 yılında, Yedi Tepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nde hazırlamıştır. Köy enstitülerinin ülkemizin eğitim tarihi açısından önemli yerine değinmekte. Atatürk ve İnönü’nün dünya görüşünün bu oluşuma katkılarına dikkat çekmektedir. İ. H. Tonguç bu kurumların fikir babasıdır ve eğitime yeni bir boyut getirmiştir. Ezbercilikten uzak, demokratik, laik eğitim modeli ile yaratıcı, üretken, ziraî bilgilere sahip öğretmenler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

10. Ömer Karakuş: “Atatürk ve İnönü’nün İki Milli Eğitim Bakanı (Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel) Döneminde Kültür Siyaseti (1935-1946)” konulu doktora tezini 2006 yılında, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı’nda hazırlamıştır. Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel döneminin eğitim politikasını, eğitimle ilgili diğer uygulamalarının yanı sıra güzel sanatlar, neşriyat siyaseti gibi konuları da ele alınıp değerlendirmiştir.

11. Kadir Şeker: “İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950)” konulu doktora tezini 2006 yılında, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih

Anabilim Dalı'nda hazırlamıştır. 1940'lı yıllardan itibaren Atatürk dönemi kültür anlayışı olan laik-milliyetçi yaklaşımların yerini laik-hümanist anlayış ve uygulamaların aldığını belirtmektedir. Bu amaçla dönemin başat kurumları olarak kabul edilen, halkevleri, üniversiteler ile döneme özgü anlayışla kurulan köy enstitülerinde aynı anlayışı hayata geçirecek uygulamalar başlatıldığına değinmiştir. Kültür, hümanizm, Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevleri, dil, tarih, edebiyat, basın-yayın, güzel sanatları tezde anahtar kelimeler olarak tespit etmiştir.

12. Ayşe Karaca: “İlköğretim Okullarında Uygulanan Resim Derslerinin Sanat Eğitimi Açısından İncelenmesi, Görülen Temel Sorunlara Uygun Yöntem Önerisi” konulu tezini 2006 yılında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nda hazırlamıştır. Sanat nedir, Nasıl öğretilir? Önemi, sanat eğitimindeki olumsuzlukların sonuçları ve öneriler üzerinde durulmuştur. Bazı önerileri şöyle belirtmektedir: Eğitimde öğrencilere özgür düşünmenin, kendini ifade edebilmenin yolları anlatılmalı ve kopyadan, yardımdan uzak durulmalıdır. Örnek sanat yapıtları gösterilmeli, tartışma ortamı oluşturulmalı ve bu tartışmalardan öğrencilerin kendilerine olumlu bir yön bulabilmeleri sağlanmalıdır. Öğretmen kendi dalında yeterince donanımlı olmalı, ayrıca resim-iş dersinde öğretmen; dramadan, edebiyattan yararlanarak dersi monotonluktan kurtarmalıdır. Nitelikli öğretmen, uygun fiziki koşullar, çağdaş programlar, modern araç-gereçler sağlıklı bir sanat eğitimi için temel koşullardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma yazılı kaynaklara, bilimsel yapıtlara ve uzman düşüncelerine dayandırıldığı için kuramsal betimlemeye dayalı nitel bir araştırmadır.

Nitel araştırma: “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.39).

Yapılan nitel araştırmada iki teknik kullanılmıştır.

1. Görüşme tekniği
2. Doküman inceleme tekniği.

Görüşme: Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarının ortaya çıkarılmasıdır. Bu nedenle görüşülen kişilerin, duygu ve düşüncelerini anlamak için nicel görüşmelerden farklı olarak, yüzeysel değil, daha derin bilgi edinmek esastır (Kuş, 2007, s.87).

Betimsel bir tarihi çalışma olan bu araştırmada, öncelikle köy enstitülerindeki genel sanat eğitimi ve kapsamlı olarak güzel sanatlar/resim-iş eğitimi dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşulları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra iş eğitimi temellerine oturtulmuş, ilk güzel sanatlar okulu olan ve Bauhaus modelinden İ.H. Tonguç’un nasıl etkilendiği ve bunun köy enstitülerine yansması

incelenmiştir. Konunun bütününde Tonguç'un sanat eğitimi anlayışı değerlendirilmiştir. Ayrıca günümüzde görsel sanatlar eğitimi, gelişmeler ve yaşanan temel sorunlar ele alınarak bu özgün modelin değerlendirmesi yapılmıştır.

Evren ve Örneklem

Sanat eğitimi ve görsel sanatlar/resim-iş öğretim programları, uygulamaları, eğitim-öğretimi kapsayan çalışmalar için, 1940-1947 köy enstitüleri dönemine ayrıntılı yer verilmiş ve günümüz ilköğretim ikinci kademe seviyesi dikkate alınarak görsel sanatlar eğitimi açısından değerlendirilmiştir. Köy enstitülerinin tamamen değiştirilip ilköğretmen okullarına dönüştürüldüğü tarih 1954'tür. Bu tarihe kadar programda küçük değişiklikler yapılsa da özünden saptırılmadan eğitim öğretim sürdürülmüştür. Bu çalışmada, enstitülerde resim-iş öğretmenliği yapmış veya köy enstitüsünden mezun eğitimcilerle yapılan görüşmelerde 1954 tarihi belirleyici olmuştur.

Bu araştırma için görüşme yapılan kişiler, Ankara'da oturan, köy enstitüsü mezunları, köy enstitüsünde görev yapmış görsel sanatlar/resim-iş öğretmenleri, enstitü mezunu ressam (sanatçı) ve sanat eğitimcilerinden seçilmiş sekiz kişiden oluşmaktadır. Bunlar 1940 ile 1954 tarihleri esas alınarak seçilmiş örneklem gurubunu oluşturmaktadır.

Verileri Toplama Teknikleri

Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır. Bunlar; görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 40).

Çalışmada konuyla ilgili yazılı ve basılı kaynaklar incelenmiş, sınırlı sayıda katılımcıyla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler bir bütünlük içerisinde değerlendirilmiştir.

Görüşme; insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan güçlü bir yöntemdir. Görüşmede kullanılan temel yöntem sözlü iletişimdir ve günlük yaşamda kullandığımız konuşma ile veri toplamaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 40).

Görüşme; sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşmeler çoğunlukla yüz yüze yapılmakla birlikte, telefon, görüntülü telefon gibi anında ses ve resim iletilicileriyle de gerçekleştirilebilir (Karasar, 2004, s. 157).

Alanyazında “yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme” olarak genellikle iki görüşme türünden bahsedilir. Yapılandırılmış görüşme, önceden belirlenmiş bir dizi soru ve yanıtı içerir ve görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralellik ve farklılığı saptayarak karşılaştırma yapmayı hedefler. Diğer tarafta açık uçlu soruları içeren yapılandırılmamış görüşme keşfe yönelik bir görüşme sürecidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 120).

Patton üç tür görüşme yaklaşımından söz eder.

Sohbet Tarzı Görüşme: Bu yaklaşım genellikle araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan ortama katıldığı alan araştırmalarında kullanılır. Görüşme soruları ve konuları, görüşmelerde açılan konuların ve elde edilen yeni ipuçları ışığında değiştirilir. Görüşmeci akıntıyla birlikte hareket etmelidir.

Görüşme Formu Yaklaşımı: Bu yöntem benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Bu yaklaşım, görüşme sırasında irdelenecek sorular veya konular listesini kapsar. Görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlamış olduğu soruları sorma, hem de daha ayrıntılı bilgi almak için ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Ayrıca sorular veya konuların belirli bir öncelik sırasına konması zorunlu değildir. Görüşmeci sohbet tarzında bir yöntemi benimseyebilir, soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir

Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşme: Daha önceki iki yaklaşım ile görüşmeciye tanınan esneklik bu yöntemde hayli sınırlandırılmıştır. Bu yöntem, dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konulmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda sorulur (Yıldırım ve Şimşek, 2006, ss.121-123).

Nitel araştırmanın en çok karşımıza çıkan yedi özelliği vardır. Bunlar: 1. Doğal ortama duyarlılık, 2. Araştırmacının katılımcı rolü, 3. Bütüncül yaklaşım, 4. Algıların ortaya konması, 5. Araştırma deseninde esneklik, 6. Tümevarımcı analiz, 7. Nitel veri (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 41).

Nitel görüşmelerde soru-formunun titiz ve araştırma formuna uygun olarak hazırlanması önemlidir. Nitel görüşmelerde açık-uçlu soruların kullanılması, görüşme sürecine esneklik kazandırıp görüşenlere daha fazla kendilerini ifade etme olanağı tanımakla birlikte, görüşmenin amacından uzaklaşma riskini de taşımaktadır. Bu nedenle nitel görüşmelerde kullanılan sorular açık-uçlu olmakla birlikte, bu soruların araştırmanın amacına uygunluğunun büyük önemi vardır. Araştırmacı nitel görüşmeden elde edeceği verileri kavramsal çerçeveden çıkardığı bu sorular çerçevesinde oluşturacağı kategoriler aracılığıyla analiz edecektir (Kuş, 2007, s.188).

“Yazılı doküman ve belgelerin analizi, nitel araştırmada, gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.41) Bu araştırmada yazılı doküman ve belgelerin analizine destek olmak amacıyla görüşme tekniği uygulanmış ve yorumlanmıştır.

Doküman inceleme, araştırma yapılan olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda ve araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal (film, video, fotoğraf gibi) ve malzemeler araştırmaya dahil edilebilir. Doküman inceleme veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi

olabilmekle birlikte, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da yararlanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.187).

Köy enstitüleriyle ilgili programlar; 1943-1947 resim-iş öğretim programı; temel amaçlar, ilkeleri ve yöntemler, eğitim-öğretim uygulamaları ve bu kurumlarla ilgili araştırmalar incelenmiştir.

Köy enstitülerinin yapı ve işleyişini, kurumlaşmasını sağlayan 17.4.1940 tarihinde TBMM’de kabul edilen “3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu” 1940 yılından sonra çıkarılan yönetmelikler, genelge ve tebliğler taranıp incelenmiştir.

Tonguç’un sanat eğitimi anlayışındaki temel çizgilerin açığa çıkarılabilmesi için yayınlanmış diğer yazı ve kitaplarıyla birlikte 1932’te yayınlanan “Resim Elishleri ve Sanat Terbiyesi”, 1952’de yazar ismi konulmadan yayınlanmış olan “Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü”, Engin Tonguç’un derlediği İ. H. Tonguç’un kaleme alıp enstitülere gönderdiği “Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1935-1946)” incelenmiştir.

Köy enstitülerinden doğrudan ya da dolaylı bir biçimde söz eden çok sayıda kitap, dergi ve gazete incelenerek araştırma için atıfta bulunulmuştur. Köy enstitüleri döneminde özellikle güzel sanatlar/resim-iş eğitimiyle ilgili bulunan tüm yazılı dokümanlar araştırmada kullanılmıştır. Yine araştırmada görsel materyallerden yararlanılmış ve fotoğraflar kullanılmıştır. Ayrıca “Ülkü Dergisi”nin ve o dönemde çıkan “Köy Enstitüleri Dergisi”nin tüm sayıları incelenmiştir. Bunlardan başka Günümüzde “görsel sanatlar” dersi öğretim programı incelenmiş, sanat eğitimi ile ilgili yayınlar taranmıştır.

Verilerin Analizi

Wolcott (1994) veri analizinde üç yol önermektedir. İlk yol toplanan verinin orijinaline mümkün olduğu kadar sadık kalınarak ve gerektiğinde doğrudan alıntı yapılarak betimsel bir yaklaşımla verileri okuyucuya sunmaktır. İkinci yol birinci

yaklaşımı da içerecek biçimde, bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla “sistematik analiz” yapmaktır. Yani veriler betimsel amaçla sunulur ve buna ek olarak belirlenen temalar ve temalar arası ilişki belirlenir. Araştırmacının bir adım ileri giderek okuyucuya yardımcı olacak birtakım ek analizler yapmasıdır. Üçüncü yol ise birinci ve ikinci yaklaşımı temel alan ve buna ek olarak veri analizi sürecine kendi yorumlarını ekleyen yaklaşımlardır. Burada araştırmacı veri toplamının yanında veri analizinde de kendi yorumları ve anlayışı ile daha etkin bir rol üstlenmektedir. Gerek Wolcott’ın sınıflaması ve gerek diğer sınıflamalar veri analizinde her araştırma için önemli olan üç temel kavramı vurgulamaktadır. Bunlar; betimleme, analiz, yorumlamadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.222).

Betimleme: Toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediği ya da hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkmaktadır. Örneğin çalışılan dokümanların hangi bilgileri ortaya koyduğu, görüşülen bireylerin neleri söyledikleri, betimleme yaklaşımına uygun sorulardır.

Analiz: Neden ve nasıl sorularına yanıtlar aranır.

Yorumlama: “Bu söylenen ya da gözlenen ne anlama gelmektedir?” sorusu yorumlamanın temelini oluşturur. Verilerin anlamlandırılması öznel bir süreç olduğu için yorumların herkes tarafından aynen kabul edilmesi beklenemez. Araştırmacı, kendi yorumları ile elde ettiği verileri ve bunlardan çıkardığı sonuçları nasıl gördüğünü açıklamakta ve okuyucuya, araştırma sonucunun yanıtına ilişkin bir ek bakış açısı ortaya koymaya çalışmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.222).

Yıldırım ve Şimşek “betimsel analiz” ve “içerik analizi” olmak üzere iki veri analiz sürecini incelemiştir. Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık bir şekilde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular dikkate alınarak da sunulabilir. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler

açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur.

1.) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Buna göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir.

2.) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Daha önceden oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler düzenlenir. Bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi gerekir.

3.) Bulguların tanımlanması: Son aşamada düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılardan yararlanılır. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılması önemlidir ve gereksiz tekrarlardan kaçınmak gerekir.

4.) Bulguların yorumlanması: Bu aşamada tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması yapılır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması, gerekirse karşılaştırma yapılması, araştırmacının yaptığı yorumun daha nitelikli olmasına katkı sağlar.

İçerik analizi ise toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olamayan temaların ortaya çıkarılmasına olanak verir. İçerik analizinin, görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir. Bunlar; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.223-228).

Doküman incelemesinden elde edilen bilgiler **betimsel analiz** yöntemi ile çözümlenmiştir.

Araştırmacılar, görüşmeye katılan bireylerin dış dünyayı nasıl algıladıklarını ve nasıl yorumladıklarını anlamak amacıyla onlarla konuşur, onları gözlerler. Araştırmaya dahil edilen bireyler önemli veri kaynakları olarak değerlendirilir ve

onların vereceği yanıtlar daha önceden hazırlanan sorularla sınırlandırılmaz. Bunun yerine açık ve esnek bir tutum izlenir ve ilgili araştırma sorusuna ilişkin mümkün olduğu kadar ayrıntılı ve derinlemesine veri toplamaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.45).

Bu araştırma için yapılan sınırlı sayıdaki görüşmeler için Patton'un "Görüşme Formu Yaklaşımı" dikkate alınmıştır. Bu yaklaşım, görüşme sırasında irdelenecek sorular veya konular listesini kapsar. Görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlamış olduğu soruları sorma, hem de daha ayrıntılı bilgi almak için ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Ayrıca sorular veya konuların belirli bir öncelik sırasına konması zorunlu değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.122).

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "görüşme formu" kullanılmış. Görüşmelerde daha çok açık uçlu sorularla ayrıntılı bilgi almaya yönelinmiş, gerek duyulduğunda soruların cümle yapısı ve sırası değiştirilerek sohbet tarzında bir yöntem benimsenmiştir.

Görüşme yapılan kişilerin konu çerçevesinde, daha çok yaşam deneyimlerinden ve düşüncelerinden yararlanmak amaçlanmıştır. Bunun için konumuzun içeriğine uygun olarak dört ana soru belirlenmiş ve konuşmanın akışı zaman zaman ara soruları getirmiş, ayrıca konuşma esnasında soruların sırasında değişiklik yapılmasına ihtiyaç duyulmuş, bu nedenle de görüşmede esneklikten yana olunmuştur.

Görüşme yoluyla Ankara'da oturan köy enstitülerinde resim-iş öğretmenliği yapmış, enstitülerde öğrenci olmuş, şu an sanatçı (ressam) ve eğitimciler arasından seçilen sekiz kişi ile yaptığımız görüşmeler sonucunda elde ettiğimiz verileri analiz ederken izlediğimiz yol şöyledir: İlk olarak görüşmeler esnasında tuttuğumuz notların tamamı bir bütünlük içinde sırayla yazılı metne dönüştürülmüş ve bir sınıflandırılmaya gidilmiştir. Sınıflandırma yapılırken görüşme formundaki sorular belirleyici olmuş ve verilerin sınırlandırılmasına, bulanıklıktan kurtarılıp belirginleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Görüşmeler sonucunda toplanan bilgiler **betimsel analiz** yöntemi ile çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

1.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE EĞİTİM

1.1.1. İş İçinde Eğitim

Enstitülerde eğitim çalışmaları; kültür dersleri, teknik dersler, ziraat dersleri olmak üzere üç bölümde toplanır. Kültür dersleri 114 hafta, ziraat dersleri 58 hafta, teknik dersler 58 hafta, tatiller 30 hafta olmak üzere, 5 yılda 260 hafta eğitim-öğretim görülmektedir. Eğitim yöntemi, üretim içinde eğitim ve öğretim, yani işe dayalı bir eğitim uygulamasıdır. Pestalozzi'nin, Kerschensteiner'in, John Dewey'in “İş eğitimi” okutulmakta ve uygulanmaktadır. Dersler birbirine bağlı olarak yürütülür. Kültür dersleri teknikte fizik kimyaya bağlanır, tarım-kültür birlikte yürütülür. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde, Hasan Güler fizik dersinde öğrendiği elektrik akımını; Pulur Köy Enstitüsü'nde uygulayarak, elektrik sorununu çözmüştür. Yine kültür derslerinde öğrenilenlerle; şarap, peynir, turşu yapılmış, motor tamir edilmiştir (Altuntaş, 1998. ss.11-12).

Köy enstitülerinde eğitimin temel ilkesi “iş içinde, iş vasıtasıyla, iş için eğitim”dir. Üretim içinde, uygulamaya dayalı eğitim ve öğretim modeliyle klasik eğitim anlayışından hayli farklı olduğu görülmektedir. Köy enstitülerinde yaşamda yararı olamayan bilgiye yer yoktur. Öğrenilen her şey hayatta kullanıma dönüştürülmekte ve öğrenci, yaşam için gerekli ürünleri elde ederken öğrenmektedir.

Köy enstitülerinin mimarı Tonguç bu konuya şöyle değinir. “Uygulanmayan bilgi boş ve lüzumsuz bilgidir. Bilmek demek yapmak demektir. Bir şeyi yapabiliyorsak aynı zamanda biliyoruz demektir. Doğru, iyi, düzgün yazı yazamıyor veya resim yapamıyorsak, anlatmak istediğimiz konuyu bilmiyoruz demektir. Bir olayın deneylerini yapmaktan, müzik parçalarını bir aletle çalmaktan veya notaya uygun olarak söylemekten aciz isek, o olayı veya parçayı bilmediğimiz anlaşılır. İlgili kitabı veya dergiyi okuyarak, tabiatı veya öğretmenin anlattığını aynen ezberleme yolunu tutmuş, skolâstiğin esiri haline gelmişiz demektir. Köy Enstitülerinde yetiştirilen çocuklar, skolâstiğe köle olmaktan kurtarılmaya uğraşmışlardır. Onların kültürleri, cilâ şeklinde ve ezberlenerek benimsenmiş bilgi değil, iş içinde iş vasıtasıyla öğrenilen gerçek ve öz bilgidir.” (Tonguç, 1998, s.664) Bilgiyi ezberlemek değil, yaparak, yaşayarak öğrenme önemlidir. Bilmek demek yapmak demektir, Bu nedenle de köy enstitülerinde eğitim beceriye, işe ve üretime dayandırılmaktadır.

Tonguç, köy enstitülerini kurmadan önce değişik ülkelerde eğitim araştırmaları yapmıştır. Onun etkilendiği en önemli isimler J. Dewey, Pestalozzi ve Kerschensteiner gibi çağın ünlü eğitimcileri olmuştur. Onlar gibi iş eğitimine inanmıştır (Kaya, 1987, s.516).

XX. Yüzyılda, en geniş kapsamlı eğitim reformları akımlarından “İş Okulu Akımı” yer almaktadır ve çağımızı her yönden çok güçlü bir şekilde etkilemiştir. Almanya’nın, çağın başlarındaki eğitim reformu hareketlerine yön veren kişilerinden birisi olan Georg Kerschensteiner 1920’den itibaren geleneksel eğitime karşı kendi “İş Okulu” görüşünü geliştirmiş, J. Dewey ve J. H. Pestalozzi’den çok etkilenmiştir. Kerschensteiner’ e göre geleneksel okulların en büyük eksikliği, sadece zihni yeteneklerin geliştirilmesine yönelik tek yanlı bir eğitimin uygulanmasıdır. O, ilkokullardan çıkan çocukların çok büyük bir kısmının el işçiliği alanında çalışmak üzere hayata atılmalarına rağmen, okullarda çocukların her gün zihni yönlerine hitap edilmesini bir çelişki olarak görür. Buna göre okulda “el”in de faal olması için imkan sağlanmalıdır. Kerschensteiner’i geleneksel okulun yetersizliği rahatsız etmektedir. Her okul için işlikler, bahçeler, mutfaklar, dikiş odaları, laboratuvarlar vb. şeyler istemektedir. Ancak bu şekilde zihni yetiler, el işi becerileriyle sıkı bir bağlılık geliştirilmiş olacaktır (Aytaç, 1976, ss.84-87).

Tonguç'ta ve köy enstitülerinde “iş eğitimi” geleneksel eğitimdeki “iş ilkesi”nden hayli farklıdır. Tonguç'a göre iş eğitiminin kapsamına atölye ve tarım çalışmaları olduğu kadar, Türkçe, toplumbilim, güzel sanatlar eğitimi gibi insan kişiliğini geliştirmeye yarayan tüm eğitim-öğretim etkinlikleri girmektedir. (Altunya, 2000, s.23).

Bütün bunlar bize şunu anlatmaktadır. Yeni köy okulları, öğrenciye kuru bilgi veren veya ezberleten yerler olmayacak, aksine iş aracılığıyla iş hayatı içinde eğiten birer yuva haline geleceklerdir. Bu okulların öğretmenleri köyün çocuğunu gencini ve yetişkinlerini bir bütün olarak ele alacaklar, bunların hepsini yeni hayatın iş şartlarına, metotlarına göre canlı, becerikli, haklarını ve görevlerini bilen birer yurttaş olarak yetiştireceklerdir (Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Öğrencileri. K.E dergisi, 1945, s.368). Bu kurumlarda, bilginin ezbercilikten kurtarılarak uygulanır hale gelmesi temel amaçtır. Olayları eleştirel gözle görerek, haksızlığa karşı gelen, hak aramasını bilen, katılımcı, üretken, aydın, laik, cumhuriyetimizi yücelten, çok yönlü bireylerin yetiştirilmesi hedeflenecektir.

Klasik eğitimden tamamen farklı, uygulamaya dayalı eğitim anlayışıyla öne çıkan köy enstitüleri pek çok yönden dikkat çekmeye ve tartışılmaya devam etmektedir. Örneğin; 1990 yılı başlarında Batı Berlin Üniversitesi Eğitim Sosyolojisi Enstitüsü'nce “Az Gelişmiş Ülkelerde Eğitim Hareketleri” konulu, uluslararası düzenlenen bir seminerde “Türkiye’de Köy Enstitüleri Sistemi” yer almaktadır. Türkiye’de Köy Enstitüleri Sistemi’nin çoktan terk edilmiş olmasına karşın bu eğitim sisteminin özgünlüğü üzerinde durularak, günümüzde Orta ve Güney Amerika’nın, Afrika ve Asya’nın gelişmemiş ülkelerinde bu denemeden esinlenerek eğitim ve kalkınma çalışmalarının yapıldığı belirtilmiştir. Batı Berlin Üniversitesi’nden Prof. Dr. Jürgen Zimmer, yapmış olduğu incelemede; Türkiye’de köy enstitülerinin kuruluşu ve çalışmalarını anlatır. Zimmer; köy enstitülerinin toplumsal değişimin öncüleri olduğunu, okulların toplumsal merkezler, öğretmenlerin toplum kalkınmacıları işlevini gördüklerini ve 1950’li yılların başlarda bir iktidar değişikliği ile kapatılsa da, onların bıraktığı çok yanlı izlerin varlığına değinir (Kaya (b), 2001, s.308).

1.1.2. Eğitimde Çok Yönlülük.

Köy enstitülerinin getirdiği en büyük yenilik halkın gereksinimine uygun, bilimsel, çok yönlü eğitimidir. Eğitim kişinin bedensel ve zihinsel bütün yeteneklerini kapsamalıdır. Çok yönlü bir eğitim programı, kişiyi bedensel, zihinsel ve duygusal yönlerden etkileyerek yeteneklerini ortaya çıkarır. Çağdaş eğitimin amacı her zaman böylesine pedagojik uygulamadır. Köylülerin mesleki yönelimleri için de bu gereksinim duyulmuştur. Bu nedenle köy enstitülerinde haftada 44 saat olan derslerin yarısı, kültür dersleri ve güzel sanatlar etkinlikleri, yarısı da tarım ve teknik dersleridir. Böyle bir uygulamayla öğrenciler kendilerini her alanda deneme olanağına kavuşur, yeteneğini fark eder, çalışkanlık yaratır ve başarı sağlar (Türkoğlu, 2001, s.37).

Çok yönlü eğitim için, köy enstitüsü öğrencilerinin ders işleyiş ve çalışma programları, aşağıdaki anlatımla açıklık getirmektedir. Köy enstitülerinde; bir yandan kireç ocağında kireç yakılır, kireç söndürülür, harç karılır, bir yandan tuğla ocağında tuğla pişirilirken diğer yandan duvar örülürdü. Tabiat dersinde bitkiler incelenirken, tarım dersinde sebze, meyve yetiştirilir, asma dikilir, ağaçlara aşı yapılır, tütün kırılır, zeytin toplanır. Bir başka yerde çift sürülür, tohum ekilir, arıcılık yapılır, balığa çıkılır, bir başkasında ise inek koyun sağılır, marangozluk, demircilik yapılır, dikiş işliklerinde üretici çalışma yapılır, duvarlar yükselir, çatılar çatılır, pencereler, kapılar takılırdı. Müzik salonlarında müzik çalışmaları sürdürülürdü. Her köy enstitülü bir müzik aracı özellikle mandolin kullanmayı öğrenmek zorundadır. Resim atölyelerinde sanatsal çalışmalar yapılır, sergiler açılır, okul ve çevresi güzelleştirilirdi. Diğer taraftan laboratuvarlarda deneyler yapılır, taş, toprak bitki ve canlılar incelenir, derse hazırlanma saatleri dışında harıl harıl kitap okunur, okuma yarışları düzenlenir, öğretmenler ve yöneticiler öğrencileri kitap okumaya özendirirdi. Cumartesi eğlenceleri yapılır, yöresel oyunlar oynanır, eğlence ve tiyatro kolları düzeyli gösteriler hazırlar ve sunarlar (Kanar, 1990, ss.16-17).

Köy enstitülerine ve okullarına en modern şekli vererek, onları en ileri eğitim ilkelerine göre kurup işletme yolu tutulmuştur. Bunun içindir ki, dünyaca

tanınmış eğitimcilerin orijinal bulduğu köy enstitüleri kurulmuş ve onlar sayesinde ilk defa dünya eğitim tarihinde yer alacak ve geri kalmış uluslara örnek teşkil edecek Türk damgasını taşıyan bir eser yaratılmıştır (Tonguç, 1997, s.442).

Köy enstitüleri yaparak, yaşayarak öğrenmenin ve çok yönlü gelişimin özel bir örneğidir. Öyle ki sonraki yıllarda UNESCO tarafından; az gelişmiş ülkelere bu model tavsiye edilirken, tüm dünyaya da başarılı bir örnek olarak gösterilmiştir.

1.1.3. Köy Enstitüleri Eğitiminde Demokrasi.

Köy enstitüleri (kız-erkek) karma eğitimiyle, işe ve üretime dayalı bilimsel eğitim öğretimiyle, çağdaş eğitim kurumu olarak güzel bir model oluşturmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin eğitim ve öğretimde yönetime katılmaları demokratikleşmenin gerçek bir örneğidir.

Köy enstitülerinde her hafta durum değerlendirme toplantısı yapılır, bu toplantıya öğretmenler, öğrenciler ve yöneticiler katılırdı. Toplantılarda yapılan işler, eksiklikler, yanlışlıklar konuşulup açıkça tartışılabilir, herkes bu konularda düşüncelerini özgürce dile getirebilirdi. Eleştirilerin yapıldığı bu toplantılarda enstitü müdürü toplantıyı yönetebilir ya da toplantıyı yönetmek üzere bir kişi seçilirdi bu kişi bir öğrenci de olabilirdi.

Fay Kirby'nin anlatımıyla Çifteler Köy Enstitüsü'ndeki örnek şöyledir. Geleneğe göre her hafta bir toplantı yapılır ve geçmiş haftaların hesabı verilirdi. Bu toplantılar müdürün yerine geçen bir öğrencinin başkanlığında yapılırdı. Toplantıların birinde harita odasına ve öğretim araçlarının dersliklere dağıtımına bakan bir öğrenci; görevini istendiği gibi yapmamış olduğunu kabul etmiş, yerine gelecek olanın daha başarılı olmasını dilemiş ve bunun harita odasını kullanacak olanların elbirliği ile başarılabilceğini belirtmiştir. Ama ne yazık ki tarih öğretmeni, haritaları harita odasına göndermekte sürekli özensiz davranmaktadır. Bu öğretmen Çifteler'de bulunan az sayıdaki üniversite çıkışlılardan biridir. Eleştirmek için söz

alan öğrenci; gelecekte öğretmen olacak arkadaşlarına, böyle bir davranışta bulunan kişinin, başkalarını kendilerinin görevi olmayan işleri yapmak zorunda bıraktığını, harita odasından düzenli olarak yararlanmayı aksattığını, bu tür ders gereçlerinin yıpranmalarına yol açtığını, bunun halkın öğretim gereçleri için verdiği paranın savurganca kullanıldığı anlamına geldiğini söylemiştir. Öğrencinin sözlerinde kendini haklı çıkarma ve kişisel bir eleştiri yapma havası yoktu. Bu konuşmaya karşı sözü geçen öğretmen zorunlu olmadığı halde, bu konuyu açtığı için öğrenciye teşekkür etmiştir.

Diğer ilginç bir örnek de şöyle anlatılmaktadır: Başka bir öğrenci, başka bir toplantıda öğretmenlerden birinin gösterdiği bir düşüncesizliğe değinmektedir. Tarladan tek başına ve yorgun olarak dönerken, öğretmenlerden birinin at üzerinde, yanından geçtiğini, verdiği selamı almadığını ve bunun dışında, atını sürerek öğrenciyi çamur içinde de bıraktığını dile getirmiştir. Eleştiri yapan öğrenci; eğer durumları tersine olsaydı, kendisinin öğrenciyi yanına almayı önermeyi bir saygı gereği sayacağını söylemiş ve birinci örnekte olduğu gibi, sözlerinin kişisel olmadığını göstererek, kişilerin her zaman başkalarının durumlarını ve hatırlarını düşünmelerinin unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Konuşmada adı da söylenmemiş olan öğretmen kızmış ve öğrenciyle kişisel bir tartışmaya girmiştir. Toplantıda görgü kurallarına aykırı olan bu davranışı bir başka öğrenci önlemiştir. Toplantıdan sonra öğretmen başka bir yere naklini istemiştir. Bu öğretmen, sonraları enstitüye yazdığı bir mektupta, yapılmış bu eleştirinin haklı olduğunu ifade etmiştir (Kirby, 2000, s.203).

Yine Çifteler Köy Enstitüsü öğrencisi Süleyman Çalışkan o yıllarda öğrenci başkanı seçiminde uygulanan eleştirel yaklaşım ve demokratik tartışma ortamını kendi anılarında şöyle anlatır.

“Törenden sonra haftanın eleştirisi yapılacak. Öğrenci başkanı seçilecek. Okulumuzda işlerin tümüne yakını öğrenciler tarafından yapılır. Yapılan işleri yine öğrenciler denetler. Hafta sonunda bayrak töreninden sonra, bir haftalık işlerimizin eleştirisi yapılır. Bugün bir haftalık işlerimizin eleştirisi yapılacak. Hemen arkasından ayda bir seçilen öğrenci başkanının yenisi seçilecek, dedi....

Toplantı başkanı:

-Arkadaşlar, bir ay önce seçtiğimiz öğrenci başkanının ve onun seçtiği kol başkanlarının çalışmaları hakkında söz almak isteyenler, adlarını yazdırsınlar....

Yirmiye yakın arkadaşımızın adı yazılmış. Adını ilk yazdıran arkadaşta söz verildi. Bu arkadaşımız:

-Arkadaşlar, öğrenci başkanı arkadaşımız genel olarak görevini iyi yapmaya çalıştı. Yalnız çamaşırlıktan ıslak olarak aldığımız çamaşırlarımızı kümelere ayrılan yerlerde kurutma olanağı bulamadık. Nedeni de yağışların aralıksız sürmesiydi. Kapalı çamaşır kurutma yerleri düşünülüyor mu? Yeni seçilecek öğrenci başkanının bu konuya el atmasını istiyorum, dedi.

İkinci kişi söz aldı:

-Arkadaşlar, öğrenci başkanı arkadaşımız, bir ay önce “Başkan seçilirse, yemek yeri işini düzene koyacağım” demişti. “Nasıl düzene koyacaksın?” diye kendisine sorulduğunda “Yemek yeri yapısının yapımını bitireceğim” demişti. Yapı bitmedi. Yemeklerimizi yine dersliklerimizde yiyoruz. Kişi bir görevi üstlenirken yapamayacaklarını yapacağım diye söylememeli....

Bir üçüncü arkadaş söz aldı

-Ben, öğrenci başkanından çok, bu haftanın nöbetçi öğretmeni olan öğretmenimiz hakkında konuşacağım. Biliyorsunuz ekmeğimizi caddenin üstündeki fırında pişiriyoruz. Fırından kilere ekmekler at arabasıyla götürülüyor. Ekmeklerin altında yaygı, üstünde örtü yok. Tozlandığını sanıyorum. Bu böyle olmamalıydı, önlem alınmalıydı, dedi....

Bir öğrenci nasıl olur da öğretmeni eleştirebilirdi? Öğretmeni eleştiren bu öğrenci belki de okuldan atılacaktı.... Öğrencinin kesinlikle ceza alacağını sanıyordum. Kendisine söz verildiğinde nöbetçi öğretmen:

-Bu arkadaşımız doğru söylüyor. At arabasına anımsatıldığı halde ekmeklerin altına temiz bir bez koymamış. Asıl görev bizimdi. Bu durumu bizlere anımsatan arkadaşımıza teşekkür ederim. Bir daha yinelenmeyecektir, dedi....

Olayın sonucunu önce yadırgadım. Sonra kim olursa olsun, doğru söyleyenin beğenildiğini, ona önem, değer verildiğini öğrenmeye başladım” (Çalışkan, 2001, ss.16-17-18).

Köy enstitülerinde yapılan tüm çalışmalar hafta sonunda değerlendirilmiştir. Örneklerden de açıkça görüldüğü gibi konuşma ve tartışmalarda saygı ve görgü kuralları son derece önemlidir. Düşüncelerin açıkça, korkmadan ifade edilmesi, önerilerin akla yakın ve herkesin onaylayabileceği türden olması, bu okullarda

demokrasi bilincinin geliştiğini, ilerici bir ortamın oluştuğunu göstermektedir. Köy enstitüleri toplumu ileri götürecek yenileyecek yeni bir insan yetiştirmeyi amaçlıyordu. Eleştirel düşünce ve kendi kendini yönetme, demokrasi, günümüzde de en önemli kavramlardır. Uygulanan bu demokratik yöntemi tüm enstitüler cesaret ve özgüvenle uygulayabilmişler ve bu sayede öğretimde yaparak yaşayarak, demokratikleşme sürecine katkıda bulunmuşlardır. Haftalık değerlendirmelere, okulda birlikte yaşayan, görevleri ve sorumlulukları paylaşan öğrenci öğretmen ve yöneticiler katılmışlardır. Sorumluluk alan öğrencilerin tümü ilgilendikleri konuları olumlu-olumsuz yönleriyle ele alıp tartışmışlardır. Öğretmenler de dahil, herkesin eleştirilebildiği demokratik bir ortam yaratılmıştır. İstekler, beklentiler uygun bir dille anlatılabilmekte, kimle olursa olsun tam bir tartışma özgürlüğü içinde toplantıların sürdürüldüğü görülmektedir. Bir öğretmen ya da yönetici de aynı şekilde eleştirilebilmektedir. Öğretmen, burada olduğu gibi; eleştiren haklı olduğunda eleştirene teşekkür ederek, eleştiriye kabullenme olgunluğu göstermesi öğrenciler üzerinde önemli bir eğitim örneği oluşturmaktadır. Eğitim-öğretimdeki bu yaklaşım bireyler üzerinde olumlu etkiler sağlayarak giderek enstitü ruhu, enstitü kişiliği geliştirmiş ve olgunlaştırmıştır. Köy enstitülerinin demokrasiyi içlerine nasıl sindirdiklerinin bir göstergesidir bu.

Bu toplantılarda öğrencinin yönetime katılması, sorumluluk alması, kendini ifade etmesi, sorgulaması, kararlarda etkin rol oynaması; son derece ileri bir demokrasi niteliği taşıdığını gösterir. Enstitülerin her işine katılan öğrencinin, yönetim işine de katılması önemlidir, özellikle İ. H. Tonguç bu konuya dikkat çekmiştir.

Köy enstitüleri toplumu ileri götürecek yenileyecek yeni bir insan yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Yeni devletin vatandaşları çağdaş bilgi ve becerilerle donatılmalı, üretken olmalı, olanak eşitliği içinde yetenek ve eğilimlerine göre mesleklerini seçebilmeli, kapalı köy ekonomisini mesleksi ayrışmayla dışa açabilmeli, sömürden kurtulabilmek için haklarını bilmeli, bu hakları savunabilmek için demokratik yollardan örgütlenebilmeli, ülkenin yönetimine katılabilmeliler. Cumhuriyet ancak o zaman gerçekten kurulmuş olacaktı (Tonguç, 2001, s.18). Bu

beklentiler ve amaçlar eğitimle olabilir. Eğitim; toplumsal değişimi ve devrimsel gelişmeyi hızlandıracaktır.

XX. yüzyıl eğitimi iki gerekçeye dayanmaktadır; ve bu zaman içindeki gelişmeler karşısında yeniden gözden geçirilmelidir. Bu gerekçelerden ilki; bireyde sosyal ve demokratik ruhu güçlendirmek, ikincisi; kişiliğin olumlu ruhsal ve toplumsal yöntemlerle özgür ve doğal biçimde gelişmesini sağlamak (Bulut,1990, s.11). Köy enstitüleri bu özellikleriyle XX. yüzyıl eğitim anlayışının başarılı ve özgün örneklerindendir.

1.1.4. Öğrenci Odaklı Eğitim

Günümüzde dünyada öğrenci odaklı eğitimin önemi üzerinde durulmakta ve uygulanmaktadır. Eğitim-Öğretimde öğrenci merkezli eğitim düşüncesi başta J.J. Rousseau olmak üzere çok sayıda çağdaş eğitimcilerin ortak düşüncesidir.

Öğrenci odaklı eğitim yönetiminde, öğrencilerin bilgi beceri üretim alışkanlıklarını geliştirmek temel amaç olup, bu yeni eğitim türünde baş ilke "aktif metot" denen tartışmalı öğretim yöntemidir denilebilir. Burada çoğu kez öğrenci sınıfta, işlikte, tarım alanlarında üretici, yönlendirici, gözleyici durumunda bulunur, öğretici sadece gözlemci-yol gösterici olur. Bu öğretilerde enstitülerde olduğu gibi, işe yaramayan bilgiye, yararsız çalışmaya yer verilmez. Enstitülerde; ezbercilik, ast üst ayrımcılığı, baskıcı okul yöneticileri, pedagojik eğitimden geçmemiş, iş eğitimi temel almayan öğreticiler, bilinçsiz deneticiler görülmez. Öğretici, derslerine planlı, programlı, hazırlıklı gelir, öğrenci düzeyini ölçü alır. Sınıfta, işlikte, konutta, tarım çalışmalarında sevgi ve sabırla öğrenciye yaklaşır, öğrenciyi denetler ve etkinliği öğrenciye verir. Yaşamdan kopuk soyut, üretimci olmayan bilgiye yer verilmez. İsmail Hakkı Tonguç'un eğitim felsefesi; "Uygulanmayan bilgi boş gereksiz bilgidir" düşüncesi üzerine kurulmuştur (Kuyumcu, 2003, ss.76-77).

Köy enstitülerinde 1940'lı yıllarda öğrenci odaklı eğitim anlayışının uygulanması gerçek bir yenilik, dikkate değer bir başarıdır demek yanlış olmayacaktır.

Konular, gezi, gözlem, inceleme ve uygulamalarla zenginleştirilerek doğal ortamlar içinde, doğal metotlarla işlenir. Eğitimde kişinin bedensel ve ruhsal gelişimi ön planda tutulur. Yaşamın zorluklarıyla mücadele edebilmek için, güçlü kişilik eğitime önem verilir (Kaplan, 2002, s.98).

1.1.5. İmece

Köylerde imece bir gelenek ve yardımlaşmanın güzel bir örneğidir. İşini bitiren köylü komşusuna yardıma gider ve dayanışmayla işler tamamlanır.

Köy enstitülerinde imece ruhu çok önemlidir. 40-50 kişilik öğrenci grupları başlarında öğretmenlerle imece gereksinimi olan bir başka enstitüye giderler. Bu tür imece sırasında hem yurt gezisi yapılır, hem de gidilen yerin öğrencileri ile tanışılır, ulusal oyunlar oynanır ve eğlenceler düzenlenir. Yalnız enstitüler arası ekip çalışmasıyla kalınmaz, çevre köylerin okul, lojman yapımı, eşyaların onarımı, araç, gereç tamiri gibi işlere de yardım edilirdi (Kaplan, 2002, s.122).

Isparta, Gönen Köy Enstitüsü'nden mezun olan Ahmet Taşal o yıllarda imece ruhunu ve bu yardımlaşma anlayışıyla yapılan yurt gezisini şu şekilde anlatmaktadır.

“1946 yılı yazında 3/A sınıfı olarak biz de 1946 yılında rehber öğretmenimiz ve usta öğreticilerimizle Hasanoğlu Köy Enstitüsüne çalışmaya gittik. Orada bulunanlarca sıcak bir ilgiyle karşılandık... Bizim ekibimize bir öğretmen evi yapımı verilmişti. Elli kişilik gurubumuzla temelden başlayıp çatıya kadar tüm işlerini kendimiz yaparak ve arılar gibi gece gündüz demeden çalışarak verilen süre içinde binamızı tamamladık. Binanın alnına da (GÖNEN 1946) levhasını asarak teslim ettik. Binanın alnındaki levha bütün yorgunluklarımızı alıp götürmüştü.

Diğer ekiplerde olduğu gibi törenle uğurlanarak yurt gezisine başladık. Ankara'ya gelerek Cebecide Kurtuluş İlkokuluna yerleştik.

Bir hafta Ankara'da kalarak önce Etnografya Müzesindeki Atamızın kabrini ziyaretle başlayarak Ulus'u, Ankara Kalesini, Gazi Orman Çiftliğini, Çubuk Barajını, Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi tarihi ve turistik yerlerini gezerek Hükümet merkezimizi tanıdık. Bir hafta sonunda hazırlığımızı yaparak trene takılan özel bir vagonla Kayseri'ye

doğru hareket ettik. Sırası ile Kayseri Pazarören, Sivas Yıldızeli, Samsun Ladik – Akpınar, Malatya – Akçadağ, Adana – Düziçi, Konya – İvriz Köy Enstitülerini dolaştık. Her gittiğimiz yerde bizim için toplantılar eğlenceler düzenlendi, Mahalli oyunlarımızı, türkülerimizi sergileyerek kaynaştık, her yöreden dostlar edindik. Yurdumuzu daha iyi tanıdık ve sevdik” (Taşal, 2005, s.169).

Görüldüğü gibi yardımlaşma ve geziler eğitimin önemli ayrılmaz parçalarıdır. Öğrenci bu paylaşım ile yardımlaşmanın önemini öğrenirken aynı zamanda iş için gidilen farklı bir bölgenin gezilip görülmesiyle yaşantılar zenginleştirilmektedir. Bu gezilerle farklı bölgelerde bulunan köy enstitüleri birbirleriyle kaynaşmakta, değişik kültürlerden yararlanılmakta, hem de ülkenin değişik bölgeleri, sorunları ve olanaklarıyla tanınmaktadır. Yine buradaki örnekte olduğu gibi; Ankara da müze, Anıtkabir, Ankara Kalesi gibi tarihi ve turistik yerlerin ziyaretleri ile öğrencilerin farklı, eğitim metotları ile öğrenmelerine olanak tanınmaktadır. Bu günümüzde önemle üzerinde durulan eğitim ve öğretimde etkili bir yöntemdir. Tüm bunlar; yaparak, yaşayarak, yardımlaşarak, paylaşarak, gezerek, görerek öğrenmenin tipik örnekleridir.

1.1.6. Köy Enstitülerinde Kitap ve Sanat

Enstitü öğretmenleri iyi ve güzel eserleri seçerek çok okumalıdırlar. Ufuk açıcı, ruhu dinlendirici, yeni fikirler veren, insanları ve olayları tanıtıcı eserlerle kendini beslemeyen öğretmenler bu kurumlarda var olamazlar. Oralarda iğreti bir yaratık olarak kalırlar. O nedenle köy enstitüsü öğretmeni okuyan bir fikir adamı olmalı ve bu alışkanlığını öğrencilerine de aşılayabilmelidir (Tonguç, 1997, ss.289-290).

Enstitü eğitiminde, okumak, her yerde okumak önemlidir. Buna; Antalya Aksu Köy Enstitüsü öğrencisi olan Pakize Türkoğlu’nun şu anısı hayli güzel bir örnektir.

Antalya valisi Haşim İşcan Aksu Köy Enstitüsü’ne ziyarete gelmiştir. Öğle yemeğinde öğrencilerle ırmık helvası yemiş ve sonra onların iş başına ve derslere

dağılıştığını izlemiştir. Küme öğretmeni Zühre Esin’le birlikte öğrenciler; kazmasını, küreğini omuzlarına dayayıp şarkı söyleyerek işe doğru yol almaktadırlar. Enstitü Müdürü; “Bunlar şu tepeyi kazıp temizleyecekler, plana göre orayı ağaçlandıracaklar” diye açıklamıştır. Grubun arkasında iki öğrenciden biri su kabı, diğeri tahta çanta taşımaktadır. Vali, su kabını anlamıştır ama tahta çanta içinde ne olduğunu merak etmiştir. Bunu müdür de bilmiyordur ve öğrenci Şevket şu şekilde açıklamıştır onlara: Çanta kitap doludur, işten sonra okuma saatinde okuyacaklardır ayrıca molalarda bakmak isteyenler de olmaktadır (Türkoğlu, 2005, ss.268-269). Öğrencinin kitap ve okuma karşısında istekliliği, azmi, enstitülerde verilen okuma bilinci zaman, yer ayırdı yapılmaksızın nasıl uygulandığını bu örnekle açık bir şekilde görülmektedir.

Köy enstitülerinde kitap okuma; boş zamanları değerlendirmek için bir araç değil, aydınlanmanın, aydın olabilmenin gereğidir. Enstitülerde okuma alışkanlığı kazandırabilmek için kütüphaneler, sınıf kitaplıkları kurulmuş, okuma salonları açılmış ve serbest okuma saatleri ayarlanarak öğretmen denetiminde birer saat okuma çalışmaları yapılmıştır.

Çifteler Köy Enstitüsü öğrencilerinden Talip Apaydın o yıllara ait anılarında kitap okuma alışkanlığına ve okumanın önemine şöyle değinir.

Enstitümüzde kitap okuma seferberliği vardı. Müdürümüz ve öğretmenlerimiz kitap okumanın önemini her fırsatta anlatır, her sözü döndürür dolaştırır okumaya getirirlerdi. Her yere; tarım derslerine, inşaat çalışmalarına birer kitapla giderdik. Yerli yabancı romanlar, hikayeler, Remzi Kitapevi’nin kitapları, sonradan klasikler birer, birer elimizden geçti. İş aralarında, teneffüslerde, pazar tatillerinde, tarlada, bağda, bahçede, ağaç diplerinde, ırmak kıyısında durmadan okurduk. Yatma saatinde yatağa girip kitabımızı açıp okumak günlük alışkanlıklarımız haline gelmişti. Kitap özetleme saatlerinde, tartışmalı toplantılar yapardık. Kitapları didik, didik eder, ne demek istediğini arar, fikirleri duyguları günlük yaşantımıza bağlar, ülkemizin ve içinden çıkıp geldiğimiz köylerin gerçekleriyle karşılaştırırdık. Her ortamda kitaplardan söz açar, kitaplardan örnekler verirdik. Araştırmacı ve eleştirci bir düşünce yapısı geliştirmeye çalışırdık (Apaydın,

1983, ss.50-51). Okuma alışkanlığının kazandırılması eğitimin bir gereğidir ve tüm köy enstitülerinde önemle üzerinde durulmuş, her öğrenci bu eğitimden payını fazlasıyla almıştır. Talip Apaydın anılarında sonuç olabilecek bir yargıya varmıştır. Sonunda öğrencilerden asıl gelişenler, sessiz sedasız çalışanlar, bir okuma alışkanlığı kazananlar oldu demektedir.

Ders kitaplarına bağımlı kalınmadan okuma ve araştırma alışkanlığı ile çok yönlü bir gelişim sağlanabilmiştir. Yine toplantılarda okunan tüm kitaplar konuşulup tartışılarak bilgiler paylaşıp pekiştirilmiş ve önemli kazanımlar elde edilmiştir. Köy enstitülerinde okuma alışkanlığıyla bireyin; düşünen, araştıran, yorumlayan, sorgulayan, savaşımçı bir kişilik geliştirdiğini söyleyebiliriz.

Enstitülerde giderek kitaplar çoğalırken, kitapları ciltli, dolapları güzel ve sağlam kitaplıklar kurulmuştur.

“Yıpranan kitaplar, resim-iş derslerinde onarılıp ciltlenmektedir. Her ay okunan kitap sayısı, en çok okunanlar, duyuru köşesinde yayımlanır. Bu bilgiler, Köy Enstitüleri Dergisi’nin “Enstitülerden Haberler” bölümünde de yer almaktadır. Örneğin, Çifteler Köy Enstitüsü’nde 1945’in ilk altı ayında okunan kitap sayısı “7 bin” dir”(Başaran, 1999, s.35).

Köy enstitülerinde öğrenciye kitap okuma alışkanlığının verilmesi, ayrıca bugünün değerlendirmesi ile okunan kitap sayısının bizi şaşırtacak rakamlara ulaşması eğitim ve birey açısından önemli bir kazanımdır.

“Enstitülü bir öğrencinin yılda en az 24 yapıt okunması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmada alınan önlemleri yakından izlemiştir Tonguç”(Özdemir, 1995, s.18).

Örneğin yapılan incelemeler sonucunda Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde bir yılda en az kitap okuyan öğrencinin 29 kitap okuduğu tespit edilmiştir. Akçadağ Köy Enstitüsü’nde üçüncü sınıf öğrencileri arasında bir yılda en az kitap okuyan öğrencinin 23, en çok kitap okuyan öğrencinin 64 kitap okuduğu anlaşılmıştır. Cılavuz Köy Enstitüsü’nde, en az kitap okuyan öğrencinin 17, en çok kitap okuyan

öğrencinin 36 kitap okuduğu öğrenilmiştir. Çifteler Köy Enstitüsü'nde bir yılda Fahrettin Tos'un 16, Süleyman Çalışkan'ın 65 kitap okuduğu yıllık kitap okuma çizelgelerinden belirlenmiştir (Makal, 1996, s.90).

Köy enstitüsü uygulamalarının en önemli ve çağdaş yönlerinden birisi öğrencilere okuma alışkanlığının kazandırılması ve yaşayışlarının demokratik olmasına fırsat sağlanmış olmasıdır. Enstitülerde her öğrencinin, önemli edebi eserleri ve dünya klasiklerini okuyarak özetlemesi, ve aynı zamanda demokratik davranışların demokratik bir ortamda öğrenilmesi, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini söz ve yazı ile ifade olanağını bulabilmeleri için hafta sonu toplantıları ve kitap tartışma saatleri ayarlanarak genel olarak geleneksel okulda görülmeyen eğitim etkinlikleri sağlanmıştır. Okulda, öğretim yerine öğrenme, yöneltme yerine kendini yönetme ilkeleri hakim olduğu görülür (Demirtaş, 1993, s.53).

Özellikle okuldaki demokratik eğitim, ders dışı etkinlikler, güzel sanatların pek çok dalında verilen kurslar, açılan sergiler, serbest okuma saatleri, tartışma ortamı, duygu ve düşüncelerini ifade edebilme olanakları, hafta sonu etkinlikleri, çağdaş eğitim ilke ve yöntemlerinin uygulanmasına olanak sağlamıştır.

Balıkesir Savaştepe Köy Enstitüsü'nü ziyaret eden İsmet İnönü'nün, kitap karşısındaki sevinci şöyle anlatılmaktadır. (Buna ait anıyı o zamanın Müdür Yardımcısı İsmet Kültür, Savaştepe'nin ilk mezunlarının 30. yıl dönümünde, Savaştepe'de düzenledikleri toplantıda anlatır.)

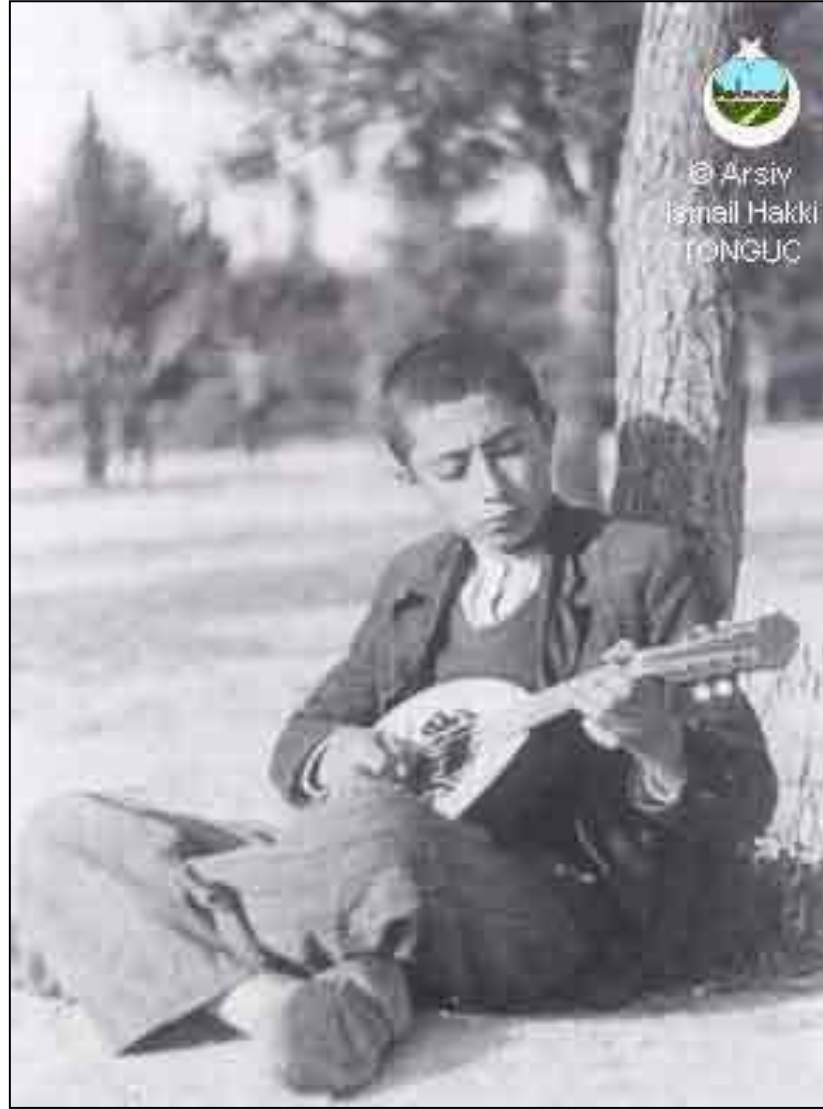
“İsmet paşa Savaştepe'ye gelmişti. Kendisini tuğla ocağına götürüyorduk. Yolda giderken tepede şimdi hatırlıyorum, Pamukçudan Hatice Kolukısa o gün galiba kümes nöbetindeydi. Onu çağırdı geldi “Ne var torbanda?” dedi. O da “Torbanda peynirim var, ekmeğim var, köftem var” dedi. İnönü “Başka bakayım” dedi. Bir de torbadan (Sophokles'in Antigone) kitabı çıktı. İsmet Paşa Antigone kitabını görür görmez gözleri yaşardı ve yanındaki Hıfzırrahman Raşit Paşaya (O zaman Genel Kurmay Başkanımızdı) “Paşam görüyorsunuz, bu klasikler daha yeni çıktı. Ankara'da bile okunmuyor. Benim çocuklarım Antigone'yi okuyorlar. Köylümüz, şehirlimiz, generalimiz, kumanyasına ne zaman kitabı da

ekleyecek duruma gelirse, o gün Türkiye gerçekten kurtulmuş demektir. Topraklarımızı bilgi ile değerlendirmenin, bilinçle savunur duruma gelmenin başka yolu yoktur” dedi. Hatice: “Efendim yalnız ben değil bütün okul okuyor” cevabını verdi. İsmet İnönü geriye geldi başını salladı ve gülümsedi” (Aktan, 2005, s.200).

Köy enstitülerinde her öğrencinin türküleri, şarkıları notadan çıkarabilecek şekilde bir müzik aleti (daha çok mandolin saz, akordeon,) çalabilmesine, milli oyunları iyi öğrenip oynamasına, tiyatroya katılmasına, sahne bilgileri edinmesine, resimden, heykelden anlamasına önem veriliyordu. Genel amaç, sağlam bir duygu ve beğeni eğitimi vermek, yeteneklerini geliştirme alanları hazırlamaktı. Müzik ve milli oyunlar, enstitülerin günlük yaşayışı içinde hava, su kadar lüzumlu sayılırdı. Akordeon, mandolin ve davulların katılımıyla kızılı erkekli 800-1000 kişinin söylediği türküler ve marşlarla güne başlanırdı. Serbest okuma, radyo ve plaktan batı müziği dinleme saatleri, hafta sonu eğlenceleri, resim, heykel, fotoğraf, müzik, tiyatro, iç süslemeciliği gibi dallarda sivrilenler için uygulama alanları bulunmaktadır (Tekben, 1962, s.20).

Beşikdüzü Köy Enstitüsü müzik çalışmaları.
(<http://www.besikduzuogretmenokulumezunlari.com/index.php?option>>)

Köy enstitülerinde her öğrenci en az bir çalgı çalmayı öğrenirdi.
(Köy Enstitüleri Albümü)

Köy enstitüleri eğitiminin ayrılmaz ve çok önemli bir parçasıdır sanat eğitimi. Savaştepe Köy Enstitüsü öğrencisi olan Mehmet Duru enstitüde sanat etkinliklerine verilen önemi anlatırken öğretmen ve idarecilerin öğrencileri nasıl yönlendirdiklerine şöyle değinmektedir: Müdür Başyardımcımız aynı zamanda Türkçe öğretmenimiz İsmet Kültür, ders dışı zamanlarda, bize her rastladığında soruyor, “Kitabınız nerede? Mandolinin nerede?” Her zaman elimizde mandolin, cebimizde kitapla görmek istiyor bizi. Tüm köy enstitülerinin ortak amacı böylesine güzel alışkanlıklar

kazandırmak der ve kıt olanaklarla ve öğretmen yetersizliklerinde nasıl çözümler bularak kesintisiz müzik eğitime devam ettiklerini anlatır.

1943'te müzik öğretmeni Macide Kültür enstitüden ayrılmıştır. Yerine hemen bir atama yapılamadığı için müzik dersleri boş geçmektedir. Bu sorunu çözmek için enstitü yönetimi, o yıllarda Ankara Radyosunda ünlü folklorcu “Muzaffer Sarısözen” yönetiminde çarşamba günleri saat 15.00 dolaylarında yayına başlayacak olan “Bir Türkü Öğreniyoruz” programından yararlanmayı planlar. Eğitim başı Zeki Tunaboğlu'nun evinde pilli bir radyo vardır.

Bu öyle bir radyodur ki 97 ekran televizyondan bile büyük, pilleri iki parçadan oluşan ağırlığı 7-8 kilo gelebilen, anteni konutun çatısına gerilen en az 8-10 metre boyunda bir bakır tel. Taşınması imkansız, ancak kurulduğu yerden dinlenebilir. Bu nedenle radyonun ayağına giderler.

Her sınıftan kulağı müziğe yatkın iki kişi seçilir. Bu seçilenler her yayın günü ancak Tunaboğlu'nun penceresine çıkabilen radyodan yayınlanan türkülerini öğrenecek ve sınıf arkadaşlarına öğretecektir.

Biz her yayın günü Tunaboğlu'nun penceresinin önünde şarkı defterlerimiz ve kalemlerimiz elimizde yerimizi alırdık. Sarısözen ekibine; etkili ve sevecen sesiyle şarkı sözlerini ağır ağır yazdırır, sonra ezgisiyle çaldırır ve söyletirdi. Biz de öğrendiklerimizi sınıfımıza öğrettirdik demektir. Bu yöntemle 50'yi aşkın seçkin türkü öğrendiklerini anlatır ve şunu ekler: Bir çoğumuzun hala ıvır zıvır derslerden saydığı sanat eğitimi böylesine ciddiye alınmıştı köy enstitülerinde. İstenirse yokluklar içinde neler yapılabileceğinin de örneği idi bu yapılanlar (Duru, 2004, s.64).

Görüldüğü gibi o yıllarda sanat eğitimi olanakları kısıtlıdır. En başta sanat eğitimcisi yetersizliği dikkat çekmektedir. Yeterli sayıda resim öğretmeni, müzik öğretmeni bulmak mümkün olmamakla birlikte, köy enstitülerini kurup yöneten eğitimciler ve öğretmenler, sanatın insan yaşamını geliştirici bir etken olduğunu çok iyi bilmektedirler. Köy enstitülerindeki eğitim; bireyin tüm yönlerini kapsayacak, tüm yeteneklerini işleyip geliştirecek biçimde tasarlanmış ve uygulamaya

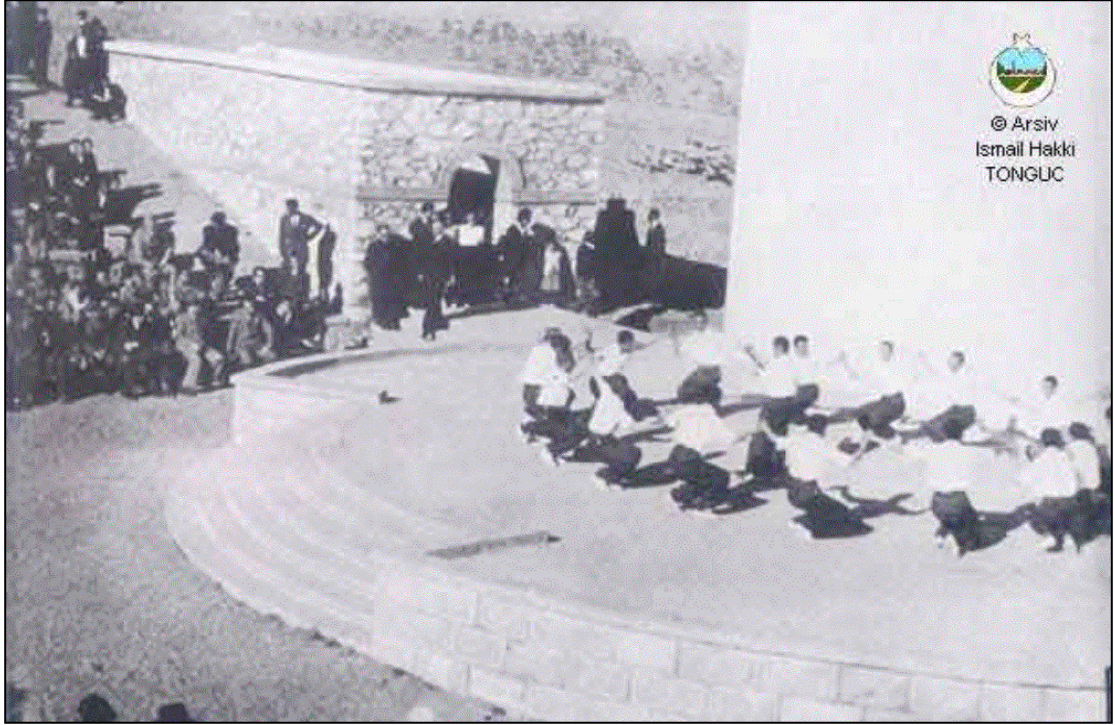
konulmuştur. Bu nedenle sanat eğitime ve sanatla eğitime önem verilmiş, kısıtlı olanaklar zorlanarak öğrenciler sanatın her dalına teşvik edilmiştir.

Enstitüler bulunduğu çevreyi ekonomik, eğitim, kültür yönünden yükseltirken güzel sanatların her dalından yararlanmasını çok iyi bilmiş ve başarmıştır. Bunun dışında yirmi bir köy enstitüsünden çok başarılı, isimleri sınır dışına ulaşmış yazarlar, oyuncular, ressam, müzisyenler yetişmiştir.

Köy enstitülerinde müzik, şiir, hikaye, tiyatro, milli oyunlar, halk türkülleri günlük yaşamın bir parçası durumuna gelmiştir. Hürrem Arman, müziğin ders dışında çok yönlü kullanımıyla ilgili yaşantısını şöyle anlatır.

1944 yılında, Sabahattin Eyüboğlu'nun önerisiyle Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne, bir amplifikatör sağlanmış, bütün alanlara hoparlörler konmuştu. Bulunabilen batı müziği plakları da alınarak iş saatlerinde de, çalışanların müzikten yararlanmaları sağlanmıştı. Amplifikatör, ders ve işler dışındaki zamanlarda, yeni yazılan şiirlerin okunması, küçük skeçler, fıkralar içinde kullanılıyordu (Arman, 1990, s.180). Görüldüğü gibi, köy enstitülerinde iş saatlerinde de müzikten yararlanılmış, müzikle eğitim yapılmıştır. Sanatın ve müziğin insanlar üzerindeki olumlu katkıları düşünülmüş yaratıcı bir düşünce ile eğitime dahil edilmiştir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde bulunduğu sırada tiyatro ile ilgili izlenimlerine değinir. "Hasanoğlu'da, Enstitülerin kuruluş günü olan 17 Nisan ve bu vesile ile yapılan şenlikleri gördüm. Bunlar arasında Gogol'ün müfettiş piyesini oynadılar. Ben hayatımda bu kadar zevkle çok az piyes seyrettim. Şenliği görmek için Ankara'dan gelen kalabalık arasında eni konu anlayanlar da aynı fikirde idiler. Gogol'ün ruhunu şadetteler. Şaştık kaldık. İçlerinde aktörlüğü o kadar benimsemiş çocuklar var ki! Mübarek bundan iki üç yıl önce harman yerinde ne kadar tabii harman savururlarsa sahnede o kadar rahat dolaşıyor, rahat konuşuyorlar. Sanki orada doğmuşlar! Sanki köylerinde Moliere ile, Shakespeare ile Nasrettin Hoca veya Yunus Emre kadar senli benli olmuşlar gibi" (Eyüboğlu B. R., 2001, s. 240).

Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğrencileri kendi yaptıkları açık hava tiyatrosunda folklor gösterisinde
 (<http://koyenstituleri.de/uye/bin_pl/bbmain.pl>)

Köy enstitülerinde eğlence eğitimi çok önemlidir. Birlik ruhu yaratmak için herkesin katıldığı, kimsenin dışta kalmadığı bilinçli bir düzenlemelerdir eğlenceler. 1941’de bununla ilgili bir genelgede; az kişinin rol aldığı, çoğunluğun pasif seyirci olduğu eğlencelerden kesinlikle kaçınılacaktır. Müdürler başta olmak üzere tüm enstitülülerin katılımının sağlanması, programların öğrencilerle hazırlanması, onların yaratıcılıklarına dayanılması gerekmektedir. Eğlenceler o hale getirilmelidir ki, hazır bulunanlar rol almak için kendiliğinden katılmalılar (Tonguç, 2003, ss.326-327).

Tonguç, köy enstitülerinde düzenlenen eğlencelerde çok hazırlık gerektiren az kişinin katılımıyla gerçekleşen gösteriler yılda bir iki defa düzenlenebileceğini belirtmektedir. Çok emek harcanıp az kişinin katılımıyla gerçekleşen gösteriler yerine, önceden hazırlıksız, doğaçlama herkesin katılımını sağlayan eğlencelerin önemine değinmektedir. Bununla ilgili 4.8.1941 tarihinde tüm köy enstitüsü müdürlerine yazdığı mektupta şunları söylemektedir.

“Köy Enstitülerinin hakiki eğlentileri fırsatlara ve ihtiyaçlara göre önceden hiçbir hazırlığı icap ettirmeyen, toplantılar esnasında talebe ve öğretmenlerin yaratıcı kabiliyetlerine göre mevzuları meydana çıkarılabilen eğlentiler olmalıdır. Bunlara toplantıya dahil müdür, muavin, öğretmen, talebe ve köylüler, hülasa hazır bulunanlardan her şahıs iştirak edebilmelidir. Roller beş on kişiye inhisar eden, seyircisi bunun beş on misli fazla olan eğlentiler Köy Enstitülerine asla mal edilmemelidirler. Milli oyunlar, halk türküleri, talebe öğretmenlerin bildikleri temsiller, masallar, güreşler, güldürücü parçalar, tekerlemeler, halk darbı meselleri (atasözleri), taklitler, mevzularını köy hayatından alan konuşmalar bu müesseselerde yapılacak eğlentilerin belli başlı unsurları olmalıdır. Kitaplardan alınan ve manası, esprisi kavranılmadan oynanan temsiller buralarda çok sırtmakta, karikatür vaziyetine düşmektedir. Onun için mevzu seçerken çok dikkatli hareket etmek, çocukların en çok hoşlandıkları şeyleri tercihan, programa sokmak yolu tutulmalıdır. Eğlentiler o hale getirilmelidir ki hazır bulunanlardan herkes bir rol sahibi olarak kendiliğinden eğlentiye katılmalıdır” (Tonguç İ. H., 1976, ss.50-51).

Köy enstitüsü uygulamalarında yazılı bir metin ve belirlenmiş roller almadan yapılan doğaçlama etkinlikler vardır, bunlar bugünkü değimiyle bir “yaratıcı drama”dır. Günümüzde yaratıcı drama, üzerinde önemle durulan bir sanat eğitimi aracı ve yöntemidir. Ülkemizde çeşitli temsiller ve piyeslerin eğitim programına alınarak uygulanışı, ilk önce köy enstitüleri zamanına rastladığı, Tonguç’un buna çok önem verdiği bilinmektedir.

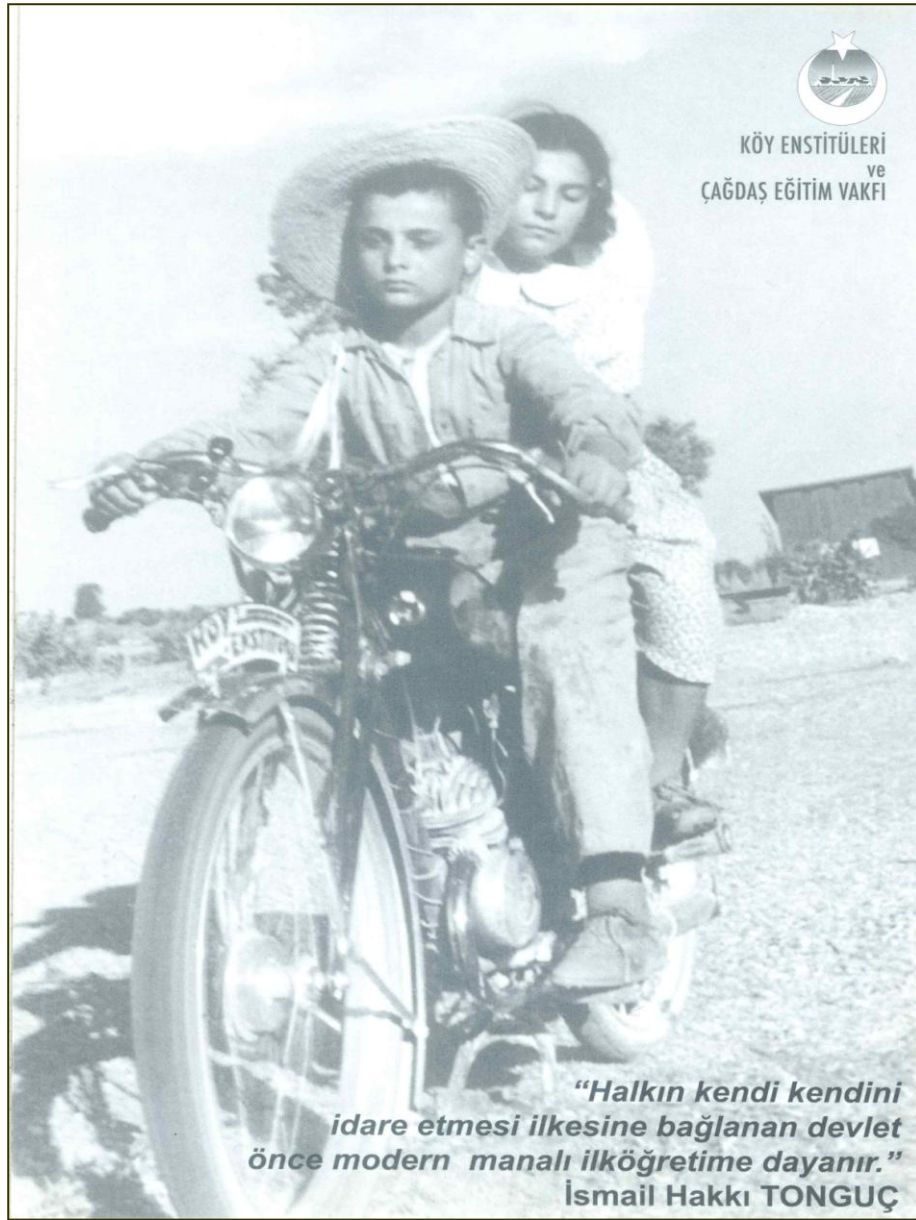
Akçadağ Köy Enstitüsü’ndeki sanatsal etkinliği H Nedim Şahhüseyinoğlu şöyle anlatmaktadır: Enstitüde her sabah okul meydanında müzik çalınır milli oyunlar oynanır, şarkılar, türküler söylenilirdi. Bazı arkadaşlarımız bunlara katılmazlardı. Okul müdürü Şerif Tekben bunları görmüş ve toplayarak meydana getirmişti. ‘Çocuklar bir toplumun yaşamı, o toplumun kültürüne ve sanatına yansır. Sanat ve kültür sevgisi olmayan insanda bilim, doğa ve insan sevgisi olmaz. Duygusuz, anlayışsız bir ruh ve sadist bir insan tipi doğar. İşte en tehlikeli insan bunlardır’ der. Şerif Tekben kültür, sanat iş çalışmasını birbirinden soyutlamaz, öğrencilerle birlikte çalışmalara katılırdı. ‘Tembel insanda ruhsal bozukluk doğar’ derdi (Şahhüseyinoğlu, 2005, s.211).

Günümüzde, sanatla eğitim ve sanat eğitiminin önemi yeterince algılanamıyorsa, eleştirel bir gözle kendimize tekrar bakmamız gerekmektedir. Geriye dönüp baktığımızda bu değeri ve uygulamanın nasıl inançla gerçekleştirildiğini, ne ifade ettiğini Şerif Tekben örneğinde görüyoruz. Köy enstitüleri dünyaya örnek gösterilmişse; bilimsel, sanatsal, teknik bir bütünlük içinde çok yönlü gelişimi hedef alan eğitim anlayışından ve bu sayede elde ettiği başarıdan kazanmıştır.

Enstitülerde öğrenciler, boş zamanlarda açılan çeşitli kurslara devam etmektedirler. Resim, yazı, müzik, tiyatro ve benzeri alanlarda yapılan bu kurslarda 8-10 kişilik öğrenciye bir uzman öğretmen ders vermektedir. Bunlar bir estetik eğitim çalışmasıdır. Zaman, zaman bu çalışmalarla ilgili toplantılar düzenlenir, gösteriler yapılır, sergiler açılırdı. Estetik eğitim köy enstitülerinin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır (Binbaşıoğlu, 1993, s.38). Öğrencilerde sanatsal becerilere ilgi uyandırılması ve estetik gelişimin sağlanmasının, bireysel gelişimde önemli bir katkı oluşturacağı bugün iyi bilinmektedir. Ayrıca enstitülerde bu etkinlikler estetik eğitime yönelik kurslarla sınırlı değildir; kayak kursu, bisiklet ve motosiklet kullanma kursları, fotoğraf, radyo tamiri kursu gibi çok çeşitlidir.

Kars Cılavuz Köy Enstitüsü'nde kayak yapan kız öğrenciler (Köy Enstitüleri Albümü)

Aksu Köy Enstitüsü öğrencileri Kemal ve Hikmet, motosiklet kullanmaya başladıkları ilk günlerde (1940). (Köy Enstitüleri Albümü)

“Çocuklar güzel kıymetleri taparcasına sevmek zevkini ve alışkanlığını bizzat oynadıkları ulusal oyunlardan, çaldıkları müzik parçalarından, yaptıkları resimlerden, inşa ettikleri binaların şekillerinden, arada bir vasıta olmaksızın seyir ettikleri tabiat manzaralarından, çiçeklerden alırlar. Bu hal onların hepsini mesela bir eğlencede aktif insanlar haline getirir. Onlar bunu yapamayan pasif kimselerden ayrılırlar. Herkesin kendileri gibi olmalarını isterler” (Tonguç, İ.H. 2000, s.170). Köy enstitülerinde,

sanatsal gelişim öğrencide geliştirilmek istenen eğitim ilkelerinden birisidir. Öğrenci iş hayatı içinde, iş vasıtası ile iş için eğitilirken sanat alanındaki yetenekleri, güzellik anlayışları, yaptıkları sanatsal faaliyetlerle aynı doğrultuda gelişmektedir.

Köy enstitülerinde sanat eğitime büyük önem verilmiştir. Öğrenci sanatın her dalına; resim, müzik, tiyatro, edebiyat, el işleri, heykel, halk oyunları ve spor etkinliklerine daha ilk yıllardan başlayarak özenle ve ısrarla teşvik edilmiştir. Her öğrencinin yeteneği ve ilgi alanı dikkatle izlenmiş ve değerlendirilmiştir. Bazı öğrenciler tiyatro sanatında gelişerek, yerli yabancı ünlü yazarların oyunlarını, herkesi şaşırtacak düzeyde sahneye koyup oynamışlardır. Bazı öğrenciler müzik dalında kendilerini geliştirmişler ve ünlü müzisyenler yetişmiştir. Bazı öğrenciler, halk şiiri zevkinden başlayıp sonradan gittikçe gelişerek şiir ve yazın dünyamızda yer alırken, resim ve yontu dalında, ünlü sanat adamları çıkmıştır (Apaydın, 1997, s.92).

Sanat eğitime verilen önemi ve sanatla eğitim anlayışını köy enstitüleri örneğinde açıkça görmekteyiz. Gereği gibi sürdürülen sanat eğitimi ile sanatçılar yetiştirdiği gibi, diğer taraftan sanattan anlayan duyarlı, yapıcı, yaratıcı bireyler yetişmesine olanak tanınmıştır. Sanatla eğitim uygulaması ile bireydeki kazanımlar ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla daha aktif, katılımcı, coşkulu, üretken ve kalıcı bir eğitim-öğretimden söz edilebilir. Sonuç olarak köy enstitülerinde, sanatın insan yaşamındaki önemini ve geliştirici yönünü çok iyi bildiklerine, yapılan etkinliklerle ve varılan sonuçlarla tanık olunmaktadır.

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

2.1. YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ

Yüksek Köy Enstitüsü 1942 tarihinde, Ankara'ya yaklaşık 32 kilometre uzaklıkta olan Hasanoğlan köyünde enstitünün içinde kurulur. 1942-1943 ilk ders yılı için Çifteler ve Kızılçullu Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğrenciler alınır. Daha

sonraki yıllarda ise enstitüleri bitirenlerden öğretmenler kurulunca aday gösterilenler, sınavla alınmaya başlanır (Başaran, 1999, s.19).

Hasanoğlan Köy Enstitüsü.
(<http://img228.imageshack.us/img228/6096/hasanolannv9.png>)

Yüksek Köy Enstitüsü, köylerimizi eğitim, öğretim, el sanatları ve tarım yönünden kalkındıracak nitelikte öğretmen yetiştirmeye çalışan köy enstitüleri için öğretmen yetiştirmeyi hedeflenmiş ve enstitülerin çeşitli konulardaki gereksinimlerini karşılamak için kurulmuştur.

Yüksek Köy Enstitüsü'nün amaçları şöyle belirlenmiştir.

- a.) Yüksek Köy Enstitüsü'nde belirlenen kollar için kız ve erkek öğretmenleri yetiştirmek.
- b.) Köy enstitüsü mezunlarının çalışacakları köy bölgeleri için bölge ilköğretim müfettişleri, gezici öğretmen ve başöğretmenler yetiştirmek.
- c.) Gerekli kurslara tabi tutarak, köy enstitülerinde çalışmakta olan öğretmenleri yetiştirmek.
- d.) Köy incelemelerine merkez teşkil etmek üzere, köy okullarını ve enstitülerini ilgilendiren çeşitli konular üzerinde araştırmalar yapmak ve bunları ilgililerin yararlanabilecekleri şekillerde yaymak (Tonguç, 1997, s.299).

Sabahattin Eyüboğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu'na yazdığı mektuplarda Yüksek Köy Enstitüsü'nün kuruluş aşamasından şöyle bahseder. “Hasanoğlu Köy Enstitüsünde bir Yüksek Kısım olacak. Enstitüleri bitirenler orada üç yıllık bir kurs gördükten sonra, enstitülerde hoca olacaklar. Bu Yüksek Kısıma, benim zorumla bir sanat bölümü ekledik. Bu bölümde bahçe mimarisi, resim, sanat tarihi, müzik, ulusal oyunlar, temsil, Türkçe, yabancı dil, jimnastik, ritmik dersler var. Daha ders programlarını yapmadık. Seninle konuşuruz. Özellikle sanat tarihi programı üzerinde esaslı olarak çalışmak istiyorum. Bunu çeşitli sanatlardan günlük eserlerin, palavrasız, metafiziksiz, açıklaması olarak düşünüyorum” (Eyüboğlu S., 1990, s.46).

Sebahattin Eyüboğlu'nun köy enstitülerine bağlılığı, inancı, sevgisi ve içtenlikli çabaları yazılarında da kendini gösterir. “Onun kılavuzluğuyla çıkarılan, yirmi köy enstitüsünün yaratıcılıklarını sergileyen Köy Enstitüleri Dergisi, bir sanat şölenine dönüştürdüğü Yüksek Kısım'daki Batı Edebiyatı Dersleri... Ve tüm enstitülerde estirilen sanat havası” (Başaran, 1990, s. 32). Eyüboğlunun köy enstitülerinde önemli bir yeri ve emeği olduğu görülmektedir.

Enstitünün kendi matbaasında basılan “Köy Enstitüleri Dergisi”nde edebiyatla ilgilenen öğrencilerin ilk yazılarına, şiirlerine yer verilmiştir. Adı geçen dergide yalnız sanatsal ürünler değil, bilimsel incelemeler, köy araştırmaları,

makaleler, enstitüden haberler, kitap eleştirileri yer almaktadır. Bunların yirmi bin kadar basıldığı olmuştur, ve bu dergiler tüm enstitülere ve öğrencilere ulaştırılmıştır. Asıl ilginç olan yazıların seçiminden, baskı işlerine kadar her şeyi öğrencilerin gerçekleştirmiş olmasıdır (Apaydın, 1997, s.96).

Yüksek Köy Enstitüsü'nde aşağıda yazılı sekiz kol vardı:

- 1- Güzel Sanatlar (kız ve erkek öğrenciler için),
- 2- Yapıcılık (erkek öğrenciler için),
- 3- Maden İşleri (erkek öğrenciler için),
- 4- Hayvan Bakımı (erkek öğrenciler için),
- 5- Kümes Hayvancılığı (kız ve erkek öğrenciler için),
- 6- Tarla ve Bahçe Ziraatı (erkek öğrenciler için),
- 7- Köy Ev ve El Sanatları (kız ve erkek öğrenciler için),
- 8- Ziraat İşletme Ekonomisi Kolu (kız ve erkek öğrenciler için).

Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrenim süresi en az üç ders yılıdır. Her yılda dörder aylık iki sömestre vardır. Öğrencilere her ders yılı sonunda, meslekleri ile ilgili kurumlarda iki ay uygulama(staj) yaptırılır (Tonguç, 1998, s.535). Buraya alınan öğrenciler ayrıldıkları kolların özelliklerine göre dersler almışlardır. Ayrıca ortak alınan dersler vardır. Bu dersler aracılığıyla bütün kollara devam eden öğrencilerin öğretmenlik genel kültürleri ve meslek bilgilerinin bütünleştirilip genişletilmesine çalışılır. Burada yetişen öğrenciler köy enstitülerine hoca olacak, devrimci eğitim imcesini, buradan yetişenler omuzlayacaklardır. Ancak, sanat eğitiminde yeterli sayıda öğretmen bulunamamaktadır, Yüksek Köy Enstitüsü'nde açılan Güzel Sanatlar Kolu mezunları bu açığı kapayacaktır.

Yönetmeliğin 4. maddesinde Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitiren öğrencilerin; genel kültür, pedagojik kültür, sanatsal kültür, tarımsal kültür, güzel sanatlar kültürü, yönetim ve teftiş tekniği, köy araştırmaları tekniği alanlarında bilgi ve donanım kazanmaları öngörülmüştür (Kaplan, 2002, s.83).

Anlaşılabacağı üzere, Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitiren öğrenciler, işi, uygulamayı, üretmek öğrenmeyi amaç edinen, bunun yanı sıra kavramsal bilgiler ve sanatsal kazanımlar da sağlayan bu eğitim sürecinden geçmiş olacaktırlar. Bunun sonucunda bilinçli sanat donanımına sahip aydın bireyler yetişecektir.

2.1.1. Yüksek Köy Enstitüsünde Güzel Sanatlar Kolu

Yüksek Köy Enstitüsü'nün Güzel Sanatlar Kolu, enstitülerin bu konulardaki gereksinimlerini, karşılamak için kurulmuştur. Bu sayede, kendi öğretmen kadrosunu yetiştirirken, köy enstitülerinde alanlarında sivrilen öğrencilere yüksek öğrenim yollarını açarak, onların alanlarında uzmanlaşmalarını sağlamayı da amaçlamıştır.

Güzel sanatlar alanında köy enstitülerinin başarı gösterebilmeleri için olanakları sınırlı ve bu alandaki öğretmenlerin sayısı da azdır. Fakat, Yüksek Köy Enstitüsü'nün güzel sanatlar alanında göstermiş olduğu başarı dikkat çekmektedir. Bu alanda ders veren uzman, sanatçı hocaların katkıları çok önemlidir.

Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi Talip Apaydın o yılları şöyle anlatır: Hasanoğlu'da açılan Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Bölümü'ne, her enstitüden mezun olan ve sanat dallarından birinde yetenekli bulunan öğrenciler alınmışlardı. Konservatuvar'dan, Gazi Eğitim'den, Devlet Tiyatrosu'ndan yetkin öğretmenler, haftada bir iki gün gelip Hasanoğlu'da ders verdiler. Haftanın belli günlerinde öğrenciler Ankara'ya giderek uygulamalı derslere katıldılar. Her alanda olduğu gibi sanat eğitiminde de üstün başarılar ulaşıldı. Sanatın her dalında, en yetkin hocaların emeği ile gerçekten nitelikli bir eğitim verilmekteydi ve köy enstitülerinde çalışacak sanat öğretmenleri yetiştirilmekteydi. Kendi yöneticilerini ve öğretmenlerini Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde yetiştirecek, enstitülere gönderecek ve asıl o zaman çalışmaya başlanacaktı (Apaydın, 1997, s.94).

Sanat eğitimcisinin azlığı ve olanakların kısıtlı oluşu göz önüne alındığında enstitülerde sanat eğitiminin zorluğu anlaşılmaktadır. Yüksek Köy Enstitüsü Güzel

Sanatlar Bölümü'nü bitiren öğrenciler; sanat eğitimcisi olarak, diğer enstitülere atandıklarında sanat eğitiminin nasıl bir biçim alacağı hayal edilebilir. İşte o zaman her alanda daha verimli bir çalışma yapılarak, sonuç alınabilecektir.

İsmail Hakkı Tonguç “Canlandırılacak Köy” isimli eserinde Yüksek Köy Enstitüsü'nün gelecek yıllarda diğer enstitülerle el ele vererek yapması gereken işleri 20 maddede özetler. Bunlardan güzel sanatlarla ilgili olanlar şunlardır.

- Köy çocuklarının güzel sanatlar bakımından eğitilmelerini sağlayıcı yollar üzerinde araştırmalar. (Köye güzel yazı, edebi eser, resin, heykel, temsil, müzik ve milli dansı sokmanın, yaymanın yolları)

- Köylülere ve köy çocuklarına serbest okuma alışkanlığının kazandırılmasını sağlayacak tedbirlerin araştırılması. (Çocuk okuma odaları, kitaplıklar, masal ve hikaye okuyup anlatanlar)

- Köy çocuklarını sinemadan yararlandırmanın yolları üzerinde araştırmalar.

- Köy çocuklarına özgü müzeler, gezici sergiler meselesi üzerinde araştırmalar.

- 15.10.1946 tarihine kadar Yüksek Köy Enstitüsü'nden mezun olup diploma alanların sayısı 104'tür. Bunlardan 24 öğrenci güzel sanatlar kolundan mezun olmuştur (Tonguç İ.H., 1998, ss.540-541).

Görüldüğü gibi İ.H. Tonguç, Yüksek Köy Enstitüsü'nün yardımlarıyla köyü ve köylüyü sinemayla, kütüphaneyle, resimle, heykelle, müzikle, tiyatroyla tanıştırmayı amaçlamaktadır. Köyün ekonomik kalkınmasının yanında bütüncül bir gelişimin gerçekleşmesi için sanatsal ve kültürel gelişimine destek vermeyi önemsemektedir. Tüm bunların sonucunda çağdaş, bilinçli, bilgili, sanatı yaşamına alan, soran, araştıran, üreten, yeniliğe açık, hak ettiği değere kavuşturulan bir kırsal kesim hedeflenmektedir.

Ladik Akpınar Köy Enstitüsü öğrencisi olan Hamza İnanç, Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde tiyatrunun yanında müzik binası olarak inşa edilecek olan ve önceden Kepirtepe Köy Enstitüsü ekibi tarafından yarısı yapılan inşaatın örme, sıvama, tavan

betonu ve çatı işini yapıp tamamlamak için bir ekibin içinde, ekip başı Kemal Öğretmen’le imece usulü yardıma gittiklerinde gördüklerini anlatır.

Trenden inip enstitü yoluna girdiklerinde onları kocaman “Ekin Eken Adam” heykeli tüm görkemiyle karşılar. İşe başlamadan önce Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nü tanıma gezisi yapılır. Geziye, geceyi geçirdikleri yatakhane binasından ayrılarak başlanır. Rehber öğrenci eşliğinde, Türk büyüklerinin heykellerinin olduğu caddeyi sonuna kadar gittiklerini anlatır. Fidanlığın arkasından görünen köy evi gibi bina öğrenci lokalidir. İki yanı güllük taş döşenmiş bir yolla gidiliyor lokale. Köy evine bakarak planlanmış. Bina, girilen yerden tek katlı gibi görünse de bodrum katıda var. İki duvara dayanmış divan, orta alanda küçük masalar ve etrafında oturak tipi şeyler konmuş. Duvarlarda eşeğe binmiş kadınlar, ayakta duran kadınlar olarak kompoze edilmiş Eren Eyüboğlu imzalı kocaman resimler. Resimlerde geriden gördüklerini yanına gidip baktığında seçilmiyor, yakından görülen lap lap sürülmüş boyalar algılanıyor. Hamza İnanç, bu resimleri pek anladım diyemem ama oradan çıkınca aklıma takılan şey onlar oldu demektedir. Rehberin açıklamasıyla boş zamanlarda; çay içip gazete okuyabileceğimiz, aşağı katında pinpon, dama veya satranç oynayabileceğimizi öğreniyoruz. Daha sonra öğretmen evlerini ve sınıf binalarını geçip yüksek kulenin olduğu meydana geldik. Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nün şeref kapısı yok. Enstitünün sembolü olarak çok yüksek bir kule, bayrak direği görevi görürken, aynı zamanda ucuna tutturulmuş kocaman köy enstitüleri rozeti ile de enstitülerin sembolünü taşıyor. Rehber öğrenci tanıtımına şöyle devam eder: ‘Bu kule hepimizi temsil ediyor. Arkamızdaki iki katlı büyük bina Yüksek Köy Enstitüsü merkez binası. Şu gördüğünüz heykeller Eski Yunan Çağı’na ait, milattan önceki yüzyıllarda yapılmış. Bunlar birer kopyalar, asılları İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde. Bakınız, ileride gözüken yer, açık hava tiyatrosu. Bu da antik çağdan esinlenerek yapıldı. Onun giriş önündeki alanda da, başı kolları olmayan Zafer Tanrıçası’nın heykeli dikilmiş. Buranın içinde daire şeklinde, ard arda yükselen merdiven biçiminde oturacak yüksek yerler var.’

Hamza İnanç bir akşam serbest saatinde Yüksek Köy Enstitüsü binasına girer. Burada girişin solunda büyükçe bir yerde düzenleme yapılmış yine öğrenci lokalinde

de dikkatini çeken ve ilgiyle izlediği buradakilerin renklerinin biraz daha parlak ve figürlerin daha ayrıntısız işlendiği Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun resimleriyle karşılaşır. Onlara baktıktan sonra geri döner (İnanç, 2005, ss. 83-84,88).

Hamza İnanç'ın ilk resim sanatıyla, heykelle karşılaşması ve onun üzerindeki anlaşılması zor ama olumlu etkilenişine tanık olmaktayız. Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün ve yüksek bölümün bir öğrenci gözüyle değerlendirilmesinden çıkan sonuç; bir bütün olarak gördüklerinden, estetik ve güzellikle ilgili etkilenmelerdir. Açık hava tiyatrosunun, inşaat halinde olan müzik binası, köy evi şeklinde özenle tasarlanmış ve donatılmış olan öğrenci lokali, kendi sanatsal işlevlerinin yanında sanat eserleriyle resimle, heykelle düzenlenerek görsel estetik yönü de düşünülüp zenginleştirilmiştir. Sanat eserlerinin mekanlarda özenle oluşturulmuş görsel donanımıyla, kişileri etkisi altına alması ve estetik ilgi uyandırması kaçınılmaz bir sonuçtur kuşkusuz. Estetiğin yaşayan güzelliğe dönüştürülmesi, öğrenmenin çevresel faktörlerini göz ardı etmeden insan yaşamına girmesi demektir ki bu çok önemli bir kazanımdır.

2.1.2. Yüksek Köy Enstitüsünde Heykel

Yüksek Köy Enstitüsü'nde hazırlanıp basılan "Köy Enstitüleri Dergisi"nde öğrenci İsmail Korolay'ın haberi olarak enstitüde Heykel ve Modelaj işlerini anlatır.

Yıl 1945'te 25 Ocak ile 20 Şubat arasında Hasanoğlu'da Yüksek Köy Enstitüsü'nde yapıcılık ve güzel sanatlar kolu II. ve III. sınıflar, dört grup halinde birer hafta heykel ve modelaj çalışması yaptılar. Kursu idare eden hoca Nusret Suman'dır. Kursta Güzel Sanatlar Akademisi'nden temin edilen heykel, büst, rölyefler, enstitüde yerlerine konuldu; bazı büst ve rölyeflerden kopyalar alındı. Rölyeflerin on tanesi parthenon firizlerinin alçı kopyalarıdır. Bunlardan biri lir çalan kadın, biri, Euripides, diğeri de Hitit Aslanıdır. Heykeller Venüs de Milo, Apollonun Baş, Samothrace, bir kadın baş, bir pehlivan büstü ve diğeri birkaç küçük parçadır. Bunlardan bir tanesi Roma, diğeri Yunan heykellerinin alçı kopyalarıdır.

Rölyeflerin sekiz tanesi açık hava tiyatrosuna, ikisi kantine, biri idare binasına, ikisi de iki binanın duvarlarına konulmuştur. Atölye çalışmaları sırasında heykel, büst, rölyeflerin bazılarının kalıpları alınarak yeniden dökülmüş ve böylece öğrenciler, kalıp alma ve alçı dökümcülüğü öğrenmişlerdir. Bütün bu heykellerin kaideleri kursa devam eden öğrenciler tarafından yapılmıştır.

Nusret Suman Hoca, ayrıca açık hava tiyatrosu için bir mask, bir enstitülü erkek, bir kız, bir de öğretmen başı yaparak enstitüye hediye etmiştir. Bunlardan başka kantin ve yemekhane duvarlarına birkaç resim yapmıştır (Korolay, 1945, s. 409).

Hasanoğlan Köy Enstitüsü Yemekhane önündeki “Nike Heykeli” kopyası (Çizen Yüksek K. E. Öğrencisi Turgut Kavraal, 24. 3. 1947) (Köy Enstitüleri Albümü)

Daha sonradan Nusret Suman'ın enstitüye gelişlerinde Sabahattin Eyüboğlu ve Tonguç'un da düşünsel katkılarıyla "Tohum Saçan Köylü" heykelinin istasyona bakan bir tepeye yapılmasına karar verilir. Üretici köylümüzün bir simgesi olarak yapılacak bu heykel 22 metre genişlikte ve 17 metre yükseklikte bir tabana oturtulacak ve heykelin yüksekliği 25 metre olacaktır. Tabanın planı mimar Mualla Eyüboğlu tarafından yapılmıştır. Betonarme yapılacak heykelin tabanı Köy Enstitüleri Müzesi olarak kullanılacak, çok büyük olan heykelin karın ve göğüs bölümlerindeki boşluklara kitaplık odaları yapılacak, buralara, bacaklar içindeki merdivenlerle çıkılacaktır. Bu heykelin önce maketi yapılır. O yaz, heykelin tabanı ve demir iskeleti oluşturularak sonra çimento ile kaplaması gerçekleştirilir. Heykel bütün görkemiyle ortaya çıkmıştır. Bir dev adam, sol elinde tuttuğu çanaktaki tohumu sağ eliyle saçmaktadır. İnce yontma işleri, sıva, boya süsleme işleri 1946 yılının yaz aylarında bitirilmesi planlanırken buna fırsat bulunamadan çok partili dönemin ilk iktidarı köy enstitüleri ile bu heykeli de yıkmaya başlamıştır (Arman, 1990, s.75).

Sanatçı Nusret Suman Yüksek Köy Enstitüsü'nde, öğrencilerden bir ekip kurmuş, onlara heykel dökümünü öğretmiş, birlikte heykeller yapmış ve enstitüye yerleştirmiştir. Yine İzmir'den kopyalarını getirip bozkıra diktiği Milo Venüsü, Yunanlı Çocuk, Samatrakos yontuları enstitüde yerlerini almış ve güzel etkiler bırakmıştır. Sanatçı, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyesidir. "Tohum Saçan Köylü" heykelinin öğrencileriyle birlikte yapılıp tepeye yerleştirilme aşaması şöyledir.

Heykeltıraş Nusret Suman; "Tohum Saçan Köylü" heykelini, Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi Abdullah Özkucur'un eline bir karavana verip ona tohum saçan bir köylü gibi poz veririr. Küçük bir plastrin modelini çıkartır. Öğrencilerden Apdullah Özkucur, Ekrem Ula, Mustafa Barış, Enver Ötnü, İsmail Koralay bu küçük modelin büyüğünü telden yaparlar ve istasyona yakın bir tepenin üstüne kondurdıkları bir kaidenin üstüne iskeleti koyarlar. Hep birlikte bu iskeletin üzerini alçı ile doldurarak çalışırlar ve "Tohum Saçan Köylü" heykelini tamamlarlar (Kaya (b), 2001, s.127).

Sebahattin Eyüboğlu, kız kardeşi mimar Mualla ile birlikte Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde çalışmaktadır. Bedri Rahmi Eyüboğlu'na sık sık yazdığı mektuplarında enstitüden sevgiyle ve coşku ile bahseder, fikirlerini paylaşır gerektiğinde yardımını ister. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nu Hasanoğlu'na resim yapması için davet ettiği 9 Şubat 1945 tarihli mektupta şöyle yazmaktadır. “Hakkı Bey, Hasanoğlu Köy Enstitüsü Yönetim Binasındaki iki büyük panoya resim yaptırmak istiyor. Bu resimler Köy Enstitülerinin destanı niteliğinde olacak. Sana salonun planını ve panoların boyutlarını, Mualla'ya yaptırıp göndereceğim. Hakkı bey diyor ki, bunun için Bedri'nin enstitüleri görmesi gerek. İstanbul civarındaki iki enstitüye kolayca gidilebilir. Kendisine yolluk da verebiliriz... Ben Hasanoğlu'nda derse başladım... Şimdiye kadar yaptığım işlerin en güzelini yaptığımı sanıyorum... Dört saatlik dersimin dışında enstitünün sanat, dil ve kitaplık işleri ile uğraşıyorum” (Eyüboğlu S., 1990, s.50).

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ressam Arif Kaptan'ı yanına alarak resim malzemeleriyle Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne gider. Mekanın ve heykellerin onda bıraktığı izlenimleri şu şekilde anlatır.

“Ay ışığında açık hava tiyatrosunu seyrediyoruz: giriş kapısının önünde Nike. Samotras zaferini temsil eden Yunan heykeli. Kapının iki yanında Parthenon firizleri. Bunlar nasıl olmuş, nereden çıkmışlar? Bozkırda bu mimari, bu heykeller nasıl buluşmuşlar? O zamana kadar enstitüler hakkında duyduğum kadarını tadamıyacağım diye içim titrerken ay ışığı altında uçmaya hazırlanan Yunan heykeli beni kaptığı gibi götürüyor. Ayağımı yerden kesiyor. Bundan sonrasını hep o canım Yunan heykelinden taşan harikulade ışık içerisinde gözlerim kamaşarak seyrediyorum. “Umduğum kadarını bulamazsam!” düşüncesinden utanıyorum....

Ben bu heykeli on beş yıldır İstanbul'da Akademi'nin büyük salonundaki merdiven altında görürdüm. Fakat ne yalan söyleyeyim, onun güzelliğini peşinen kabul edenler arasına katılmış, onun önünden yüzlerce, binlerce defa heyecansız, kayıtsız geçip gitmişim... Meğer bu heykeli her şeyden önce en aşağı yirmi, yirmi beş metre uzaktan ve açık havada seyretmek lazımmış. Meğer bu mesafeye kavuşabilmek için de İstanbul'dan Hasanoğlu'na kadar uzanmak lazımmış...

Bakın nasıl olmuş: heykelin tadına varan bir Enstitü öğretmeni, Akademi'deki Yunan heykellerinden bir kısmının kalıplarını döktürmüş, birkaç “moulage” edinmiş.

Bundan başka, Akademi'nin ambarlarında saklı, gene alçıdan, Partenon firizlerini ve Antikte Müzesinde kopyaları satılan birkaç heykeli daha vagona doldurduğu gibi “ver elini Hasanoğlu!” demiş. Şimdi bu nefis Yunan heykellerinin alçı kopyaları bozkır ortasındaki yapıların arasında iri beyaz güller gibi açılıp saçılmışlar. Öyle güller ki asırlardan beri solmamış. Taptaze dinç duruyorlar. Kokularından şehvetlerinden bir zerre bile kaybolmamış” (Eyüboğlu B. R., 1946, s.13).

Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün heykellerle oluşturulmuş estetik görünüşü Bedri Rahmi Eyüboğlu'un anlatımıyla gözümüzde daha da etkili bir şekilde canlanmasına neden olmuştur. Öğrenciler, heykel sanatını öğrenirken, estetize edilen çevre, sanat eserleriyle donatılarak yaşam alanımıza girmiş ve etkisini arttırmaya devam etmiştir diyebiliriz.

Yüksek Köy Enstitüsü güzel sanatlar kolundan mezun olan öğrenciler; güzel sanatlar öğretmeni ve ilköğretim güzel sanatlar danışmanları olarak yetiştiriliyorlardı. Yüksek Köy Enstitüsü'nde yapılan büyük yontular hakkındaki bir liberal aydının görüşü ile bir Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisinin görüşleri şöyledir: Enstitüde yapılan Samothrake ‘Kanatlı Utkusu’nun bir kopyasını yapmak, liberalliği ve kültürüyle tanınmış Avni Başman’a göre gereksizdir. Böyle bir yontuyu köylüler anlayamazlar ve enstitülere düşman olabilirlerdi. Buna karşılık Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi şunları söylemiştir: “Bizim köylü oluşumuzdan ötürü ilkel halk yapıtlarından başka bir şey yapmamızı istemiyorlar. Kanatlı Utku yontusundan sarsılanlar köylüler değil, kendileridir. Nedeni bunu yapanların ve dikenlerin köylü olmalarıdır. Böyle bir sanat yapıtını yalnız değerli bulmakla kalmayıp kopyasını da yapabilmemiz onları hoşnut etmemiştir. Onların anlayışlarının tersine, “Kanatlı Utku” bizim yaşam ve uygarlık simgemizdi. Bazı aydınlarımızın bu yontuyu koymamıza cinsel bir anlam vermeleri gülünçtür. Namık Kemal’in, Teyfik Fikret’in, ve onlar gibilerin yontularına emeklerini vermiş bizler mi köylüyüz, yoksa bu yontuların ortadan kaldırılmasını isteyenler mi köylüdür?” (Kırby, 2000, s.290-291).

Sanat kültürü ve beğenisi oluşmuş bu öğrenciler gittikleri yerlere estetik beğeniyi götürdüklerinde, yaşamda ve eğitimde ayrılmaz bir bütünü oluşturan güzel sanatlar ancak o zaman gerçek anlamını bulacaktır.

Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirip de, cezalandırmak amacıyla ilkokul öğretmenliklerine atananlar gittikleri yerlere çağdaş sanat beğenisini getirmişlerdir. Bunların evlerini döşemelerindeki sanat beğenisi, birçok çağdaşlaşmış ailelerde görülen beğeni karışıklığı ile bir karşıtlık oluşturmuştur. Engin Tonguç'un anlatımıyla, Bingöl dağlarında hayvan sırtında iki günlük bir yolculuktan sonra, yoksul bir muhtarın evinde, Akçadağ Köy Enstitüsü çıkışlı bir öğretmenin öğrencisinin resimlerinden oluşmuş bir sergi ile karşılaşır. Onlara yolculukta arkadaşlık eden bu öğrencinin babası ince bir alayla şöyle söyler: 'Bunlar hiç değilse hükümetin gönderdiği afişlerden daha iyi, eh, hiç olmazsa bu kadarlık çağdaşlaştık!' Sonra askerliğinde diyar, diyar gezmiş bu okuma yazma bilmez kültürlü adam şunu ekledi: 'Bundan sonra inşallah bize bir yol da yaparlar da bizde insan gibi yaşamasını öğreniriz' (Tonguç E., 2000, s. 291).

Görüldüğü gibi Köy Enstitüsü'nü bitiren öğretmen köye, köylüyü aydınlatmaya, geliştirmeye, sanatla tanıştırmaya gitmiştir. Köylünün verdiği tepkiye bakılırsa enstitü mezunu öğretmen başarılı da olmuştur. Kişi, güzelliği fark etmekte ve benimsemektedir. Eğer eğitim en ücra köşelere yeterince ulaştırılabilirse çok yönlü gelişimin temelleri de atılmış olacaktır.

2.1.3. Sanat ve Uygarlık Tarihi

Sanat ve uygarlık dersi Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Kolu öğrencilerinin gördükleri bir derstir. Bunun dışında yapıcılık kolu da "Sanat ve Uygarlık Tarihi, ayrıca İç Süslemeciliği" dersini görmektedirler.

Sanat ve Uygarlık Tarihi dersine Gazi Eğitim Enstitüsü Resim öğretmenlerinden Malik Aksel gelmektedir. Bu dersle ilgili notlar tutturup konuyla ilgili kartpostallar göstererek dersi devam ettirir. Bu notlardan bazı başlıklar şunlardır. "Sanat, zanaat, plastik sanatlar, bezeme sanatı, güzel sanatlar, sanat tarihi, sanat yapıtı" gibi sanat tarihini içeren konu başlıklarıdır. Tutturduğu notlardan örnek; Plastik Sanatlar: Mimari, yontu gibi, maddeye somut biçim verme, hacim

kazandırma sanatı. Kabartma gibi görünen gölgeli resimlerde buna girer (Özkucur, 1990, ss. 120-121).

2.1.4. Yüksek Köy Enstitüsünde İç Süslemeciliği

İlk çağlardan beri insanların kendilerini ve çevresini güzelleştirmeye, süslemeye yer verdikleri görülür. Ülkemizde binaların iç ve dış kısımlarına uygulanan süsleme örneklerini özellikle cami içlerinde görürüz. Yine taş ve ağaç oyma işlerinde, ayrıca kullanılan tabak, çanaklarda, halı, kilim ve çeşitli dokumalarda süslemeye bol miktarda rastlanırken bir sanat eseri gibi estetik kaygılarla; renk uyumları ve biçim düzenlemeleriyle hayli güzel ve ilgi çekici örneklerle karşımıza çıkar. Süsleme sanatı Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar ulaşmıştır. Mimarimize girememişse de çorabımızda nakış, yazmamızda oya, kilimlerimizde rengiyle, biçimiyle, düzeniyle motif olmuştur.

Yükse Köy Enstitüsü'nde ders olarak görülen bu alanı enstitülü bir öğrencinin anlatımından şöyle özetleyebiliriz:

Süsleme motifleri: Az değişiklikle alınan tabi motifler, sanatkarın stilize ederek yaptığı motifler, sanatkarın tamamen hayalden yaptığı motifler olarak üç kısma ayrılır.

Süslemecilikte asıl ahenk ve akıcılık karakterini hiç kaybetmeyecek olan su yollarıdır. Kullanılan renklerde öncelikle kırmızı, daha sonra turkuaz, açık ve koyu yeşil, lacivert, siyah, sarı, yaldız olmuştur. Süslemede renkler kullanılırken, her yer, her motif aynı tonda kullanılmıştır. Türk süslemeciliğinde bir rengin resimde olduğu gibi gölgeli kullanımına, yani açılıp koyulaştırılmış haline hiç rastlanmaz.

Süsleme eşyası ve iç süslemeciliği tarihi seyri ile şu teknik esaslara göre işlenmiştir.

1-Dokuma örgü tekniği; bugün bu yolla çalışmaya köy enstitülerinde dokumacılıkla birlikte devam edilmektedir.

2-Fırça tekniği; tamamen fırça ve fırçayı kullanan elin mahsulüdür. Köy enstitülerinde duvar süslemelerinde kullanılmıştır.

Önce bir küçük örnek hazırlanır, öğrenciler ve öğretmen hep bir arada kompozisyonun iyi ve kötü tarafları konuşulur, öğretmen fikrini söyler, düzeltmeler yapılır... Tamam olan örnekler ölçü dahilinde büyütülür. Kopya kağıdı ile karton veya mukavvaya aktarılır ve oyularak şablon oluşturulur. Oluşturulan şablon süslenerek duvara yerleştirilir ve renkler püskürtülerek süsleme tamamlanır.

Enstitüde şimdiye kadar bir oda, kütüphane kantin süslenmiş, Hasanoğlu köyünde bazı binaların süslemesine de başlanmıştır (Yücel, 1945, ss.285-287).

Yüksek Köy Enstitüsü yapıcılık kolu öğrencisi Abdullah Özkucur iç süslemecilik dersinde yaptıklarını şöyle anlatır: Öğretmenimiz Hakkı İzzet eğitim enstitüsünden geliyordu. Biz bu çalışmaya köy süslemeciliği de diyorduk. Bu dersimizde, herhangi bir eşyayı, yapıyı birtakım eklemelerle daha güzel, çarpıcı gösterme yollarını, inceliklerini öğreniyorduk. Bunu yaparken estetik kurallara uyarak, eşyanın doğasını, yapısını ve işlevini değiştirmemeye özen göstererek çalışıyorduk.

Yüzeylerin süslenmesinde, sembolik geometrik biçimler, hayvan, çiçek, yaprak gibi bitki şekillerinden motifler oluştururduk... Ayrıca Anadolu Selçuklularının kullandıkları bezeme biçimlerini, Lale Devrinin doğal çiçeklerinden oluşan örge biçimini inceliyorduk.

Örgeyi yineliyor, atlayarak ve simetrik olarak düzenliyor, azar azar ve gittikçe büyüterek yüzeyi dolduruyor, örgeleri birbirine girift olarak ekleyerek kompozisyon oluşturuyorduk. Diğer taraftan da mimari ile birlikte gelişen, zaman içinde bir takım gelişmeler gösteren Türk bezeme sanatını tanıyorduk. Bu çalışmalardan sonra biz de kendimize göre kompozisyon oluşturduk ve yemekhanemizin duvarlarına uyguladık.

Tüm bu öğrendiklerimi kendi köyüme uygulayıp öğretmeyi düşünüyordum. Oraya yeni bir sanat, el sanatları, bezeme sanatları götürecektim. Burada bu sanatı bu amaçla öğrenmeye çalışıyordum (Özkucur, 1990, ss. 127-129).

İşte Yüksek Köy Enstitüsü'nde iç süslemecilik, köy süslemeciliği olarak karşımıza çıkar. Güzel sanatlar kolu öğrencilerinin, yapıcılık kolu öğrencilerinin, köy ev ve el sanatları öğrencilerinin büyük ölçüde yararlanabilecekleri bir derstir. Bazı uygulamalarıyla köylerde kullanılan bu sanat dalının başka örneklerinin de öğrenilerek geniş bir çerçevede kullanabilmesi mümkündür. Hem köylüye yeni bir sanat dalı öğretilir, hem de yaşadığımız çevre daha da güzelleştirilebilir.

Türk süsleme sanatını öğrendikten sonra yaşam alanına dahil etmek için okulun değişik mekanlarına uygulayarak köy enstitülerinin temel düşüncesi hayata geçirilmiş, yani üretime dönüştürülmüştür. Daha sonra öğrenilen her bilgi ve beceri gibi bunu da köye ve köylüye götürmek, onlara da öğretmek amaçlanmaktadır.

İnceleme Gezileri

Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Bölümü, öğretim yılı sonunda edinilen bilgi ve becerileri pekiştirmek, kültür ve sanat merkezlerini görmek, eserleri, yapıtları incelemek, yurdu her yönüyle daha iyi tanımak amacıyla inceleme gezileri düzenler. Gidilecek bölge daha önceden, güzel sanatlar kolu tarafından toplu bir görüşme ve tartışmayla saptanır ve programlaştırılır. Seçilen üç çevirgen, gezi süresince işleri düzenler. Dönüşte her kol, geziyi değerlendiren bir rapor hazırlayarak tamamlar (Başaran, 1999, s.20).

Her kol, kendi branşıyla ilgili inceleme ve gözlemler yapmak için 20-25 gün süren geziler düzenler. Öğrenciler, sırt çantalarının içinde bir süre yetecek kumanyalarıyla ve battaniyeleriyle birlikte yola çıkarlar. Ayrıca her ekibin yanında bir de sağlık çantası bulunmakta ve kolbaşlarının yanına yeterli avans da verilmektedir. Uğradıkları enstitülerde banyo yapıp yiyecek alarak geziye devam

ederler. İncelenecek işletme ve enstitülere daha önceden yazılar yazılarak yardımları sağlanır. Yaya gidilecek yerler dışında gezilere trenle ve enstitülerin motorlarıyla devam edilmektedir. Geziler sırasında, yöreyi yaşayarak tanıma açısından 50-60 kilometrelik yol yürümek esastır. Gruplar gece kaldıkları her yerde; alanlarda, halkevlerinde, parklarda, halka programlı eğlenceler düzenlemişler, halk türküleri ve oyunlarıyla trenlerde istasyonlarda canlılık yaratmışlardır. Yaz aylarında geziye çıkan kasketli ve birbirine benzer halk giyimli, asker postallı enstitü öğrencilerinin yarattığı neşeyi yurdun her yerinde görme olanağı olmuştur (Arman, 1990, s.203, 205).

Güzel sanatlar kolunun gezi incelemeleri Köy Enstitüleri Dergisi'ndeki anlatımıyla şöyledir.

Güzel sanatlar kolu öğrencileri öğretmen Mehmet Öztek'inle çıktıkları gezide ilk olarak Ankara – İstanbul demiryolu üstünde bulunan Mekece istasyonunda inerek, oradan İznik'e kadar yaya yürüyerek, arazi şekillerini incelemişlerdir. İznik'te tarihi eserleri (camileri, mescitleri, hanları, hamamları, surları) gezmişler ve o akşam İznik halkına bir eğlence yapmışlardır. Oradan Gemlik'e geçmişler ve burada sun'i ipek fabrikasıyla, balıkhaneleri gezmişlerdir. Oradan Mudanya yolu ile Bursa'ya geçerek tarihi yerleri, süt tozu, ipek işi fabrikasını gezmişler ve bir günü de Uludağ gezisine ayırmışlardır. Dönüşlerinde Bursa Halkevi'nde bir eğlence yapmışlar ve buradaki sanat eserlerini görmüşlerdir.

Bursa'dan İstanbul'a geçmişler ve burada geçirdikleri bir hafta içinde bütün tarihi eserleri görmüşlerdir. İstanbul'dan Keçiören Köy Enstitüsü'ne gitmişler ve oranın günlük çalışmalarını yakından incelemişlerdir. Güzel sanatlar kolu öğrencileri, daha sonra enstitü kamyonu ile Edirne'ye gitmişler ve Sinan'ın eserlerini gördükten sonra Ankara ve oradan Hasanoğlu'na dönerek gezilerini tamamlamışlardır (Hasanoğlu Köy Enstitüsü Öğrencileri, 1945, s.462).

Kolların özelliklerine göre geziler belirli bir amaç için yapıldığı görülmektedir. Planlanan gezi uygulanır, dönüşte geziye katılanlar, ayrıntılı olarak gezi raporu düzenlerler. Raporda, gezi esnasında yapılanlar ayrıntılı olarak anlatılmakta, ayrıca Köy Enstitüleri Dergisi'nde yayınlanmaktadır. Bu raporun

düzenlenmesi ve diğer enstitülülerin bilgilendirilmesi eğitimin bir parçası ve gereğidir.

Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitiren öğrencileri yetenekli ve yaratıcı bireyler olmuşlardır. Bilgiyi bilince, bilinci işe çevirmişler, uzmanlık alanlarındaki pratik becerileriyle ön plana çıkmışlardır. Çünkü onlar özel yetiştirilmişlerdir. Derslikleri, işlikleri, laboratuvarları, anfi tiyatroları, tarım alanları, uygulama okulları ile tam bir donanım içinde öğrenim görmüşlerdir. Kayak, bale, ritmik jimnastik, diksiyon, motor bisiklet, planör dersleri almışlar, okumuşlar, yazmışlar ve dergi çıkarmışlardır (Kaplan, 2002, s.82).

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

3.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ

Enstitülerin mimarı İsmail Hakkı Tonguç'un sanat eğitimine verdiği önemi ve gerekliliğini aşağıdaki açıklamalarından çok net anlaşılmaktadır.

“Büyük kumandan, büyük siyasetçi, başarılı olmuş tüccar, endüstri alanında çalışacak mühendis, büyük teknisyen, gerçek bilim adamı, eğitmen, özetle her büyük değer amacına yaratıcı çalışma ile ulaşabilir. Gözlemlerimize göre sanatçı gibi düşünmeyen birçok insanın yalnız kafaları ile düşündükleri doğrudur. Buna karşı sanatçı veya sanatçı yapıda kimseler bütün organlarıyla bütünlük içinde düşünürler. Onların düşünceleri kanlarından, ruhlarının derinliklerinden gelir....

Sanatsal çalışma bilimsel çalışmayı, bilimsel çalışma da sanatsal etkinliği tamamlamalıdır. Her iki şekilde de ezberciliğe değil işe, esere değer verilmelidir. Çocuğu bir bilim adamı minyatürü yapmak için değil, kişilik kazanması için eğitmelidir.

Böyle bir eğitim çocuğun cesaretini çelik gibi sertleştirir, onu rahatsız eden bütün olayları ortadan kaldırır; çocuğa ilerleme, yükselme yolları açar.... Yaratıcı olmak, insanın

kendine güvenmesi, gücünü kullanmayı bilmesi demektir. Yaratıcı insan temiz bir insandır. Yaratıcı çocuk soylu, temiz, ahlaklı, terbiyeli çocuktur.... Çocuğun bir yıllık çalışmasını gösteren bir sergi karşısında gücü, soyluluğu, kutsallığı, uyumu, zevki dünyada iyi ve güzel denilebilen ne varsa onların hepsini görür, sezer, saygı duyarız” (Tonguç İ.H., 2000, ss.100-101).

Tonguç, sanatsal çalışma ile bilimsel çalışmayı eşdeğer ve birbirini tamamlar görmektedir. Öyle ki her ikisi de bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır. İkisinin ortak amacı yaratıcı insanın yetişmesidir. Bilimsel ve sanatsal çalışmalarda ezbercilik yerine işe ve ürüne önem verilmesi önemlidir. Eğitimde sanatsal ve bilimsel çalışmalar birlikte yer almalıdır.

Çağdaş bir düşünce sistemi kurulmadan çağdaşlaşma mümkün değildir. Sanat eğitimi; uygar, çok yönlü gelişimi sağlamış, bağımsız, akılcı bir düşünce sistemi oluşturan, insancıl, toplumsal sorumluluklarının farkında olan, yapıcı, yaratıcı, üretken bireylerin ve toplumun yaratılması için eğitimin önemli bir bileşenidir. Ancak sanat eğitimiyle, cumhuriyetin uygar, donanımlı, bilinçli insanı yetiştirecek ve ülke çağdaşlık doğrultusunda ilerleyecektir. Köy enstitülerinde eğitim bu anlayışla oluşturulmuş ve uygulamaya konulmuştur.

Serap Etike, cumhuriyet dönemi eğitimcilerimizden sanat eğitime ve özelde resim eğitime eğilen iki eğitimciden birinin İsmail Hakkı Baltacıoğlu, diğerinin İsmail Hakkı Tonguç olduğunu belirtir. Baltacıoğlu’nun düşüncelerine, resim ve eğitim konusuna değişik açılardan yaklaşarak değinir. Baltacıoğluna göre; “resmin ahlaki kişilik üzerinde de etkisi dikkate değerdir. Ahlak; görev ideali, sanat, güzel ideali için çalışır. Bunlarda bencillik ve çıkarıcılık yoktur. Sanat yapan insan adi ve bencil hazların dışındadır. Ayrıca sanat, bilinçli, belirli ve yaratıcı bir etkinlik olduğundan istemli, iradeye bağlı bir karakterdedir. İradenin gelişimi ve kişiliğin oluşumunda da yine resim etkili olmaktadır.

Uygulamalı sanatlar da resimle beslenir. Resim tüm sanatların dili ve yazısıdır. Resim belirli mesleki kişiliklerin kazanılmasında da etkilidir. Mimarlık, terzilik, ayakkabıcılık, dokumacılık gibi sanatlarda yeterli resim tekniği olmadıkça başarı ve uzmanlaşma olamaz. Bütün diğer derslerde de resimden yararlanılmaktadır” (Etike, 1987, s.556).

Baltacıoğlu ve Tonguç'un da belirttiği gibi; eğitimimizin çeşitli kademelerinde sanat eğitime gereken önemi verebilirsek kuşkusuz ahlaklı insan yetiştirmiş oluruz. Sanat ahlakın kendisidir. Duygularını, hazlarını besleyen insanlar kötülük düşünmezler.

Sanatla yoğunlaşmış ya da sanat eğitimi almış insan, etrafına estetik kaygılarla, güzellik duygusuyla bakacak ve bu beklentilerle estetik bir çevre yaratabilen insan olabilecektir. Ortamdaki güzellikten alınan haz insan duygularını olumlu yönde etkileyerek ruh sağlığına önemli katkı sağlayacaktır. Demek ki sanat eğitimiyle çok yönlü tam bir insan yetiştirilirken, ruh sağlığı yerinde insanların ve toplumların oluşmasını da gerçekleştirecektir.

Bilinçli bir yaklaşımla, 1943'te çıkarılan köy enstitüleri öğretim programlarında sanat eğitiminin ayrıntılı ve geniş yer bulduğu görülür. Enstitülerde sanat eğitimi çocuğun yaratıcı etkinliğini esas alan bir niteliktedir. Köy enstitülerinde sanat eğitimi; fırsat eşitliğinin sağlandığı, bireyin tüm yönlerinin gelişimine olanak tanındığı ortamlarda tam bir insanın yetişmesini hedeflemektedir. Bunu yaparken insan kişiliğine en yüksek değeri vermek, onun yaratıcı gücünü en üst düzeyde ortaya çıkarmak amaçlanmış ve bu amaca yönelik eğitim-öğretim ilkeleriyle ve uygulamalarıyla yaşama geçirilmiştir.

Sanat eğitimi ve sanatla eğitimin köy enstitülerinde ayrılmaz bir bütün olduğunu, eğitimin bir parçası olarak uygulandığını ve alınan sonuçların bireyin ve toplumun gelişimine sağladığı katkıları göz ardı etmek imkansızdır. İşte eğitimin temel amacı “insanın evrensel doğrularla bütünleşerek hem kendi iç güzelliklerini çoğaltması, doğru düşünmenin, güzel düşünmenin yollarını keşfetmesi, hem kendini tanıması, birey olmanın önemini kavramasıdır...

Bu ereklere de ancak kişinin yaşadıklarını, ruhsal gelgitlerini anlatabildiği resimlerle, müziklerle, şiirle, öyküyle, oyunla varılabildiğini çağcıl dünya çoktan öğrendi; yaşama geçirdi” (Karakuş, 2004, s.33). Köy enstitüleri bu gerçeği; eğitimdeki fırsat eşitliğiyle, sanat eğitime verilen önemle, yaparak-yaşayarak öğrenme yöntemiyle,

kültür, sanat, ziraat gibi tüm derslerin klasik eğitimden farklı uygulamalarıyla, bilginin yaşama geçirilmesiyle kavramış ve uygulamaya geçirmiştir.

Köy enstitülerinde sanat eğitimi ve güzel sanatlar kültürü etkin alanlardan biridir. Asıl amaç sanatçı yetiştirmek değil eğitmektir. Güzel sanatlar alanlarını kullanarak eğitim ortamını ve niteliğini zenginleştirip, bu yolla toplum ve bireyin sağlıklı gelişmesine olanak yaratmaktır. Köy enstitülerinde resim-iş, heykel (modelaj), süsleme, müzik, ulusal oyunlar, tiyatro gibi güzel sanatlar etkinlikleri diğer dersler kadar önemli bir yere sahiptir.

Köy enstitülerinde diğer tüm derslerde olduğu gibi güzel sanatlar alanları da klasik eğitimden farklıdır. Tonguç'un da önemle üzerinde durduğu gibi bu kültürel etkinlikler içinde öğrenci yalnızca seyirci, dinleyici, izleyici olmayacaktır. Her öğrencinin bu alanlara katılımı sağlanacak; halk oyunları oynanacak, müzik aleti çalınacak, şarkılar söylenecek, tiyatrodan rol alınacak, okul ve çevresi güzelleştirilecek, resim, heykel, süsleme yapılacak ve bunlar iş içinde yapılarak yaşanarak öğrenilecek, doyuma ulaşılacaktır. Bu çok yönlü sanat eğitimiyle öğrencinin, yaratıcılığı ve kişiliği geliştirilecek ayrıca bu etkileşim içinde yetenekler de ortaya çıkarılacaktır. Bunlar yapılırken öğrenci edilgenlikten kurtarılacak, güzelliklerle tanışacak, duygu ve düşüncesi gelişecek daha pek çok kazanıma ulaşacaktır.

Yeni insan yetiştirmeye aday olan enstitü çıkışlı öğretmenlerin, kendi öğrencilerini de aynı yöntem ve zenginlikle yetiştirebilmeleri için bu etkinliklere katılarak doğrudan yapabilecek ve başkalarına öğretecek donanımına sahip olmaları gerekiyordu. Sanatsal etkinliklerin seyredilmesi ve dinlenmesi eğitim açısından, toplum ve bireyin ruh sağlığı açısından önemli olmakla birlikte, yetişme çağındaki insanların bu kültürel etkinlikleri gerçekten yaşaması ve bu yolla eğitilmesi gerekir. İşte iyi bir dinleyici, iyi bir izleyici olmanın, sanatsal duyarlılığın gelişmesi, estetik beğenin oluşması, yeteneklerin keşfedilmesi bu yolla ortaya çıkacaktır. Köy enstitülerinin başta gelen genel ilkelerinden biri iş içinde eğitim ve üretim, diğeri de kültür sanat zenginliği içinde eğitim, yani güzel sanatlar kültürü içinde eğitimidir.

Amaç bu eğitimle sanatçı yetiştirmek değil, o güzellikler içinde herkesin yoğrulması, payını almasıdır (Türkoğlu, 2000, ss.293-296).

Eğitimde güzel sanatlar alanlarından yararlanılarak çocuklarda sanata ve sanat eserlerine karşı ilgi uyandırmak, bu yolla onların yaratıcı güçlerini geliştirici önlemler almak, okulda bir sanat havası yaratmak gerekir. Her öğrencinin kendini ifade edebilecek sanatsal olanakların sağlanması ve bu etkinliklere öğrencilerin katılarak yeteneğini denemesi önemlidir.

Eğitimde her dersin aynı öneme sahip olduğu bilinmelidir. Nasıl matematik dersi zihinsel gelişim yönünden çok önemliyse, sanat dersleri ve etkinlikleri de düşünsel, duygusal ve estetik gelişim yönünden aynı derecede önemlidir. Kendisi de sanat eğitimcisi Tonguç bu konuda yazdığı kitaplarla, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nün kurucusu ve alanın öğretmeni olarak verdiği derslerle, ayrıca burada yarattığı sanat havası ile sanat derslerinin önemsiz ders olarak algılanmasının önüne geçmiştir.

Tonguç'a göre okulda sanat havası yaratacak etkinliklerden biri, çocuğun en yakın çevresi olan sınıfının, okul binası ve bahçesinin güzelleştirilmesidir. Bu mekanların çeşitli resimlerle, sanat eserleriyle, onların kopyalarıyla, minyatürleriyle doldurulması, sınıfların, koridorların bu güzellik havasına uygun olarak temiz ve düzenli tutulması, bahçelerin çiçekli, ağaçlı, bakımlı olması, öğrencilerin kendi elleriyle güzel eserler ortaya koymalarıdır. Bu etkinlikler öğrenciye güzellik duygusu, yaşama sevinci yaşatırken onların renk ve şekil zevkini de geliştirir (Türkoğlu, 2004, s.46).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, çocukta artistik şahsiyetin oluşması için okulun bir estetik hayatı olması çok önemli olduğuna değinir. Tuvaletlerin, okul binasının güzelliği, bahçenin düzenlenmesi, çiçeklerin tanzimi, sofranın düzenlenmesi vb. gibi pek çok alan estetik değer ve tekniklerle ilgili girişimlerdir. Okul ressamlık, mimarlık, heykeltıraşlık, tiyatro, edebiyat gibi güzel sanatların bilinçli ve yaratıcı kısımlarına da yer verilmelidir (Aytaç, 2006, s.98).

Cumhuriyet döneminin iki sanat eğitimcisi Baltacıoğlu ve Tonguç, sanat eğitiminin kişilik eğitimi üzerindeki olumlu ve önemli etkilerine dikkat çekerken, estetik eğitimin bir bütün olduğuna değinerek bütüncül bir sanat eğitiminin önemini vurgulamışlardır. Her ikisi de estetik eğitimin bir süs unsuru olmadığını okul ve çevresinin güzelliği ile yaşama geçtiğini belirtirken tüm sanat eğitimi dallarına ayrıca yer vermenin önemine değinmektedirler. Çünkü bireyin sanat eğitimi bir bütündür ve farklı sanat dallarında bireyin yetenekleri geliştirilmelidir.

Tonguç, tüm sanat dallarını tanıyan, onu yaşayan, hayatına alan bir çocuğun daha mutlu, aktif, yaratıcı olacağını ve yine sanatsal etkinliğin değerli bir eğitim aracı olduğunu düşünmektedir. Sanatın öğretilmesi ve bireyin eğitimi iç içedir. Sanat eğitimiyle bireyin bütün yönlerinin gelişimi hedeflenirken sanatın öğretilmesi de önemlidir. Köy enstitülerinde okulun güzelleştirilmesinden sanat eserlerinin incelenmesine, ders araç gereçlerinin yapımına varan etkinliklerle geniş bir alana yayılan sanat eğitimi modeli gerçekleştirilmektedir.

İsmail Hakkı Tonguç 18.12.1944 tarihli “Bütün Enstitü Müdürleri’ne” yazdığı mektubun bir bölümünde, enstitülerdeki güzellik anlayışının öneminden ve eksikliğinden bahsederken şöyle yazmaktadır.

“Enstitülerde artık eksik bulmaya başladığım bir şey de güzellik mefhumu, güzellik imkanları için emek harcanmamasıdır. Her Enstitü öyle bir duruma gelmiş bulunuyor ki, bu uğurda biraz gayret Enstitüleri çiçeğe, resme, güzel yazıya ve eşyaya boğar. Bu kurumlarda öğrenci defterlerinin, diplomalarının yazısından tutunda yemekhanelere, yatakhanelere, binalara, bahçelere, hayvan koşumlarına, arabalara, boyunduruklara, çuvallara, heybelere, kepeneklere, nöbetçi kulübelerine varıncaya kadar her şey kendine mahsus güzelliklere bürünmüş olmalı. Çirkin olan her şey bu kurumlarda asla yer bulmamalıdır” (Tonguç, 1976, s.101).

Görülüyor ki, güzellik ve estetik, enstitülerdeki görsel bir bütün olarak görülmeli ve değerlendirilmelidir. Okul estetik özellikleri olan bir topluluktur. Enstitü de değişik ayrıntıları ve ayrıcalığı ile bir okuldur. Binası, duvarları, sınıfları, tuvaletleri, kütüphanesi, tiyatro salonu, yemekhanesi, yatakhanesi, bahçesi vb.

ayrıntlarıyla kurallı bir işleyişe sahiptir. Görsel olan her yerde estetik düşünce ve kaygılar olmalıdır. Güzellik kavramını okul, öğrencilere duyurabilmeli ve paylaşmalıdır. Bahçe düzenlenmeli, duvarlar boyanmalı, resimler asılmalı, görsellikle ilgili her alan düşünülmeli ve enstitü güzelleştirilmelidir. Bu görev, öğrencinin eğitimi için yine öğrenciye yaptırılmıştır.

Okullarda yapılacak işlerin eğitsel yararlarına, estetik duygusunun verilmesine, Tonguç, 1927 yılında yayımlanan bir yazısında şu şekilde değinmektedir. “Çocuklara güzellik kavramını sözle anlatmak olası değildir. Onlar oturdukları yerleri, kullandıkları nesneleri süsleyebilecek alışkanlıklarla donatıldığında, güzelliği sezecek bir duruma gelirler. Bahçe işleri yapmakla ortaya çıkacak güzellik, bir araya toplanmış bir çok şeylerin yollar, ağaçlar, çalılar, çiçekler, karıklar gibi sıralanmasından düzeninden oluşacak bir güzelliştir. Öğrencinin yapacağı bahçeler, doğayla iç içe yaşadıktan sonra kendi kendilerine düşünerek uygulayacakları plana göre yapılmalıdır. Bahçe bütün ayrıntılarıyla çocukların yapıtı olmalıdır” (Tonguç İ. H., 2000, ss.275-276).

İ.H. Tonguç’a göre okulla ilgili işlerin öğrenciler tarafından ele alınıp yapılması eğitimin bir parçasıdır. Bunun sonucunda öğrenci, kendi oluşturduğu, emek verdiği, uğraştığı, güzellik katmak için çaba harcadığı, her şeyi benimseyip sahip çıkacak, emeği ve güzelliği kendiliğinden koruyacak, ayrıca yaparak yaşayarak öğrenmiş olacaktır.

Yine Tonguç, enstitülerde kişilik eğitimiyle ilgili olarak öğrencilerde “Tertip-Düzen ve Güzellik Sevgisinin” önemine şu şekilde değinmektedir. “Köy Enstitüsünde öğrenciler bütün işlerini kendileri yaparlar: Yatakları, kişisel eşyalarını, düzenli tutma; derslik, işlik eşyalarını yerli yerinde bulundurma; çalışılan, yatılan yerleri güzelleştirme gibi birçok işleri baştan savma yapmamalıdır. Oturdukları, çalıştıkları, yemek yedikleri, yatıp kalktıkları yerleri temiz ve düzenli tutarak, güzellik ve tertip alışkanlığı kazanmalıdır. Derslikleri, işlikleri, dinlenme yerlerini, toplantı salonlarını, okuma odalarını, spor alanlarını, bahçeleri güzel çiçeklerle; sanat bakımından değerli olan resimler, kabartmalar, heykeller, güzel yazılar, köy motiflerini taşıyan süs eşyalarıyla bezemek lazımdır.

Çocuklar bu örnekleri görmeliler, böyle bir çevre içinde yaşamalılar, bunları iyice benimsemiş olmalılar; onlardan hiçbir zaman vazgeçemez bir duruma gelmelidirler. Onlar

böyle yetişirlerse gittikleri yerlerde böyle çevreler yaratma gücünü kazanmış olurlar. Bu alışkanlıkları kazanmayan öğrenciler iyi birer öğretmen olamazlar. Köylerdeki okullarını, köyü düzene, tertibe güzelliğe kavuşturamazlar. Bunun için, öğrencileri, enstitülerde bu bakımdan da köklü alışkanlıklarla iyice bezemek lazımdır” (Tonguç İ. H., 2007, s.77-78).

Estetik kaygı ve güzellik arayışı içine girebilen enstitü yönetimi, öğretmen ve öğrenciler aracılığıyla, Tonguç’un eksik bulduğu ve çok önem verdiği güzellik kavramı özümsemiş olacaktır. Yaşam ve eğitim alanımız olan bu çevreyi güzelleştirme; ağaçlandırma, çiçeklendirme, düzenleme çalışmaları ile daha ilk günden güzellik ve sanat bilincinin temellerinin atıldığını gösterir. Güzelleştirme işinin öğrenciye yaptırılması; öğrencinin, enstitünün temelini oluşturan yaparak yaşayarak öğrenmeye görsel alanda da etkin olarak katılmış olmasını sağlayacaktır. Bunun sonucunda görsel sanat eğitimi, soyut düşüncenin somut yaşam alanına uygulanmasıyla yaşama geçerek öğrencinin güzellik kavramını kendi çevresinde yaşaması söz konusu olacaktır. Bu alışkanlıkları kazanan öğrenciler iyi birer öğretmen olacaklardır. Köylerde okullarını güzelleştirecek, köyü düzene ve tertibe kavuşturacak bireyler olarak yetişecekler ve çevrelerini bu yönde olumlu biçimde etkileyeceklerdir.

Çocuğun eline bir kurşun kalem verip resim yaptırmadan önce işe, çevreyi iyi düzenlemekten, güzelleştirmekten başlanmalıdır. Bu alanın konusu, kağıttan, kartondan, tahtalardan yapılan ölü işler yerine, öncelikle işe yarayan araçların, işe yarayan güzelliklerin yaratılması olmalıdır. Bu nedenle Tonguç müdürlere “Enstitülerde artık güzellik görmek istiyorum.” diye yazar (Türkoğlu, 2000, s.298).

Tonguç’un güzellik anlayışı işe yaramayan lüks ya da süs unsuru olmadığını görebiliyoruz. Sanatsal esin taşıyan, yaratıcı, düzenli, sade ve temiz bir çevre güzelliği ile bağdaştırılmış bir enstitü görünümü çiziyor.

Diğer derslerde de olduğu gibi resim-iş derslerinin temelini de gerçek gereksinimlerden yola çıkarak eğitime yansıtmasını çok iyi bilmiştir, denebilir.

Kuşkusuz güzellik unsuruna gösterdiği bu duyarlılık ve önem de, sanat eğitimcisi yönünün önemini de vurgulamak gerekir.

“Resim dersinde köy ve doğa motiflerinden yararlanıldı. İç süslemeciliği yapılan yapıların krokileri, planları, iş resimleri; birkaç yönden görünümüleri çizildi, boyandı, kabartma haritalar yapıldı; okulun uygun yerlerine doğa motifleri işlendi. Ata sözleri yazıldı” (Özkucur, 1996, s.78).

Anlatıldığı üzere, okulun gereksinimlerini en iyi, en uygun ve estetik bir şekilde karşılamak için de resim dersinden yararlanılmıştır. Burada köy enstitülerinin temelini oluşturan felsefenin, öğrenilen her bilginin, kazanılan her güzel davranışın, yaratıcılığın hayata, gerçek yaşama uyarlanmasıdır. Estetik görüş kazanan birey önce onu kendi yaşam alanına geçirecek, gerektiğinde kullanıma dönüştürerek, çevresini estetize ederek çok boyutluluk kazandırabilecektir.

Sanat yalnızca estetik değerler taşıyan yalın bir kurum değildir. Toplumun bütün değerlerini birden taşıyan, bu değerleri bilinçlendiren, birleştirici bir kurumdur. Tonguç, “Cumhuriyetin yeni insanının yetiştiği” çağdaş bir ülke yaratılırken, insanların yaratıcı güçlerini geliştirmek, güdümlü değil, özgür, bağımsız bireyler yetiştirebilmek, çalışkan ve üretken olmak için herkesin sanat eğitiminden geçmesi gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca bir sanat eğitimcisi olarak, sanat eğitiminin toplum kalkınmasındaki rolünü çok iyi bilmekte ve dünyadaki çağdaşlaşma hareketinde de sanat eğitiminin önemini görmektedir. “Taklit işlerden, başkası tarafından yapılan, mihaniki olarak empoze edilen fikirlerden, ezbere verilmiş kararlara uyarak hareket etmekten, zora dayalı hizmetlere koşulmaktan nefret eden insanlar yetiştirmeliyiz” demektedir. Tonguç, tüm dallarıyla sanatı; bir süs unsuru değil, yaşam biçimi olarak görmektedir.

Toplumun bütünleşmesinde en önemli etken kültürdür. Kültürü oluşturan etkenlerin en büyük ve önemli kanadını ‘sanat’ oluşturur. Böyle bir bilinçle köy enstitülerinde iş eğitimi ve sanat eğitimi bir bütünlük içinde yürütülmüştür. Enstitülerde sanat eğitimi uygulaması, yalnız ders içinde kalmamış, öğrencilerin kendi kurdukları sosyal içerikli kollarla bu alan pekiştirilmiştir.

Köy enstitülerinde sanat eğitimi, edebiyat, müzik, resim-iş, tiyatro çalışmalarıyla bir bütündür. Eğlence saatleri, tiyatro gösterileri, halk oyunları, resim sergileri, şiir geceleri ile yaşayan bir olgu ve bir yaşam biçimidir. Uygulanan sanat eğitimi ile kişinin duygusal alanını geliştirmekle kalmayıp, bireyin kişiliğini ortaya çıkarmakta, yaratıcılığını artırmakta, problem çözme ve geniş bir açı içinde düşünebilme yeteneklerini geliştirmekte, böylece yaşama biçim ve yön vermektedir (Telli, 2004, ss.40-42).

Tonguç'un sanat eğitimindeki uygulamalardan beklentisi ve varılan sonuçla; iş eğitimi okulunun özünü oluşturan temel düşünceyi görebiliriz. Sonuç olarak; köy enstitülerinde sanat eğitimi dersler ve dersliklerden ibaret değil, hayatın içinde cumartesi eğlenceleri, müzik eşliğinde oynanan halk oyunları, tiyatro gösterileri, kitap okumanın önemi ve gerekliliği, şiir, resim çalışmaları, sergiler ve her yerden gelen müzik sesleri ile yaşamın kendisidir.

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

4.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE RESİM DERSİ VE MÜFREDATLARI

Sanat eğitiminde resim, eğitsel yönü baskın olan bir daldır. Kendine özgü özellikleriyle, usun ve duyguların eğitiminde önemli bir görev üstlenir. Doğru bir sanat eğitimi yoluyla görsel düşünme ve bilinçli algı kazanan kişi çağının mutlu, üretken, yapıcı, yaratıcı insanı olacaktır (Etike, 2001, s.35).

Tonguç, Avrupa'da yaptığı gözlem ve incelemeleri sonucunda, Avrupa okullarında resim dersi müfredatının önemli değişikliklere uğradığını ve büyük gelişmeler sağlandığına değinir. Bu değişimi "iş okulu ilkelerine göre resim eğitimi ile sanat eğitimi, yani yaratıcı düşünceyi geliştiren resim eğitimi" olarak iki unsurla açıklar. Tonguç, bu gelişmeler ışığında, resim derslerinden beklenenleri şu şekilde ifade etmektedir.

Görme etkinliğini sürekli inceleyerek öğrencinin bir konuyu resimle anlatabilecek yeteneklerini geliştirmek, hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirmeye yönelik çalışmalar yaptırmak, sanatla ilgili konularda; nesneler ve sorunlar için hüküm vermeye yönelik yetileri duyarlı bir hale getirmektir. Öğrenciyi doğanın güzelliklerini hissedebilecek yeterliliklerle donatmak, onlarda biçim verme, yaratıcı istenci kuvvetlendirmek, çocuğu ve gençleri güzel sanatların yapıtlarıyla buluşturarak estetik kişiliklerini oluşturmaktır (Tonguç, 1932, s.VI.).

Günümüzde de geçerliliğini koruyan resim derslerinin amaçlarına dikkat çekilmektedir. Resim dersleri; kendi amaçları doğrultusunda, resim konuları ve yöntemleri ile belirlenen hedefe ulaşabilir. Yeni müfredatta resim dersleri bu gelişmeler doğrultusunda yerini alacak, öğrencinin estetik ve tüm yönlerinin gelişimine olumlu katkı sağlayabilecektir.

Köy enstitüleri ilk yıllarında yayınlanan genelgeler doğrultusunda eğitim ve öğretim çalışmalarını yürütmeye çalışmışlardır. Bütün enstitülerde uygulanacak 1943 öğretim programı hazırlanıncaya kadar sürdürülecek eğitim ve öğretim çalışmalarının planlanması ve yürütülmesi her enstitünün kendi yönetim ve öğretim kadrosuna bırakılmıştır. Yalnız enstitülerden her on beş günde bir Bakanlığa, genel çalışmalar üzerine bilgi vermeleri istenmiştir (Oğuzkan, 1990, s.16).

4.1.1. Resim ve Yazı Müfredatı

1943 öğretim programı yapılmadan İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsünde uygulanan “resim ve yazı müfredatını” örnek verebiliriz. Burada öğretmenin dersi işlerken duyarlık gösterecekleri konulara dikkat çekerken, 6, 7, 8. sınıfların resim ve yazı derslerinde ayrı ayrı yapacakları, konu ve teknikleri sıralanmaktadır. Yani; özelde Kızılçullu Köy Enstitüsü sisteminde “resim ve yazı” uygulamalarını ele almıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü müfredat programını öğretmenler kurulu (okul talim ve tedris heyeti) yapar. Öğretmenler kurulu yılda iki defa devre başlarında toplanır ve çalışmaya başlar. Eylül ayı başında öğretmenlere tebligat yapılır ve her

öğretmen yeni yıl için kendi iş ve mevzuatına ait kış devresi müfredatını hazırlar. Yalnız müfredatın genel bilgi kısmına ait olan bölümün düzenlenmesi için orta ve öğretmen okullarında tatbik edilen müfredat esas tutulur, diğer sanat, ziraat, aile bilgisi gibi derslerin müfredatı tamamen köylerin kalkınma ihtiyacı göz önünde tutularak yeniden yapılır. Her yıl bir önceki programda görülen aksaklıklar, zorluklar tespit edilir, bir sonraki programda bunlar göz önünde bulundurularak düzenleme yapılır.

Enstitüde uygulanan program incelendiğinde “resim ve yazı müfredatı” olarak birlikte değerlendirildiği görülür. Yine enstitüde resim derslerinin sanat ve ziraat dersleriyle bağlantılı ve yardımcı bir rolü vardır. Bu sanatlar (sanat dersleri) erkekler için; dülgerlik, demircilik, yapıcılık, fotoğrafçılık, boyacılık; kızlar için; dikiş, biçki, nakış ve dokumacılıktır. Sanat derslerinde öğrencinin, örneğin köylü inşaatına ait basit resimleri çizip uygulayabilecek hale gelebilmeleri için çaba harcayacaklardır. Bu durumda resim dersi de çizimin geliştirilebilmesi için özel önem kazanmaktadır.

Resim dersinin amacı; öğrencilerin doğa güzelliklerini görebilmeleri, biçimleri, renkleri ve ahenkleri fark edebilmeleri ve bu suretle estetik zevklerini geliştirebilmeleridir.

Resim dersinin araç-gereçleri günümüzde de kullanılan malzemelerden farklı değildir ve çok çeşitlidir. Bunlar, resim kağıdı, ambalaj kağıdı, mat siyah kağıt, kese kağıtları, mukavva, tahta, muşamba, teneke, bez gibi malzemelerdir. Resim dersinin araçları ise; kurşun kalem, renkli kalem, kömür (füzen), tebeşir, mürekkep, çini mürekkebi, suluboya, uç, fırça, tahta parçaları ve linöl bıçaklarıdır.

Öğretmenin yazı ve resim dersinde dikkat ederek hareket edeceği esaslar belirlenmiştir. Bunları özet olarak şu şekilde sıralamak mümkündür:

1-Resim öğretmeni çocukların yaratıcı kabiliyetlerini ortaya çıkarabilecek şekilde hareket edecek ve daima bu esası göz önünde bulunduracaktır. Bu nedenle çocuklara bir resme bakarak kopya resim yaptırmaya nadir olarak başvuracak,

bunun yerine çocukların kendi görüş, düşünce ve hayallerini harekete geçirmeye önem verecektir.

2-Resim ile yazı daima yan yana yürütülecektir.

3-Resim öğretmeni resim dersinin sanat, ziraat ve tabiat dersleriyle birlikte yürütülmesine dikkat edecektir.

4-Resim derslerinde çocukların yaptıkları resimler üzerinde düzeltme yapılmayacaktır. Eğer öğretmenin düzeltme yapması gerekiyorsa öğrencinin yaptığı resmin yanına bu düzeltmeyi yaparak açıklayacaktır. Bu şekilde düzeltme yapma gerekliliği doğmaması halinde, çocuğa ilham vererek hatayı kendisinin düzeltmesine olanak tanıyacaktır. Aynı hata birkaç öğrencide birden görülürse düzeltme tüm öğrencilere tahtada açıklanarak gösterilmelidir. Bazen bir öğrencide görülen hatanın, öğrencilere toplu olarak açıklanıp düzeltilmesi yararlı olacaktır.

5-Öncelikle çocuklara renk ve gölgeden ziyade çizgi ve desen üzerinde görüş ve anlayış kazandırılmalıdır. Çocuklara ana ve esas hatlar kavratılmadan gölgeye geçirmek doğru olmayacağı için önce gölge, çizgiyle ifade edilmeye çalışılmalıdır.

6-Çocuklarda resim yeteneğinin gelişim evreleri üzerinde birer birer durulmalı ve zorlamadan yine psikolojik bir suretle bir evreden diğer evreye geçmeleri kolaylaştırılmalıdır. Enstitüye gelen çocukların genellikle resim çalışmaları az olanlarda teknik hatalarla yetişmiş olduklarından, henüz 12-14 yaşındaki altıncı sınıf çocukları bile şematik evrede, şeffaf görme evresinde olanlar görülmektedir. Onları bu evreden kurtarıp o yaşlarda olması gereken real evreye getirip ona göre işlemek gereklidir.

7-Çocuklar kara kalem ve füzen kullanmaya alıştırdıktan sonra, 7. sınıfta suluboyaya başlatılacaktır. Bununla birlikte hızlı ilerleme gösteren yetenekli çocuklar üzerinde ayrıca durularak ilerlemelerin sağlanması, hem onlar hem de diğer çocuklar için yararlı olacaktır. Yalnız bu çocuklar şımartılmamalı ve diğer çocukların “ben yapamıyorum, yeteneksizim” psikolojisine kapılmalarına neden olunmamalıdır. Öğretmen bilmelidir ki, yetenekli, hızlı ilerleme gösteren çocuklara ressamlık derecesinde olmasa bile bu yola giden bir uygulamayla ilerleme kaydedecek nispette yol göstermesi gerekecektir.

8-Öğretmen çocuklarda resim ve güzel yazı vasıtasıyla güzellik duygusunun gelişmesine dikkat edecektir. Her fırsatta güzel tablolar, güzel manzaralar, eşyalar göstererek açıklama yapacak ve bu güzelliği köy çocuklarına duyuracaktır. Bu, enstitü talebeleri için önemlidir.

9-Çocukların resim ve yazı derslerinde kalem, defter, kağıt tutuşlarına dikkat edecek ve bu yönden öğretmen ilk zamanlarda kişisel düzeltmelere önem verecektir.

10-Altıncı sınıfta yazı derslerinde, başta çizgili defterlere ve kağıtlara yazı yazdırılmalıdır.

11-Resim ve yazı öğretmeni, çocukların yazı çalışmalarını yalnızca o derste yazdığı yazılarla değil, diğer derslerde de takip etmeli ve sık sık çocukların yazı defterlerini kontrol etmeli ve bu doğrultuda uyarılarda bulunmalıdır.

6. Sınıf resim müfredatı (kış ve yaz devresi): Eşya resimleri, basit ders aletleri, bitki resimleri, hayvan resimleri, hareket resimleri, manzara çalışması, suluboya ve radis uçla resim, renkli kağıtlar (kola ve su kağıtları), yaprakla ve fırçayla yüzey süsleri, kağıt kesmek ve yırtmak suretiyle resim, oda içi resimleri ve etkinlik resimleridir.

Ayrıca 6. sınıf kız öğrenciler için; nakış, halı, kilim motifleri, suluboya ve renkli kağıtlarla dekoratif resimler, süsleme resimleri gibi konular işlenecektir.

Altıncı sınıf yazı dersi müfredatında ise; temel yazı, el yazısı, dekoratif yazı, ve değişik şekillerde kullanılması gibi yazı çeşitleri yer almaktadır.

7. sınıf resim müfredatı (kış ve yaz devresi): 6. sınıfta resim dersinde uygulanan tüm çalışmalar yer alır. Bunun dışında; portre çalışması, serbest konular, füzlele resim, renkli kağıtlarla (kola, su ve mum kağıdı) çalışmalar, geometrik şekillerle yüzey doldurma (soyut resim) müfredatta yer almıştır.

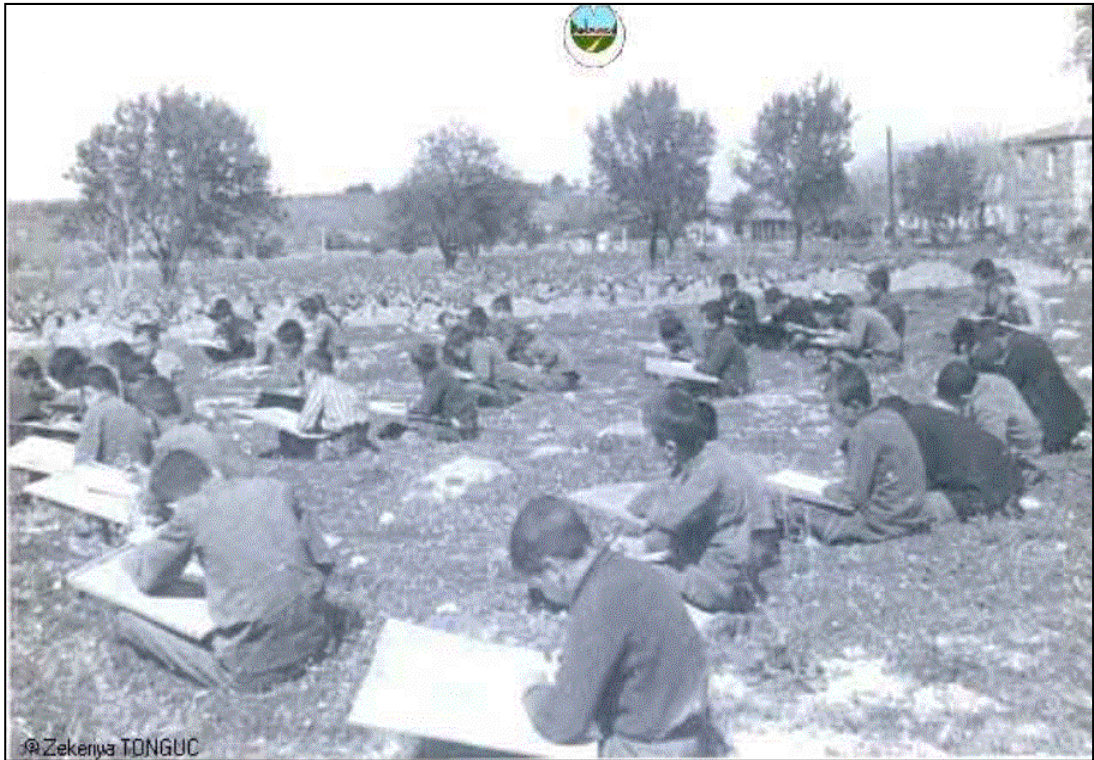
Yedinci sınıf yazı müfredatında; altıncı sınıf yazı müfredatının kısaca tekrarı vardır. Farklılık ise; yazıyla resmi ortak kullanmak, basit afişler, blok ve tekniğini sayabiliriz.

8. sınıf resim müfredatı (kış ve yaz devresi): 6. ve 7. sınıflardaki resim müfredatı tekrarlanmıştır. Farklı olarak natürmort, karakalem ve suluboya ile

manzara resimleri, basit linol baskı çalışması, hayvan resimleri (özellikle çiftlik hayvanlarının resimleri), hayali resimler (kendi düşündüğü bir şeyi resmetmek, başkasına ait bir hayali resmetmek, okunan bir hikayeyi resmetmek), basit iş resmi, kitap kabı tasarlamak, tarihi bir olgunun resimlenmesi, sahne dekorlarının yaptırılması gibi uygulamalar yer almıştır.

Sekizinci sınıf resim ile ilgili yazı müfredatı: Yüzey doldurma, resimle yazıyı ortak kullanma, blok - dekoratif - antik yazı çeşitleri, reklam resimleri, afişler, kitap resimleri gibi çalışmalara yer verilmiştir.

Bunun dışında; enstitüde öğrencilere, fotoğraf makinası ile çekim yapabilme bilgisi ve becerisi kazandırmak ve bazı derslerde fotoğraftan yararlanmayı sağlamak için resim dersinin dışında ayrı olarak fotoğrafçılık müfredatına yer verilmiştir (Soysal, 1943, s.91-92, 200-205).

Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerin resim çalışmaları.
(http://koyenstituleri.de/uye/bin_pl/bbmain.pl)

Resim eğitimi çeşitli dersleri ve ders dışı çalışmaları içermektedir. Resim-iş, yazı ve fotoğrafçılık konuları hem birbirleriyle ilişkili hem de destekler durumdadır. Bu derslerle öğrencinin ruhsal olgunluğu geliştirilirken güzellik duygusunun da aşılması önemlidir. Hedef, öğrenciyi ifade etmeye alıştırmak, renk ve biçim zevkini geliştirmek, estetik ve sanatsal yaratma, sanat eserleri hakkında bilgilendirme, yaratıcı, üretken, kültürlü bireyler yetişmesine katkı sağlamak ve sanatla eğitime önem vermektir.

Yazı ile resmin aynı müfredatta yer alması önemli bir ayrıntı olarak dikkat çekmektedir. Programın içeriğinde de görüldüğü gibi özellikle reklam resimlerinde resim ve yazı birlikte, estetik bir bütünlüğe sahip ve birbirini tamamlar niteliktedir. Tüm bunlar, resim dersinde yazının yaratıcı etkinlik olarak düşünüldüğünü göstermektedir.

Resim dersi müfredatında özellikle öğrencinin gelişim basamakları ve öğretim teknikleri önemle vurgulanmıştır. Öğretmenin ders işlerken dikkat edeceği hususlar üzerinde durulmuş, özel yetenekli öğrencilerle öğretmenin daha ayrıntılı olarak ilgilenmesine dikkat çekilmiştir. Bunu yaparken diğer öğrencilerin ben yetenezsizim şartlanmalarına gitmemelerine özel önem verilmesinin altı çizilmiştir. Enstitülerde açılan sanatsal kurslar hem yetenekli öğrenciler için, hem de kendini geliştirmek isteyen herkese açık olması önemli bir avantajdır sanat eğitiminde. Bu sayede özel yetenekli ve çalışmak isteyen öğrenciye imkan sunulmuştur. Öyle ki köy enstitülerinde sanat eğitimi, yaşamın tüm alanlarına ve zamanlarına yayılarak genişletilmiştir. Böylece genelde sanat eğitimi kapsamında, özelde resim-iş eğitimi olarak yaratıcılık eğitimi, okuldaki çalışmaların geniş bir bölümünde toplanmış ve öğrenciler özgür zamanlarda kendilerini estetik yönden geliştirme olanağı bulabilmişlerdir. Tüm bunlarla birlikte resim dersinin sanat, zırat ve tabiat dersleriyle birlikte yürütülmesine öğretmen özellikle dikkat edecek. Kısaca resim dersinden, uygun olan diğer dersler için de yararlanılarak hayata geçirilmesine vurgu yapılmaktadır.

Resim-iş dersinin bilinçli bir şekilde temelini atıldığını ve gelişerek günümüze de bu sağlam temeller üzerinde geldiği görülmektedir.

4.1.2. 1943-1947 Köy Enstitüleri Öğretim Programlarında Resim-İş

17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile “Köy Enstitüsü”ne dönüşen okullarda uygulanan geçici program; 17 Nisan 1940’tan 1943’e kadar Bakanlık direktifleriyle, enstitülerin geliştirdiği kitaplaşmamış deneme programlar uygulanmış olduğunu biliyoruz. 1943’te uzun süren bir denemeden sonra ilk özgün “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu “1943-1947 Köy Enstitüleri Öğretim Programı” olarak geçer ve 1947 tarihine kadar bu öğretim programı enstitülerde uygulanır. 1947’de yeniden hazırlanan, ancak özgün yapıdan dönüşü simgeleyen “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” devreye girer. Bu tarih köy enstitülerinin kapatılma aşamasıdır. Bu tarihten sonra özgün yapısından saptırılsa da 1954’de bir yasayla kapatılana kadar köy enstitüleri programları uygulanır.

Köy Enstitüleri Öğretim programları 1943-1947 de “Resim – İş” dersi adı altında haftada her sınıfta birer saattir.

Resim – İş Dersinin Amaçları

Dersin amaçları incelendiğinde şu noktaları vurguladığı görülmektedir.

Öncelikli amaçlar; öğrenciye, inceleme ve gözlemlerini resim, kroki, ya da çeşitli gereçlerle plastik bir şekil vererek ifade etmeye alıştırmak, ayrıca öğrencinin, renk ve biçim zevkinin gelişmesini sağlamaktır. Bunun dışında; teknik ders konuları arasında yer almayan iş ve resim türlerini öğretmek ve öğrenciye ulusal motiflerle, yabancı motifleri inceletmek, farklılıklarını görmesini sağlamak ve kullanırmak önemli amaçlardandır. Öğrencinin öğretmen adayı olduğunu göz önünde bulundurarak çocuk resimlerinin, işlerinin özelliklerini ve gelişim basamaklarını tanıtmak, ilkokullara yönelik resim-iş öğretim usulleri hakkında kendisini bilgilendirmek üzerinde durulması gereken diğer amaçlardır.

Resim-İş Ders Konuları

Ders konuları çok çeşitlidir. Her türden resim çalışması ders konuları içinde yer alabilmektedir.

1- Hayalden serbest konulu resimler: Köy düğünü, askere gidiş, yaylaya çıkış, bayramlar, törenler, yapı ve ziraat çalışmaları, masallar, tarihsel olaylar gibi.

2- Kültür dersleri konularıyla ilgili resimler: Şeklin karakterini belirtecek nitelikte, ayrıntısız, çizgi halinde bitki, hayvan, çiçek, taşıt, alet, yapı resimleri gibi. Bir olayın çeşitli evrelerini gösterecek karakterde ve şema halinde resimler: Tohumdan bitkinin yetişmesi, çiçeklenme, tomurcuklanma, tozlanma, dölleme, böceklerin çiçek ve meyvelerle ilişkileri, kanın damarlarda dolaşması, göz, kulak, burun gibi organların kesitleri, telgraf, telefon gibi araçların resimleri.

3- Doğadan renkli, kurşun kalem ve mürekkeple resimler: Sınıf dışında, doğada, hakiki örnek ve konular karşısında resimler yaptırmak ve sınıfta model karşısında çeşitli gereçlerle resimler yaptırmak. Halı ve kilimler, işlemeler gibi yöresel sanatlardan yararlanılırken, saksı bitkileri, canlı modelden çalışmalar gibi sınıf ortamında modelden çalışmalara yer verilmiştir.

4- Modelaj: Çeşitli araç- gereçlerle hayalden veya modelden modelaj (heykel) çalışması ve bu esnada kalıp alma, alçı dökümünün uygulanması.

5- Grafik işleri: Linoleum ve ağaç hak (oyma) işleri ve bunları basma, çoğaltma, güzel eserlerden kopyalar, afişler. Ayrıca müsamere programları ve tebrik kartları, etiketlerin yapımı.

Kurs Şeklinde Gösterilecek Konular

Kurslar bir veya birkaç hafta süreyle, günün veya haftanın belirli saatlerinde ders gösterilmek üzere bir grup veya sınıf öğrencileri için açılır. Aynı konuya ait kursun aralıklı zamanlara bölünmesi mümkündür. Belli işlere karşı olağanüstü yeteneklere sahip çocuklar özel çalıştırmaya alınır.

1- Mukavva işleri ve ciltçilik, çeşitli tekniklerle renkli kağıt yapma, bir haftalık programı veya duvara asılacak resmi mukavvaya yapıştırmak, harita bezlemek, bir cilt bent yapmak (sırtlı), koleksiyon - iğne - kalem - kartpostal, fiş

kutuları, broşür cildi, yarım bezli cilt, tam bezli cilt, albüm gibi. Ayrıca öğrencilerin kendi kitaplarını veya enstitünün kitaplarını ciltlemesi.

2- Tahta oymacılığı: Örneğin yazı takımı, ağaç tabaklar, kahve, çay, şeker kutuları, kahve tepsisi, kibritlik, şamdan, lambalık gibi çeşitli gereçler yapmak, aynı zamanda yapılan ağaç işlerini yerli motiflerle ve oyma şeklinde süslemek.

3- Fotoğrafçılık: Çok kullanılan fotoğraf makinelerinin kısımlarını öğrenmek, alaminüt fotoğraf makinesi tertibatını yapmak, portre – manzara - yakından bitki, kitabe, kitap yazısı gibi resimleri çekmek. Çekilen fotoğrafın banyosunu ve basımını yapmak.

4- Süslemecilik: a) Yerli ve ulusal motifler incelemek, toplamak ve bunlarla sentezler yaparak çeşitli gereçler üzerine uygulamak. b) Güzel ve köye uygun ev eşyası şekilleri tasarlamak, bunların resimlerini, ihtiyaca göre modellerini veya asıllarını yapmak. Bunlarla bir evin çeşitli odalarının nasıl döşenebileceğini, süslenebileceğini tasarlamak.

5- Hayvan ve bitki koleksiyonları yapma usulleri: a) Bitkileri kurutma bir herbaryum tanzimi. b) Kılkanatlı böceklerin kurutulması, saklanması. c) Küçük hayvanların iskeletlerini yapma. d) Kuş derilerinin tulum halinde saklanması, memeli hayvanların derilerini yüzme, kurutma ve tabaklama usulleri.

6- İlkokul için çeşitli ders araçları yapma (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, ss.1,188-189).

Köy enstitüleri kesintisiz eğitim yapan kurumlar olması, öğretmenlerin ve öğrencilerin okulda kalmaları, ders dışı etkinliklerin ve özgür zamanlarında programa alınmış olması nedeniyle, eğitim günlük yaşamın tamamını kapsar durumdadır. Bu nedenle Köy Enstitüleri Öğretim Programları'nda her sınıfta haftada bir ders saati olarak yer alan resim-iş çalışmaları uygulamada sınırları geniştir. Öğrenci kurs şeklinde uygulamaya katılabilir ya da boş zamanlarında resim

atölyelerinde çalışmalarını sürdürebilir, ders öğretmeninden ve ortamdan yararlanabilir.

Bireye yaratıcılığını geliştirmek için eğitim-öğretim olanakları içerisinde kendisini özgürce ifade edebileceği ortam, zaman ve fırsat bulabilme olanağı sağlanmıştır. Bu da sanatsal çalışmalardaki verimliliği nasıl doğrudan etkileyebildiğini göstermektedir.

Resim-iş dersleri sadece tuval ya da kağıt üzerine boya ve kalemlerle resim yapmakla sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda üç boyutlu çalışmalarla değişik araçlarla heykel çalışmaları, grafik çalışmalarıyla; ağaç, linol, şablon kullanarak özgün baskı denemeleri yapılmış, desen çalışmaları, doğadan resim çalışmaları ve renkli resim çalışmalarıyla günümüzde geçerliliğini koruyan konu ve tekniklere programda yer verilmiştir. Öğrenci resim-iş dersinde; süsleme sanatı ve bu sanatın resimde kullanılması, tahta oymalarla tabak süslemeleri, kahve tepsisi, ders araç gereçlerinin yapımını program dahilinde öğrenmiştir. Görüldüğü gibi işe yarar kullanım eşyalarını da estetik bakış açısıyla uygulamaya alarak üretime dönüştürülebilmektedir. Bu sayede sanat eğitiminde iş eğitimi ortamı oluşturulduğu görülmektedir. Yine enstitülerde koleksiyon yapmanın programa alındığı gibi fotoğrafın bir sanat dalı olarak öğretildiğini resim-iş öğretim programında görüyoruz.

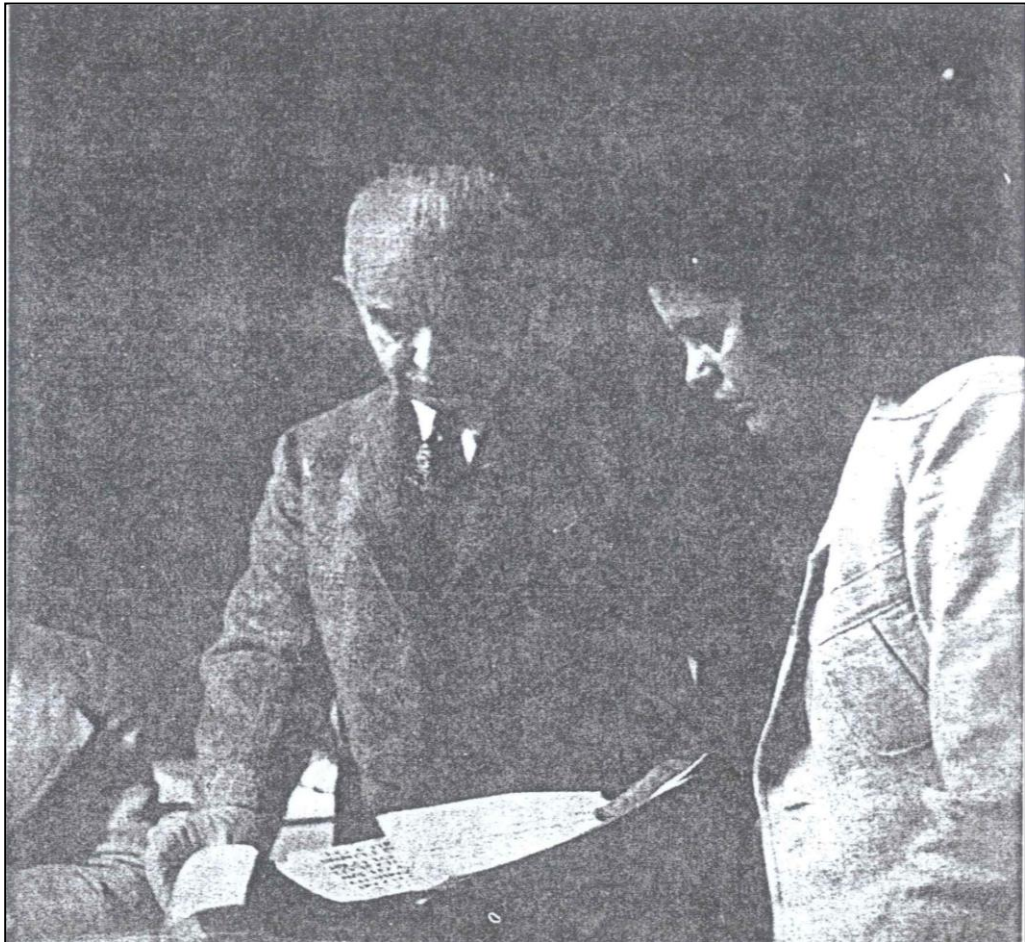
Tüm bu etkinliklerle hedef, öğrencilerin iç dünyalarını plastik sanatların olanaklarıyla dışa yansıtma ve sağlayarak; gördüğünü, duyduğunu, hayallerini, düşündüğünü, tasarladığını resimle anlatılabilecek şekilde yetiştirilebilmektir denebilir.

Sonunda öğrencilerin aynı zamanda köy enstitülerinde öğretmen adaylarının sanatsal yönden eğitilmesi yoluyla yapıcı ve yaratıcı düşünceye sahip, üretken bireyler ve toplum oluşturmaktır.

1943'te ilk özgün Köy Enstitüleri Öğretim Programı ile, sanat eğitimine etkili bir işlev kazandırılmıştır. 1943 programında, Tonguç'un sanatın öğretilmesi ve sanat yoluyla eğitim anlayışını taşıdığını gösteriyor. Kısaca, gerektiği gibi hem sanatın öğrenilmesinin, hem de sanat aracılığıyla eğitimin kendisinin geliştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

4.1.3. Köy Enstitülerinde Resim Çalışmaları

Enstitülerde diğer sanatsal etkinlikler gibi resim çalışmaları da büyük bir önemle ve gayretle yapılmaktadır. O yılların olanakları sınırlı ve öğretmen yetersizlikleri de olsa resim dersleri; ayaklı resim sehpaları, tuvaller, önlüklerle dolu olan ve boya kokan resim atölyelerinde yapılırdı. Resimlerin çerçeveleri marangoz işliklerinde yine öğrenciler tarafından yapılır ve enstitüde öğretmen ve öğrencilerin yaptıkları resimler, zaman, zaman büyük kentlerde de sergilenirdi. Örneğin; Savaştepe Köy Enstitüsü resim öğretmeni Nevide Gökaydın, Enstitüyü 1944 yılında ziyaret eden H. Ali Yücel ve Tonguç'un ısrarlarıyla Ankara'da bir sergi açmıştır (Kaya (b), 2001, s.126).

Cumhurbaşkanı İnönü Savaştepe Köy Enstitüsü'nde Nevide Gökaydın'la resim dersinde (Nevide Gökaydın'ın Arşivinden).

Savaştepe Köy Enstitüsü'nden bir başka öğrenci 'Mehmet Duru' resim dersi ile ilgili anılarında, nasıl ve hangi zorluklar içerisinde resim çalışmaları yaptıklarını ve aldıkları sonucu anlatmaktadır. Mehmet Duru birinci sınıfın başlarında iken, Nevide Gökaydın ve Kemal Gökaydın çifti Enstitüye atanmıştır. Nevide Gökaydın resim, heykel, Kemal Gökaydın yazı ve fotoğrafçılık derslerine gireceklerdir, fakat derslerin işleneceği atölyeler yapılmamıştır. Okul yönetimince bunun için çalışma başlatılmıştır. 50 kişilik bir sınıfı resim sehpalarıyla birlikte alabilecek büyüklükte bir salon, resim öğretmenlerinin öğrenci resimlerini inceleyebilecekleri bir bölüm, fotoğraf çalışmaları için karanlık bir oda, araç ve gereçleri alabilecek büyüklükte bir depodan oluşan tek katlı bir yapı projesini, “resim-iş dersliği” olarak Yapı-Sanatbaşı Mehmet Tozan, resim öğretmenlerinin de önerilerini alarak hazırlamıştır. Bu inşaat okul müdürü Sıtkı Akkay'ın temele ilk kazmayı vurmasıyla başlamış ve kız erkek tüm öğrencilerin katılımıyla on beş gün gibi kısa bir sürede bitirilerek resim-iş dersleri artık bu atölyede yapılmaya başlamıştır.

Mehmet Duru o yılları şöyle anlatmaktadır. Savaş yılları; resim kağıdı ve yağlıboya bulamıyorduk. Resim kağıdı yerine bakkallarda kullanılan ambalaj kağıdına çiziyorduk resimlerimizi. Yağlıboya yerine daha çok suluboya çalışmaları yapıyorduk. Radis ucuyla dik, eğik ve dairesel çizimlerle başladık, sonra karakalem desen çalışmalarına geçtik. Daha sonra yazı ve resim karışımı blok düzenlemelerle sürdü etkinliklerimiz. Blok çalışmalar, yazı ve yazının konusuna uyan resimlerden oluşuyordu. Sonra atasözlerini resimleme çalışmalarımız başladı. Benim “Para Parayı Çeker” atasözünü resimlediğim çalışmam öğretmenimizin dikkatini çekti ve sergilemek için aldığı resimler arasına kattı. Hepimizin birer resim dosyası vardı ve yapılan tüm resimleri bu dosyada sakladık. 1944 yılının bahar aylarında İsmet İnönü ve beraberinde Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç enstitümüze ziyarete gelmişti. İsmet İnönü bu ziyarette resim dersine de girdi. Nevide öğretmenin öğrencilerden sergiye koymak için alıkoyduğu resimleri görür ve çok beğenerek Ankara'da sergi açmasını önerir. Kısa bir süre sonra Hasan Ali Yücel'den Nevide öğretmene Ankara'da sergi açması buyruğu gelir. Yorucu bir hazırlanmadan sonra Ankara'da sergi açılır, serginin açılışını Cumhurbaşkanı İnönü yapar. Sergi bir ay açık kalmış ve çok beğenilmiştir. Serginin sonunda çalışmalar bakanlıkça enstitüye

geri gönderilir. Bazı resimler eksiktir ve “Dayanamadık aldık” notu vardır. Bu notta, resimlerini aldık dedikleri öğrencilerin isimlerini de bir, bir yazarak ve imzalarını da atarak... Bunlar (resimlere el koyanlar) Necati Cumalı, Arif Kaptan, Abidin Dino’dur. İkisi ressam biri yazın adamıdır (Duru, 2005, ss.52-53).

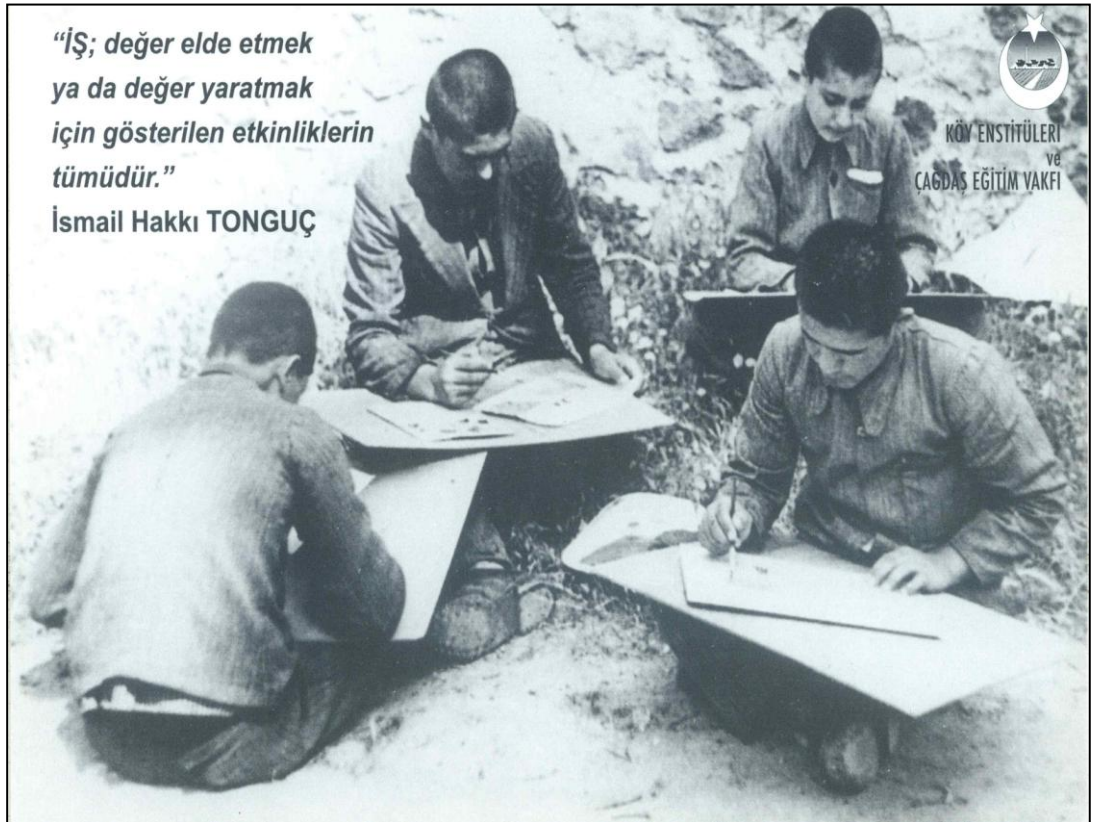
Savaştepe Köy Enstitüsü’nde öğrenci olan M. Asaf Aktan Nevide Gökaydın öğretmenin derslerinde çok titiz, eğitici, öğretici ve kopyacılıktan uzak olduğunu, yaratıcılığa önem verdiğini anlatmaktadır. Yaptığımız resimlerde, heykellerde, linolyum oyma ve basma işlerinde, su ve kitle kağıdı yapımında temiz özgün ve yaratıcılığa dayanan işler istediğine değinmiştir (Aktan, 1999, s.89).

Savaş yıllarının zor koşullarını yaşayan köy enstitülerinde bazı kısıtlamaların derslere yansması kaçınılmazdır. Bu örneklerden de anlaşıldığı gibi, var olan olanaklarla da resim yapılabildiğini, çevrenin sosyo ekonomik koşullarını göz önünde bulundurarak yaratıcı çalışmaların sürdürülebileceğini görebiliyoruz. İşte zor koşullarda kendi olanaklarını kullanarak, yönetici, öğretmen, öğrencilerin özverili çalışmaları sonucunda hazırlanan resim-iş atölyeleriyle, alanında iyi eğitim görmüş, yetenekli, yaratıcı, bilinçli öğretmenlerin sanat eğitimini gereği gibi uygulayarak, enstitüye gelene kadar hiç resim görmemiş köy çocuklarıyla açtıkları ve büyük beğeni topladıkları resim sergileriyle sanat eğitiminde istenirse çok önemli başarıların sağlanabileceğinin kanıtlamışlardır.

Kepirtepe Köy Enstitüsü öğrencilerinden Recep Karamaz enstitüdeki sanatsal çalışmalara değinmektedir. Tüm köy enstitülerinde olduğu gibi Kepirtepe’de de sanatsal çalışmalara ve öğrencilerin yetenekli oldukları alanlarda en üst düzeyde yetişmesine büyük önem verildiğini belirtmektedir. Resim-iş öğretmeni Selahattin Hüsnü Taran’ın tüm öğrenciler üzerinde aynı titizlikle durduğunu ve yetenekli bulunduğu öğrencilerle özel olarak ilgilendiğini, yeteneklerini geliştirdiğini anlatmaktadır. Resim ve yazı ön çalışmalarını boş zamanlarını da değerlendirerek Resim-iş atölyesinde yaptıklarını, atölyede malzemelerden sorumlu bir nöbetçi ağabeyin bulunduğunu ve gerekli araçları ondan istediklerini aktarmaktadır.

Öğretmenin hemen tüm çalışmalara bir yarışma havası vererek öğrencileri birbirleriyle ve kendi kendileriyle yarıştırdığını, bunun sonucunda her yapılan çalışmanın bir öncekinden daha iyi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca; her yıl okulda resim, yazı ve fotoğraf yarışmaları açılarak çalışmaya teşvik edildiğini anlatmakta ve kendisinin resimden daha çok yazı ve iş derslerinde, fotoğrafçılıkta başarılı olduğunu eklemektedir.

Ayrıca, resim-iş öğretmenin önderliğinde üretilen eserlerle sergiler açıldığını belirtmektedir. Örneğin Kırıkkale, Tekirdağ, İstanbul, Edirne illerinde ve bazı komşu ilçelerde sayısız sergi açtıklarını anlatmaktadır. Sonuç olarak okuldaki bu çalışmasının semeresini hayatta da gördüğünü ve öğretmenlik yaşamında resim ve iş yeteneğinden okul ve öğrencilerinin çok yararlandığını, fotoğrafçılığı ise amatör olarak hala sürdürdüğünü söylemektedir. Selahattin öğretmenin yeteneklerini geliştirerek yetiştirdiği yüzlerce öğrencisinin bu sanat dallarıyla hala ilişkisini sürdürdüklerini bildiğini dile getirmektedir (Karamaz, 2005, ss.261-262).

Açık havada resim dersi. (Köy Enstitüleri Albümü)

Pakize Türkoğlu'nun Aksu Köy Enstitüsü'ne geldiği ilk günlerde henüz resim işliği yoktur ve resim öğretmeni de görevlendirilmemiştir. Resimle ve malzemeleri boya ve fırçayla tanışması posta çantasının yazılarının yazımında görevlendirildiğinde olur. Eğitimbaşı Hakkı Rodop yeni yapılan posta çantasının bir yüzüne "Aksu Köy Enstitüsü", diğer yüzüne "Posta Çantası" yazması için yağlıboya ve fırça vererek görevlendirir. Hiç yağlı boya kullanmamıştır. Eğitimbaşı neler yapacağını anlatır, yazı örnekleri verir ve "Usta elinden çıkmış gibi olmalı." diye ekler. Yapılacak iş çok büyük değildi ama çanta bir iş için kullanılacaktı, hem de enstitünün resmi postasını taşıyacaktı. Türkoğlu, büyük bir titizlikle verilen işin sorumluluğunu da bilerek tamamlamıştır. Sonuçtan memnundur ama emin olmayarak eğitimbaşına teslim etmiştir. Eğitimbaşı Hakkı Rodop çok güzel diyerek posta nöbetçisini çağırır ve çantayı ona teslim eder. Mektuplar ve her türlü evrak bu çantayla taşınacaktır artık. Pakize Türkoğlu; o yaştaki bir öğrenci için kendi yaptığı bir eşyanın, araçların genelin hizmetine sunulmasının gurur verici olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca; enstitü öğrencileri yapılan her şeyin, yaratılan güzelliklerin kendilerinin ve başkalarının işine yaradığını, her gün kullanıldığını ya da seyreldiğini hep görerek yaşadıklarını vurgulamaktadır (Türkoğlu, 2000, ss.300, 301). Vurgulanan en önemli nokta burasıdır. Sanat eğitimi, yaşamın içinde gerçekleştirilmektedir ve yaşamın ta kendisidir. Köy enstitülerinde eğitimde yaparak, yaşayarak öğrenme sürerken; estetik, güzellik, yararlılık, yaratıcılık bir aradadır.

Zamanla Aksu Köy Enstitüsü'nde resim atölyesinin oluşturulduğunu, öğrencinin boş zamanlarında da kullanımına sunulduğunu ve resim işliklerinde öğrencilerin resim yeteneklerini ortaya çıkarıcı çalışmaların yapıldığını anlatmaktadır. Ayrıca ilk yıl enstitü salonunda Antalya ilköğretim müfettişlerinden ressam Şükrü Akhun'nun yaptığı resimlerden oluşan bir serginin açıldığını ve günlerce devam eden sergi gelip geçtikçe bizi etkilemiştir demektedir. (Türkoğlu, 2000, s.301) Yapılan sergi etkinlikleri tüm enstitülerde vardır ve eğitimin bir parçasıdır. Güzel ve başarılı, iyi sanat eserlerine dikkat çekerek çocuğun estetik gelişimi olumlu yönde etkilenecektir. Ayrıca bu etkinliklerle öğrenci, sanatı anlayacak, iyi sanat eserini ayırt edecek, sanatçıyı tanıyacak ve resim çalışmaya daha istekli olacaktır. Değişik sanatsal sergileri, müzeleri tarihi ören yerlerini görerek

güzel sanatların zenginlikleriyle tanışır ve sanat tarihinin kültürel yönlerini de kendilerine katarak bilinçli bir şekilde ilerlemeleri sağlanır.

İ. H. Tonguç Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü’nde bu konuya şöyle değinmektedir. “Resim sanatına, mimarlığa ve heykeltıraşlığa ait değerli eserler incelenmek suretiyle öğrenciler bir taraftan yurdun güzelliklerini tanımaya, diğer taraftan da onlardan zevk duymaya alıştırlılırlar. Çocuklar müzelere ve sergilere götürülerek veya onlara sanat şaheserlerinin kopyaları gösterilerek geçmişteki, kendi zamanlarındaki sanat hayatı ile temasa getirirler, böylece o hayatı tanımış olurlar” (Tonguç, 1952, ss. 428-429). Bu konu resim öğretim programında da yerini almış ve önemle üzerinde durulmuştur. Her fırsatta güzel tablolar, güzel manzaralar, eşyalar gösterilip açıklama yapılacak ve bu güzellikler köy çocuklarına duyurulacaktır.

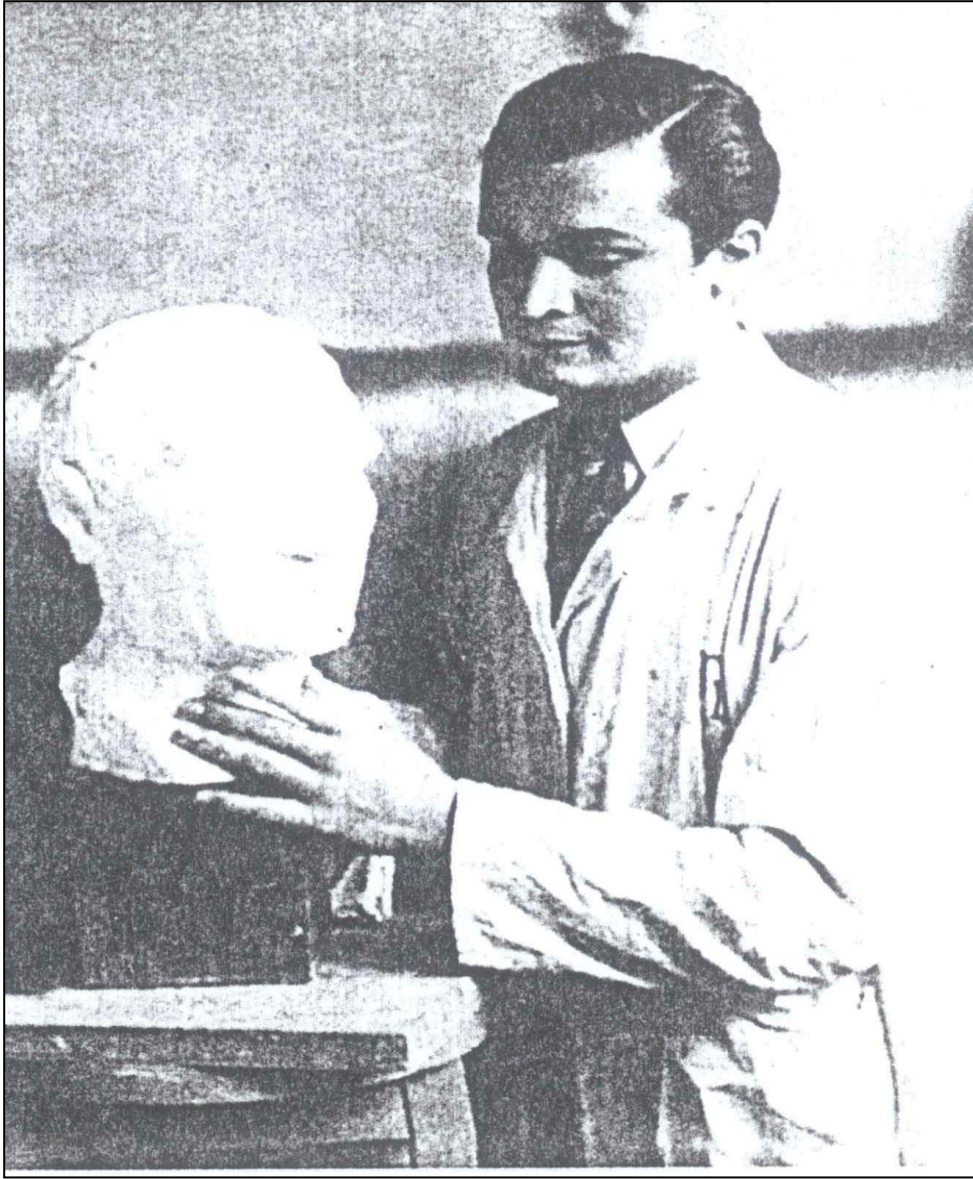

Perge Harabeleri’nde ders (Dündar, 2008, s.46).

Köy enstitülerinde eğitim, dört duvar arasında ve kara tahta başında klasik eğitim anlayışından oldukça farklıdır. Zaman zaman kültür derslerinde de açık havada ve müzelerde, dersler işlenmiştir. Pakize Türkoğlu'nun öğrencilik yıllarında Perge Harabeleri'nde ders işlediklerini şöyle anlatır. "Hava sıcak olduğunda Tonguç, Köy Enstitüsü'nde tarih dersini derslikte anlatmayı yasak ediyordu. Bizim bir öğretmenimiz vardı, Zühre hanım, bizi Perge Harabeleri'ne götürdü. Perge Harabeleri bizim enstitünün arkasında, bütün görkemiyle doğan bir harabeydi. Çıkardı bizi yüksek yere, çevremize baka baka, hiç unutmuyorum, 'Niçin bu yapılar yüzyıllar önce bu kadar güzel, yüksek, görkemli yapılmış, bugün insanlar burada şu saz evlerde oturuyorlar? Düşünsenize' dedi" (Dündar, 2008, s.46).

İvriz Köy Enstitüsü resim atölyesi (1950) öğrenci Mehmet Özel (Türkiye'de en uzun görev yapan genel müdür olarak bilinen, Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel)
(Köy Enstitüleri Albümü)

İvriz Köy Enstitüsü heykel atölyesi (1951) öğrenci Mehmet Özel. (Türkiye’de en uzun görev yapan genel müdür olarak bilinen, Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel)
(Köy Enstitüleri Albümü)

O dönemde yurt genelinde açılan okullar arası resim sergileri ile de okullarda sanatsal etkinliklere teşvik edildiği görülür. Bir önceki yıl Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde açılan birinci sergiden sonra 8 Nisan 1948’de Ankara Halkevi salonlarında ikinci okullar arası resim sergisi açılmıştır. Bu sergiye yurt genelinde pek çok okul katılmıştır. Sergide 8 öğretmen okulu, 56 ortaokul, 27 lise, 12 sanat enstitüsü, 20 kız enstitüsü ve 3 köy enstitüsü bulunmaktadır.

Kepirtepe, Pamukpınar ve Savaştepe Köy Enstitüleri öğrencilerinin resim çalışmaları sergide yer almış ve özellikle Kepirtepe Köy Enstitüsü'nden N. Arkan'ın "Arı Kovanı" çalışması bu serginin güzel resimleri arasında dikkat çekmiştir. Sergi ile ilgili izlenimlerini anlatıp değerlendiren Refik Epikman, "Bu sergiye sarf edilen emek ve gayretlerden de anlıyoruz ki, resim artık eğitim davamız içinde önemli bir konu olarak ele alınmak isteniyor" demektedir (Epikman, 1948, ss.32,34). Yurt genelinde pek çok okulun ve köy enstitülerinin de katılımıyla yapılan sanat eğitimi etkinlikleri olan böyle sergilerle; gören, hisseden, yaratma bilinci pekiştirilmiş, duyarlı bireylerin gelişimine yol açılmaktadır ve bu bireyler sanata teşvik edilmektedir.

Ressam Hamza İnanç, Akpınar Köy Enstitüsü yıllarında kendisinin ilk resim dersini, öğretmeni ve öğretim yöntemi, çalışma ortamı ile ilgili, kendi hayatını konu aldığı kitabında anlatır.

Resim-İş öğretmenleri Rahim Maçın'dır. derslerini sınıf ortamında yapacaklarını, yeni resim atölyesi düzenlendiğinde dersleri orada sürdüreceklerini açıkladıktan sonra konumuz "pazar yeri", hepinizin yakından tanıdığı bir konu, çizimle anlatmanızı istiyorum" der ve resim kağıdı ile kurşun kalem dağıtır. Silgi kullanmak yok uyarısında bulunduktan sonra çalışmaya geçilir. Hamza İnanç, dört yıla yakın bir süreden sonra önlerine böyle bir dersin konulmasını haksızlık olarak görmektedir. Hiç başarılı olamadık, öğretmen yaptıklarımıza bakıp sadece "olmuyor" diyordu. Yumuşak tavırlı, kibar, şık giyimli bir beydi. Daha önce tanıdığım öğretmen tipine hiç uymayan bir hali vardı diye sürdürmektedir.

Bir süre sonra resim-iş atölyesinde iş konusu da uğraş alanına girer ve yeni çalışmalar atölyede devam etmeye başlar. İlk çalışma konusu, bir kartpostal ölçüsüne göre, kartondan paspartu yapma işidir. Öğretmenin ne istediğini çok iyi anlayarak, daha çok özen göstererek ve verilen ölçülere dikkat ederek en iyi şekilde sonuca gitmeye çalıştığını anlatır. Bu işlere yatkın olduğum için önce ben bitirdim ve öğretmenim güzel olduğunu söyledi. Bu benim için yüksek not demekti, diye devam eder.

Hamza İnanç başarılı bir öğrencidir, fakat resim ve müzikten orta not aldığı için başarılılar listesine girememiştir. Resim öğretmeni bunu öğrenince bir eğitimci sorumluluğu ve duyarlılığı ile öğrenciyi çağırır ve “Öğretmenlerin de senin başarı listesine giremeyeşine üzölmüşler. Sanat zeka ve duygu işidir. Ben, senin resim de yapabileceğine artık inanıyorum”der. Elindeki, içinde çizgilerle adam resimleri olan kitabı verir ve içinden beğendiklerine bakarak kopya yapacaksın. Sakın resimlerin üzerine kağıt koyarak çalışma. Gözüne, eline ve aklına güven ve çalış, yaptıklarını bana göster der ve ayrılır. Daha sonraki günlerde resimleri yaptıktan sonra öğretmene götürdüğünde, tek tek bakar; “Olacak, hem de çok güzel olacak, yarın ben resim atölyesindeyim, istediğin zaman gelebilirsin” diyerek ayrılır.

Ertesi gün resim atölyesine gittiğimde, Rahim hocayı resim yaparken gördüm ve kendisi bana “Sonu gözökmeyen uzun bir yoldur sanat işi. İnsana hem çok şey verir, hem de hiçbir şey vermeyebilir. Sabır işi bu iş” diye anlatır. Dün getirdiğin resimlere bakınca, bir şeyler yapabileceğin kanısına vardım. Şimdi sana kurşun kalem, kağıt vereceğim, dışarıda gördüğün ya da tasarladığın bir şeyin resmini yapacaksın dediğini ekler. Önce hayalden resim tasarlamakta zorlanır. Bir süre sonra artık neler yapabileceğini sorgulamaz, kalemi kağıt üzerinde gezdirirken neye yönelirse, ona yakın şeyler çizdiğini ama beğenmediğini dile getirir.

Resim atölyesine gittiği bir başka gün resim öğretmeni artık renkli resim çalışmasına geçmesi gerektiğini ve okulun boya malzemesi olmadığını, kendisinin boyalarını kullanarak manzara resmi yapmasını söyler. Öğretmen boyalar, fırçalar ve yağların nasıl hazırlanıp kullanılacağını açıklar. Ayrıca bu ilk çalışma olduğu için bitene kadar hiç karışmayacağını belirtir.

İnanç daha sonra yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır. Boya resmi, çizgi işine hiç benzemiyor. Palette gördüğüm renk, sürünce tam aynı renk olmuyor. Ağaç yapmak istediğimde bazen hiç ağaca benzemeyen bir şeyler oluyor. Günlerce uğraşıyorum, gidip bakıyorum hiç olmamış, olmuyor. Sonunda öğretmenim “Nasıl oldu koy sehpaye da bir bakalım” diyor. Büyük bir eziklikle resmi gösteriyorum. öğretmenim geriye geçip tekrar, tekrar baktı ve sonunda bir çerçeve hazırlayıp

resmin üzerine yerleştirerek alt ve üst köşelerinden yavaşça tutturdu. “Yarın resim kuruyunca zamlarla yapıştırıp duvara asarız” diyerek atölyeden ayrıldı. (İnanç, 2005, ss. 102-105, 108-109) Resim beğenilmiştir. Artık onun için uzun sanatsal bir yol başlamıştır. Umut kapısı olarak gördüğü Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, mezun olacağı yıl kapatılır. Resim-iş öğretmenin, çalışması gerektiğini ve sanatın araç değil amaç olduğunu, umudunu yitirmemesi gerektiğini hatırlatması önemli olmuştur. Bu örnekteki sanat öğretmeni; mesleğini ve sanatını seven, gereği gibi icra eden, kendi çalışmalarını da öğrenciyi motive eden, özenle ve ısrarla zaman-mekan gözetmeksizin resim eğitimi veren, çalışmalarının sonucunu takip eden duyarlı bir eğitimci modelidir kuşkusuz. Resim dersinin nasıl işlendiği, bazı ince noktalara nasıl dikkat çektiği, sanatın anlamı, önemi, zorluğu, zeka ve kararlılıkla hangi noktalara ulaşılabilceğinin somut örneğini vermektedir bir anlamda. O günün sınırlı koşulları içinde tüm enstitülerde oluşturulan resim-iş atölyesi ve burada layıkıyla verilen resim dersleri, günümüz koşullarıyla karşılaştırıldığında örnek alınacak niteliktedir. Sanat eğitime verilen değer, bütün dersler içerisinde önem ve öncelik sıralamasında kazandığı öncelikli konum gerçekten takdir edilecek düzeydedir. Bu sonuç, bize bugün oluşturulamayan atölye ortamı, ihtiyaç sıralamasında en aşağılarda yer alan bu gereksinim, hala ikinci sınıf muamelesi görmeye devam eden sanat dersleri ile günümüzde sanat eğitime verilen değer karşılaştırmasına götürmektedir. Hele duvarlarını kendileri örmüş, sıvamış, boyamış, resim sehpalarını, masalarını kendi marangoz atölyelerinde yapmış, yaptıkları iş ve resimlerle tüm okulu donatmışlarsa, yapılan iş daha bir anlamlı olmaktadır. İstenirse, gerekli hissedilirse yapılamayacak bir şey, varılamayacak bir hedef olabilir mi? Emek ve sanat iç içe geçtiğinde, bu kavramlar birbirlerini bütünlediklerinde ortaya çıkacak güzelliklerin ne kadar kalıcı ve iz bırakıcı olacağı açıkça ortadadır.

Hamza İnanç Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü’ne öğretmenin özel hazırlığı ve kendi kararlılığıyla girer, resim-iş öğretmeni olarak mezun olur. O şimdi dünyanın tanıdığı sanatsal anlamda bir çok başarıya imza atmış köy enstitülü ressam ve sanatçısıdır.

Tonguç köy enstitüsünü bitiren öğretmenlere yazdığı mektupta öğretmenin yaşadığı evin görünümündeki estetik düzenin önemine değinerek bulunduğu köyün insanlarına örnek olmasını isterken şunlara dikkat çekmektedir.

“Önce senin için hazırlanan eve iyice yerleşeceksin. Elinin altında ne varsa onlarla bu evi döşeyeceksin. Yatağını, kendi yapacağın bir tahta karyolanın üzerine yerleştireceksin. Yatak takımların sade ve tertemiz olacak. Oturma odana basit bir masa koyacaksın, bunun üstünde çalışacak, yemeklerini de bu masanın başında yiyeceksin. Sanat bakımından değeri bulunan bir iki resim, bunları hemen bulamazsan güzel birkaç fotoğraf senin evinin duvarlarını süslemelidir. Eşyası düzgün olarak yerli yerine konmuş, temiz bir ev senin aynan olacak. Diğer bütün işleri tutuşun, bu evle ilgili işleri tutuşundan anlaşılacak. Kısa zaman içinde köyünde böyle bir sözün herkesin dilinde dolaşmasını sağlamalısın: “Öğretmenin evi kadar temiz, onun evi gibi düzgün”(Tonguç İ. H., 1976, s.116-117).

Tonguç köy enstitüsünden mezun bir öğretmenin, resim öğretmeni olmasa bile, hayatını estetize etmesi gerektiği kanısındadır. O öğretmen evinin temizliği, düzeniyle farklılığını hemen ortaya koyması gereken kişidir. Bu da yeterli değildir Tonguç’a göre. O öğretmenin duvarına asacağı sanatsal bir tablo veya fotoğraf da onun farklı, özgün ve örnek kişiliğini tamamlamalıdır; sanatı ve estetiği hayatının tam ortasına getirip yerleştirmelidir. Bu özellikleriyle çevresinde çekim merkezi olmalı, bu yaşam biçimiyle çevresine örnek teşkil etmelidir. Eğitim dört duvar arasında, kapalı ortamlarda gerçekleştirilen yalın bir etkinlik değildir. Öğretmen okulda edindiği birikimlerini yaşamın her alanına yansıtmakla yükümlüdür. Yalnız evini güzelliklerle donatması yetmez, sınıfını, işliğini, atölyesini, koridorlarını ve bahçesini aynı özenle düzenlenmesi gereklidir. Tonguç’un eğitim, sanat ve estetik anlayışı budur; köy enstitüleri de bu felsefenin ürünü olan eğitim kurumlarıdır.

Tongu 1938 tarihinde yazdığı “Köy Eğitimi Teşkilatının Esasları” başlıklı yazısında köylerde ne gibi eğitim teşkilatına ihtiyaç bulunduğunu ve mahiyetinin ne olması gerektiğini ana çizgileriyle gösterir. Bunlardan güzel sanatlarla ilgili olan maddesinde, köyün genel hayatında değişiklikler yapacak, onu hayattan memnun insan seviyesine yükseltmen için gerekli çalışmalara başlanması gerektiğine değinir.

“Bunun için köylerde çalışacak güzel sanatlar erbabını yetiştirmek, sanatla ilgili bütün teknik vasıtalarından istifade etmek için gereken teşkilatı kurmaya başlamak lazımdır. Tiyatro, sinema, kütüphane, estetik oyunlar, müzik faaliyeti gibi faaliyetler bu cümledendir” (Tonguç İ. H., 2000, s.134).

Tonguç çok yönlü ülke kalkınmasının gerçekleşmesi, yaşam düzeyinin yükseltilmesi için en ücra köşelerden, hep ihmal edilen köylerden başlanması gerektiğini düşünür. Bu anlayış kalkınmanın köyden ve köylüden başlaması gerektiğini savunan cumhuriyet ideolojisinin bir yansımasıdır. Tonguç, güzel sanatların buralarda da etkili olması gerektiğini, sanatın sadece belirli kesimlerin tekelinde olmadığını, tüm ülke bireylerinin bunu hayatlarına alarak öğrenmeleri gerektiğini ve yaşama geçirmelerinin önemini özellikle belirtmektedir.

4.2. KÖY ENSTİTÜSÜNDEN MEZUN OLMUŞ RESSAMLAR

Köy enstitülü ressam ve heykeltıraşlar değişik illerde sergiler düzenleyerek etkinliklerde bulunmaya devam etmektedirler. Enstitülerdeki verimli, etkili sanat çalışmaları ve sanat eğitime verilen önemle dünya çapında tanınmış, pekçok ödül almış sanatçılar yetişmiştir.

Köy Enstitüsü kökenli sanatçılar enstitülerin 61. yılı anısına Nisan 2001 de Ankara “Galeri Soyut”ta resim-heykel sergisi açmışlardır. Sergiye katılan sanatçılar şunlardır.

Kadir ATA 1949’da Orta öğretimine Kepirtepe Köy Enstitüsü’nde başladı.

Aydemir ATALAY 1950’de Adana Düziçi Köy Enstitüsü’ne girdi.

İsmail AVCI 1939 İstanbul Terkos’ta doğdu. Kepirtepe Köy Enstitüsü Öğretmen Okulu’nu bitirdi.

Mustafa AYAZ 1953’de Palur Köy Enstitüsü’ne girdi.

Ramiz AYDIN 1952’de Hasanoğlan Köy Enstitüsü’ne girdi.

İsa BAŞLIOĞLU 1951-1957 yılları arasında Kepirtepe Köy Enstitüsü İlköğretmen Okulu’nu bitirdi.

Halis BİÇER 1940'da Nallahan'da doğdu. Hasanoğlu Köy Enstitüsü ve Öğretmen Okulu'nu bitirdi.

Ali CANDAŞ 1952'de Palur Köy Enstitüsü'nde öğrenime başladı.

Fikri CANTÜRK 1952'de Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nden mezun oldu.

Ömer EKŞİOĞLU 1950'de Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nden mezun oldu.

Yaşar Sami GÖKGÖZ 1937 Kastamonu Taşköprü'de doğdu. Ankara Hasanoğlu İlköğretmen Okulu'nu bitirdi.

Mehmet İLERİ 1949'da Arifiye Köy Enstitüsü'nden mezun oldu.

Hamza İNANÇ 1948'de Akpınar Köy Enstitüsü'nü bitirdi.

Lütfü ÖZSOY 1944'te Kepirtepe Köy Enstitüsü'nün hazırlık sınıfına kaydoldu.

Ülkü ÜNAL 1950'de Ortaklar Köy Enstitüsü hazırlık sınıfında öğrenimine başladı.

İsmail GÜMÜŞ 1950'de Kepirtepe Köy Enstitüsü'ne girdi.(Galeri Soyut, 2001, ss.34-36)

Köy enstitüsü kökenli ressam, sanatçılar ülkenin değişik bölgelerinde sanatsal çalışmalarını sürdürürken, sergilerle de bize ulaşmaya devam etmektedirler. Köy enstitülerinden yetişmiş ressamlardan Mehmet Özel, İsmail Avcı, Halis Biçer, Lütfü Özsoy, Ali Candaş, Sedat Tosun, İsa Başlıoğlu okullarının kuruluşunun 60 yılı nedeniyle Enstitülerin bulunduğu yörelerde resim sergileri açarak çeşitli etkinlikler düzenlemişlerdir. Bu on ressam Kadıköy Evlendirme Dairesi'nde 17-25 Nisan 2000 günleri arasında bir de resim sergisi açarak etkinliklerini devam ettirmişlerdir.(Kaya (b), 2001, s.128))

Kuvayı Milliye hareketinden sonra Türkiye'nin en büyük halk örgütlenmesi olarak nitelenen köy enstitülerinin 63. yıldönümü nedeniyle enstitü kökenli on beş ressamın açtığı karma sergi Eskişehir'de Scala Sanat Galerisinde açılmıştır. Bu onbeş ressam şunlardır. Kadir Ata, Aydemir Atalay, İsmail Avcı, Mustafa Ayaz, Ramiz Aydın, İsa Başlıoğlu, Halis Biçer, Ali Candaş, Fikri Cantürk, Ömer Ekşioğlu, Mehmet İleri, Hamza İnanç, Lütfi Özsoy, Ülkü Ünal, İsmail Gümüş'tür.(Şahin, 2003, s.20)

5. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

5.1. BAUHAUS VE KÖY ENSTİTÜLERİ

Tonguç’a göre bireyin eğitimi ve sanatın öğretimi iç içedir. Bir yandan sanat eğitimi yoluyla insanın bütün yönleriyle eğitimi hedeflenirken, diğer yandan sanatın öğretilmesi de amaçlanmıştır.

XX. yüzyılın başlarında Avrupa’da gelişen ve eğitimin her kademesini etkileyen sanat eğitimi hareketi Tonguç’un sanat eğitimine bakışını etkilemiştir. Avrupa’da ‘iş okulu’ ve ‘sanat eğitimi’ akımlarının etkisiyle büyük gelişmeler sağlandığını, böylece resim dersleri için yeni amaç ve yöntemler geliştirildiğini düşünmektedir. Bu yenilikler; öğrencinin gördüğünü resimle anlatma becerisini geliştirmek, tasarım becerisini ve yaratıcılığını geliştirmek, sanat ürünlerini tanımasını ve değerlendirmesini sağlamak, doğanın güzelliklerini duyumsatmak, çocuk ve gençleri sanata yakınlaştırmaktır. Resim dersinin acınacak durumdan kurtarılması, çocuğun yaratıcı etkinliğe kavuşturulması ve iş okulu anlayışı ile diğer derslerin konularının açıklık kazanması için resim derslerinden yararlanılması gerektiğini düşünmektedir (Kurtuluş, 2004, s.50).

Tonguç eğitim için Almanya’ya gitmiş, orada o dönemde endüstri çağı eğitimi olan sanat ve iş eğitiminin birleştirildiği Bauhaus modelini incelemiş ve etkilenmiştir.

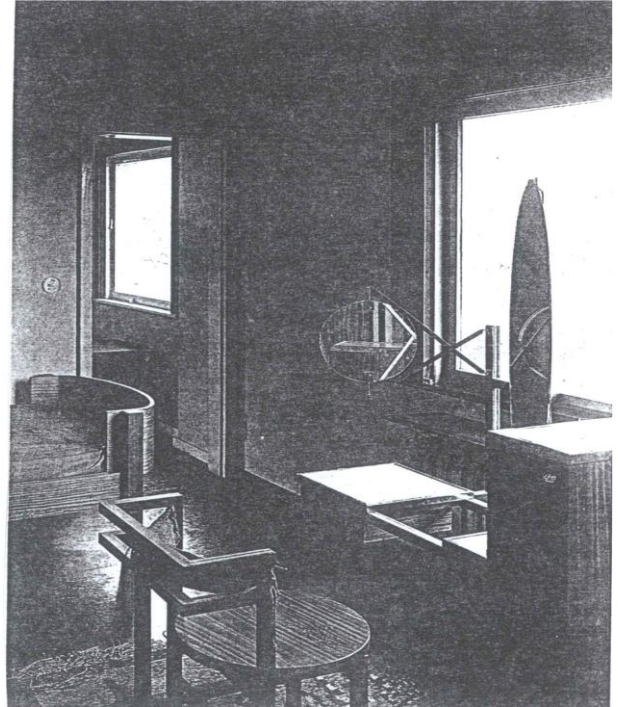
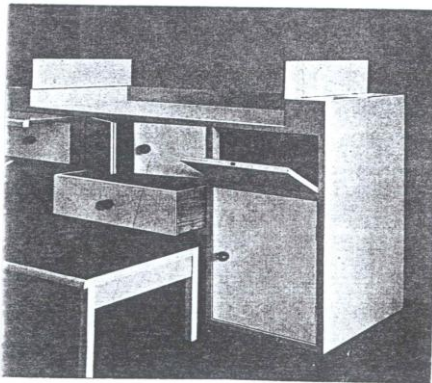
İş eğitimi ilkesi üzerine kurulan köy enstitülerinde Bauhaus’un katkılarından söz edilebilir. Özellikle sanat eğitimindeki işlevsellik, işe yarayan, endüstriyel üretim yanının estetik bir bütünlük içinde ele alınması ve sanatın her kesime ulaştırılması önem kazanmıştır. Bu gelişme, yeni bilinçlenen halkın daha hızlı gelişimini ve sanatın her alanda kullanılabilirliğini sağlayacaktır. İnsana sanatın öğretilbileceği, duyguların eğitilebileceği ve yaşamını değiştirebileceği gerçeğinin farkına varıldığı bir çağa girilmiştir.

Dünya tarihine baktığımızda bilim ve sanat hep birlikte varlık göstermişlerdir. Rönesans’ta sanat ve bilim çok önemlidir. Daha sonra Endüstri Devrimi’nde

insanların yaptığını, makineler yapmaya başlar ve ürünler halka yayılır. Sonunda sanat belirli bir kesimin tekelinden çıkıp halka ulaşınca sanat eğitimi de önem kazanır. Yeni kurumlar, okullar kurulmaya başlar. Bauhaus da bu okullardan biridir ve “iş eğitimi” temellerine oturtulmuş ilk güzel sanatlar okuludur. Endüstri ürünlerinin biçim yozlaşmasını önlemek görevini üzerine almış ve genel eğitim içinde sanat eğitime önem vererek halkın eğitilmesini sağlamak istemişlerdir. Sanat bu çağda insanların ve toplumun yaşam biçimini değiştirme görevini üstlenmiştir (Telli, 2004, s.37).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında yeni bir çağa Endüstri Çağı'na girilmiştir. Endüstrinin olanakları, sanat eğitime de katkı sağlamıştır. Bu dönemde Avrupa'da gelişen sanat eğitimi hareketi çağdaş eğitime yön vermiştir. Ülkemizde de Tonguç'un sanat eğitimi düşüncelerini etkilemiştir.

Bauhaus, Almanya'da 1919 tarihinde Weimar'da, Mimar Walter Gropius tarafından kurulur. Sanat ve zanaatın el ele verdiği yeni oluşan endüstri çağı seri üretim dünyasına yeni bir perspektif getirme arayışlarını yani bir anlamda endüstri çağı sanatçısının kendi kurmaca dillerinin özgün ürünlerini veren mimarlık ve sanat okuludur.

Bauhaus mobilya tasarımı 1923
(Droste Magdelana, Bauhaus 1919-1933)

Bauhaus lamba tasarımı
(Droste Magdelana, Bauhaus 1919-1933)

Bauhaus'un hedefi sanat ve zanaat ikilemini ortadan kaldırarak, eğitim sürecinde hem özgün ve estetik biçimin hem de çağın görüntüsüne uygun teknolojik bileşenlerin uyumunu, yaratıcı bir bakışla yakalamaktır. Başta mimarlık olmak üzere, vazo tasarımından şehir planlamasına, çocuk mobilyasından fotoğrafçılığa çeşitli sanat dallarında radikal bir eğitim programının hedeflenmiştir. 1925'te Dessau'ya

taşınılır. Bu arada endüstriye yönelik çalışmalara da hız vererek, mobilya, dokuma, duvar kağıdı, reklamcılık, afiş gibi yeni konular da ilk kez ele alınır. Öğrenciler uzmanlık alanlarına başlamadan önce altı aylık hazırlık döneminden geçerek çeşitli sanat kollarıyla tanışır ve böylece edindikleri bilgileri uzmanlık alanlarında kullanabilirler (Özgüven, 1988, s.103).

Yaş ve cinsiyete bakılmaksızın iyi olarak tanınan, ustalar kurulu tarafından önceki eğitimi yeterli görülen herkes, yer varsa, okula kabul edilir. Eğitim çıraklar, kalfalar ve genç ustalar olarak üç düzeyde verilir. Öğrencilerin tümünden, her türlü sanatsal üretimin temel koşulu olarak işliklerde, deney ve uygulama alanlarında kapsamlı bir zanaat eğitimi almaları istenir. Bauhaus'ta öğretmenler ya da öğrenciler yerine ustalar, kalfalar, çıraklar vardır. Öğrenciler burada bir zanaat öğrenirken aynı zamanda çizim ve resim, bilim ve kuram eğitimi görürler. Zanat öğretimi Bauhaus'da tüm eğitimin temelini oluşturur. Heykeltıraşlık, taş ustacılığı, alçı kalıpcılığı, seramikçilik, demircilik, marangozluk, gravürcülükle dekorculuk gibi pek çok dalda çalışma yapılır. Resim ve çizim eğitimi; bellekten ve hayal gücüne dayanan serbest çizimler, portre, canlı model, hayvan çizimi ve resimleri, peyzaj resimleri, kompozisyon, duvar resimleri, süsleme tasarımı, yazı, mobilya ve kullanım gereçlerinin tasarımı, açık alanların, bahçelerin, iç mekanların tasarımı, perspektif çizimleri öğretilmeye çalışılır. Bilim ve kuram eğitimi, sanat tarihi, malzeme bilgisi, anatomi, fiziksel ve kimyasal renk kuramı, muhasebe, sanat ve bilimin her alanda yaygın ilgi toplayan konularında konferanslar ve akılcı resim yapma yöntemi gibi etkinliklerle Bauhaus'un alanı hayli genişir (Köksal, 2002, ss.22-26).

Temel sanat eğitiminde bir form ustası bir de el ustası vardır. Öğrencilerin kağıt, çimento, alçı, cam, tahta, tuğla gibi nesnelerle oynamalarına ve araştırmalarına olanak tanınır. Böylece öğrenciler, bu malzemelerin temel niteliklerini anlamaya yönelirler. Öğrencinin gizli kalmış yaratıcı gücünü ortaya çıkarabilmek için bir takım yöntemler kullanılır. Bunlar; doğadan yapılan hassas çalışmalar, eski ustaların eserlerinin kompozisyon, doku, strüktür açısından incelenmesidir. Yaşamdan ve doğadan desen çizme dersi, temel sanat dersini destekler niteliktedir ve Paul Klee öğretir. Bu çalışmalar esnasında Kandinsky ve Klee'nin, uygulama atölyelerine çok

önemli katkıları olmuştur. Klee çizgi, renk ve kurgu sorunlarına büyük bir ciddiyetle eğilirken, Kandinsky nokta, çizgi, alan kuramları üzerinde durur (Kabaş, 1992, s.25).

Bauhaus'ta ders veren her öğreticinin kendine özgü öğretim yöntemleri ve özellikleri vardır. Bunlardan Itten'in de öğretmen olarak orijinal öğretim yöntemleri olmuştur. Itten, 1919'da Bauhaus'ta metal, vitray ve duvar resmi atölyelerinin sorumluluğunu alarak göreve başlamıştır. Onun amacı workshoplarda bir takım aktiviteler gerçekleştirmektir. Pedagojik prensibi “sezgi ve metod”, ya da “subjektif deneyimler ve objektif sonuçlar” olarak özetlenebilir. Derse girmeden önce öğrencinin rahatlamasını ister, o nedenle derse önce jimnastik ve nefes egzersizleriyle başlar. Ona göre öğrenciler yaratmak için önce görmelidirler. Ritim ve armoni kompozisyonları üzerinde araştırmalar yapar, öğrencilerin kendi ritimlerini keşfetmelerini ve bunu yaparken gözlemlerini üç temele ayırmalarını ister. Bunlar doğal obje ve malzemelerle çalışmak, kendilerinden büyük ustaları incelemek ve yaşamı resmetmektir. Öğrencilere günlerce kendi taslaklarını hazırlatır. Sınıfta her zaman kolektif bir çalışma vardır. Bazı çalışmalar Dadaistler'in kolajlarını andırır niteliktedir, yani düşündükleri her tür malzemeyi oyun oynar gibi kullanabilmektedirler. Yine Itten buna paralel olarak, kontrastlığın, renklerin ve formların kuramları üzerine çalışmalar yaptırmaktadır. Kontrastlık; büyük-küçük, parlak-koyu, sert-yumuşak gibi zıtlıkları içerir. Kontrastlık malzemeyi hissetmeyi de getirir ve workshop çalışmaları için çok önemlidir. Kontrastlık kuramı; objelerin çiziminde, heykel projelerinin illüstrasyonlarında, form teorilerinin çizimlerinde öğrencilere yardımcı olan bir etkinliktir. Itten'ın form teorisi temel geometrik şekilleri içerir ve bunlar daireler, kübik şekiller, yuvarlaklardır. Bu şekiller merkezleri, kenarları ve diyagonal yapıları belirlemede kullanılmaktadır (Yüksel, 2000, s.17).

Bauhaus'un amacı; yaratıcı çabaları bütün halinde bir araya getirmeye, resim-heykel, el sanatlarını ve zanaatlarını kısaca pratik sanatın tüm disiplinlerini, yeni bir mimarlığın ayrılmaz öğeleri olarak yeniden birleştirmeye çalışmaktır. Mimar-ressam-heykeltıraş, tüm usta ve öğreticiler birlikte çalışarak mimarlığı oluşturan tüm bileşke ve parçalar arasında zamanla uyum sağlamayı amaçlamaktadır (Köksal, 2002, ss.22,23).

Okulun kurucusu Gropius bu konuda şunlara değinmektedir. “Mimarlar, heykeltıraşlar, hepimiz zanaata dönmeliyiz! Çünkü “sanat mesleği” diye bir meslek yoktur. Sanatçıyla zanaatçı arasında özden gelen bir ayrım yoktur. Sanatçı zanaatçının bir yüksek derecesidir” (Gropius, 1993, s.22). Bauhaus’un temel ilkelerini açıklayan bu sözle, iş eğitiminin önemi vurgulanmaktadır.

Bauhaus ipek kumaş tasarımı (1920)
(Itten johannes, Desing and Form)

Bauhaus kumaş tasarımı weimar (1920)
(Itten johannes, Desing and Form)

Bauhaus, emeğe ve el ustalığına dayanan Rönesans atölyelerini örnek almıştır. Öğretim mimarlık, resim, heykel olarak üç esas sanat dalında toplandığını biliyoruz, bununla birlikte taşçılık, tornacılık, dokumacılık gibi küçük el sanatlarının her türü öğretilmiştir. Öğrencilerin sahne dekoru, mobilya, tekstil ve sofra takımına kadar kullanılır her tür eşyayı tasarlayabilecek bir eğitimden geçmeleri istenmiştir. Bu nedenle Bauhaus'un kuruluş programında iş eğitimi özellikle vurgulanmaktadır. “Sanatta yaratıcılığı okul öğretmez ama sanatların temelinde yatan işçilik burada

öğretilbilir” temel düşüncesi benimsenmiştir. Mimar, ressam ve yontucuların sözün tan anlamıyla işçi oldukları belirtilir.

İş eğitiminin verimli olabilmesi öğrencilerde yaratıcı gücün uyandırılmasına bağlıdır. Atölye çalışmalarında öğrencilerden, eski biçimleri taklit etmeleri değil, yeni yaşama uyacak yeni biçimleri oluşturmaları istenir ve bu yüzden yaratıcı sanatçılar atölyelerin başlarına getirilir. Gropius marangozluk atölyesinde, Klee vitray ve dokumacılık, Mholy-Nagy metal işleri atölyelerinin başındadırlar. Dış ülkelerden Maleviç, Lissitzky gibi tanınmış sanatçılar, profesör ya da konferansçı olarak çağırılır. 1923’te Bauhaus haftasında öğrenci ve hocaların ortak çalışmalarından oluşan sergiler düzenlenmiştir. Sergiyle birlikte, hoca ve öğrencilerin çalışmalarıyla hazırlanan tiyatro, müzik ve bale gösterileri sunulmuştur. Ayrıca Bauhaus çıkardığı kendi dergisiyle yayınlar yaparak geniş kitlelere ulaşmaya çalışmıştır. Sonuçta Bauhaus sosyal sorumluluk taşıyan, toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeni sanatçıların yetiştiği bir okul haline gelmiştir. Bu sanatçılar, Gropius’un deyimi ile tekniker ve işadami niteliklerini de toplayacak, tekniğe karşı değil, aksine teknikle beraber olacaktır (İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 1979, ss. 107-111).

Bauhaus’ta tiyatro ve bale bölümü etkinlikleri sürdürülürken, bölümü yöneten Oscar Schlemmer sayesinde Almanya’nın bir çok kentinde temsiller verilmiş, özellikle “Traidisches Ballet” uluslararası bir şöhrete ulaşmıştır. Bauhaus’un hocaları aynı zamanda öğrencilerinin dış dünya ile olan ilişkilerini de ayarlamaktadırlar. Bauhaus dostlarının görevleri yalnızca bütçe açıklarını gidermek değil, aynı zamanda kültürel olanaklar sağlamaktır. Destek veren sanatçılar arasında Oskar Kokoschka, Marc Chagal, Albert Einstein gibi sanatçılar vardır (İzer(çev), 1965, s.19).

Bölümün dışında, ustalarla öğrencilerin iş dışında dostane bir ilişkide bulunmaları için ortamlar oluşturulmuş, bu arada tiyatro, konferanslar, müzik sunumu, kostümlü eğlenciler düzenlenmiştir. Özellikle bu toplantıların neşeli bir tören biçiminde olması önemlidir ve bunlar Bauhaus programının içindedir (Gropius, 1993, ss.21-22). Görüldüğü gibi Bauhaus’ta öğretim atölyelerde bitmemektedir. Sergiler, konserler, tiyatro ve bale gösterileri, konferanslar,

toplantılar, kısaca sanatsal tüm ilgi alanlarını içeren sürekli bir etkileşim de eğitimin önemli bir parçasıdır. Gerçekleştirilen bu etkinliklerle ve kullanım eşyaları dahil, endüstriyel ürünlerini estetik kaygılarla tasarımıyla yaşamın içinde gelişen, estetik eğitimi ve güzellik anlayışını hayatın her alanına taşıyan bir süreç yaşanmaktadır. Tüm bu güzellikler halka ulaştırılarak toplumun bütün kesimleri estetikten nasibini almasına önem verilmektedir. Genel anlamda Bauhaus'un uygulama ve amaçları, Köy Enstitüleri Sistemi'yle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bauhaus'ta aynı zamanda üretime dayanan eğitim içinde elde edilen ürünlerin satışıyla ekonomik gelirler de sağlanmıştır. Bunlara örnek olarak mali sıkıntılarını gidermek için Bauhaus'un grafik atölyesi, uygulamalı grafikte para kazanmaya başlamıştır. Davetiyeler, kartpostallar, şenlik afişleri, reklam broşürleri bu atölyede yapıp satılmıştır (Goetz, 2000, ss.134,138). Bauhaus'daki bu uygulama köy enstitülerinin de temelini oluşturur. Uygulanan üretim içindeki eğitim anlayışı ile enstitüler, kendi giderlerinin büyük bir bölümünü karşılamışlardır.

I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra savaşın etkilerinin sürdüğü karmaşık bir dönemde ve kısıtlı olanaklarla sanat eğitimi, yaratıcı bir yaklaşım biçimi ile etkinliğini sürdürmüş, sanat ve endüstriyi birleştirme düşüncesini hayata geçirmiştir.

Bauhaus iş eğitimi temellerine oturtulmuş, hem bireysel yaratıcılığa ağırlık veren eğitim sistemiyle hem de kapsadığı çok yönlü çalışmalarıyla XX. yüzyılda Endüstri Çağı toplumuna yön veren bir okul olmuştur. Sanat eğitimindeki çok yönlülüğü ile sıra dışı yaratıcı bir sanat okulu olarak sonraki eğitim öğretim kurumlarına öncülük etmiştir. Eşitlik ve sosyal adaletin egemen olduğu güzel bir dünyanın oluşumunu sağlamayı amaçlayan Bauhaus okulu, yeni insanları da eğitecek algı, estetik beğeni yeteneklerini geliştirecektir. Ayrıca, Endüstri Çağı gereksinimlerini yerine getiren ve herkese seslenen bir sanatı yaşama geçirmeyi hedeflemiş ve sanatı günlük yaşamın bir parçası olarak görmek istemiştir.

Çağın insanı pek çok donanıma sahip, yapıcı ve yaratıcı insan olmalıdır. Bu da ancak çok yönlü sanat eğitimi ile gerçekleştirilebilir. Yaşamımızda gereksinim

duyduğumuz tüm ürünler estetik ve yaratıcı bir düşünceyle önce tasarlanır sonra makineleşmeyle seri üretime geçirilir. O halde yaratıcı düşünceye ulaşmak için eğitime gerek vardır. Bauhaus teknoloji ve bilimin kazandırdığı yeni olanakların estetik düşünce ile tasarıma dönüştürüldüğü sanat ve teknolojinin birleştirildiği bir eğitimidir. Yapıcı düşünme temelleri üzerine kurulmuş bir sanat okulu olan Bauhaus, on dört yıllık yaşamında hedeflerine ulaşmış, sanat eğitimine de ayrı bir boyut getirmiştir.

Kısa sürede başka ülkeler bu sistemi kendi koşul ve gereksinimlerine göre uyarlıyarak benimsemişlerdir. Ülkemizde bu yoldaki gelişmeye köy enstitülerinde rastlamaktayız. Enstitüler Bauhaus'un kolektif iş eğitimine dayanıyordu. Enstitüleri bitirenler, köylerinde olumlu ve üretken işbirliğinin öncüleri olacaklar ve köylünün bilinçlenerek kalkınmasına yardım edeceklerdi. Bauhaus ilkesinin tarım alanında önemli bir gelişmeye yol açabileceğini gösteren bu enstitüler, 1947'de tutucu güçlerin tepkisiyle karşılaşarak kapatıldılar. Bauhaus da 1933'te Hitler Almanya'sında aynı durumla karşılaşmıştı (İpşiroğlu N, M., 1979, s.115).

6. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

6.1. GÜNÜMÜZDE GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ, ÖNEMİ VE AMAÇLARI

6.1.1. Sanat Eğitimi ve Önemi

Genel anlamda XX. yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı, sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi ifade etmektedir (San, 2003, s.17).

“Çağdaş eğitimin temel işlevi, çağdaş toplumu gerçekleştirecek insanları yetiştirmektir. Çağdaş insan bilim, sanat ve teknik alanlarında gerekli ve yeterli bilgi birikimine sahip, çağını yaşayan insandır” (İlhan, 1994, s.65).

Sanat eğitiminin amacı yaratıcı, üretken aydın bireyler yetiştirmekle birlikte gelecekte bu bireylerin oluşturduğu aynı niteliklere sahip çağdaş, uygar bir toplum yaratma çabası ve isteğini de ortaya koyar.

Hedeflenen çağdaş toplumun nitelikli insanları, okuyan, araştıran, sorgulayan, tartışan, bilimsel düşünceye inanan, duygularını, düşüncelerini, aklını başkalarının güdümüne bırakmayan, kendini, doğayı, içinde yaşadığı toplumu tanıyan, anlayan; duygularını çeşitli ifade yolları ile özgürce ifade edebilen, yaratıcı güçlerini özgürce ortaya koyan, estetik duyguları gelişmiş, yüksek insani değerlere sahip, her yönü ile paylaşımcı niteliklerle donanmış olmalıdır (Pekmezci, 2002, s.36).

Uygar insanın ciddi bir sanat eğitiminden geçmeden yetişmesi olanaklı değildir. Hidayet Telli 1952 yılında çok amaçlı liselerin kuruluşunda sanat eğitimine verilen önemli yeri ve nedenini şöyle anlatır: O tarihlerde “Ankara’da Fen Lisesi açıldı. Sınavla alınan öğretmenleri, Amerika’da özel eğitim gördüler. Kuruluşunda uzman olarak gelen Amerikalı eğitimciler, Fen Lisesi’ne zorunlu resim dersi koymak istediler. ‘Sanattan anlamayan bir bilim adamı düşünülemez’ diyorlardı.” (Telli, 1990, s.21).

Yaratıcılık, XX. yüzyılda eğitimin her alanında anahtar sözcük olarak yerini almıştır. İnsanların var olanı koruyan değil, onu değiştiren, yenileyen doğrultuda eğitilmesi; yaratıcı düşüncenin ve davranışın geliştirilmesiyle olanaklıdır. Bu da daha çok görsel sanatlardan beklenmektedir. Çünkü; çocuğun özgür olabildiği, rastlantısal güzelliklerin anında değerlendirildiği bir ortamda gerçekleştirilen görsel sanatlar buna olanak veren bir derstir. Bu nedenle sanat; çocukta var olan bu yaratıcılığın ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi için bir araçtır (Kırıçoğlu, 2002, s.6).

Resim eğitimi genel eğitimin bütünü içerisinde yer almakla birlikte, kendine özgü eğitim yasaları ve yönetmelikleri, hedefleri olan bir alan, bir disiplindir.

Amaç, çocuğun doğuştan getirdiği güçleri erken yaşlarda tanıyıp, sanatsal yönde geliştirmektir. Bu gücü yeteneğe dönüştürme yolunda, kişiye görmeyi öğretmek, görsel ayımsama kazandırmak, yaşantılarını sanatsal bir forma

dönüştürmeyi öğretmek, gereci beceri ile kullanmayı öğretirken anlatımsal bir bütünlük yaratmayı ve kompoze etmeyi öğretmek, geçmiş ve çağdaş sanat yapıtlarını tanıtmak, özümsetmek ve içinde yaşadığı kültürü geliştirmeye yönelik çaba göstermesi yönünde bilinçlendirmek resim-iş dersinin temel amaçlarıdır (Kırıçoğlu, 1990, s.93).

Sanat eğitime genelde iki açıdan yaklaşılmaktadır. Birincisi, “bireyin eğitimini, yetişmesini ön plana alan ‘sanat yoluyla eğitim’, diğerine de sanatın daha iyi anlaşılıp sanat hakkında bilgilenmenin ön plana alındığı ‘sanat için eğitim’dir” (San, 1993, s.167).

Sanat yoluyla eğitim; insanın, uyumlu ve dengeli bir kişilik kazanmasına yönelik, dolayısıyla eğitim ağırlıklı ve eğitbilimsel sorunlarla ilişkilidir. Sanat için ve sanata doğru eğitimde ise; ağırlık doğrudan doğruya sanata ve sanat sorunlarına kaymaktadır. Amaç; görsel yoğrumsal sanatları öğretmek, sanattan anlayan, çağının sanat ve kültür verilerini değerlendirebilen çağdaş bireylere ve çağdaş topluma yönelmektir (San, 1983, s.120).

Son yıllarda görsel sanat eğitiminde “dört disiplin”; üzerinde durulmakta ve çağdaş öğretim yöntemi olarak kabul edilmektedir. Bunlar; uygulama, estetik, sanat tarihi, sanat eleştirisidir. “Etkili bir sanat eğitimi için, çocuğun ve gencin her dört alanda; eleştirel, kültürel, uygulamalı ve estetik boyutlarda yeterli bilgi ve deneyim kazanması gerekir” (Kırıçoğlu, 2002, s.120).

Amerika Birleşik Devletleri’nde sanat eğitiminde dört disiplin; Getty Sanat Eğitimi Müfredat Geliştirme Enstitüsü” tarafından yapılan araştırma, inceleme ve uygulamalar geliştirilmiş ve tartışılmıştır. Sanata gereken önemin verilmesi için, Getty Güzel Sanatla Okulu dört disiplinli sanat eğitimi yaklaşımını 1982 yılında benimsemiştir. Bu yaklaşım, çağdaş sanat eğitimi sisteminde, öğrencilerin yaratıcı eylemini kuramsal ve etkinlik bağlamında araştırma-inceleme, sorgulama-yargılama mantığı üzerine kurulan bir anlayış olduğu söylenebilir (Artut, 2002, ss. 252-253).

Uygulama, çocuğun okulda görsel sanatlar dersi kapsamında yaptığı resimler, üçboyutlu çalışmalar ve değişik teknik denemeleridir. Burada, öğrencinin

ortaya ürün çıkarması amaçlanmaktadır. “Öğrencinin kendi eserlerini oluşturma işlemi olarak açıklanabilen uygulamalı çalışmalarda, öğrenciler kendi yaptıkları ürünleri sayesinde hislerini, sezgilerini, duygularını ve düşüncelerini yansıtacaktırlar” (Gökay, 2005, s.77).

Sanat eleştirisi; betimleme, çözümleme, yorumlama, yargı olmak üzere dört evreden oluşur.

Betimleme, sanat yapıtının ön yapı elamanları ve maddi unsurlar denen bilgi objeleri tanımlanır. Eserin nasıl bir sanat formu olduğu, görünen yüzeyinde nelerin bulunduğu belirlenir.

Çözümleme, sanat eserinin oluşum biçiminin sanatın ilkeleriyle ilişkisini kurarak detaylı bir analiz yapma evresidir. Çocuğun, bir sanat eserinin yapısını ya da kompozisyonunu çözümlemesi için atılan daha ileri bir adımdır.

Yorumlama, eserden anlam çıkarma ve eseri başlı başına anlamaya yönelik bir süreçtir.

Yargı, sanat eleştirisi yapılan eserin, neden ünlü olduğu, niçin güzel ve değerli olduğunun kesin bir yargı ile ifade edilmesi gerekir. Bunun için şu sorular sorulabilir. O eser hakkında neler hissediyorsun? O esere sahip olmak ya da odana asmak ister misin? Ondan hoşlanıyor musun? Neden? gibi (Alakuş, 2005, ss. 36-37).

Kırıçoğlu, sanat eleştirisinde şu soruları önermektedir. Betimlemede, sanat yapıtında ne görüyorsun, anlatır mısın? Eser hakkında genel izlenimin nedir? Çözümlemede, sanatçı hangi rengi nasıl kullanmıştır? Resimde hangi şekilleri ne konumda görüyorsun? Bu resimde ne tür çizgiler kullanılmıştır? Yorumlamada, sanat yapıtı sana ne söylüyor? Sanat yapıtında ima edilen anlam nedir? Bu eserde ne anlatmak isteniyor? Gibi sorular sorulabilir (Kırıçoğlu, 2002, ss.133-134).

Estetik, bir disiplin olarak sanatın doğasını, içeriğini, değerini ve kökenini inceler. Estetikçi sanatın evrensel yapısını incelerken kuramlar önerir. Tasarım kuramları olarak da anılan sanat kuramlarından bazıları, yansıtmacı, dışavurumcu, biçimci ve işlevsel kuramlardır (Alakuş, 2005, s.40).

Estetik yargıda ise, öğretmen öncelikle öğrencisine yapının hangi tür ölçütlerle değerlendirmesi gerektiğini öğretir. Öğrenci de uygun eleştiri kuramını bulup değerlendirmeye ulaşabilir (Kırıçoğlu, 2002, s135).

Çok alanlı görsel sanatlar eğitimindeki bir diğer evre “sanat tarihi”dir ve burada amaç; “zaman, yer gelenek, işlev, üslup gibi konular üzerine odaklanarak sanat eserinin tarihsel, sosyal ve kültürel içeriğini sorgulamaktır” (Gökay, 2005, s.76).

İlköğretim ve ortaöğretimde de görsel sanatlar eğitiminde dört disiplin uygulamasına dayalı bir program geliştirilmeye devam edilmektedir. İlköğretimde bugün uygulanan görsel sanatlar dersi öğretim programı incelendiğinde dersin, üç öğrenme alanı altında yapılandırıldığı görülür.

1. Görsel Sanatlarda Biçimlendirme:

Çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekan, renk gibi ‘görsel sanatlar öğeleri’ ile denge, vurgu, ahenk, değişik, hareket, ritim, dereceleme, oran-orantı gibi “sanatsal düzenleme ilkelerinin” seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve teknikler eşliğinde, duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik uygulamalar içerisinde öğrenciye sezdirildiği, hissettirildiği, geliştirildiği ve pekiştirildiği bir öğrenme alanıdır. Yani öğrencinin aktif olarak ürettiği resimler uygulama boyutunu oluşturmaktadır.

3. Görsel Sanatlar Kültürü:

Öğrencilerin ulaşmaları beklenen kazanımlar, “estetik, sanat eleştirisi, sanat tarihi” gibi varlığını sanattan alan diğer disiplinlerin birbiri içine geçirilerek verilmesini içerir. Böylelikle sanatsal uygulamalar yapan ve sanat yapmaktan zevk alan bireylerin yetiştirilmesinin yanı sıra bir sanat eserini çözümleyebilen, sanatçı ile zanaatçı farkını ayırt edebilen, ayrıca sanatçı ve sanatçı olmayı birbirinden ayırabilen bir nesil yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

4. Müze Bilinci:

a) Öğrenciler görsel sanatların birbirinden farklı dallarında verilmiş olan, aynı zamanda birer kültür ve tarih mirası olan eserleri tanırlar.

b) Çeşitli ve zengin arkeolojik katmanlardan oluşan Türkiye Cumhuriyeti topraklarını, Anadolu medeniyetlerini tanıır ve bunlara sahip çıkma bilincini kazanır.

c) Müzelerin eğitim yoluyla kişilere sunacağı geniş imkanlarla birlikte, öğrencilerin yeni yaratımları ortaya çıkarması ve içinde bulunduğu toplumu, coğrafyayı ve farklı kültürleri kavramasını sağlar (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007, ss.11-13).

Resim-iş dersleri öğrenciye “düşünsel, bilişsel, duyuşsal ve bedensel etkinlikler içinde bulunarak kendilerini ifade etmeye olanak sağlayan çok yönlü önemli sanatsal bir araçtır” (Artut, 2002, s.186). Resim dersleri boş zamanları değerlendiren hobi yada süsleme unsuru değildir. Günümüzde dünyada ve ülkemizde sanat eğitiminin ön plana çıktığı, eğitim döngüsünü olumlu etkilediği bir gerçektir. Sanat, değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlayabilmek, mutlu olabilmek, birey olabilmek için çok önemli bir etkidir.

“Sanat hiç kuşkusuz bir haz alma aracıdır ama bir bilgilenme aracıdır da. Dünyayı anlama ve anlamlandırma sürecinin bir parçasıdır” (Oktay, 1995, s.19).

Herbert Read, estetik eğitimin ilk başlama noktasını “duyuların eğitilmesi” olarak görmektedir. “Bu duyuların eğitimi, yani dokunma, görme ve işitme duyularının eğitilmesidir. Plastik sanatlar yönünden önemli olanlar dokunma ve görme duyularıdır” (Read, 1973, s.190).

Bir başka ifadeyle İnci San duyuların eğitiminin önemine değinir ve sanat eğitimin en önemli hedeflerinden biri, görmeyi, işitmeyi, dokunmayı, tad almayı öğretmek olduğuna dikkat çeker. Çevresini hakkıyla algılayıp onu biçimlendirmeye yönelmek için bu gerekli birinci koşuldur. Yalnızca bakmak değil, “görmek”; duymak değil, “işitmek”; ellerle yoklamak değil, “dokunulanı duymak” yaratıcılık için ilk aşamadır (San, 1985, s.17).

Plastik sanatların temeli görsel algıya dayanır. Anlamı gözle düşünmek demektir. Bu yönüyle sanat eğitimi, bilinçli algılamaya yöneltme eğitimidir. Başka bir ifade ile, bilinçle seçilmiş ve dikkatin yoğun biçimde üzerine yöneltilmiş

nesnenin estetik amaçlı olarak algılanmasıdır. Bu algılamada kişi, araştırma, seçme, analiz-sentez yapma, kıyaslama, sorgulama, düzeltme, problem çözme ve anlam bütünlüğüne ulaştırma gibi işlevler geliştirir (Gencaydın, 1993, s.3).

Görülüyor ki öğrenciler sanat çalışmalarlarıyla, ifadeci ve yaratıcı yeteneklerini geliştirebilirler. Kişi sanat yoluyla yaşadığı çevreyi ve dünyayı daha kolay algılayıp, tanıyabilecek. Algılama yeteneği ile düşünme başlayacak; analitik düşünme, matematiksel muhakeme, sorgulama, iletişim gibi pek çok alanda becerilerin gelişmesi mümkün olacaktır.

Sanat eğitiminin temel ilkesi yaratıcılıktır. Bu süreçte; yeni, özgün, ilginç düşünsel arayışlar sanatlar yoluyla somutlaşır. Her bireyde yaratıcılık vardır ve sanat eğitimi ile geliştirilebilir. “En genel tanımıyla yaratıcılık özgün buluşlar ortaya koyma, farklı düşünceler oluşturabilme ve çözüm yolları bulabilme becerisidir”(Gürtuna, 2003, s.21). Resim dersinin amacı, çocuğa yalnız beceri kazandırmak olmayıp, yaratıcılığa yönlendirmek, yaratmanın hazzını duyumsatma olmalıdır. Bu derste çocuk iş üreterek, düşündüklerini, tasarladıklarını eyleme dökerek öğrenir. Bu sayede işe ve emeğe saygı duymayı, yaratmanın hazzını almayı, duygularını başkalarıyla paylaşabilmeyi, kendini ve başkalarını sevmeyi ve dolayısı ile kendine güven duymayı öğrenir. Sanat eğitimi, yeterli ve iyi uygulanırsa ülkenin çehresini değiştirecektir. Kişiler hangi mesleği seçerlerse seçsinler yaratıcı, beğeni düzeyi gelişmiş, nitelikli, çevresine duyarlı genç insanlar yetişecek ve aynı nitelikte toplumun temelleri de atılmış olacaktır. Bunun için resim dersleri uygun ortamlarda, amacına uygun olarak ve yeterli sürelerde verilmelidir ki hem sanatsal hedefler, hem de toplumsal hedefler gerçekleşsin ve bireyin bütüncül bir gelişimi sağlanabilsin.

“Sanat önce ahlak verebilir” diyen Gencaydın sanat eğitiminin önemine şöyle değinir. “Sanat ahlakın ta kendisidir. Birçoklarının sandığı gibi ahlak, ahlak dersi koymakla ya da kiliselerde, camilerde vaaz vermekle öğretilmez. Çünkü bir kural vardır; ahlak eğitim ile değil, yaşanmakla sağlanır... Sanat eğitiminin bizzat kendisi ahlak eğitimidir. Çünkü duyguları hazla beslenen insanlar kötülük düşünemezler...

İkincisi, ahlak eğitimi ötesinde sanat eğitimi ne verebilir? Sanat eğitimi önce estetik bir çevre yaratabilen, çevresini değiştirebilen insan tipi yetiştirir. Estetik bir çevre ise estetik bir yaşam demektir. Estetik bir yaşamsa, ruh sağlığı demektir. Demek ki ruh sağlığı yerinde olan insanlar yetiştirir sanat eğitimi” (Gencaydın, 1995, s.99). “Gerçekte sanatın ne olduğu ve ne kadar gerekli olduğu konusunda çok şey söylenebilir. Çünkü sanat çok şeydir. Ancak söylemek istenen asıl şey ‘sanatın insanı insanlaştırdığıdır’ ve asıl bu nedenle gerekli olduğudur”(Çetin, 2002, s.207).

Endüstrileşme yeni iş alanlarını ve her alanda uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Endüstriyel üretimde tasarlayan, oluşturan, sorgulayan, yapıcı ve yaratı düşünce ön plana geçerek üretime dönüştürülmüştür. Bunun dışında seri üretimi gerçekleştiren çoğunlukta insanları, endüstrileşmenin getirdiği yoğun iş bölümü ile insan, yaratıcı düşünmeyi hiç gerektirmeyen seri üretimin bir parçası olmaktan kendini alamamıştır. Endüstri Çağı’nın getirdiği tüm olanaklarla birlikte gittikçe yalnızlaşan insanların ve toplumların oluşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Sanat yalnızlaşan ve kendine yabancılaşan insanları bir araya getiren, paylaşımı güçlendiren tüm dengeleri sağlayan bir kurtarıcıdır. Bir anlamda sanat, duyarlı ve estetik beğenileri gelişmiş, sorgulayıcı bireyler olmamıza katkı sağlayacak bir etkinliktir ve yaşamı daha anlamlı kılacak en önemli araçtır. Tüm bunları kendimizde yapılandırabilmemiz için altyapı dediğimiz eğitimle, bireylere bu değerlerin kazandırılması ve onları hayata hazırlaması beklenir.

6.1.2. Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları (İlköğretim 1-8. sınıflar)

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2007 yılında yayınlanan, “Görsel Sanatlar Dersi (1 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu”na göre, günümüzde ilköğretimde uygulanan “görsel sanatlar” dersinin genel amaçları; bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak dört grupta toplanmıştır.

a) Bireysel ve Toplumsal Amaçlar.

- 1.Öğrenciye doğayı ve yaşamı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
- 2.Öğrencinin, analiz ve sentez yeteneği (seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme) ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
- 3.Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve kendini geliştirmesini sağlamak,
- 4.Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
- 5.Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihi eser vb. gibi), bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilincini kazandırmak,
- 6.Öğrencinin her alanda kullanabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
- 7.Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
- 8.Ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
- 9.Geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma ve onur duyma duyarlılığını kazandırmak,
- 10.İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu gibi başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve hassasiyeti kazandırmak,
- 11.Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
- 12.Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmak.

b.) Algısal Amaçlar

- 1.Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,
- 2.Öğrencinin görsel algı ve birikimlerini sanatsal anlatımlara dönüştürebilme olanağı tanımak,
- 3.Birikimlerini başka alanlara kullanabilme becerisini geliştirmek,
- 4.Bilgiyi ve birikimi sanatsal uygulamaya dönüştürme yeteneği kazandırmak,
- 5.Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmak.

c.) Estetik Amaçlar

- 1.Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunun bilincine ulaştırmak,
- 2.Doğadan, çevreden ve geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
- 3.Görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi yaşamın her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yetisi kazandırmak,
- 4.Doğadan seçtiği veya insan eli ile üretilen nesneleri estetik birikimini kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak,
- 5.Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak.

d.) Teknik Amaçlar

- 1.Öğrenciye her türlü araç-gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırarak kendini geliştirmesine olanak sağlamak,
- 2.Öğrenciyi değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve farklılıklardan zevk alabilmelerini sağlamak,
- 3.Farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
- 4.Kullandığı teknikler dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
- 5.Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmak,
- 6.Öğrenciye amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedan anlam çıkarma becerisi kazandırmak (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007, ss.7-9).

Görüldüğü gibi bireyin estetik gelişimini sağlayan görsel sanatlardaki amaçlar oldukça kapsamlı olarak ele alınmıştır.

Sanat eğitimi yalnızca kişilerin; ressam, heykeltıraş, müzisyen, mimar olması için değil, sanatın bilinçli tüketicisi, koruyucusu, sanata saygılı, sanatın

destekleyicisi, duyarlı, ahlaklı ve pekçok güzel özelliklerinin geliştirilmesi için gereklidir.“Sanat eğitimi yalnızca yeteneklerin eğitimi için bir ‘lüks’ değil, herkes için gerekli olan bir kişilik eğitimidir. Burada sanat eğitiminden amaçlanan, sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yoluyla eğitimi, yani bireyin estetik eğitimidir”(Gençaydın, 1990, s.44).

Resim dersinin temel işlevlerinden biri de bireye estetik kişilik kazandırmaktır. Sanat dersi; çocuğun düzensizlikten rahatsız olabilen, duyarlı kişiliğe sahip birey olarak yetişmesine önemli katkı sağlar. Düzensizliklerden ve olumsuzluklardan rahatsız olmayan kişi çevresini değiştirme gereğini de duymaz.

Sanat eğitimi almış birey, sanatın özgünlük olduğunu kavrar, düşündüğünü çeşitli yöntem ve tekniklerle estetik bir bütünlük içinde görselleştirebilmeyi öğrenir, sanatı yaşamına katar ve sanatın değerini anlar, ürün, olay ve olguları estetik eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilme, gerçek sanat eserini ayırt edebilme, sanata değer verme ve koruma, gibi pekçok kazanımlar edinir.

Sanat eğitimi almamış, sanatı öğrenmemiş kişi sanatı anlayıp ona gerekli değeri veremez. İçinde yaşadığı toplumun kültür varlıklarından, sanat eserlerinden, doğal güzelliklerden tat alamadığı gibi ona sahip çıkıp koruyamaz. Toplum ile sanat arasında doğru bir iletişim kurabilmesi için sanat eğitimi gereklidir.

Gereği gibi sanat ve estetik eğitimi almış bireylerden; üretici olarak sanata katkıda bulunacak sanatçılar ortaya çıkacağı gibi, sanata ilgi duyacak, sevecek ve sanatı daha bilinçli tüketecek sanatsever kişiler de olacaktır. Bu insanlar hayatlarına sanatı bir ihtiyaç olarak yerleştirme bilincine erişebileceklerdir. Toplumların uygarlık ölçütü, yetiştirdikleri sanatçı sayısı, sanatın icra edildiği mekanların; müzelerin, galerilerin, opera binalarının, konser salonlarının, tiyatro sahnelerinin çokluğuyla ve önemli sanat yapıtlarıyla, yani toplumların sanat ve kültüre verdiği değerle belirlenmektedir.

7. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

7.1. GÜNÜMÜZDE UYGULANAN GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ, SORUNLAR VE KÖY ENSTİTÜLERİ

Köy enstitülerinde uygulanan sanat eğitimi anlayışı, günümüz sanat eğitilimindeki yaratıcılık eğitimi, estetik eğitim, çağdaş sanatsal eğitim, müze eğitimi gibi yaklaşımlarla benzerlik göstermektedir (Kurtuluş, 2004, s.52).

Köy enstitüleri; kapsamlı, etkili, yenilikçi ve çok yönlü sanat eğitimi anlayışı ile öne çıkmakta ve “çok alanlı sanat eğitimi” yöntemine yakınlığıyla dikkat çekmektedir.

Günümüzde uygulanan, “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı” üç öğrenme alanı altında yapılandırılmıştır. Bunlar; görsel sanatlarda biçimlendirme, görsel sanatlar kültürü ve müze bilincidir. Müzelerin çeşitli kültür varlıklarını tanıtarak, öğrencilere o toplumun bir bireyi olduklarını hissettirerek, kişiliklerini ve öz- güvenlerini geliştirmeye yardımcı olurken, çocukların sanatla bağ kurmalarına da katkı sağladığı üzerinde durulmaktadır. Çocuğun küçük yaşlardan itibaren müzedeki eserlerle karşılaşması ve bunlarla ilgili etkinlikler gerçekleştirmesi çocuğun sanat anlayışını geliştirecek ve sanata bakış açısını farklılaştıracaktır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007, s.12).

Müze Eğitimi

Köy enstitülerinde klasik eğitimden farklı olarak müzelerden, tarihi yerlerden, sanat galerilerinden yararlanmaya önem vermiştir. İsmail Hakkı Tonguç okul müze müdürlüğü görevini üstlenerek eğitimde müzelerden yararlanmaya çalışmış ve okullarda küçük eğitim müzeleri oluşturma çabalarını göstermiştir. Bunun için değişik ülkelerde müzelerden nasıl yararlanıldığının araştırmasını yapmış ve bunları yayınlamıştır. Tonguç ilk kez kendi kurup geliştirdiği okul müzesini “Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü”nde tanıtmaktadır. Köy enstitüleri bu yeni

temeller üzerine kurulmuş ve Tonguç'un tüm birikiminin hayata geçtiği özel eğitim-öğretim kurumları olmuştur. Özellikle resim dersleri, yalnızca atölye ortamında gerçekleştirilen el işine dayalı estetik yaratma değildir. Resim ve sanat eğitiminde alternatif öğrenme mekanları olan müzelerden, sanat galerilerinden, öğren yerlerinden yararlanılmalı, çevre gezileri düzenlenmeli, gözlem ve araştırma, yapılmalı, tartışılmalıdır. Öğrencinin sanatı anlaması, sevmesi, geçmiş ve günümüz sanat olaylarına saygı duyması, sanat eserlerini koruması, sanatsal kültür ve tarihini bilmesi ile mümkün olacaktır. Bugün görsel sanatlar dersi öğretim programında kapsamlı bir şekilde yer alan bu tür etkinlikler, uygulamada eksik kalmaktadır. Köy enstitülerinde ise bu bir ihtiyaçtır, tam bir sanat eğitimi için gereklidir ve bu bilinç oluşmuştur. İmece sayesinde olanaklar yaratılmış, kendi kısıtlı bütçeleriyle müzeler, sergiler, tarihi yerler gezilmiş ve çevre gezileri düzenlenmiştir. Uygulamada kültürel geziler sanat eğitiminin önemli bir parçası olarak yerini almıştır.

Eğitimde Koleksiyon Bilinci

Tonguç, resim öğretmenliği sırasında ve köy enstitüleri eğitimi döneminde öğrencilere koleksiyon yapma alışkanlığı kazandırılmasının önemini anlamış ve uygulamaya geçirmiştir. Koleksiyon çalışmaları, öğrencilere araştırma yapma, çevresini iyi tanıma alışkanlıkları kazandıracak gibi, topladığı nesneler hakkında bilgi edinme ve öğrenme isteğini harekete geçirebilecektir. Bu nedenle 1943 yılında köy enstitülerinde resim-iş dersi eğitim-öğretim planlarında koleksiyon etkinliklerine özel bir yer verilmiştir. Koleksiyon yapmanın günümüz eğitim öğretiminde de önemli olduğu üzerinde durulmaktadır ve şu düşünce öne sürülmektedir. “Resim derslerinde öğrencilerde toplama, sergileme ve bilgilenme ortamı sağlayacak koleksiyon yapma düşüncesi oluşturulmalıdır. Böylece öğrencilerin çevresine karşı bakış açıları değişir, daha dikkatli olurlar” (Buyurgan ve Buyurgan, 2001, s.147). Oluşturulan değişik koleksiyonlar için sergiler düzenleyerek bilgiler paylaşılır, öğrenciler özgüven kazanırlar ve yapıcı, yaratıcı, oluşturucu düşünceye teşvik edilmiş olurlar. Köy enstitüleri bu önemli kazanımın bilincindedir ve bunu uygulamaya geçirmiştir.

Eğitimde Drama

Köy enstitüleri eğitimde dramayı da kullanmıştır. Tonguç 4.8.1941 tarihli tüm köy enstitülerine gönderdiği mektupla ön hazırlık yapılmadan öğretmen ve öğrencilerin yaratıcı kabiliyetlerini ortaya çıkarıcı eğlencilerden söz etmektedir. Özellikle yazılı bir metin ve belirlenmiş roller olmadan yapılan doğaçlama etkinlikleri tavsiye etmektedir. Bugün derslerde, etkili eğitim öğretim sağlayabilmek için dramadan yararlanmanın önemi vurgulanmaktadır. İşte köy enstitüleri eğitimde sanat eğitiminin bütün olanaklarından yararlanarak eğitim-öğretime farklı, yeni bir yaklaşımı getirmiştir. Bu yaklaşımla eğitim-öğretimi zenginleştirmiş, bireyin tüm yönlerini geliştirmeyi hedeflemiş ve gerçekleştirmiştir.

Bugün uygulamada olan görsel sanatlar dersi öğretim programlarında “Öğretim Yöntemi ve Teknikleri” olarak şunlar yer almaktadır.

Soru-cevap

Drama

Tartışma

Anlatım

Beyin Fırtınası

Gezi-Gözlem

Grup Çalışması

Gösteri (Demonstrasyon)

Araştırma

Gösterip Yapma

Benzetme

Eğitici oyunlar

Görüşme

Proje

Örnek Olay İncelemesi

Drama: Doğaçlama (Bir metne bağlı kalmadan içten geldiği gibi aniden gelişen durumdur.), canlandırma gibi tiyatro ya da drama teknikleri ile öğrencilerin

bir yaşıntıyı, bir olayı, bir fikri, ya da beceriyi; gurup çalışması içinde ön bilgilerini kullanarak yapılandırması, anlamlandırması ve canlandırmasıdır.

Eğitici Oyunlar: Öğrencilere neşeli ve rahat bir ortam sağlayan ve sınıf içi çalışmalara farklılık kazandıran bir öğretim tekniğidir. Ayrıca oyunlar yoluyla en pasif öğrencilerin bile etkinliklere katılımı sağlanabilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007, ss. 139-134).

Drama çağımızın yeni eğitim yollarından biridir. Oyunla eş anlamlı olduğu ve doğaçlamaya dayandığı için yaratıcı bir etkinliktir. Ön hazırlık gerektirmez, spontane olarak gelişir. Tiyatrodan bu nedenle farklıdır. Dersleri klasik, sıkıcı, tekdüze olmaktan kurtarır. Daha yaratıcı ve oyun gibi ve eğlenceli olması, bireylerin özgürce kendilerini ifade edebilmesine olanak vermesi ile öğrenci üzerinde etkilidir. Köy enstitüleri tüm bu ayrıcalıklı, etkili, kalıcı eğitim anlayışıyla öne çıkmaktadır.

Köy enstitülerinde dramanın ve eğitici oyunların çok önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Drama, oyun ve eğlenceler tüm öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin, zaman zaman seyircilerin de katıldığı coşkulu, eğlenceli aktiviteler olması için ve eğitimin önemli bir parçası haline getirilmesi konusunda 1941 de enstitülere bir genelge gönderildiğini biliyoruz. Öyle ki, eğitimde dramanın kullanılması köy enstitülerinde başlamıştır denilebilir. Köy enstitüleri sanat eğitiminde yukarıdaki öğretim yöntemi ve tekniklerinin pek çoğu kullanılmıştır.

Öğrenci Odaklı Eğitim

Günümüzde çoğu gelişmiş ve bazı gelişmekte olan ülkeler dahil “öğrenci merkezli” yeni bir eğitim uyulama modelinin hayata geçirildiği gözlenmekte, bu modelin çağın ve günün gereklerine daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bu eğitim modelinde en önemli öge öğrencinin kendisidir. Görsel sanatlar eğitimi, öğretim programının her aşamasında öğrencilerin ilgi, istek, ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak hazırlanmış öğrenci merkezli bir programdır. Bununla birlikte öğretmene esneklik sağlayan bir yaklaşımının olması ve öğrenme sürecinde, öğretmenin rehberliği ile öğrencinin aktif katılımının sağlanacağı bir yaklaşımla düzenlenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007, s.6). Görülüyor ki bugün uygulamada

olan görsel sanatlar eğitimi öğretim programında öğrenci merkezli bir model uygulanmakta ve çağın ihtiyaçlarını karşılayıcı en uygun öğretim yöntemi olarak düşünülmektedir. Bundan altmışı aşkın yıl önce köy enstitülerinde öğrenci odaklı eğitimin hayata geçirildiğini bilinmektedir. Bununla da kalmamış, yaparak-yaşayarak öğrenme, eğitimde demokrasinin uygulanması ve öğrenilmesi, bireyin tüm yönlerini geliştirmeyi hedefleyen çok yönlü bir eğitim modelinin uygulanması, sanat eğitiminin ayrıcalıklı yeri gibi çok önemli çağdaş eğitim modeli örneği açıkça görülmektedir.

Sanat Eğitimi ve Sanatla Eğitim

XIX. Yüzyılın sonlarından başlayarak “Sanat Eğitimi Akımı” çağdaş eğitim akımlarını güçlü bir şekilde etkilemiştir. Bu akımın amacı güzel sanatlar eğitimini desteklemenin dışında, güzel sanatlar ruhundan hareket ederek, tüm eğitimin yenileşmesine hizmet etmektir. Sanat eğitimi akımının geniş anlamına göre; sanat eğitimi ile XIX. Yüzyılın sonlarında, kültür çöküşüne ve insanın kendine yabancılaşmasına karşı koymak için eğitimde, güzel sanatlar yoluyla genel bir reform yapma çabalarını ifade eder (Aytaç, 1976, s.17). Köy enstitülerinde eğitimcilerin çocuğun sanatla eğitimine, ayrıca sanat için eğitime önemle eğildikleri bilinmektedir. Genel sanat eğitimi ve resim-iş eğitimi bilinçli temellere oturtulmuştur. Bu açıdan bakıldığında hem sanatın her dalı etkin olarak eğitimde kullanılmış hem de sanat için eğitim yapılmış ve enstitülerden isimleri ülke sınırlarını aşan sanatçılar yetişmiştir.

Çok Yönlü Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi ya da insanın estetik eğitimi bir bütündür, bunun için de bireyin eğitiminde; görsel, sessel, işitsel, bedensel, devinimsel ve eylemsel gibi tüm ifade biçimleri yer almalıdır. Okullarda resim, müzik, şiir, edebiyat, drama, öykü, dans, yontu, fotoğraf gibi tüm sanatların, çocuğun yetenek ve eğilimleri doğrultusunda eğitimde yerini alması gerekmektedir. Köy enstitüleri buna başarılı bir örnektir. İnsanı yalnız bir yönden işlemek yeterli olmadığı gibi doğru da değildir. Giderek daha çok kitap okumayan bir toplum haline geldiğimiz biliniyor. Kültür yozlaşmasının çağın sorunu olduğundan bahsediliyor. İşte köy enstitülerinde

bütüncül, çok yönlü bir sanat eğitiminden söz edilebilir. Bir öğrencinin yılda en az 24 kitap okuması, okuduğunu yorumlaması, tiyatro yapması, hatta tiyatro metninin yazımını zaman zaman öğrencilerin üstlenmesi, her öğrencinin bir müzik enstrümanı çalması, doğaçlama drama yapılması, her güne türkülerle, halk danslarıyla başlanması, bu oyunlara tüm öğrencilerle öğretmenlerin eşlik etmesi, hatta bazı eğlencelere seyirci halkın da katılması ve özellikle buna teşvik edilmesi, okulu güzelleştirme, resim çalışmaları, heykel çalışmaları ve yeteneği olmadığına inanan hiç kimsenin dışta kalmasına izin verilmemesi, sanat eğitimine ne kadar önem verildiğini açıkça göstermektedir. Sonuçta; plastik sanatlar, fonetik sanatlar, müzik, sözle anlatım, hayallere yer verme, okuma, yazma, canlandırma, eleştirme, tartışma, yargılama, yorumlama süreçlerine de yer veren çok yönlü çalışmaları ve sanat etkinliklerini kapsayan yeni bir eğitim anlayışıyla ve alınan sonuçla köy enstitülerini öne çıkarmaktadır. Köy enstitüleri sanat eğitiminde bütünü yakalamış ve o şekilde yol almıştır. Köy enstitülerinde sanat eğitimi adeta bir yaşam biçimi olmuştur. Şu rahatlıkla öne sürülebilir; köy enstitülerini özgün kılan en önemli yönlerinden biri sanat eğitimine verdikleri önemdir. İ. H. Tonguç, bu okulların kurulduğu yıllarda sorunun özünü kavramış, sanat ve resim eğitiminin yetersizliğini vurgulayarak hemen çözüm aramaya başlamıştır.

“Bizim mekteplerimizin çok acınacak derslerinden biri de resim dersidir. Bu ders, bundan tahminen elli sene evvel Avrupa mekteplerinde de böyle idi” (Tonguç, 1932, s.VI).

1930’lu yıllarda Tonguç’un saptadığı gibi okullarda, resim-iş derslerinin acınacak bir durumu vardır. Bunu sadece resim eğitimi ile sınırlı tutmak yanlıştır, konuyu bütünüyle sanat eğitimi açısından düşünmek gerekir. Bu gereksinim üzerine değişik ülkelerdeki sanat eğitimini inceleyen Tonguç, resim-iş eğitimi ile ilgili “Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi” isimli bir kitap yazar. Sanat eğitiminin bireyin gelişimindeki önemine ve gerekliliğine değinerek, sanat eğitimin nasıl olması gerektiği, nitelikli sanat eğitimi saptamaları, amaçları, dersin öğrenciye nasıl verileceği, yani verimi üzerinde durur. Bununla da kalmaz köy enstitülerinde kuramsal bilgileri uygulamaya koyarak diğer eğitimcilerden ayrılır. Tonguç Batı’yı taklit etmek yerine kendi ulusal kültürel, ekonomik gereksinimleri doğrultusunda

yepyeni bir eğitim anlayışı arayışı ile varlığını gösterir. Sanat eğitiminde de; ülkenin eğitim gereksinimlerinin saptandığı, çağdaşla geçmiş arasında bir boşluğu doldurma çabalarını görürüz. Köy enstitüleri temeli sağlam bir sanat eğitimi politikasına dayanan, iş içinde eğitim anlayışının hayata dönüştüğü bir okul olmuştur. Eğitim sürecinde; görmeyi öğrenme, doğayı izlemek ve doğanın güzelliklerini duyumsayacak güçlerle donatmak, imge zenginliği, yaratıcı düşünme, uygulamaya önem verme, sanat tarihi, sanat eserleri, müze eğitimi, tarihi eserlerin önemi, öğrenciyi güzel sanat yapıtlarıyla karşı karşıya getirerek estetik gelişimini sağlamak ve çevre bilinci gibi sanat eğitiminin temel öğeleri programda yerini almıştır. Resim–iş dersinin ve sanat derslerinin acınacak durumu köy enstitülerinde coşkulu anlatıma, paylaşıma, heyecana, estetik etkinliğe ve sanatsal bilince dönüşmüştür.

Yeterli sanat eğitimi almış bireyler; yaşadığı dünyaya eleştirel bir gözle bakabilir, yeni çözüm yolları önerebilir ve insanlığa daha güzel bir yaşama ulaşması için katkı sağlayabilir (Artut, 2002, s.105).

Diyebiliriz ki; sanatın ve sanat eğitiminin insan hayatındaki önemli rolünü gelişmiş, çağdaş toplumlar çoktan kabul etmişler ve eğitim sistemlerinde etkin olarak yer vermişlerdir. Öyle ki, insanların oturdukları mekanlardan, kullandıkları günlük eşyalarına kadar, her şey bugün sanat hayatın içindedir.

Yalnızca Yetenekliler İçin Değil Herkes İçin Sanat Eğitimi

Sanat eğitimcisi öğretmenlerle birlikte, yöneticilerin ve tüm eğitimcilerin sanat eğitiminin gerekliliğini bilecek şekilde yetiştirilmeleri çok önemlidir. Ancak bu şekilde toplumun sanat görüşü ve anlayışı geliştirilebilecektir. Sanatı anlayan, ciddiye alan, sanatçıya saygı duyan, sanat eserlerine değer veren, çevresindeki olumsuzluklardan rahatsız olan, bilinçli, duyarlı estetik beğenileri gelişmiş çağdaş bir toplum yönünde ilerleme sağlanacaktır. Bunun içinde yalnız yetenekliler için değil herkes için sanat eğitimi şarttır.

Sanatın bir yetenek işi olduğunu söyleyip sanat eğitimini çıkmaza sokan, yeteneğin doğuştan geldiğini, onun dışındakilerin sanat eğitiminden geçmesinin adeta gereksiz olduğunu düşünen bilinçsiz bir tezle karşılaşılabilir. Bunun

doğurduğu sonuç ise, öğrencinin yeteneksiz olduğu yönünde şartlanması sanat eğitiminde kişiyi kısır döngüye götürmektedir. Elif Özmenek bu konuya örnek olacak yaşantısında özetle şunu anlatmaktadır.

Türkiye’de okuduğu yıllarda, İlkokul birinci sınıfta sağını ve solunu karıştırdığı için halk dansları ekibinden atıldığını, aynı yıllarda müzisyen bir tanıdığının “Bu çocukta hiç kulak yok.” dediği için bir daha hiçbir müzik aletinin yanına uğramadığını dile getirmektedir. Lise döneminde Amerika Birleşik Devletleri’ne yerleştiğinde, okulda hemen her çocuğun bir müzik aleti çaldığını gördüğünde şaşırmıştır. Amerikalı müzik öğretmeni onun da bir müzik aleti çalmasını istemiş ve Elif Özmenek “Benim hiç kulağım yok.” çalamam dediğinde müzik öğretmenin cevabı şöyle olmuştur. “Ne demek o? Bu çocukların hepsi birer Mozart olmayacak. Kimi çok yetenekli, kimi az yetenekli, hatta bazıları hiç yetenekli değil, ama ilerde hepsi birer müzik dinleyicisi olacaklar ve uğraşacakları bir hobi edinecekler.” Elif Özmenek, hiçbir zaman bir müzik aleti çalamadığını ama müzik öğretmenin cevabının, Türkiye’de sorun olarak algılanan bir olguya ışık tuttuğunu dile getirir. Elif Özmenek köy enstitülerini bir eğitimci olarak incelediğinde o fakir fukara köy çocuklarının elinde keman , saz ve nicelerini görüp, Mozart’ın notalarıyla nasıl dünyaya haykırdıklarına tanık olduğunu, kendi yazdıkları oyunlarlı açık hava tiyatrolarında sergilediklerini, enstitülerden 200’e yakın yazar, 40’a yakın ressam çıkmasının bir tesadüf olmadığına dikkat çekmektedir. Türkiye’nin yarım kalmış bir mucizesi dediği köy enstitülerinin, zamanında verdiği sanat eğitimiyle, mucizenin büyük bir kısmını kuşaktan kuşağa aktardığını belirtmektedir. “Bireyde sanat anlayışı eğitimle mi yoksa yetenekle mi gelişir?” Yeteneksiz şartlandırmasının acı sonuçlarının; resimden nefret eden, müzikten anlamayan, sanatı sevmeyen insanların sayısını artırmak olduğunu dile getirmektedir (Özmenek, 2005, ss.1-2).

“Sanat elbette bir yetenek işidir. Ama sanat eğitiminin amacı çocukta ilgi uyandırmaktır, sanatı sevdirmektir. Her insanı belli bir düzeye getirmektir.... Her insan her şeyi öğrenebilir, kimisi kısa zamanda, kimisi daha uzun sürede” (Apaydın, 1995, s.34).

Sanat eğitimi okul öncesi dönemden başlayarak devam eder. Çocuk içgüdüsel olarak resim yapar. Bu sanat eseri yaratma olayı değil bir tür duygularının dışa

vurumudur. Eğitimcilere ve anne-babalara düşen görev onun renkli dünyasını bozmadan desteklemektir. İlköğretmen okulları, ilköğretmen liseleri haline geldiğinden beri ilkokul öğretmenleri sanat derslerinde yetersiz olarak yetişmektedirler (Arıcı, 1990, s.268). Böyle bir sistemle sadece resim öğretmenlerinin gösterecekleri çabalarla yeterli düzeyde sanat eğitimi gerçekleştirilemeyecek ve belirlenen amaçlara ulaşamayacaktır. Köy enstitülerinde öğretmen adayının bir bütün olarak tüm sanat dallarını içine alacak biçimde ve sanatla iç içe eğitimini sürdürdüğü biliniyor. Kuşkusuz oradan alınacak sonuçta bunu görmemek olanaksız olacaktır.

Bütüncül Eğitim (Tüm dersler bireyin tam gelişimi için aynı öneme sahiptir.)

“Sanat eğitiminde görsel gelişimin önemli bir aşaması olarak nitelendirdiğimiz görsel gerçeklik evresi ya da perspektif dönemi dediğimiz bu evrenin, cebir (harfli ifade) öğrenme yaşı olan 11-12 yaş dönemiyle çakışması bir rastlantı değildir. Bunun anlamı: öğrenme psikolojisi açısından, doğal mekan ya da uzam ilişkilerini sezememiş; yani doğadaki üç boyut ilişkilerini (en, boy, yükseklik) kavrayamamış bireye cebirsel ‘ifadeleri’ öğretmeye çalışmanın boş bir çaba olduğudur. Örneğin üç boyut kavramının matematiksel anlatımı olan ‘ a^3 ’ü kavrayabilmek ancak nesne- uzam (hacim) ilişkisinin bilincine varmakla olasıdır. Bu bilinç de, sanat eğitimin özel yöntemleriyle diğer derslere kıyasla daha kolayca verilebilir. Resim derslerinde yaptıracağımız uygun çalışmalarla çocuğun daha kolay cebir öğrenmesine yardımcı olabiliriz. O halde, resim derslerinde matematik ya da Türkçe dersi yaparak daha çok matematik ve Türkçe öğreteceğini sanan öğretmenlerin büyük bir yanılgı içinde olduklarını vurgulamak gerekir” (Gençaydın, 1990, ss.45-46).

İlköğretimde her ders kişinin tüm yönleriyle gelişimini destekler niteliktedir, yani bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Bütün olarak tüm derslere aynı önem verilmediği zaman bireyin bütüncül gelişimi sağlanamayacak, dengesizlik oluşacaktır. İlkokul öğretmenleri sanat eğitiminin önemini bilen, uygulama yeterliliği kazandırılmış eğitimciler olarak yetiştirilmeli ve eğitimde sanat derslerinin yerini başka bir ders almamalıdır.

Bireyin tüm yönlerinin gelişimi için sanat eğitiminin gerekliliğine tüm eğitimciler inanmalı, bu bilinç ve özveriyle öğrenciyi çağa hazırlamalıdır. Sınıf öğretmeni adaylarının eğitimi de buna göre düzenlenmelidir. Köy enstitülerinde

öğretmen adayları, sanat eğitimi ve sanatla eğitim anlayışını benimsemiş bir kurumdan mezun olmuşlardır. Sonuçta hem sanatı seven, onun önemini bilen ve sanatsal altyapıyı gerçekleştirmiş insanlar olarak, gittikleri yerlere bilimin yanı sıra sanatı, estetiği ve güzelliği de götürmek üzere yetiştirilmişlerdir.

Köy enstitülerinde sanat eğitimi, eğitimin önemli bir bölümünü oluşturduğu uygulamalarda görülmektedir. Öğretmen adayının sanatın her dalında yeterli, bilinçli ve nitelikli bir eğitim verilerek mezun edildiğini görmekteyiz. Aynı şekilde günümüzde öğretmen yetiştirecek tüm kurumların, eğitimci adaylarını sanat bilinciyle yetiştirilmesine önem verilmesi ile bu konuda sağlıklı ve güçlü bir alt yapı oluşturulacaktır. İlköğretimde uygulanan eğitim bütününde hem “sanat eğitimine” hem de “çocuğun sanat yoluyla eğitimi” konusuna önem verilmesi pek çok sorunun çözüm yolu olabilecektir. Böylelikle gelecek kuşakların sanat bilinciyle ve duyarlılığıyla yetişmelerine önemli katkılar sağlayacağı düşünülebilir.

Nitelikli Sanat Eğitimsi

Bu iş yine eğitimcilere ve özellikle sanat eğitimcilerine düşmektedir. Bu eğitimci, öğretmenlik sevgisiyle ülkenin her köşesine gidecek, sanat eğitimini en ücra köşelere taşıyacak, bilgisizliğin, cahilliğin üstesinden gelecek, sanatı sevdirecek kişilik özelliklerine ve bilince sahip olmalıdır. Burada öğretmen motivasyonu ve öğretmene verilen eğitim çok büyük önem kazanmaktadır. İ Hakkı Tonguç’un başarısının en büyük nedeni, inanılmaz azmi ve cesaretini tüm köy enstitüsü öğrencilerine yansıtmış olmasıdır. Cumhuriyetin yaratmak istediği çok yönlü çağdaş insanı ortaya çıkarmak konusunda çok büyük bir istek sahibidir.

Nitelikli sanat eğitimcisi; sanat eğitiminin önemini, amacını, ilkelerini, çevrenin ekonomik yapısını, toplumun bilimsel ve kültürel gelişimini iyi bilmeli, sanat olaylarını izlemeli ve öğrencilerine izletmelidir. Ayrıca çocuk psikolojisi ve sanatsal gelişim evrelerini bilmeli, yaratıcı öğretmenliğinin yanında sanatçı kişiliğine de sahip olmalıdır. Sanatı hayatına almalı ve kendi eserleriyle de öğrenciye model olmalıdır. Yıl içinde ve sonunda öğrenci resimlerini sergilemeli, yarışmalar düzenleyerek öğrencileri teşvik etmelidir. Ayrıca uygulamalı çalışmalar yanında

sanat eğitimi ve sanat eserleriyle ilgili diya, resim, filmler gösterilmeli, fırsat buldukça sergiler gezdirilmeli, sanatsal sergiler ile ilgili açıklamalar yapılmalıdır. Böylece sınıfta sanatsal olayların konuşulduğu tartışıldığı bir ortamda yaratılmış olacaktır (Esenoğlu, 1990, s.286). Köy enstitülerinde yeterli sayıda sanat eğitimcisi bulunmasında çoğu zaman sıkıntı çekilmiştir. Bununla birlikte enstitülerde sanat öğretmeni olarak görev yapan eğitimcilerin alanlarında uzman, nitelikli, özverili, çalışkan, yeniliğe açık birey oldukları görülmektedir.

Günümüzde hala resim öğretmeni yetersizliği olduğu bilinmektedir. Bu ihtiyaç giderilmelidir ve sanat derslerine iyi yetişmiş nitelikli sanat eğitimcileri girmelidir. Bu da iyi sanat eğitimcisi yetiştirmekle ilgilidir. İyi yetişmiş bir sanat eğitimcisi programdan, araç-gereçten, atölyeden çok daha önemlidir. Yaratıcılığıyla, tüm sorunların üstesinden gelir, olanaksızlığı olanağa dönüştürebilir. Köy enstitülerinde kısıtlı olanaklarla, sanatı bilen onun gerekliliğine inanan, sanattaki üretimiyle de öğrenciye model olan nitelikli sanat eğitimcileri ile ayrıca, sanat eğitimin gerekliliğine inanan öğretmenler ve yöneticilerle resim öğretmeni sıkıntısı çekilmesine rağmen tüm sorunların üstesinden gelinerek sanat dersi verilmiştir.

Sanatın öğretimi kuru bilgi ve becerinin aktarımı olmamalıdır. Resim-iş öğretmeni her şeyden önce bir sanatçı gibi yetişmeli ve sanatçı duyarlılığı, üretkenliği, bilgi ve bilinci olmalıdır. Ancak bu heyecanı sanatçı kişiliğine sahip öğretmenler öğrencilerine geçirebilirler. Resim yapmayan kişi nasıl resim öğretebilir? “Sanat eğitimi veren öğretmenin mutlaka sanatçı-eğitimci olmasında yarar vardır. Neden? Nedeni şu; dans bilmeyen insan dans öğretemez.... Çünkü bir insan yaptığı kadar bilir, bildiği kadar anlar ve anladığı kadar da öğretebilir” (Gencaydın, 1995, s.100).

Uzmanlar genellikle sanatçı eğitimci konusunda görüş birliğindedirler. “Bir alanı en iyi o alanın uzmanları öğretebilir. Gerçekten sanatçı olmayan kişilerin sanat eğitimciliğini çok kolay başaramayacakları açıktır. Çünkü sanat eğitimi kuru teorik bilgilerle gerçekleştirilebilecek bir alan değildir. Sanat eğitimcisi eğitimcilik formasyonu ile donanmış “sanatçı” olmalıdır” (Çetin, 2002, s.207).

“İyi bir sanat eğitimcisinin yoğun sanat bilgi birikimine, yaratıcı düşünebilme yeteneğine ve sanat alanlarından birinde uygulama yapabilecek yeterliliğe sahip olması gerekir” (Baler, 1990, s.232).

Baltacıoğlu, içtimai mektebin beş ilkesinden birinin şahsiyet ilkesi olduğunu ve okulun hedefinin gerçek kişilikler yaratmak olduğunu söyler. “Buna göre eğitim ve öğretim, kişiye bir alanın bilgisini değil, kişiliğini kazandırmalıdır. Mesala eğitim, insana san’atın bilgisini değil sanatkar kişiliği kazandırmalıdır”der (Aytaç, 2006, s.91). Sanatkar kişiliğini kazandırmak için sanatçı öğretmenin öğrenciyi yetiştirmesi ve o duyarlılığı, o heyecanı öğrenciye geçirmesi gerekir. İlköğretimin her kademesinde nitelikli sanat eğitimcisinin devreye girmesi ile bireyde belirlenen hedefleri gerçekleştirmemiz mümkün olacaktır.

Estetik Tasarım ve Estetik Çevre Eğitimi

1919 da kurulan Bauhaus; iş eğitimi temellerine dayanan ilk güzel sanatlar okuludur. Sanat eğitime yeni bir yön vermiş, teknoloji ile tasarımı birleştirmiş estetik kaygıları içinde barındırarak üretime geçmeyi başarmıştır. Çağ teknoloji çağıdır. Üretim ve tüketim birlikte hareket etmektedir. Bauhaus ekolü, teknolojinin ve makineleşmenin getirdiği olanakları yaratıcı tasarımcı rolüyle sanatçıya bırakmış ve estetikle üretimi birleştirerek daha güzel bir dünya oluşturmaya çabalamıştır. Bunu da halkla iç içe ve halkla beraber gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Hızla gelişen ve değişen dünyada tasarım, iş, üretim, bilgi önemlidir. Şehrimizde çevremize bakalım, mimari, renkler, ağaçlar, yollar, reklam resimleri, tabelalar, heykeller, parklar, sokak lambaları, kaldırımlar iyi bir tasarımla planlanmamışsa çoğu zaman öyle, zevksizliğe, karmaşaya, kargaşaya, görüntü kirliliğine dönüşecektir ve dönüşmektedir. Estetik tasarım yaşamımıza girmelidir, bu da ancak iyi ve bilinçli bir sanat eğitimi ile olur. Yaşadığımız şehirlerin güzellikleri; estetik beğenisi oluşmuş, sorgulayan bilinçli bir toplumla sağlanabilir. Bilim ve sanat eğitimiyle yetişmiş birey, çağın gelişimine uyum sağlayacak, hatta geleceğe ışık tutacak yapıcı ve yaratıcı insan olacaktır. Toplumdan gücünü alan oluşturucu ve yapıcı düşünceyi benimseyen Bauhaus felsefesinden köy enstitüleri de yararlanmış, gelişen ve değişen dünyada yer almayı sağlayacak önemli adımlar atılmıştır dinilebilir. Köy

enstitülerindeki görsel sanatlar eğitimi çevreyi, okulu, yaşam alanını güzelleştirmeye ve sanatsal üretime dayalıdır. Kazanılan estetik duyarlılıklar ülkenin en ücra, en karanlık köşelerine taşınarak güzellikler tüm ülke insanlarına ulaştırılacaktır. Amaç küçük bir alanda sıkıştırılmış güzellik anlayışı olmayacak, her yöne yayılan geniş halk kitleleriyle buluşan bilinçli güzellik olacaktır. Öğretmenler gittikleri yerlere estetik de götürecekler, örnek insanlar olacaklardır. İ. H. Tonguç 18.12.1944 tarihli “Bütün Enstitü Müdürlerine” yazdığı mektup da güzellik kavramına değinir. “Enstitülerde artık eksik bulmaya başladığım bir şeyde güzellik mefhumudur” demektedir. Tonguç’a göre, enstitüleri güzelleştirmeli, çevre düzenine, çiçeğe, resme, güzel yazıya önem vermeli ve öğrencilere estetik beğeni kazandırılmalıdır.

Bauhaus’dan sonra Almanya’da da çevre düzeninin sanat eğitimi programlarında yerini alması günümüzde sanat eğitimin kapsam alanının ne kadar genişlediğini göstermektedir.

Çevre, insanların davranışlarını ve yaşam tarzını etkilemektedir. Okul ve çevresinin estetik düzeni çocuğun kültürel estetik anlayışına olumlu katkılar sağlamaktadır. Gelişen bu bilinçle hem Doğu Almanya’da hem de eski Federal Almanya’da çevre düzenlemesini sanat dersinin ana konusu yapma eğilimi egemen olmuştur. Öncelikle Doğu Almanya’da çevre düzenlenme 1959’da öğretim programına alınmıştır. Bunun yanı sıra tüketim malları, moda, yaşam mekanları, mimarlık ve şehir planlaması da ders konularına dahil edilerek öğrencilerin gündelik yaşam bilgisi edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Sanat dersinde sadece sanat eğitimi değil, nitelikli ve bakımlı yaşam biçimi, gelişmiş bir zevk duygusu ve kültürel alışkanlıklarının da edinilebileceği bir eğitim verilmesi amaçlanmıştır (Scholz, 1994, s.50-52).

Endüstri Devrimi’nin yarattığı fabrikalaşma ve dolayısı ile seri üretime geçişte eşyaların estetik kaygılarla tasarlanmasından, kentleşmenin getirdiği mimari yapılanmaya, çevre düzenlemesine kadar, yani toplum yaşamının tüm alanlarının niteliğinin yükseltilmesi, bireyin zevkini eğitmeyi hedef alarak daha güzel, daha sağlıklı bir toplumun yaratılmasına çalışılmıştır. Sanat ve estetiğin önemli bir hedefi de budur. Sağlıklı ve mutlu bir toplum için insanların estetikten, sanattan yeterince nasiplerini almaları gerekir.

Bir okula girildiğinde ilk izlenimler orada ne kadar sanat eğitim yapıldığı konusunda bize bir fikir verir. Okul bahçesi çevre düzeni, çiçeklendirme, okulun iç ve dış boyası, resim panoları, Atatürk köşesi, resim atölyesinin olup olmadığı ve düzeni gibi göze yansıyan her görüntü bizi bir yoruma götürür (Kırıçoğlu, 1990, s.97). Tonguç köy enstitülerinde okulun dış görünüşü ve iç yansımalarına “görsel sanatlar/resim-iş” eğitiminin estetiğini yansıtmayı hedeflemiş ve tüm köy enstitülerine gönderdiği mektuplarla bunları açık ve ayrıntılı olarak bildirmiştir. Örneğin, Hasanoğlu Köy Enstitüsü bahçesinin heykellerle donatılması, ağaçların, çiçeklerin, tiyatronun estetik görüntüsü, iç mekanda duvarlarda orijinal resimlerin, fotoğrafların yine heykellerin yer alması, Anadolu motiflerinin en özgünlerinin, halıların, kilimlerin kullanılması, süsleme sanatının iç mekanda yer alması görülmeye değer estetik bir bütünlüğün görüntüleridir. Tüm enstitülerde, bir bütün olarak mekanların sanat eserleriyle, bahçe düzeniyle estetize edilmesine önem verilmiştir.

Enstitülerin inşaatıyla, atölyeleriyle, boyası, badanası ile çevre düzeniyle, yollarıyla, ağaçlarıyla, çiçekleriyle, koridorlarda asılı sanat değeri olan fotoğraflarıyla ya da reproduksiyonlarıyla ve öğrencilerin sanatsal çalışmalarıyla, görsel estetiğe ayrıcalıklı yer verilmiştir. Bu da enstitülerin sanat eğitiminden her anlamda yararlandıklarının bir göstergesidir. Bu güzelliğin sağlanması da yine eğitimin bir parçasıdır. Öğrencilerin estetik üretime katılmasına büyük önem verilmiştir.

İş eğitimi temeline dayalı köy enstitülerinde üretim önemlidir. Yaparak ve yaşayarak öğrenme gerçekleştirilmektedir. Sanat eğitiminde de uygulama temeldir ve bir ürün vardır. “İnsan bildiği kadarıyla değil yaptığı kadarıyla insandır. Bu nedenle diyoruz ki yaparak eğitim... hem de sanatsal yaratıcılığa dayanan yapma” (Gencaydın, 1993, s.3).

Bir ülkede ekonomik, siyasal, hukuksal alanlarda ne kadar reform yapılırsa yapılsın, o ülkenin insanların kendi kendilerine düşünebilen, yaratabilen, girişimci, yüksek nitelikli yurttaşlar olarak tüm yönleriyle eğitilmeleri sağlanmazsa, kısır döngü çözümlenemez. Eğitim uygulamalarında, el’e, kafa’ya, gönül’e yönelmek önem taşımaktadır. Bu nedenle program düzenlemelerinde temel bilgilerin yanı sıra, felsefe, edebiyat, sanat dikkate alınması gereken alanlardır (Büyükdüvenci, 2006,

s.276-277). Köy enstitülerinde tüm alanlara ciddiyetle ve önemle yer verilmiş, insanın tüm yönlerinin gelişimi hedeflenmiş ve gerçek başarıya bu sayede ulaşılmıştır.

Öğretim Programları Haftalık Ders Dağılım Çizelgelerinde Sanat Dersleri

1943 ve 1947 Köy Enstitüleri Öğretim Programlarında Sanat Eğitimi Kapsamında Değerlendirilen ve Bu Derslere Sınıflara Göre Haftalık Ders Saati Sayısını gösteren Çizelge

	1943					1947				
DERSLER	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V
Türkçe	4	3	3	3	3	4	4	4	4	4
El yazısı	2	-	-	-	-	1	1	1	-	-
Resim-İş	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Beden E. Ve U. Oy.	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1

1947 programında resim ve iş ayrı birer derstir ve resim her sınıfta birer saattir, iş dersi de IV. sınıfta bir ders saatidir.

1943 programında el yazısı ve resim-iş dersleriyle ilgili önemli konular için bir veya birkaç hafta günün veya haftanın belirli saatlerinde ders vermek üzere bir gruba ya da sınıf öğrencilerine kurslar açılabilir.

Ayrıca yine 1943 programında, her sabah on beş dakikadan az ve yarım saatten çok olmaması koşulu ile jimnastik hareketlerine ve haftanın en az dört gününde yirmişer dakikalık zaman müzik alıştırmalarına ayrılmıştır (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, ss. 111, 147).

Ayrıca, resim çalışmaları için atölyenin kapıları boş zamanlarda çalışmak isteyen öğrencilere daima açılmış ve öğrenciler çalışmaya teşvik edilmiştir. Öğretmenin kendi sanatsal çalışmalarıyla birlikte öğrenciler de resim çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Yine okulun yatılı olması öğrenciye serbest zamanları daha kolay değerlendirme olanağını vermiştir.

Günümüzde ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında güzel sanatlar eğitime ne ölçüde yer verildiğini gözlemleyerek bir karşılaştırma yapmak mümkündür.

İLKÖĞRETİM OKULLARI HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

(Talim ve Terbiye Kurulu'nun 04.06.2007 tarih ve 111 sayılı kararı ile kabul edilmiştir)

DERSLER		SINIFLAR							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	5	5	5					
	Fen ve Teknoloji				4	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C.İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								3
	Yabancı Dil				3	3	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1	1
	Teknoloji ve Tasarım						2	2	2
	Trafik Güvenliği				1	1			
	Rehberlik/Sosyal Etkinlikler	1	1	1	1	1	1	1	1
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI		28	28	28	26	26	28	28	28
SEÇMELİ DERSLER	Yabancı Dil				2	2	2	2	2
	Sanat Etkinlikleri (Drama, Tiyatro, Halk Oyunları, Enstrüman, Resim, Fotoğrafçılık, Heykel vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Spor Etkinlikleri (Güreş, Futbol, Basketbol, Voleybol, Masa Tenisi vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Bilişim teknolojileri	1	1	1	2	2	1	1	1
	Satranç	1	1	1	1	1	1	1	1
	Düşünme Eğitimi						1	1	1
	Halk Kültürü						1	1	1
	Tarım						1	1	1
	Medya Okur Yazarlığı						1	1	1
	Takviye ve Etüt Çalışmaları	1	1	1					
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI		2	2	2	2	2	2	2	2
GENEL TOPLAM		30	30	30	30	30	30	30	30

Tablodan görüldüğü gibi; görsel sanatlar ve müzik dersleri ilköğretim 1, 2, 3. sınıflarda haftada ikişer ders saati, 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarda bir ders saatidir. Beden eğitimi 1, 2, 3, 4, 5 sınıflarda iki ders saati, diğer sınıflarda birer ders saatidir.

Okutulacak seçmeli dersler, öğretim yılı başında okulun ve çevrenin koşulları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “seçmeli dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir. Ayrıca okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini Bakanlık onayı ile artırabilirler.

Sanat etkinlikleri dersinde; sanat eğitiminin temel bilgileri verildikten sonra öğrencilerin tercih ve yetenekleri ile okulun fiziki durumu ve insan kaynakları dikkate alınarak drama, tiyatro, halk oyunları, enstrüman, resim, fotoğrafçılık, heykel vb. sanat alanlarından bir veya birkaçı üzerinde yoğunlaştırılmış etkinlikler gerçekleştirebilir (<<http://ttkb.meb.gov.tr/>>).

LİSELER

Genel liselerde haftalık ders dağılımı alanlara göre değişiklik gösterirken resim, sanat tarihi ve müzik seçmeli dersler arasında yer almaktadır. Ortak dersler alanında müzik, resim ve sanat tarihi bulunmaktadır.

Genel Liselerde ve Anadolu Liselerinde Sanat Eğitimi Kapsamında Sayılabilecek Seçmeli Dersler

SEÇMELİ DERSLER	RESİM (2) MÜZİK (2) BEDEN EĞİTİMİ (2) SANAT TARİHİ (2)
-----------------	--

Beden eğitimi dersi, fen bilimleri, sosyal bilimler, Türkçe-matematik ve yabancı dil alanlarında 9. sınıfta iki ders saati olarak ortak derslerde de yer almaktadır (<<http://ttkb.meb.gov.tr/>>).

Genel Liselerde ve Anadolu Liselerinde Fen Bilimleri Alanı Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Dersler

SEÇMELİ DERSLER	RESİM (2) MÜZİK (2) BEDEN EĞİTİMİ (2) TARTİH (2) COĞRAFYA (2) PSİKOLOJİ (2) SOSYOLOJİ (2) MANTIK (2) SEÇMELİ YABANCI DİL (2) GİRİŞİMCİLİK (1) BİLGİ KURAMI (1) ASTRONOMİ VE UZAY BİLİMLERİ(2) PROJE HAZIRLAMA (1) BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ(2) DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI(2) SANAT TARİHİ (2) SOSYAL ETKİNLİKLER (2)
-----------------	---

(<<http://ttkb.meb.gov.tr/>>).

Seçmeli dersler liselerde ayrıldıkları bölümlere göre ufak değişiklikler gösterse de, seçmeli ders seçenekleri hakkında yukarıdaki örnek bize bilgi vermektedir.

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Resim Bölümü Haftalık Ders Çizelgesinde Alan Dersleri

DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ALAN DERSLERİ	Desen Çalışmaları	2	2	4	4
	İki Boyutlu Sanat Atölye	2	3	4	4
	Üç Boyutlu Sanat Atölye	2	3	4	-
	Müze Eğitimi	-	-	-	1
	Sanat Tarihi	-	-	-	2
	Grafik Tasarım	-	-	2	3
	Drama	1	-	-	-
	Türk Resim Heykel Sanatı	-	-	1	-
	Çağdaş Dünya Sanatı	-	-	-	2
	Estetik	-	-	1	
	Sanat Eserlerini İnceleme	-	-	-	2
	TOPLAM	7	8	16	18

(<<http://ttkb.meb.gov.tr> >).

Ortaokullarda resim dersi, “görsel sanatlar dersi” olarak değiştirilmiş ve haftada bir ders saati, yani sadece 40 dakika ile sınırlıdır. Seçmeli derslerde sanat etkinlikleri (drama, tiyatro, halk oyunları, enstrüman, resim, fotoğrafçılık, heykel vb.) vardır. Ancak okulun öğretmen durumu ve fiziki koşullarının yeterli olması ile bu dersler seçilebilmektedir. Bu koşullar oluşturulabildiği takdirde uygulamaya geçilecek ve ancak o zaman çok yönlü bir sanat eğitiminden söz edilebilecektir. Bilindiği gibi, özellikle uzak semt ve taşra okullarında branş öğretmeni bulmak zorken, ayrıca okulun fiziki ortamı resim dersini gerçekleştirmeye uygun değilken, seçmeli dersleri istendiği gibi uygulamaya geçirmenin mümkün olmasını düşünmek hayalden öteye geçemez. Ortaokulda öğrencinin en çok ihtiyaç duyduğu bir yaşta resim dersi atölyesiz ve çok kısıtlı sınıf imkanlarıyla 40 dakikayla sınırlıdır.

Liseye gelindiğinde ise sanatla tanıştırılmamış, sanat eğitiminin önemi anlatılmamış öğrenciden bu dersi seçmesi ve verimli olmasını beklemek doğru değildir.

Seçmeli dersler arasında yer alan resim dersi haftada iki ders saatidir. Pekçok seçmeli ders arasından örneğin; müzik, beden eğitimi, tarih, girişimcilik, yabancı dil, astronomi ve uzay bilimleri, proje hazırlama, sanat tarihi, mantık, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi derslerinin arasından öğrencinin resim dersini seçmesi düşük olasılıktır. Geleceğe dönük kaygılarla ve velinin de olumsuz etkisiyle resim dersinin seçimi az bir olasılık olarak kalacağı düşünülmektedir. Resim masraflı bir derstir ve onun yerini alacak bilgisayar gibi daha ilginç ve ücretsiz öğretilen derslerin daha çok ilgi görmesi kaçınılmazdır.

Görsel Sanatlar Dersinin Uygulama Ortamı (Atölyelerde Eğitim)

Okullarda sanat derslerinin okutulacağı koşullar hala çok yetersizdir. Resim, müzik, sanat tarihi, beden eğitimi dersleri uygun fiziki koşullar ve araç gereç gerektiren uygulamalı derslerdir. Öğretim programları da uygun koşulların oluşturulduğu, belirli olanaklara göre düzenlendiğine göre hedeflere ulaşmada sıkıntılar doğacağı açıktır. Öğrencilerin, yaşamı boyunca sağlıklı bir ruha sahip, yeteneklerini kullanan, yapıcı, yaratıcı, estetik beğeni düzeyi gelişmiş ve sanatsever insanlar olarak yetişmelerini beklemek pek mümkün olamayacaktır. Bu nedendir ki öğrencinin, liseye geldiğinde kendisine seçmeli ders olarak sunulan sanat eğitiminden yararlanmak istemesi için okul öncesi eğitimden başlayarak uygun ortam ve olanaklarla donatılmış mekanlarda, etkili, verimli, nitelikli bir sanat eğitiminin verilmesi gereklidir. Ayrıca liselerde sanat eğitimiyle ilgili dersler seçmeli ders kategorisinden çıkarılıp en az iki yıl tüm branşların alacağı ortak derslerde yer almalıdır.

İnsanoğlunun hayatında sanatın çok önemli olduğunu ve dolayısıyla sanat eğitiminin insan kişiliğinin bütünü için tamamlayıcı olduğunu bakanlık mensupları, müfettişler, okul idaresi, ana-babalar, tüm eğitimciler ve toplum fark etmelidir ki sanat eğitimi için çaba harcansın ve gereği gibi uygulanabilsin. Sonuç olarak, bireyler temelden bilinçli bir sanat eğitimiyle yetiştirilmeli, bunun için köy enstitülerinde uygulanan sanatla eğitim ve sanat eğitimi günümüze de örnek olmalıdır.

Teknoloji ve bilim çağını yaşadığımız bu yüzyılda ülkemizde hala, büyük iller dahil, pek çok okulumuzda resim atölyeleri bulunmamakta ve ihtiyaç

sıralamasında bile gösterilmemektedir. Resim dersi uygulamalı bir derstir. Dersin daha verimli bir hale gelmesi için uygun ortamın hazırlanması ve araç-gereçlerin temin edilmesi gerekir. Kısaca ders atölyelerde yapılmalı, atölyeler uygulama için düzenlenmelidir. Atölyeye girildiğinde bir sanat ortamına girildiği hissedilmelidir. Ortam öğrenciyi üretkenliğe, yaratıcılığa, çalışmaya teşvik etmelidir. Köy enstitülerinde tüm bu atölye düzeni oluşturulmuştur, üstelik kısıtlı olanaklar içinde sanat eğitiminin önemine inanan eğitimcilerin, öğrencilerin özverili çalışmaları ile kendi atölyelerini kendilerinin inşa etmeleri sonucunda gerçekleştirilmiştir. O dönemde bilgisayar olsaydı hiç şüphe yok ki, köy enstitüleri bilgisayar laboratuvarı kurar ve bu teknolojiden en iyi şekilde yararlanma yollarını da arardı.

Sanat eğitimi, yalnız okulun dört duvarı arasında verilmez. İletişim araçlarının, çevrenin, ailenin, okulun, toplumun sanata ilgisi de eğitimimizi olumlu ya da olumsuz etkiyeceği kuşkusuzdur. Bilinçli bir yaklaşımla çevrenin, teknolojinin yanlış yönlendirmelerinden, yaratıcılığı engelleyen girişimlerden kurtulmak mümkündür.

Okulun kuşkusuz bir takım toplumsal, görevleri vardır. Günümüzde şiddet olayları giderek artmaktadır ve bu okulları tehdit etmektedir. Bu çocukların gençlerin boş zamanlarını değerlendirecek doğru yaşantıların oluşturulamamasından kaynaklanmaktadır. Okul kültürel ve estetik eğitimin büyüyen önemini kavramalıdır ve bunu ders dışı etkinliklerle zenginleştirmelidir. Sanatsal, sportif her türlü etkinliğe yer verilmeli, bunun içinde okulun kapıları öğrencilere her zaman açık olmalıdır. Ancak o zaman daha doğru ve yararlı, aynı zamanda hoşuna da giden bir seçim yapabilen gencin kendini geliştirmesi sağlanacak ve başıboş zamanlar daha yararlı bir şekilde doldurulacak, dolayısıyla şiddet eğilimleri de azalacaktır. Köy enstitülerinde haftada bir ders olarak planlarda yerini bulan resim-iş eğitimi uygulamalarda sınırları genişletilmiş, boş zamanlarda atölyenin kapıları öğrencilere açılmış ve sanat dersi öğretmenleri de bu çalışmalarda istekli olarak yer almışlardır. Okulun yatılı olması nedeniyle de öğrencilerin bu olanağı daha verimli kullanmasını sağlamıştır.

Çok Alanlı Sanat Eğitimi

“Sanatın her türünü içerisine alan genel anlamda bir sanat eğitimi, sanat tarihi, kültür tarihi, sanat kuramları, sanat eleştirisi, sanat psikolojisi, sanat

sosyolojisi, sanat pedagojisi, estetik gibi alanlardan yararlanmalıdır”(Ünver, 2002, s.5).

Sanat kendine özgü araçlarla gerçekleştirilmesine rağmen, farklı disiplinlerden beslenen çoğulcu bir daldır. Sanat eğitimi tüm sanat dallarıyla işbirliği içindedir ve özellikle sosyoloji, felsefe, antropoloji, psikoloji, ekonomi bilimi, gibi dallarla da yakın ilişki içindedir. Öğrencinin; duygusal, sezgisel yönlerinin geliştirilmesinin yanında, yaşamı ve olguları muhakeme edebilmesi, eleştirel bir bakış açısı geliştirebilmesi için bu gereklidir. Sanat tarihi, estetik ve sanat eleştirisinin sanat eğitiminde yerini alması bireye, sanat kültürünü kazandıracak önemli adımlardır. Sanatçı ve sanat duyarlılığına sahip bireylerin entelektüel yönünün de geliştirilmesinin önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Köy enstitülerinde sanat kültürü ile donatılmış bireyler yetiştirmeye önem verildiği rahatlıkla söylenebilir. Köy enstitülerinde; bireyin tüm yönlerinin geliştirildiği, eleştirel bakış açısına sahip, sorgulayıcı, estetik beğenisi gelişmiş eğitimciler yetişmesinin en önemli nedenlerinden biri budur. Çağdaş eğitimin amacı da bu bilinç ve duyarlılıklara sahip bireyler yetiştirmektir. Ancak bu şekilde sanat eğitimi açısından tam bir gelişim sağlanabilir. Doğru ve kapsamlı bir sanat eğitimi almış bireylerin oluşturacağı toplumda da bilgi, bilinç ve duyarlılık hakim olacak, gerçek sanat, sanatçı ve sanat eseri bilinci yerleşebilecektir.

8. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8.1. KÖY ENSTİTÜLERİNİ YAŞAYAN TANIKLARLA GÖRÜŞMELER

Bu kısımda, köy enstitülerinde resim-iş öğretmenliği yapmış sanatçı, köy enstitüsü mezunu eğitimciler ve enstitülerde yetişmiş ressamlarla yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler ve yorumlar yer almaktadır.

8.1.1. Nevide GÖKAYDIN

(Nevide Gökaydın'la yapılan görüşmeden ayrıntı)

‘1923 Selanik doğumluyum. Ben dört yaşındayken ailem Selanik’ten ayrılıp Edirne’ye yerleşmiş. İlk eğitimimi bir Fransız okulunda (Aliance Frances) aldım. Bu okulda üç yıl eğitim gördüm. Daha sonra İstanbul’a taşındık ve eğitimime kaldığım yerden Türk okulunda devam ettim. Sonra Çapa Kız Muallim Okuluna başladım, oradan Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü’ne devam ettim ve mezun oldum.

1941’de kendi isteğimle köy enstitülerinde öğretmen olmayı istedim ve aileme yakın olsun diye Savaştepe Köy Enstitüsü’nü tercih ederek resim-heykel derslerine girdim.

Benim eğitimdeki orijinal tarafım, yazılan programlara birebir uymak yerine, çağdaş yaşantılara kişileri hazırlayacak şekilde, kendi programımı yapmamdır.

Sanat bilime eşdeğerdir. Bilim gibi sanat eğitimi de deneysel olacak demektir. Sanat eğitimi ile dört aşama kaydedilir. Bunlar; görmeye alıştırmak, düşünmeye alıştırmak, buluşa alıştırmak ve sonuncu aşama değerlendirmedir. Değerlendirme estetikle düşünme demektir. Bu hayatımızdaki en önemli şeydir ama %90 insanımızda eksiktir.

Köy enstitüsünde sanatsal çalışmalara başlamadan önce çevre koşullarını araştırıp, olanakları yaratıcı bir şekilde değerlendirmeye gayret ettim. Ülkemizde bol miktarda bulunan kilin Savaştepe Köy Enstitüsü'nde de olduğunu keşfettim. Kil dört nedenden dolayı son derece değerli bir maddedir.

1. Eğitsel değeri çok yüksek; iki elle kullanmak zorunluluğu olduğu için, beynin iki yarıküresini de etkiler ve beyni iki kat çalıştırır.
2. Endüstriyel değeri çok yüksektir. Bugün metal yerine pek çok alanda kilden yararlanılmaktadır.
3. Endüstride kullanıldığı için ekonomik değeri çok yüksektir.
4. Sanat değeri çok yüksektir. Özellikle Osmanlı döneminden bu yana çok başarılı bir netice alınarak çalışılmış, duvar panoları, çiniler, heykeller yapılmıştır. Bu değerli maddeyi boşuna harcamamak gerekir. Bütün bunları dikkate alarak çevrede kil olduğu için enstitüde çocuklara üç boyutlu çalışmalar yaptırdım. Kili kullanırken daima orijinal konuları çocuklara sezdirdim ve buluş yaptırdım. Gerçek yaşamda kullanım alanlarında sanatsal üretime gitmelerini sağladım. Mesela çeşmelerin ağzına suyu akıtacak bir görüntü oluşturmalarını istedim, harika balıklar yaptılar. Fonksiyonel bir biçim yaratmak çocuğun yaratıcılığını besliyor.

Yazı çalışmalarını küçük kağıtlara yapmak yerine, büyük yüzeylere uygulattım. Büyük alana hakim olmak zordur, hedef de büyür, daha fazla dikkat gerektirir, bu gayretle el hüneri iyi gelişir. Bu nedenlerle kütleli büyük kare bloklar oluşturdum ve üzerlerine Atatürk'ün sözlerini yazdırdım "Türk, Öğün, Çalış, Güven" gibi. Bunlar enstitüde bizi motive eden sözlerdir ve estetik olarak okul bahçesinin belirli yerlerine yerleştirilmiştir. Biz enstitüyü; duvarlar, panolar, bahçe, atölye gibi her şeyi düşünerek güzel bir şekilde düzenledik, resim çalışmalarında değişik

teknikler denedik, kopyadan uzak, yaratıcılığa önem veren özgün çalışmalardı bunlar.

(Nevide Gökaydın'ın enstitüde yaptığı köy enstitülü bir öğrencinin heykeli)
(Nevide Gökaydın'ın Arşivinden)

Ayrıca farklı yerlerde güzel sergiler açtık. Bir sergiyle ilgili unutamadığım bir anıma değineceğim. 1944'te Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Savaştepe Köy Enstitüsü'ne ziyarete geldiğinde ilk önce bizim atölyemize uğradı, atölyeyi inceledi, öğrenciler ve eğitimle ilgili sorular sordu. İnönü'nün "Kız öğrenciler mi daha istidatlı

yoksa erkek öğrenciler mi?” sorusu beni çok şaşırtmıştı. Şimdiye kadar böyle bir soruyu ben kendime bile sormamıştım paşam, diyerek cevaba başladım. Yaşadığım deneyimlere bakarak cevap vermek gerekirse, kız ve erkek gençler arasında düşünce gücü farkı yoktur. Yalnız kızlar eğitimde geri plana itildiği, erkeklere öncelik verildiği için erkekler daha zeki gibi görünse de hiçbir fark yoktur dedim. İnönü bir an durakladı ve onaylar biçimde başını yukardan aşağıya salladı. Bu konuşmadan sonra tüm çalışmalarını görmek istedi. Büyük bir heyecanla resimleri gösterdik, çok beğendi, hiç eleştirmedi, Ankara’da sergi açmamızı istedi ve teşekkür ederek ayrıldı. Kısa bir süre sonra Ankara’da bir ay sürecek bir sergi açıldı ve çok ses getirdi. Sergi sonrasında resimler bakanlıkça okula gönderildiğinde paketin üzerindeki not beni çok şaşırtmıştı. Bu notta “Bazı resimleri dayanamadık aldık” diye yazmışlar ve imzalamışlardı. Bunlar; “Abidin Dino, Arif Kaptan, Necati Cumalı”dır. Devlet büyüklerimiz, değerli ressamlarımız sergiyi beğenmişler ve başarılı, ses getiren bir sergi olmuştu.

Enstitüde güzel sanatlar eğitimi yeterli düzeyde verilmiş ve başarılı bir süreç geçirilmiştir. Sanat eğitiminde Quantum Fiziği, Öklit Geometri, matematik, sanatla ilgili teorik bilgi vardır ve bütün bunların toplamı, gence sanat eğitimi ortamı sağlar. Bu ortamda yaşamış çocuğun mesleğine yaratıcı olarak katılması doğaldır. Ben Öklit Geometriyi uyguladım, resimde bilim kurallarının pek çok özelliklerini çocuğa kullandırdım.

Köy enstitülerinde hocalar arasında yeterli işbirliğinin olmaması eksiklikti. Her branş diğer branşlarla işbirliği içinde olmalıdır ki birbirlerinin eksiklerini tamamlasınlar.

Köy enstitüleri Bauhaus’tan etkilenmiştir fakat Bauhaus’un sanat eğitiminde işçilik ön planda iken köy enstitülerinde daima yeni yaratıcılıklar öne geçmiştir. Köy enstitülerinde tekrar yok, yaratıcılık vardır. Ben çalışmalarda yaratıcılığa önem verdim. Eğitimci camiasına tavsiyem; bildiklerini tekrar etmek değil, devamlı yeni adımlar atmak, düşünmek, denemek, bulmak ve değerlendirmek önemli olmalıdır.

Bunları kazanmış her eğitimci hem kendini geliştirir, hem de bulunduğu ortama çok şeyler kazandırır, toplumun ileri adım atmasını sağlar.

Savaştepe Köy Enstitüsündeki öğretmenliğimden sonra 1947 de “İstanbul Çapa Resim Semineri’nde”* öğretmenlik yaptım fakat beni tatmin etmedi tekrar köy enstitüsüne geri dönmek istedim ve 1948’den sonra Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde çalıştım.

Köy enstitülerindeki eğitimin bütününde daima uygulama önemli olmuştur. Öğrenilen her bilgi hayata nasıl geçirilir ona bakılırdı. Öğretmen yol gösterici, öğrenci aktif durumdadır. İşte böyle bir eğitim sonucunda daha aktif ve yaratıcı bireyler yetiştirmek mümkün olmuştur. Kuramsal bilgi en uygun şekilde öğrenciye verilir ve hayata geçirilirdi. Ayrıca sosyal ve kültürel etkinlikler çok önemlidir ve eğitimin bir parçasıdır. Köy enstitülerinde bugünün çağdaş eğitimi uygulandı ve her zaman düşünen bireyler yetiştirildi. Düşünen kişiler toplumu aydın düşünceye ulaştırırlar, enstitüler işte bunun özünü verdi. Oralardan mezun olmuş eğitimciler köylünün en çok ihtiyaç duyduğu bilgiyi ayağına götürdü, gittikleri yerleri aydınlatıp geliştirdiler. Köy enstitüleri günümüz eğitime, sistem olarak ışık tutabilir.’

Gökaydın günümüzün en değerli sanat eğitimcilerindendir ve dünyaca tanınmış bir sanatçıdır.Yazdığı kitaplarla, bu konuda katıldığı seminerler, konferanslarla, bizzat kendi sanat eğitimcisi çabalarıyla ve aktif sanat yaşantısıyla sanat eğitime çok önemli katkıları bulunan Gökaydın’ın köy enstitülerindeki deneyimi ve yorumu bize önemli açılımlara götürmüştür.

*Çapa’da Resim ve Müzik Seminerinin açılışı 1948 yılı “Aylık Öğretmen Dergisi” haberinde şöyle verilmektedir.

1947-1948 ders yılı başında İstanbul Eğitim Enstitüsü, Çapadaki Kız Öğretmen Okulu binasına taşınmış ve yıldızdaki binada resim ve müzik semineri açılmıştır. Bu Seminere ortaokul mezunları arasından, bu yıl kız öğrencilerde dahil yetenekli öğrenciler seçilerek alınmıştır. Nevide Gökaydın, Kemal Gökaydın, İlhami Demirci, Şeref Akdik gibi Resim Seminerinde görev alacak öğretmenlerde kadroya katılmıştır (Öğretmen Okullarını Bitirenler Cemiyeti, 1948, s.31).

Nevide Gökaydın'dan köy enstitüsünde çağdaş eğitimin uygulandığını, o günün koşullarıyla çok bilinçli ve yeterli bir sanat eğitiminden söz edilebileceğini, ayrıca aydın insan yetiştirecek düzeyde bütüncül bir eğitimin verildiğini öğreniyoruz. İşte böyle bir eğitimin sonucunda köy enstitüsünden mezun olmuş bireylerin, kırsal kesime aydınlığı ulaştırabilmek için bilinçli bir çabanın içine girdiklerini anlıyoruz.

Mesleğini seven, yaratıcı, nitelikli bir sanat eğitimcisinin özverili çalışmalarıyla ulaştığı sonuç hayli dikkat çekicidir. Gökaydın, sanat eğitimi ve öğretimine ilk önce çevre araştırmasından başlanması gerektiğine, çevre araştırmasıyla keşfedilen “kil”in sanatsal yaratıcı çalışmaya dönüştürülmesine ve bireyde çok yönlü bir gelişimin yolunun nasıl açılacağına değinmektedir.

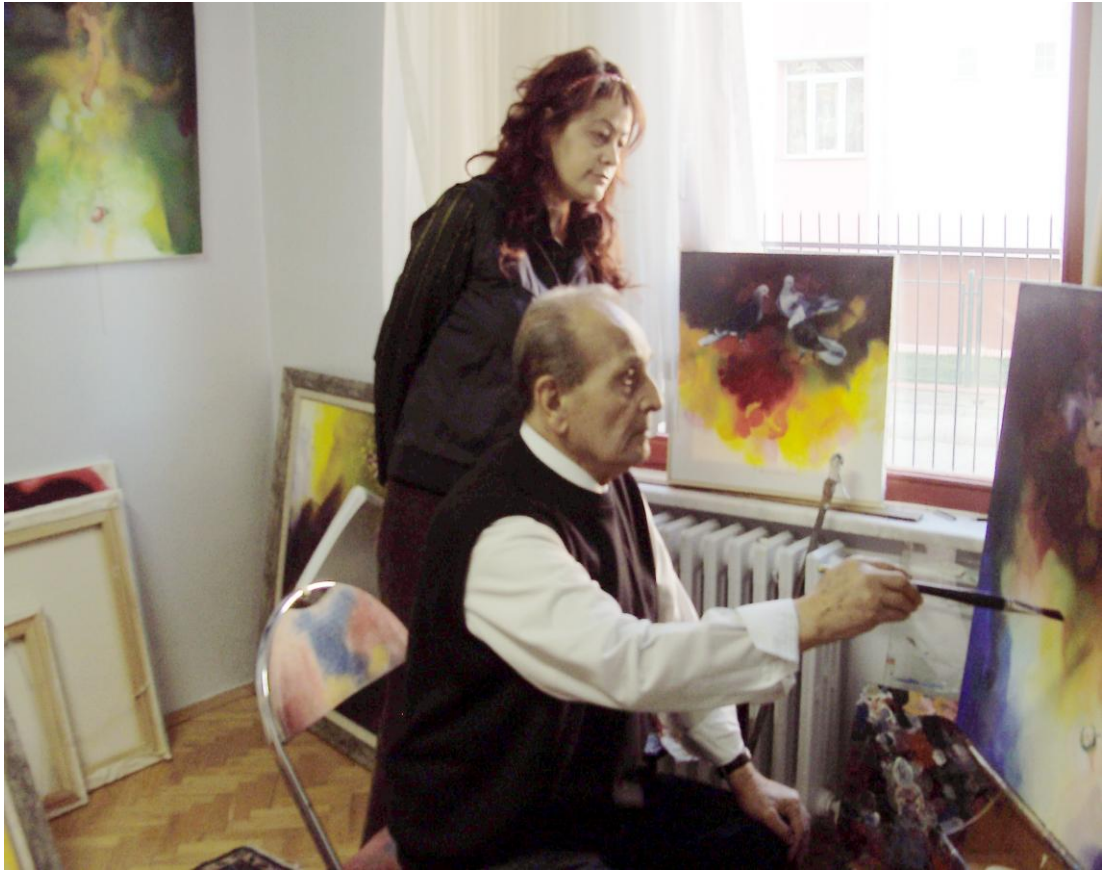
Bilimle sanatın eşdeğer olduğundan, bilim kurallarının sanat içinde geçerliliğinden ve yaratıcı bir sanat eğitiminde matematikten, fizikten, geometriden nasıl yararlandığından söz ederek bu konuya dikkat çekmektedir. Ulaştığımız kaynaklardan ve Gökaydın'ın deneyimlerinden de öğreniyoruz ki köy enstitülerinde okulun, bahçenin, atölyenin estetik düzenine önem verilmiş, ayrıca yapılan sanatsal çalışmalar kullanım eşyalarına dönüştürülerek yaşam alanına aktarılmıştır. Görüldüğü gibi sanatsal, estetik çalışmalarda üretime dönüştürülmüş, iş içinde eğitimin özü sanat eğitime de yansımıştır. Ayrıca, sanatsal çalışmaların nasıl özenle ve titizlikle ve büyük bir bilinçle yapıldığına, Cumhurbaşkanı İnönü'nün sanata nasıl teşvik ettiğine, sanata ve sanatçıya değer verildiğine burada tanık olmaktayız. Tüm bunlar sanat eğitiminin önemle üzerinde durulduğunun bir göstergesidir.

Köy enstitülerinde Bauhaus'un etkisinden söz eden Gökaydın, uyguladıkları sanat eğitiminin Bauhaus'un işçilik (zanaat) yönünden çok yaratıcılık boyutuna yöneldiğini vurgulamaktadır.

Enstitüde en büyük eksikliğin hocalar arasında yeterli işbirliğinin bulunmaması olduğunu belirten Nevide Gökaydın, enstitülerin günümüze sistem olarak ışık tutabileceğini düşünmektedir. Son olarak öğretmenlere, kendilerini tekrar

etmenin en büyük yanılgı olduğunu hatırlatmaktadır. Düşünmek, bulmak, denemek ve değerlendirmek üzerinde durmakta ve daima yeni şeylere açık, yaratıcı eğitimcilerin hem kendilerini, hem de toplumu geliştirebileceklerini belirtmektedir.

8.1.2. Fikri CANTÜRK

(Ressam Fikri Cantürk'ün atölyesinde)

‘1933 yılında Ankara’nın Karalar köyünde doğdum. 1952 yılında da Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nden mezun oldum. Benim öğrencilik yıllarımda kültür dersleri ve uygulama çalışmaları vardı. Uygulama çalışmaları atölye ve tarım çalışmalarından oluşmaktaydı. Atölye çalışmaları da demircilik, yapıcılık ve

marangozluk idi. Öğrenci atölye çalışmalarından birini seçerdi, ben marangozluğu seçtim. Bu seçimimin sanatçı yönüme önemli katkıları olduğunu düşünüyorum. Bu çalışmalar esnasında çok fazla araç gereçle karşı karşıya geliyorduk. Farklı araç-gereçlerle karşılaşmamız ve kullanmamız yaratıcılığımızı önemli ölçüde geliştiriyordu. Zaten köy enstitülerinin belirgin özelliklerinden biri yaratıcı insanlar yetiştirmesiydi. Öğrenciler değişik sorunlarla karşılaştıklarında, bu sorunlarla baş edebilecek donanıma sahip olacak bir eğitim alıyorlardı.

Okulda düzenlenen kurslar dersler kadar ciddiye alınırdı. Bunlar radyo onarımı, bisiklet ve traktör kullanma, kayak, atıcılık, sporun birçok dalları, resim ve fotoğraf kursları gibi çok çeşitliydi. Bir zorunluluk olmamasına rağmen bu kurslara büyük bir ilgi vardı. Ben de elimden geldiğince bunların hepsine katılmaya çalışmışım. Bu kurslardan edindiğim kazanımlar öğretmen olduktan sonra çok işime yaradı. İlk atama olarak, Ankara'nın Gölbaşı ilçesinin Koparan köyüne gittiğimde perişan bir okul binasıyla karşılaşmışım. Camlar kırık, sıralar parçalanmış, kapıları yok, sıvaları dökülmüş çöplük gibi bir mekandı. Hemen hemen hiçbir malzeme yoktu. Okulda aldığım eğitim sayesinde, alet kullanma becerim ve problem çözme alışkanlığımla çok kısa bir sürede öğrencilerle birlikte ortaya çok güzel bir okul çıkarmıştık. Başlangıçta okula çok az öğrenci geliyordu. Mandolin ve oyun faaliyetleriyle okulu elimden geldiğince cazip kılmaya çalıştım. Bir süre sonra köydeki bütün çocuklar okula gelmeye başladılar. Çok kısa sürede bütün öğrenciler okuma yazmayı söktüler. Bunlar sayesinde köylülerin güvenini kazanmışım. Enstitünün amacı ve verdiği eğitim de bunu amaçlamaktaydı esasen. Bu arada köy ağasının bozulan radyosunu onarmam da bana duyulan güveni hayli artırmıştı. Ben bu beceriyi, belirttiğim üzere enstitüdeki kurslar sayesinde edinmişim.

Öğretmenin öğrenciye okulu sevdirmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Özellikle sanat faaliyetleri: şarkılar, danslar, oyunlar öğrenciyi okula bağlamaktaydı. Bu özellikleriyle köy enstitüleri eğitim anlayışının günümüze ışık tutabileceğine, örnek teşkil edeceğine inanıyorum.

Güzel sanatlar eğitimine gelince; resim dersleri, iş eğitimi ve yazı çalışmalarıyla desteklenmekteydi. Yazı çalışmaları enstitüde çok önem verilen bir dersti. Tüm öğretmenler güzel yazı üzerinde durur, sınavlarda güzel yazıya puan verilirdi. Ayrıca, burada sanat eğitimi bütünlük içinde verilirdi. Resim, müzik, drama, tiyatro, halk dansları, edebiyat hepsi aynı ağırlık ve öneme sahipti.

Resim dersleri haftada bir ders saatiyle sınırlı değildi. Biraz önce belirttiğim üzere kurslar, resim kursları son derece önemliydi. Resim çalışmalarımızda bütün araç gereçleri okul temin ederdi. O dönem piyasalarda yağlıboya bulmak hemen hemen olanaksızdı; bulsak bile pahalı olduğu için alamazdık. Biz de kendi yağlı boyalarımızı öğretmenlerimizle birlikte yapardık. Resim çalışmalarımızı resim atölyesinde yapar, kimi zaman doğaya çıkardık. Teorik bilgi biraz sınırlıydı diyebilirim, ancak uygulama adeta sonsuzdu. Resim-iş dersimizde birçok farklı malzeme kullandık. Çamur, ağaç, metal, kağıt hamuru ile heykeller, üç boyutlu çalışmalar yapar ve sık sık modelden desen çalışırdık. Farklı boya tekniklerini kullanarak renkli çalışmalar yaptık. Kolaj çalışmaları denedik, resim yapabileceğimiz farklı kağıtları değerlendirmesini bilirdik. Bunun yanı sıra baskı çalışmaları da gerçekleştirdik. Kısacası bugün kullanılan tekniklerin hepsinden yararlandığımızı söyleyebilirim.

Bir noktayı daha belirtmeliyim. Biz sürekli teşvik edilir, yüreklendirilirdik. Hiç unutmam bir keresinde Amerikan büyükelçisi Makgi, eşi ve kızıyla Ankara Belediye Başkanı Atıf Benderlioğlu okulumuzu ziyarete gelmişti. Benim resim çalışmalarımı çok beğenen öğretmenim Rafet Şölen (tarım dersleri öğretmeni) beni çağırıp büyükelçinin kızının portresini yapmamı rica ettiler. Öğretmenler odasında tüm misafirlerin içinde çok kısa bir sürede karakalemle portreyi yaptım. Bunda sürekli modelden desen çalışmamızın çok önemli katkısı vardı. Herkes çok beğendi ve beni coşkuyla kutladılar. Bu benim için önemli bir teşvikti. Almış olduğum eğitim her koşulda bir şeyler üretebilme alışkanlığını ve özgüvenini kazandırmıştı. Teşvik ve motivasyonun eğitimde en önemli unsurlardan biri olduğuna hep inanmışımdır. Enstitüde teşvik başlı başına bir eğitim yöntemiymi.

Okulda üç tane resim öğretmenimiz vardı. Bunlar Cemal Bingöl, Kemal Çizer ve Hidayet Gülen'di. Üçünden de çok yararlandığımı söylemeliyim. Hepsi alanlarında yeterli, mesleklerinde özverili insanlardı. Resmi yalnızca atölye faaliyeti olarak görmüyorlardı. Bizi doğaya çıkarıp gözlem yaptırıyorlardı. Sık sık müzeye, resim sergilerine götürüyorlar, okulun içinde ve farklı yerlerde sergi açmamızı sağlıyorlardı.

Sanat faaliyetlerimiz resimle sınırlı değildi, sinemaya, tiyatroya, çok sesli müzik konserlerine gider, hatta kimi hafta sonu Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin salonunda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın verdiği konserleri Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü ile birlikte dinlediğimiz olmuştur. Bunlar hem sosyalleşmemizi hem de ufkumuzun gelişmesini sağlıyordu. Sanatla bütünleşen insanın duyarlılığına ve derinliğine ulaşmaya çalışıyorduk. Az şeyler değildi bunlar. Her hafta bir sınıfın hazırladığı cumartesi eğlencelerinde doğaçlama tiyatro yapılır, ön hazırlıklı tiyatro gösterilerini çoğu zaman öğrenciler yazar, yönetir ve oynardı. Tek kişilik gösteriler olurdu. Örneğin, bir arkadaşımız kendi yazdığı köyle ilgili fıkrayı anlatırdı. Halk dansları oynanır, şarkılar, türküler söylenir, müzik yapılırdı. Hem eğlenceli hem de yaratıcılığı geliştiren sanatsal etkinliklerdi bunlar. Sürekli kitap okur, kendimizi pek çok alanda geliştirmek için adeta yarışırdık. Bugün uyguladığımız eğitimde, bundan alacağımız çok önemli dersler olduğunu düşünüyorum.

Hasanoğlu'na ilk gittiğim gün hayatımdaki en önemli duyguları yaşadığım bir gündür. Çok yoksulduk, elbisem yama içindeydi, hangi kumaştan dikildiğini kimse bilemezdi. Keçi derisinden yapılmış çarıklarımı delikti ve ayaklarım yere basıyordu. Ben babamın elinden tutmuş, Hasanoğlu'nun yokuşunu çıkarken heybetli bir heykelle karşılaştım. O heykelin görüntüsü beni çok farklı bir dünyaya götürmüştü. Tohum saçan bir köylü heykeliydi bu. Bir anda yoksulluğumu unutup, bambaşka bir dünyaya geldiğimi sezinliyordum. Okula gelince "İdare Binası" diye bir yere yönlendirdiler, orada ilk karşılaştığımız kişi sonradan adının Şeref Tarlan olduğunu öğrendiğim baş muavindi. O da gördüğüm o heybetli heykele benziyordu ve sevecen bir adamdı. Ertesi gün sabah saat sekiz gibi meydana çıktık. Bütün öğrencilerin

katıldığı iç içe halkalardan oluşmuş büyük bir halay gurubu ile karşılaştım. Ben kenarda seyretmeye başladım. O kayıtta tanıdığım kocaman sevgi dolu müdür muavini benim halaya girmemi istedi. Bir süre sonra iki abla gelip elimden tutarak halayın içine çekmişlerdi. Bu cumhuriyeti, aydınlanmayı, bilimi, çağdaş eğitimi, bağımsızlığı çağrıştıran, adeta Anadolu'yu uyandıran bir halaydı. Ben bu halaya dahil oldum ve hayatım boyunca hiç çıkmadım. Köy enstitüleri böyle bir yerdi işte...

Günümüz sanat eğitiminde şablonlara, ezbere dayanan, deney ve gözleme yeterince yer vermeyen bir anlayış egemen. Öğretmen her şeyin mutlak hakimi durumunda, o ne isterse o oluyor, onun istediği çalışmalar yapılıyor, yaratıcılığa değer verilmiyor. Öğrenci değişik, çok farklı malzeme ve araç-gereçle karşılaştırılamıyor. Bu nedenle yaratıcılığı sınırlandıran, belirli kalıplar kullanılıyor ve sadece içlerinin doldurulması isteniyor. Bu bir kısır döngüdür. Köy enstitüleri yalnızca yaratıcılığa verdiği değerle bile günümüz sanat eğitimine örnek olacak özelliklere sahiptir.'

Eğitimci, ressam Fikri Cantürk, köy enstitülerinde öğrenciye kazandırılan en önemli şeylerden birinin yaratıcılık olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle öğrencinin, çok farklı ve çeşitli malzemeye karşı karşıya getirilmesi ve bunları kullanmasının yaratıcılığını birinci derecede geliştiren etmenler olduğu belirtmektedir. Resim-iş eğitiminde, uygulama boyutunun sınırsız olmasına karşın kuramsal yönünün daha az olduğuna dikkat çekmektedir. Sevgi dolu bir atmosferde sürdürülen çalışmalarda öğrencinin pratik el becerilerinin gelişmesine ve bütün sanat türleriyle tanışmasına özel bir özen gösterildiğini belirtmektedir. Fikri Cantürk'ün altını çizdiği bir başka önemli nokta ise bu okullardan bağımsızlık, aydınlanma ve yurt sevgisi gibi cumhuriyet değerlerinin en üst düzeyde sahiplenilmesidir.

Köy enstitülerinde öğrencilerin yeteneklerini geliştirmeleri için, sürekli teşvik edilerek ve özgüvenli bir biçimde yetiştirilmesi günümüzün yaratıcı, çağdaş insanının yetiştirilmesine örnek olacak düzeydedir. Fikri Cantürk bugünkü güzel sanatlar/resim eğitiminin şablonlara dayalı olmasından, yaratıcılığı geliştirememesinden ciddi biçimde şikayet etmektedir. Bu anlamda günümüz sanat eğitiminin ve sanat eğitimcilerinin köy enstitüleri sisteminden çok şeyler öğreneceği kanısındadır.

8.1.3. İsmail GÜMÜŞ

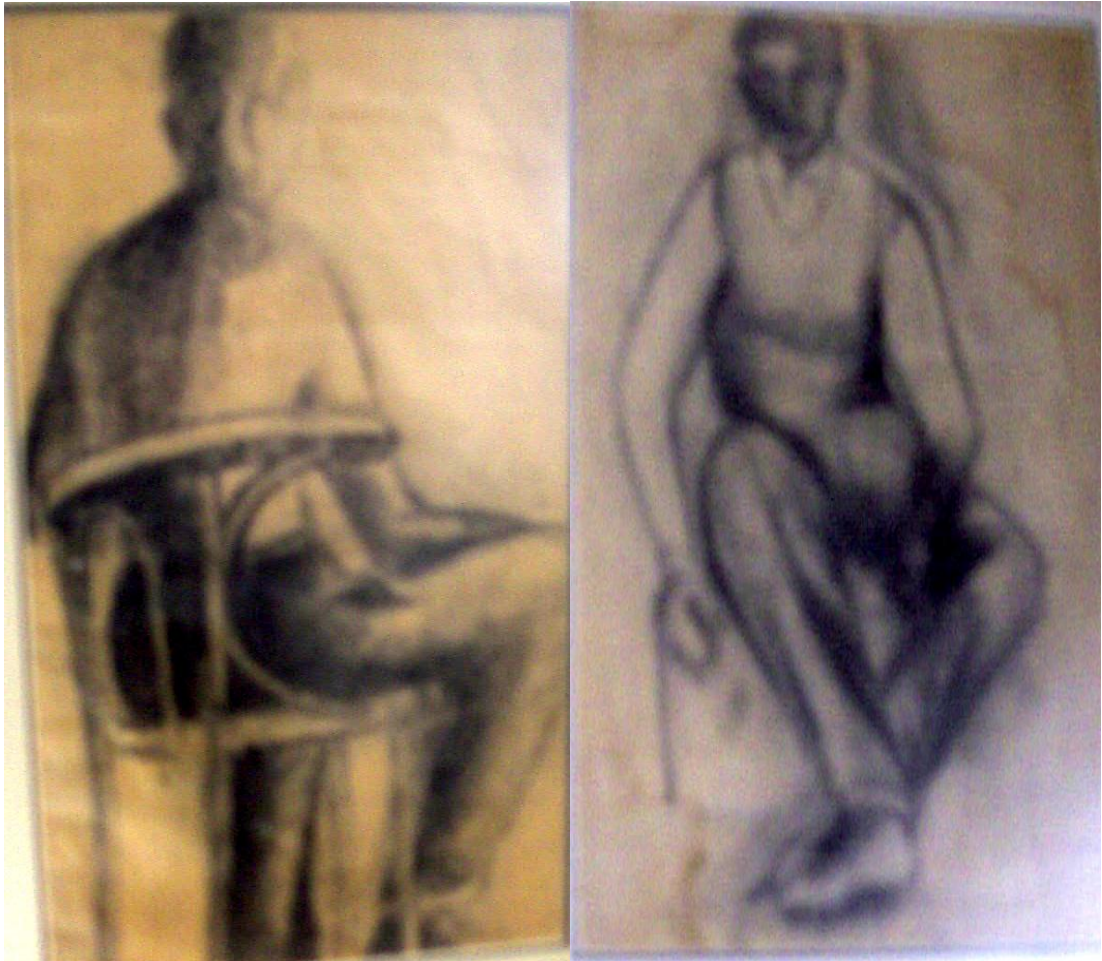

(Ressam İsmail Gümüş'ün atölyesinde)

‘1938’de Kırklareli-Demirköy’de doğdum, 1950 yılında Kepirtepe Köy Enstitüsüne girdim. Selahattin Hüsnü Taran enstitüde resim öğretmenim oldu.

Köy enstitülerinde yaparak yaşayarak öğrenme modeliyle yetişmekteydik. Ağaç işleri ile aleti tanıyor, işçilik ve teknik bilgi öğrenip uygulamaya geçiriyorduk. Tarım derslerimiz, kültür derslerimiz ve sanat çalışmalarımız sürmekteydi. Kitap okumaya teşvik edilir, kitap tartışma saatleri düzenlenirdi. Ayrıca cumartesi günleri haftalık eleştiri toplantısında bir haftanın değerlendirilmesini yapardık.

Çok yönlü bir sanatsal eğitim aldık. Antik Yunan tiyatrosuyla 12-14 yaşlarında tanıştık. Her yörenin türkülerini öğrendik, sanat derslerinin dışında kurslar vardı ve her öğrenciye kapıları açıktı, öğrenciler sürekli sanat çalışmalarına teşvik edilirdi. Tüm öğrencilerin kendilerini geliştirebilmeleri için kurslardan faydalanmaları zorunlu tutulurdu. Herhangi bir sanatsal alana yeteneği keşfedilmiş öğrenciler o alanla ilgili kurslara yönlendirilirdi. Ayrıca isteyen öğrenciler boş zamanlarında merak ettiği, ilgisini çeken sanat kurslarına katılırdı. Kurs şeklinde fotoğrafçılık vardı, fotoğrafı öğrendik, çekimler yaptık.

İsmail Gümüş'ün köy enstitülerinde verilen resim kursunda yaptığı iki desen çalışması. (Sonradan resim öğretmeni Taran bu çalışmalarını "İstanbul Öğretmen Okulu'nun Resim Semineri" sınavına göndermiştir.)

(İsmail Gümüş'ün arşivinden)

Büyük bir istekle katıldığım resim kursunda Selahattin Hüsnü Taran'ı tanıdım, kendisinin resme ilgi duymamda çok önemli katkıları vardır. Bununla ilgili unutamadığım bir anım da şöyledir: Yıl 1954, öğretmenimiz yetenekli öğrencileri tespit etti ve yaz tatilinde resim kursuna katılmamızı istedi. Biz de kabul ettik, bir ay sürecek resim kursuna başladık. Bu kursta kendimi geliştirip “İstanbul Öğretmen Okulu’nun’ Resim Semineri”ne gitmek istiyorum. O nedenle bu kurs bizim için çok önemliydi ve çalışmam gerekiyordu. Biz kursa başladık bir süre sonra ağabeyim askere gitti. Bu durumda ben eve dönüp ağabeyimin yaptığı işleri devralmak zorundaydım. Durumu okula anlatıp izin istiyorum. Bu kurslar o kadar ciddiyetle yürütülüyor ki, ağabeyim asker elbisesiyle okula gelerek izin istedi ve o şekilde izin verildi, ben de köyüme gittim. O arada Selahattin Hüsnü Taran öğretmenim kursta yaptığım beş resmi benden habersiz İstanbul’a göndermiş Ben o şekilde İstanbul Öğretmen Okulu’nun sınavına katılıyorum ve birincilikle sınavı kazanıyorum. O sene 21 köy enstitüsünden yirmi öğrenci “İstanbul Öğretmen Okulu’nun Resim Semineri’ne”^{*} girmişti.

^{*}İstanbul İlköğretmen Okulu Resim Semineri, Gazi Eğitim Enstitüsünün resim bölümünün hazırlık sınıfı gibidir. (Bugünkü Güzel Sanatlar Liseleri’nin dengi denilebilir.) O dönemde köy enstitülerini bitiren yetenekli öğrenciler ciddi bir hazırlıkla İstanbul’daki Resim Semineri sınavına katılmaktadırlar.

İstanbul’daki Resim Semineri’ne ortaokul ya da 6 yıllık öğretmen okulunun orta kısmını bitiren ve branş öğretmenlerinin resme yetenekli olarak saptadığı öğrencilerden seçilmekte, ayrıca genel başarısına da bakılarak öğretmenler kurulunca kararlaştırılmaktadır. Yetenekli olarak saptanan çocukların yaptıkları resimler Çapa İlköğretmen Okulu’ndaki resim öğretmenlerince de değerlendirilip başarılı bulunan öğrenciler sınava çağrılmaktadırlar. Sınavı kazanan öğrenciler üç yıl resim ağırlıklı olarak yetiştirilirler. Bu semineri bitiren öğrenciler Gazi Eğitim Enstitüsü’nün ilgili bölümlerini rahatlıkla kazanabilmektedirler. Seminer çıkışlı olup Gazi Eğitim Enstitüsü’ne giremeyenler ya da girmeyenler, eğitim enstitülerinin başka bölümlerine gidebilecekleri gibi ilkokullarda sınıf öğretmeni, resim, müzik öğretmeni olabilmektedirler (Altunya, 2006, s.546-547).

(İsmail Gümüş ve bir çalışması)

Yeterli düzeyde güzel sanatlar/resim-iş eğitimi aldığım için bugün ben bu aşamadayım. Bununla birlikte bütün sanat dersleri aynı önemle öğrenciye kazandırılmıştır. Hepsi birbirine bağlı, birbirini tamamlar şekilde hayatımıza girmiştir.

Köy enstitülerinde çağdaş eğitim uygulanmaktaydı. Resim derslerimiz haftada bir saatti ama kurslar her zaman açıktı. Donanımlı bir resim atölyesinde resim çalışmalarımızı yaptık. Kurslar da bu atölyelerde verilirdi. Resimde kullandığımız boyalarımızı okul temin ederdi. Yalnızca atölyede ders yapmadık. Doğada resim çalışmaları yaptık, yaprak dökümünü seyretmek ve resimde kullanmak için İstanbul'a yaprak dökümünü izlemeye, gözlem yapmaya gittik. Müzeleri gezdik, Dolmabahçe ve Yerebatan Sarayı'nı gezerek ders işledik, çevreyi tanıma gezileri düzenledik, her hafta programlı bir şekilde gruplar halinde sinemaya giderdik,

sanatın her dalından haberdar edilirdik, eğitimimizde çok önemli yeri vardı bu etkinliklerin. Bu çok yönlü, aktif sanat eğitimi bugünün eğitimine de örnek olmalıdır.

Köy enstitülerinde üretken, aydın bireyler yetiştiriliyordu. Bunu anlamak için en ücra yerlerde kurulan köy enstitülerinin kütüphanelerine bakmak yeterlidir. Muazzam kütüphaneler oluşturulmuştur; herkes okuyor, araştırıyor, soruyor, öğreniyor. Dünya klasiklerinin çoğu ilk defa o zaman çevirileri yapıp okuyucuya kazandırılmıştır. Ayrıca enstitülerden mezun olmuş kişilerin evlerinde, okullarda oluşturduğu kütüphaneler dikkate değer, önemli oluşumlardır; aydınlığın göstergesidir bunlar.

Köy enstitüleri, bugünün koşulları düşünülerek kent enstitülerine dönüştürölüp yararlanılabilir. Eğitimimize örnek olacak ve ışık tutacak yönleri vardır.’

Eğitimci ve ressam İsmail Gümüş’ün anlatımları ile köy enstitülerinde, bugüne örnek olacak çağdaş, çok yönlü bir sanat eğitiminin ve genel eğitimin verildiğini öğreniyoruz. Sanat eğitiminde bugün üzerinde önemle durulan müze eğitime dikkat çekmekte, gözlem ve görme unsurunun önemine değinmekte, çevresel araştırmanın sanat eğitiminde nasıl kullanıldığını, programda bir ders saati olan resim eğitiminin kurslarla nasıl çoğaltıldığını, kitap, tiyatro, sinema, müzik eğitiminin öğrenciye verildiğini belirterek çağdaş bilinçli bir eğitime işaret etmektedir. Bu yolla enstitülerin aydın bireyler yetiştirdiğine dikkat çekmektedir. Burada resim atölyesinin nasıl kullanıldığını, kendi alanında uzman yetenekli ve yaratıcı bir sanat öğretmenin aktif rolünün kişiler üzerindeki olumlu katkılarını vurgulamaktadır. Ayrıca, yönlendirme ve teşvik etmenin ne kadar önemli olduğuna değinmektedir. Son olarak İsmail Gümüş, köy enstitülerinin günün koşulları doğrultusunda kent enstitüleri olarak düzenlenebileceğini düşünmekte ve eğitimimize örnek olması gerektiğine işaret etmektedir.

8.1.4. Abdullah ÖZKUCUR

(Abdullah Özkucur'la yapılan görüşmeden ayrıntı)

‘1922’de Konya-Beyşehir doğumluyum. 1937 yılının kasım ayında Çifteler-Mahmudiye Köy Öğretmen Okulu’na başladım, öğrenim süresi üç yıldır. Buradan bir yıl sonra Hamidiye Köy Öğretmen Okulu’na taşındık. Biz okulu bitirmeden 1940 yılında “3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu” ile okulumuz Çifteler Köy Enstitüsü oldu ve öğrenim süresi de beş yıla çıkarıldı. Çifteler Köy Enstitüsü’ndeki öğrenimimden sonra, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü yapıcılık kolundan mezun

oldum, emekli öğretmenim. Ayrıca, “yapıcılık bölümünden” mezun olanlara “resim-iş bilgisi” öğretmeni olma hakkı verilmişti, bende Hatay Dört Yol’da kısa bir süre resim ve iş bilgisi öğretmenliği yaptım.

Köy enstitülerinde uygulanan iş eğitimi geniş anlamda çağdaş bir eğitimdi. Amaç, köyü canlandıracak ideal insanı yetiştirmektir. Köy enstitülerinde bütün dersler uygulamalı olarak işlenirdi. Tarım derslerimiz, sanat ve meslek (demircilik, yapıcılık, marangozluk, kooperatifçilik) derslerimiz ayrıca kültür derslerimiz vardı. Dersler ezbercilikten uzak, üretime yönelik köy yaşamı ve köy sorunlarını çözme ağırlıklı olarak ele anırdı. Soyutu somutlaştırarak yaşanılır hale getirebilmeyi başarıyorduk. Uygulama bize kolay, kalıcı, öğrenmemize neden olurken özgüven de kazanıyordu. Hiçbir zaman olmamış, olmuyor denilmez, daha yapıcı eleştirilerde bulunulur ve sürekli cesaretlendirilerek teşvik edilirdik. Tüm bunlar bizim özgüvenimizin gelişmesini sağladı. Eğitimde teşvik çok önemli, ben de öğretmenliğimde buna önem verdim. Günümüz eğitiminde uygulama ve teşvik üzerinde durulmalı. Bunlar çocuğun gelişimi için çok önemli oluyor.

Eleştiri saatlerimiz çok önemliydi, o hafta yapılan her işi olumlu olumsuz eleştirirdik. Bu toplantılarda öğrenciler, öğretmenler eşitti ve saygılı bir dille eleştiriler gerçekleştirilirdi. Okumaya teşvik edilirdik, Okul müdürümüz Rauf İnan “halk edebiyatı” dersine giriyordu. Derste bize çevirisini yaptığı (Kar Linke) isimli kitaptan bahsetti. Bu kitap yazarın günlük hatıralarından oluşmuştu. Rauf İnan bize, “Bunu siz de yapabilirsiniz; günlük tutmalısınız, önemli gördüğünüz her şeyi, gözlemlerinizi, düşüncelerinizi yazmalısınız” dedi ve biz bu teşvikle o günden sonra yazmaya başladık. Yazdıklarımızı derste okuyorduk. Öyle güzel anılar, hikayeler çıktı ki bunları gördükçe daha da heveslendik. Yazıyor ve durmadan okuyorduk, yazdığımız bazı anıları cumartesi eğlencelerinde diğer arkadaşlarımıza da okuduk, dramaya çevirdik oynadık, büyük beğeniyle dinleyip alkışlamaları bizi yüreklendiriyordu. Öğretmenimiz bizde ilgi uyandırmayı çok iyi başarmıştı. Tüm derslerde bu geçerlidir diyebilirim. Eğitimde çocukta ilgi uyandırmak çok önemlidir, ondan sonrası kendiliğinden gelir. Cumartesi eğlencelerimiz çok önemliydi; köylüler bu eğlenceleri seyretmeye gelir, hatta bazı etkinliklerde aktif olarak rol alırlardı. Her

öğrenci bir enstrüman çalar, nota bilir, resim yapar, tiyatroya katılır, halk oyunları oynar ve çok yönlü sanatsal bir donanımla mezun olurdu.

Osman Yalçın resim ve yazı öğretmenimizdi. Malzemelerimizi okuldan alırdık. Hatırladığım kadarıyla; kuru kalem, pastel, sulu boya ve guaj boya tekniklerinde resim yaptık. Yağlıboya hiç kullanmadık, o zamanlar koşullarımız sınırlıydı. Resim dersinde doğa gözlemi yaptık ve bu gözlemlerimizi doğada resimledik. Resim kalemiyle desen çizdik, halı kilim motifleri tasarladık, atölyede, masa üzerine çeşitli malzemelerden oluşturduğumuz düzenlemeleri resimledik. Örneğin, saksıda çiçeği masaya koyarak çiziyorduk. Suluboyayla natürmort çalıştık. Perspektif, oran-orantı, ışık-gölge, açık-koyu, renklerde kontrastlık, ana renkler gibi resimdeki temel bilgileri öğrendik. Ayrıca, biz Çifteler Köy Enstitüsü'nde öğrenci iken Gazi Eğitim'dem Hakkı İzzet İzet ile ressam arkadaşı Cengiz Kan okulumuzu ziyarete geldiler. Çevre köyleri incelediler, doğa motifleri ile resimler çizdiler ve bize yapılan resimleri ve yazıyı okul duvarımıza şablonla nasıl aktaracağımızı öğrettiler. Böylece şablon tekniğini öğrendik ve oluşturduğumuz büyük şablonları okulumuzun duvarına uygulayarak resimledik. Güzel yazıya enstitüde çok önem verilirdi, derste şablonlar oluşturarak okulumuzun bazı yerlerine ünlü büyüklerimizin sözlerini yazdık. Öğrendiğimiz her şeyi yaşam alanımıza geçirmeyi sanat derslerimizde de sürdürüyorduk. Bu uygulama bizi her zaman motive etti, teşvik etti, daha güzel nasıl yapabiliriz araştırmasına götürdü.

Yüksek Köy Enstitüsü inşaat bölümünde, resim olarak daha çok teknik resim görüyorduk. Gazi Eğitim Enstitüsü'nden Hakkı İzzet İzet Hoca “yapı iç süslemeciliği” dersimize, Malik Aksel, “sanat tarihi” dersimize geliyordu. Mimar Mualla Eyüboğlu'ndan “köy mimarisi” dersini aldık. Okul planı, köy evleri, ahırları, samanlıkları nasıl olmalı ve nasıl geliştirebiliriz diye fikir ürettik. Öğretmenlerimizden başka usta öğreticiler vardı bunlardan da çok şey öğrendik. Örneğin, Gabel isimli usta öğreticimizden binanın içi ve dışının boyanmasının inceliklerini öğrendik. Ayrıca İstanbul'dan Nusret Suman Hoca bize heykel tekniğini öğretti. Kurs şeklinde düzenlemelerle heykelde kalıp almayı, kalıp dökmeyi, kabartma heykeli, kısaca heykelle ilgili teknik konuları bize gösterdi.

Hasanoğlu'daki tepenin üzerine "Tohum Saçan Köylü" heykelini öğrencilerden seçtiği bir gurupla gerçekleştirdi. Ben Bu heykel için elime büyükçe bir tepsi aldım ve tohum saçan pozisyonu vererek modellik yaptım. Nusret Suman Hoca kilden hemen taslağını çıkardı ve seçtiği öğrencilerle önce tepeye dikenli tellerden iskeleti yapıldı, sonra üzeri alçı ile doldurularak muhteşem "Tohum Saçan Köylü" heykeli ortaya çıktı.

Ferit Apa hocamız bize perspektifi öğretti, ayrıca resim sanatı üzerinde estetik konuları göstermek, tarihi yapıları incelemek için İstanbul, Edirne ve Bursa'ya geziler düzenledi. Geziler bizim ufkumuzun açılmasını ve ülkemizin güzel tarihi değerlerini tanımamızı sağladı. Özellikle gezilerde bölgenin tüm özelliklerini daha iyi tanıyalım diye 70 km. yol yürümemiz şarttı. Bu yürüyüşlerde gözlem yapıyor, değişik bitkiler, taşlar toplayıp inceliyorduk. Yine öğretmenimiz Ferit Apa köy enstitülerinin amblemi için öğrencilerin de katılacağı bir yarışma açtı. Hepimiz büyük bir istekle yarışmaya katıldık Ferit Apa'nın tasarımı kazandı. İtalya'da bunun aslı rozet olarak yapıp geldi, biz de yakalarımıza taktık. Enstitülerin bilinen o amblemi işte böyle çıktı.

Köy enstitülerinde uygulanan resim eğitimi bugüne katkı sağlayabilir mi bir fikrim yok, çünkü; bugünkü uygulamayı bilmiyorum. Biz kısıtlı olanaklarla ders yapıyorduk ama bütün dersler aynı öneme sahipti. Sanat eğitime bir bütün olarak çok önem verilirdi, okulun genel havasında bu görülürdü. Enstitüde, öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişmesinde sanat eğitiminin önemi biliniyordu. Özellikle çocuğun çok çeşitli malzemelerle karşılaşması yaratıcılığını artırıyor, ilgi uyandırıyor, bize köy enstitülerinde bu verildi. Tarımda, marangozluk, demircilik gibi sanat derslerinde, kültür derslerinde öğrenci çok çeşitli ve farklı malzemelerle karşılaşır, dener, öğrenir ve üretir.

Köy enstitüleri pek çok özelliğiyle ayrıcalıklı bir eğitimdi, genel yapısıyla günümüze model olmalı, ezber eğitimden kurtulmalıyız. Uygulama ve üretim eğitimimizde yer almalı. Er geç köy enstitülerinde uygulanan iş ve yaşam okulu

bütün okullarda uygulanacak, bizim kurtuluşumuz bu olacak. Yoksa yoksulluktan, hazır yiyicilikten, sadece tüketen bir millet olmaktan kurtulamayız.’

Özkucur’un anlattıklarından, köy enstitülerinde aldığı eğitimin hayli verimli ve yaratıcı olduğunu anlıyoruz. Ezbercilikten uzak, uygulama ve üretime dayanan, yaşam yoluyla ve yaşam için öğrenimlerini sürdürmektedirler. Kitap okumaya ve yazmaya teşvik edildiklerini anlatmakta, ayrıca köylülerin de katıldığı cumartesi eğlencelerinin, her hafta düzenlenen eleştiri günlerinin üzerinde özellikle durmakta ve eğitimdeki önemine dikkat çekmektedir. Enstitülerde öğrenciye özgüvenin nasıl verildiğini, nasıl teşvik edildiklerini anlatırken, bugün eğitimimizde uygulama ve teşvik üzerinde durulmalı demekte, ayrıca bunların çocuğun gelişimi için çok önemli olduğunu altını çizmektedir. Ayrıca eğitimde çocuğun çok farklı araç-gereçle tanışmasının yaratıcılığı artırdığını düşünmekte ve günümüz eğitiminde bu eksikliği dile getirmektedir. Abdullah Özkucur’un anlatımlarından o zamanın koşullarına ve olanaklarına göre iyi bir resim eğitimi aldıklarını öğreniyoruz. Kendisinin meslek hayatında resim ve iş bilgisi öğretmenliğinin de olması bu konudaki anlatımlarını güçlendiriyor. Yine özellikle yüksek kısımdaki yaşantısı, gözlemleri, gezilerle kazandıkları, aldığı sanat dersleri öne çıkmakta ve yaşantısında oldukça etkili olduğunu anlaşılmaktadır. Son olarak köy enstitülerinde uygulanan resim dersinin bu güne katkı sağlaması konusunda bir fikrinin olmadığını öğreniyoruz. Ancak bir bütün olarak ülkemizde bu modele er geç geçileceğini düşünmekte ve ilerlememizi, gelişmemizi bunda görmektedir.

8.1.5. Turgut KAVRAAL

(Turgut Kavraal'ın evinde yapılan görüşmeden ayrıntı)

‘1924 yılında Kayseri - Pınarbaşı ilçesinin Pazarören bucağına bağlı Paşalı köyünde doğdum. Önce Kayseri’de ortaokulu bitirdikten sonra Pazarören Köy Enstitüsü’ne 4. sınıftan başladım. Köy enstitülerine ilkokulu bitirdikten sonra öğrenci alınır, ortaokulu bitirenler enstitüye kabul edilmezdi. Babam ilkokul öğretmeniydi; benim köy enstitüsüne devam etmemi istiyordu ve bunun için çok büyük çaba harcadı. Tonguç’la görüştü başarılı bir öğrenci olduğum için kabul edildim ve 1944 yılında Pazarören Köy Enstitüsü’nden mezun oldum. Ardından sınava girerek Yüksek Köy Enstitüsü’nü kazandım ve 1947 yılında Yüksek Köy Enstitüsü tarla bahçe kolundan mezun oldum.

Enstitüde uygulamalı eğitim görülür ve öğrenilen bilgiler gerçek hayatta kullanılmasına önem verilirdi. Pazarören Köy Enstitüsü'ne başladığımda sanat dersleri beni zorladı. Diğer öğrenciler demircilik, marangozluk, yapıcılık gibi sanat derslerinde hayli ilerlemişlerdi, onlara yetişmek için çok gayret ettim ve bana en kolay gelen sanat derslerinden marangozluğu tercih ettim. Enstitüde tarım dersleri, kültür dersleri, öğretmenlik bilgisi ve sanat dersleri vardı. Öğretmen mezun olup köye gittiğinde okulda çok iyi öğrendiği bir sanatı (demircilik, marangozlu, yapıcılık gibi) köy çocuklarına öğreteceği için, bu derse ayrıca önem verilirdi. Ben ortaokuldan geldiğim için kıyaslama yapıyorum, enstitüde daha sıkı bir eğitim vardı. Öğretmenler alanlarında uzman, büyük bir ciddiyetle ders verirler, tüm öğrencilerle ayrı ayrı ilgilenirler, ayrıca eğitimde her şey planlı ve programlı yürütülür, aksaklıklar dile getirilir ve önlem alınır.

Hayatımızda resim, müzik, tiyatro, folklor, spor vb. gibi etkinliklerin çok önemli bir yeri vardı ve adeta sanat hayatımızın bir parçasıydı. Kitap okumaya çok önem verilirdi. Ben okumayı çok severdim bununla birlikte, köy enstitülerine geldiğimde kitap okumanın üzerinde ciddiyetle durulması beni daha çok okumaya teşvik etti. Okumada hayli yol aldığım için bana gurur veren kütüphane görevi verildi. Öğretmenler bu konuda öğrencileri bana yönlendirirler ve bende onların seviyelerine göre öncelikli okuyacakları kitapları belirleyerek arkadaşlarıma yardımcı olurum. Tiyatro metinleri yazar ve oynardık. Tiyatroda çok büyük bir istekle rol almak isterdim. Enstitüde tüm öğrenciler bu tür aktivitelere katılmak için çaba harcarlardı. Müzik dersimizde her öğrenci bir enstrüman çalar, yaşadığımız yörenin türkülerini öğrenir ve söylerdik. Bir müzik odamız ve içinde çok çeşitli müzik aletleri hatta piyanomuz bile vardı. Enstitü bu sayede coşkulu bir havaya bürünmüştü. Tüm bu sanatsal etkinlikler bizim kişiliğimizi etkiliyordu.

Köy enstitülerinde bütün dersler üretime dönük, yaşama yönelik olduğu için öğrenme daha hızlı ve kalıcı oluyordu. Yaşama yönelik olaylar zorlama olmadan insanın kendiliğinden ilgisini çekiyor. Eğitim ve öğretimde doğadan, tarihi yerlerden, müzelerden yararlanılıyordu. Örneğin yakın çevremizde tarihi yerlerde ve müzelerde tarih dersi işliyorduk. Eğitimizde gezilerin ayrıcalıklı yeri olmuştur ve imece

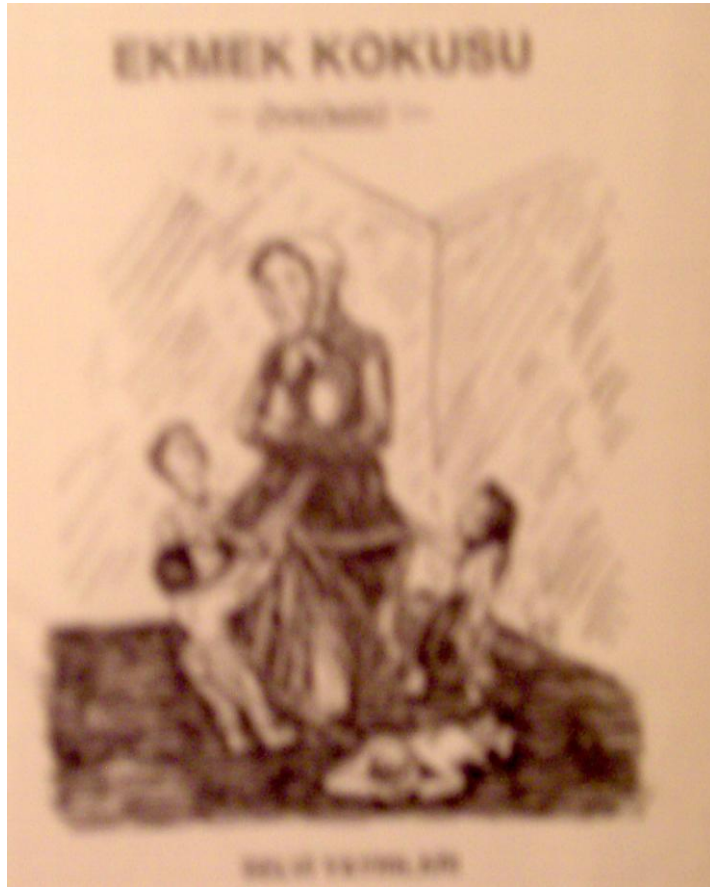
yöntemiyle estetik kazanımlar sağlamak, yöreyi ve tarihi eserleri tanımak, müzeleri görmek, ülkemizi bütün özellikleriyle tanımak amacıyla çok amaçlı planlı ve programlı geziler yaptık.

Her branşın ders öğretmeni vardı, resim öğretmenimizde vardı ama şimdi ismini hatırlayamıyorum. Resim derslerini mevsimsel koşullar uygunsa doğada yapar, ya da sınıf ortamında çalışırdık. Daha çok karakalem ve suluboya çalıştığımızı hatırlıyorum. Benim yetenekli olduğum hemen fark edilmişti ve çok büyük teşvik gördüm. Bu beni gururlandırıyor daha çok resimle ilgilenmemi sağlıyordu. Tonguç'un çok önemli özelliklerinden biride 21. köy enstitüsündeki öğrencilerin tümünün hangi alanda sivrildiklerini bilir ve özel olarak ilgilenirdi.

Köy Enstitüleri Dergisi'nde yayınlanacak bir öykünün taslak çizimi
Çizen: Turgut Kavraal
(Turgut Kavraal'ın arşivinden)

Tonguç, Köy Enstitüsü Dergisi’nde yayınlanan hikayeleri, öyküleri benim resimlememi istedi. Tonguç’un bu özel ilgisi benim hayatımı çok olumlu etkiledi ve beni gururlandırdı. Öyküler öğrenciler tarafından yazılıyor sonra bana gönderiliyor ve ben anladığımı resimle ifade edip tekrar dergiye gönderiyordum. Her seferinde resimlerim çok beğenildi. Öğretmenlerim ve arkadaşlarım beni tebrik ederek yüreklendiriyorlardı. Eğitimde teşvik etmek çok önemli, her insanın iyi yaptığı bir şey vardır. Bunlar köy enstitülerinde çok iyi bilinir ve iyi yapılan her şey öne çıkararak değerlendirilirdi. Enstitülerde, her arkadaşımız kendisini çok özel hissettiği bir alan vardı diye düşünüyorum. Görüldüğü gibi resim dersinde yaptıklarımızı da yaşam alanına bu şekilde yansıtarak görünür kılıyorduk. Bunun dışında resimde yaptıklarımızla sergiler açtık, okulumuzu güzelleştirici çalışmalar yaptık, duvarlara anlamlı ve güzel yazılar yazdık. Yine resimle ilgilenenler okulumuzda açılan resim kurslarına giderek kendilerini geliştirdiler.

“Ekmek Kokusu” isimli hikayenin resimle anlatımı. Cizen: Turgut Kavraal
(Turgut Kavraal’ın arşivinden)

Yüksek Köy Enstitüsü'ne girdiğimde bir süre güzel sanatlar koluna devam ettim ama müzikte çok başarılı değildim, zorlanacağımı anlayınca tarla bahçe kolunu tercih ettim. Yine Tonguç'un ilgisiyle resim hayatımda hep oldu, dergiye çizim yapmaya devam ettim. Tarihi, çevre ve müze gezilerinde gördüklerimi sürekli çizdim, onların bir kısmı da yayınlandı, ayrıca okulun duvarlarına asıldı. Sanat etkinlikleri çok kapsamlıydı, bütüncül bir sanat eğitimi bizim yeteneklerimizi geliştirirken kişiliğimize önemli katkılar sağlıyordu. Biz öğretmen olacağımız için, tüm dersleri çok iyi öğrenip öğrencilerimizi bu şekilde yetiştirmeliydik. Enstitülerde çok kapsamlı ve çok başarılı bir eğitimden geçtiğimizi söylemeliyim.

(Kavraal Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrenciyken çizdiği bir desen)
(Turgut Kavraal'ın arşivinden)

Sanatta üretim önemlidir, duygularımızı, hayallerimizi, çelişkilerimizi bir sanat ürünü ile üretir görünür kılarız. Bu da teoriyi yaşama geçirmek demektir. İnsanın düşüncelerini; resimle, müzikle, heykelle ifade etmesi yaşama geçmiş şeklidir. Enstitülerde güzel sanatlar eğitime verilen önem ve yer diğer okullardan çok farklıdır. Enstitüleri bir anlamda öne çıkardan bir yönü de güzel sanatlar eğitime verilen önem ve alınan sonuçlardır diyebilirim. Bu anlamda günümüz eğitime örnek olmalıdır. Genel olarak enstitülerdeki eğitim anlayışını günümüz eğitime geçirebilirsek çok anlamlı olur ve çok büyük kazanımlar elde ederiz.’

Köy enstitülü bir öğrencinin portresi

Turgut Kavraal’ın babasının portresi

(Çizen: Turgut Kavraal) (Resimler T. Kavraal’ın arşivinden alınmıştır.)

Turgut Kavraal’ın anlatımlarından, köy enstitülerinde tüm derslere önem verildiğini, öğretmenlerin alanlarında uzman ve yetkin olduklarını, derslerini çok büyük bir ciddiyetle yürüttüklerini öğreniyoruz. Ayrıca, derslerin uygulamaya dayalı ve yaşam alanına aktarılmaya yönelik olduğu için öğrenmenin daha kalıcı ve ilgi çekici olduğunu anlıyoruz. Ayrıca, enstitüde coşkulu, kapsamlı bir güzel sanatlar eğitiminin hakim olduğunu ve sürekli sanatın her dalına ve kitap okumaya teşvik

edildiklerini dile getiren Kavraal, eğitimde teşvik etmenin öğrenciyi geliştirmesi açısından önemine dikkat çekmektedir. Özellikle Tonguç'un 21 köy enstitüsündeki tüm öğrencilerin öne çıkan özelliklerini fark etmesinin ve bunun üzerinde ısrarla durmasının eğitimsel önemini dile getirmiştir. Öğretmenlerin yönlendiren yüreklendirici davranışları, öğrencinin kendi özelliklerini daha iyi keşfetmesini sağladığı gibi çalışmaya, başarmaya motive etmiştir. Son olarak Turgut Kavraal, enstitüleri öne çıkaran bir yönünün de güzel sanatlar eğitimine verdikleri değer olduğunu dile getirerek bugünkü eğitime örnek olmalı derken, genel olarak ders çıkarılacak çok yönünün bulunduğu altını çizmiştir.

8.1.6. Cavit BİNBAŞIOĞLU

(Cavit Binbaşioğlu ile yapılan görüşmeden detay)

‘1926 Akseki doğumluyum. Aksu Köy Enstitüsü’nü ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü’nü bitirdim ve öğretmen emeklisiyim.

Köy enstitülerinin amacı, köylüyü aydınlatacak köye yarayan meslek erbabının yetiştirilmesidir ve bu amaç doğrultusunda yeni bir eğitim uygulanmıştır. Dönemin koşulları düşünülmüş ve gereksinimler doğrultusunda üretime dönük çok yönlü bir eğitim yapılmıştır. Köye yarayan her türlü işler okulda uygulama olarak öğrenciye kazandırılırken, kültür derslerine de aynı derecede önem verilmiştir. Çok kapsamlı bir eğitimden geçerek yetiştik. Bu eğitim bize, sorunlara farklı boyutlardan bakabilmeyi ve kısa sürede çözümler üretmeyi öğreterek, her yönden güçlü, donanımlı, yaratıcı bireyler yetiştirmiştir diyebilirim.

Köy enstitüleri resim-iş ya da güzel sanatlar eğitimi veren bir kurum değildi. İlk zamanlar resim öğretmeni atandığını hatırlamıyorum. Yeterli sayıda resim-iş öğretmeni bulmak o günün koşullarıyla mümkün değildi. Resim-iş eğitiminin yeterli düzeyde verildiğini düşünmüyorum. Bugün resim-iş eğitime bir katkı sağlayacağını da sanmıyorum. Ancak teknik çizimlerle orada yapılanlardan yararlanılabilir. Bu da güzel sanatlardan sayılmaz. Bununla birlikte enstitüde verilen kurslara değinmek gerekir. Müzik, resim, yazı, tiyatro gibi çok değişik alanlarda da kurslar açılır ve çok önem verilirdi. İlgili öğrenciler, ya da yeteneğini geliştirmek isteyen her öğrenci bu kurslara katılabilir, kendisini pek çok alanda geliştirebilirdi. Ayrıca enstitüde halk dansları, müzik, türküler, oyunlar, öğrencilerin hazırlayıp sunduğu çeşitli gösteriler çok önemlidir. Tüm öğrencilerin katılımı esas alınır, eğlenirken öğrenirdik. Sürekli okumaya teşvik edildik, kitap okuma saatlerimiz vardı, okuduklarımızı değerlendirir ve tartışırdık.

Köy enstitüleri bu ülkeye çok şey kazandırdı, ders çıkarılacak pek çok yönü var, yeter ki bundan yararlanmasını bilelim. Köy enstitüleri eğitim modeli, ülke sınırlarını aşmış önemli bir değerdir.’

Görüldüğü gibi Cavit Binbaşoğlu’da diğer görüşmeciler gibi, köy enstitülerinin köye ve köylüye değerli hizmetler ulaştırdığını, uyguladığı eğitim

sistemiyle değerinin ülke sınırlarını aştığını ve aydın bilinçli çok yönlü insanlar yetiştirdiğini belirtmiştir. Diğer görüşmecilerden tek farklı yönü, güzel sanatlar eğitimi konusundadır. Bimbaşıoğlu o dönemdeki güzel sanatlar eğitiminin günümüz güzel sanatlar eğitimine bir katkı sağlayacağı kanısında değildir. Bununla birlikte uygulanan diğer sanatsal etkinliklere ve enstitüde açılan kursların önemine dikkat çekmektedir.

8.1.7. Eyüp YAşAR

(Eyüp Yaşar’la yapılan grşmenden bir ayrıntı)

‘1928 Kayseri-Gesi doğumluyum. 1947’de Pazarören Köy Enstitüsü’n bitirdim ve emekli ğretmenim.

Köy enstitülerinde çağdaş eğitim uygulanmıştır. Kırsal kesimden gelen öğrenciler, yaparak yaşayarak öğrenme modeliyle, üretken, çok yönlü, yaratıcı, bilinçli, aydın bireyler olarak yetişmişler ve gittikleri ücra köşelerde, köylüye her konuda yararlı olabilmışlerdir. Bunu okulda aldıkları yeterli eğitim sayesinde gerçekleştirmişlerdir. Okuldan mezun olup köye gittiğimizde her şeye temelden başlayıp geliştiriorduk. Öncelikle bir okul yapıp eğitim-öğretime başlıyorduk. Gerçekleştirdiğimiz her güzel şey bizi köylüyle yakınlaştırıyordu.

Köy enstitülerinin günümüze ışık tutacak özellikler taşıdığını düşünüyorum. Enstitüde belki yeterli düzeyde güzel sanatlar eğitimi verilemiyordu ama daha yeni kurulmuştu. O günün koşullarında sanat eğitimcisi bulmak güçtü. Pek çok güçlüğe rağmen sanat eğitimi yapılmış ve önemsenmiştir. Bununla birlikte sanat bizim yaşam alanımıza girmişti; türküler, halk oyunları, gösteriler, okulun ve çevresinin düzeni, güzelliği, kitap okumak, öğrencilerin hazırladığı eğlenceler, tiyatro türündeki gösteriler gibi. Ayrıca, sanat çalışmaları ders saatiyle sınırlı değildi, her öğrencinin ilgi alanlarını geliştirebileceği çok çeşitli kurslar vardı. Sürekli kitap okumaya teşvik edilirdik. Durmadan okur ve tartışırdık. İmece sayesinde çok amaçlı geziler yaptık. Bunların hepsi planlı ve programlıdır. Yaptığımız her etkinlik bize bir şeyler öğretirdi.

Eğer yıkılmayıp günümüze gelebilseydi bugünün Türkiye'si eğitim, kültür-sanat, ekonomik, sosyal yönden bambaşka bir durumda olabilirdi.'

Eyüp Yaşar'ın anlatımlarından, köy enstitülerinin donanımlı ve çok yönlü eğitimi sayesinde üretken, aydın ve yaratıcı bireyler yetiştirdiğini anlıyoruz. Daha yeni kurulduğu ve resim öğretmeni bulunamadığı için yeterli düzeyde güzel sanatlar eğitiminin verilemediğini ama tüm bu olumsuzluklara rağmen sanat eğitimi için ciddi çaba harcandığını öğreniyoruz. Köy enstitülerinin günümüz eğitime katkı sağlayabileceğini düşünmekte, dahası bu kurumların günümüze kadar yaşatılabilseydi bugünün Türkiye'si her alanda gelişmiş ve çok daha iyi olabileceğini öne sürmektedir.

8.1.8. Mehmet AYHAN

(Mehmet Ayhan'la yapılan görüşmeden ayrıntı)

‘İsparta 1937 doğumluyum, 1950-1957 yılları arasında Gönen Köy Enstitüsü’nde öğrenim gördüm, şu an emekli ilköğretim müfettişiyim.

Köy enstitülerinde klasik eğitimden farklı olarak üreterek eğitim yapardık. Uygulamanın eğitimimizde çok önemli bir yeri vardı. Okuma çok önemliydi. Enstitüler, bu eğitim sayesinde genellikle aydın-bilinçli bireyler yetiştirmiştir. Genellikle diyorum, birkaç istisna olabilir.

Sanat eğitimi kapsamında tüm sanat eğitimine önem verilirdi. Müzik, halk dansları, resim-iş, modelaj eğitimi aldık, tiyatroyu tanıdık, pekçok sanat dalında becerilerimiz gelişti. Öğretmen eğitim zincirinde en önemli halkalardan biridir. Köy

enstitülerinde resim öğretmenimiz Leman Civan ve Kadir Çetin'i tanıdım. Ayrıca elişi öğretmenimiz Emin Türk'ün katkılarını da unutamam. Öğretmen öğrenci için bir şanstır, tüm öğretmenlerimizi eksiksiz olarak yetiştirmeliyiz. Enstitülerde donanımlı öğretmenler vardı ve çok iyi bir eğitim programıyla aynı donanıma sahip üretici ve yaratıcı öğretmenler yetişiyordu. Resim-iş dersimize son sınıflarda Kadir Çetin girdi ve resme daha fazla ilgi duymamızı sağladı. Resimle ilgili temel bilgileri öğrendik ve uygulamasını yaptık. Resim öğretmenimiz Kadir Çetin enstitümüzdeki Atatürk büstünü yapmıştı. Aktif sanatsal çalışmalarıyla bize örnek olur ve sürekli teşvik ederdi. Çalışmalarımızı özel olarak hazırlanmış ve düzenlenmiş resim atölyesinde yapardık, ayrıca atölyenin kapısı çalışmak isteyen öğrencilere hep açıktı. Resim-iş dersimizde karakalemle desenler, suluboya ile manzara çalışmaları, natürmort, paspartu yapımı, su kağıdı, kola kağıdı, ebru, kilden heykel çalışmaları, kalıp işleri, linol oyma ve baskı çalışmaları gibi pek çok teknikle sanatsal çalışmalar yaptık. Ayrıca, resimde perspektif, oran-orantı, hareket, ritim, ışık-gölgeyi kullanmayı öğrendik. Teknik bilgi, sanatsal bilgiler ve uygulama ile tam bir sanat eğitiminden geçiriliyorduk. Bu nedenle güzel sanatlar/resim-iş eğitiminin yeterli düzeyde verildiğini düşünüyorum. Enstitüde tüm sanat aktiviteleri çok önemliydi, hem eğlenir hem de öğrenirdik. Bütün öğrenciler bu aktivitelerde yer alırdı.

Biz enstitüde 1954'e kadar köy enstitüleri öğretim programı ile yetiştik, o tarihten sonra enstitüler öğretmen okuluna dönüştürüldü ve program tamamen değiştirildi. Ben iki havayı da teneffüs ettim. O nedenle son sınıfta güzel ülkemizin tüm özelliklerini tanımak için çıkılan yurt gezilerine katılamadık, müzeleri ve tarihi yerleri dolaşarak ders işleyemedik. Bununla birlikte çok donanımlı ve pek çok konuda deneyimli olarak mezun olduk. Enstitülerden mezun olanlar, amaçlandığı gibi köye, köylüyü bilgilendirmeye, bilinçlendirmeye ve öğrendikleri her şeyi onlarla paylaşmaya gitmişlerdir. Sağlıklı iletişim kurarak kırsal kesimi her konuda kalkındırmaya çaba harcamışlar ve başarılı da olmuşlardır. Ancak halkın uyanmasına karşı olanlar halkımızı yanıltarak bunu engellemeye çalışmışlardır.

Köy enstitüsü uygulaması evrensel boyuttadır. Toplumcu ve ilerici bir görüşle her zaman ışık kaynağıdır. Henüz bu kurumun yapısını ve uygulamasını aşan bir kurum yoktur.’

Birkaç istisna dışında bu okulların aydın bireyler yetiştirdiğini ve köylüyü geliştirdiğini düşünen Mehmet Ayhan, çok yönlü bir genel sanat eğitiminin yanında kapsamlı bir güzel sanatlar/resim-iş eğitimi de aldıklarını anlatmaktadır. Ayrıca eğitimde öğretmenin önemli rolünü hatırlatarak, mesleğini seven donanımlı bir öğretmenin öğrenciler üzerindeki olumlu etkilerine dikkat çekmektedir. Son olarak enstitülerde uygulanan eğitim-öğretim anlayışının önemine değinerek, günümüzde bu kurumları aşacak yapıda bir eğitimin kurumunun olmadığını vurgulamaktadır.

8.2. KÖY ENSTİTÜLERİNİ YAŞAYAN TANIKLARLA YAPILAN GÖRÜŞMELERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Köy enstitülerinde sanat eğitimeci olarak çalışmış ve bu kurumlardan yetişmiş, öğretmenlik yapmış kişilerle yapılan görüşmelerden çıkan genel sonuçlar şunlardır.

Köy enstitüleri eğitime bir bütün olarak bakıp değerlendirdiğimizde çok yönlü, yaratıcı, çağdaş bir eğitim uygulanmıştır diyebiliriz. Özellikle verilen eğitimin doğal sonucu olarak öğrencilerin, yaratıcı yönlerinin çok geliştiğini anlıyoruz. Sanat eğitime verilen önem, özellikle tüm sanat dallarının eğitimde yer alması, bununla birlikte öğrencilerin çok farklı araç-gereçle buluşması ve tüm derslerin uygulama ağırlıklı olması sayesinde yaratıcılıklarını geliştirmelerini sağlamıştır.

Bilgi ile aydınlanan, sanat yoluyla duyarlılıklarını geliştiren insanlar, topluma gerçekten katkı sağlayabilecek insan örnekleridir. Bu kurumlar bu tür insanı yetiştirmeyi başaramışlardır. Okulda cumhuriyet ve aydınlanma değerlerinin, bağımsızlık ve laiklik ülkülerinin bütünüyle sahiplenildiği görülmektedir. Okulun bir başka özelliği de, gerçek bir sevgi ve güven ortamının yaratılmış olmasıdır. Buna bağlı olarak ve uygulamalı eğitim sayesinde öğrencilerin özgüvenleri tam anlamıyla

gelişmiştir. Aldıkları eğitim sayesinde ve özgüvenle sorunlara çözüm üretmek zor olmamıştır.

Görüşmecilerden, köy enstitülerinin köye ve köylüye önemli katkılar sağladığını öğreniyoruz. Ayrıca bu okullarda verilen çok yönlü sanat eğitimi ve resim-iş eğitimi konusunda olumlu düşüncelere sahiptirler. Sınırlı olanaklara karşın resim-iş eğitiminin iyi olduğu düşüncesi baskındır. Ancak bu okulların öncelikli amacının sanatçı ve sanat eğitimcisi yetiştirmek olmadığını da belirtmektedirler. Bununla birlikte bu okullardan, üst düzeyde resim-iş eğitimi olarak sanatçıların yetiştigiğine tanık olmaktayız. Sanatçı katılımcılar bu konuda çok daha olumlu düşüncelere sahiptirler. Okuldaki yaratıcılığı besleyen özgür ve demokratik ortamın sanatçı kişiliklerinin gelişmesinde önemli rolü olduğunu vurgulamaktadırlar. Sınırlı sayıdaki sanatçı ve sanat eğitimcisi diğer görüşmecilerden farklı olarak sanat eğitimi için çok verimli bir ortamın bulunduğu altını çizmişlerdir. Bu görüşmeciler, öğretmenlerinin önemli katkılarından, sanat eğitiminin sadece atölye içinde sınırlı tutulmadan, müzelerden, resim sergilerinden, doğa gözlemlerinden yararlandıklarını belirtmektedirler. Bugünün programında olan tüm sanatsal uygulama tekniklerinden, üç boyutlu çalışmalardan söz etmektedirler. Köy enstitülerinde tüm öğrencilerin öne çıkan özellikleri bilinmekte ve sürekli teşvik edilmektedir. Eğitimde olumlu ve güzel yapılan her şeyin farkına varılması, değerlendirilmesi ve hayata geçirilmesi öğrenciler üzerinde çok olumlu etkileri olmuş ve onları cesaretlendirmiştir. Güzel sanatlar alanında yetenekli öğrencilerin fark edilmeleri onlara uzun sanatsal yollar açmıştır. Ayrıca sanat eğitiminde çok önemli bir noktaya değinmişlerdir; o da çevre koşullarının değerlendirilerek sanat çalışmalarına dahil etmeleridir. Bu da bize bu kurumlarda; nitelikli, mesleğinde başarılı, özverili, yaratıcı sanat öğretmenlerin varlığını göstermektedir.

Sanatçı ve sanat eğitimcisi görüşmeciler bu okullardaki sanat eğitiminde günümüz için katkı sağlayacağı düşüncesindedirler. Köy enstitülerindeki çok yönlü, aktif sanat eğitimi bugünün eğitime örnek olmalıdır diyen görüşmeciler, sanat eğitiminde şablonlar ve ezbere dayanan eğitim yerine yaratıcılığı hedef almış, deney ve gözleme yeterince yer veren eğitim anlayışını savunmaktadırlar. Öğrenci, değişik,

çok farklı malzeme ve aletle karşılaştırılmalı; düşünmek, bulmak, denemek ve değerlendirmek üzerinde durulmalı ve daima yeni şeylere açık, yaratıcı bireyler yetiştirmek amaç olmalıdır demektedirler.

Diğer görüşmeciler ise genel sanat eğitimi konusunda olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte, günümüz sanat eğitimi konusunda, bu kurumların ne ölçüde katkı sağlayacağı hakkında belirgin bir düşünceye sahip değildirler. Bir bölümü kendilerini bu konuda düşünce belirtecek yeterlilikte görmezken, bir bölümü düşünce belirtmeyi tercih etmiştir.

Görüşmeciler, eğitim genelinde bu kurumların günümüz eğitim sistemine ışık tutacak evrensel niteliklerin olduğu düşüncesindedirler. Ayrıca enstitülerde uygulanan eğitim modelinin bir eşi daha olmadığını, klasik eğitimden farklı, yaparak-yaşayarak öğrenmenin günümüze uyarlanması bir kazanç olacağını vurgulamışlardır. Köy enstitülerinin yaşatılması sağlanabilseydi, ülkemizin bugün ekonomik, sosyal ve özellikle kültürel açıdan çok daha iyi bir yerde olacağına inandıklarını belirtmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu Bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak varılan sonuçlarla, bu sonuçlardan yola çıkılarak, problemin çözümüne ilişkin üretilebilen öneriler bulunmaktadır.

SONUÇ

Atatürk, eğitimi bütün kurum ve türleriyle geniş bir perspektif içinde görmüştür. Bunların içinde aile ocağı, her kademede ve her türde okul, halk eğitimi, kültür merkezleri ve ordu yer almaktadır. Cumhuriyet Türkiye'sinde okul; sosyal gelişmenin, ekonomik kalkınmanın ve çağdaşlaşma ülküsünün en önemli itici gücüdür, ama yeterli değildir. Okul dışında geniş halk kitlelerinin de eğitilmesi gereklidir. Bir taraftan halka okuma yazma öğretip günlük yaşam için gerekli temel bilgileri kazandırırken, diğer taraftan da ülkenin çeşitli yörelerinde daha uygar bir yaşayışın odak noktası olacak eğitim ve kültür merkezleri oluşturulmalıdır. Yani okulların yanı sıra kütüphaneler, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, konservatuvarlar, müzeler ve sanat galerileri olmalıdır (Oğuzkan, 1987, s.21).

Atatürk eğitimi çok yönlü bir bütünlük içinde görmektedir. Ancak bu sayede uygar toplum olma yönünde ilerleme sağlayabileceğimizin bilincindedir. Yalnızca kuru bilgilerin verildiği bir okul değil, sanat ve kültür yönünden desteklenmiş, geniş halk kitlelerine ulaşabilecek kültürel donanımlı merkezlerin önemine dikkat çekilmektedir. Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında kültüre, sanata, sanatçıya verilen önem ve desteğin çok bilinçli olduğu görülmektedir. O dönemdeki tüm sosyal, ekonomik ve kültürel olumsuzluklara rağmen sağlanan çok hızlı ilerlemenin

açıklaması bellidir. Köy enstitüleri tam bu hedeflere hizmet eden bütüncül çok yönlü eğitim modeliyle dikkat çeken bir kuruluştur.

Köy enstitülerinin kuramcısı ve kurucusu olan Tonguç, Batıyı taklit etmek yerine ülkenin ulusal, kültürel, ekonomik gereksinimleri doğrultusunda, sanatla eğitim ve üretim içindeki eğitim anlayışı ile yepyeni bir eğitim modelini hayata geçirmiştir. Köy enstitülerinde laik eğitim uygulanırken, bilim tek yol gösterici olarak kabul edilmiştir.

Tonguç Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma hedefini içtenlikle benimsemiş bir eğitimcidir. Bu hedef için en önemli aracın eğitim olduğu kanısındadır. Sanatla, kültürle donatılmış, üretirken eğitilen, laikliği özümsemiş, demokrasi bilincini geliştirmiş öğretmenlerin köye ve köylüye sağlayacağı katkıların farkındadır. Bu okullar için bir anlamda esin kaynağından biri olan Almanya'da kurulan Bauhaus okulu olmuştur. Bauhaus iş eğitimi temellerine oturtulmuş ilk güzel sanatlar okulu örneğidir. Bu özellikleriyle köy enstitülerine ve güzel sanatlar eğitimine önemli katkılar sağlamıştır.

Görsel sanatlar/resim-iş eğitimi, sanat eğitiminin bir parçasıdır. Oysa sanat eğitimi bir bütündür. Yani sanat eğitimi resim, müzik, halk oyunları, drama, tiyatro, edebiyat, felsefe gibi derslere dayanan bir bütündür. Sanat eğitiminin hedefine ulaşması için bütüncül bir sanat eğitiminin, eğitimde yeterince yer verilmesiyle sağlanabilir. Köy enstitülerinde bu gerçek bilinmektedir ve sanat eğitime bir bütün olarak yaklaşmış ve eğitimde yerini almıştır.

Bu okullarda köylü çocukları ilk defa dünya klasikleriyle tanışmış, çok sesli müzik dinlemiş, otantik halk müziğini sağlıklı biçimde öğrenmiş, öğrencilerin tümü bir enstrüman çalma becerisi kazanmış, halk dansları yapmış, tiyatro oyunu yazmış ve oynamış, resimler yapıp Türkiye'nin pek çok yerinde sergiler açmış, el işi becerilerini geliştirerek yaratıcılığını ortaya çıkarmış; aynı zamanda köyün ve köylünün en temel ihtiyacı olan tarım bilgileriyle donatılmıştır. Sonra çok yönlü bir birikimle ve özellikle sanatçı duyarlılığıyla, yaratıcı bir ruhla dünya ile iletişimi

kısıtlı olan köye, köylüye yaşamı öğretmeye, zorlukları paylaşmaya, çözüm üretmeye, kültür ve sanatla eğitim yapmaya, onu aydınlatmaya gitmişlerdir. Köy enstitüleri böylesine donanımlı, istekli, özverili bir eğitimci örneği yetiştirmiştir.

Günümüzde sanat eğitiminin önemi anlaşılmış ve yaratıcılık XX. yüzyılda eğitimin her alanında anahtar sözcük olarak yerini almıştır. Uygar bir insanın ciddi bir sanat eğitiminden geçmeden yetişmesi olanaklı değildir. Bu yüzyılda yine sanat eğitimine iki açıdan yaklaşılmaktadır. Sanat yoluyla eğitim ve sanat için eğitim. Köy enstitülerinde hem çocuğun sanat yoluyla eğitimine önem verilmiş hem de sanat için eğitim yapılmış ve bunun sonucunda dünya çapında sanatçılar çıkmıştır.

Ülkemizde, görsel sanatlar dersi eğitim-öğretim programındaki olumlu değişiklikler çağın gereksinimleri doğrultusunda kendini yenilemeye ve gelişmeye devam etmektedir. Görsel sanatlar dersi uygun fiziki koşullar ve araç gereç gerektiren uygulamalı bir derstir. En gelişmiş öğretim programlarında öğrenci için uygun koşulların oluşturulduğu, belirli olanakların sağlandığı kabul edilerek amaçlar, hedefler belirlenmektedir. Buna göre sanat eğitiminin yeterli sürelerde, uygun fiziki koşullarda ve nitelikli sanat eğitimcileriyle birlikte belirlenen hedefler gerçekleştirilecektir.

Ülkenin en alttan en üst kademesine kadar tüm bireylerin sanat eğitiminin gerekliliğine, aynı zamanda bireyler ve toplumlar üzerinde sanat eğitiminin olumlu, vazgeçilmez, bütüncül katkılarını yeterince fark edilmediği için günümüzde değişen ve gelişen dünya koşullarına rağmen sanat eğitiminde istenen sonuca ulaşamadığı düşünülmektedir. Hatta sanat eğitimi uygulama alanları, yani fiziksel sorunlarına bile büyük kentler dahil pek çok okulda yeterli çözümler getirilememiştir.

Enstitülerde bugün çağdaş öğretim ilkeleri olarak kabul edilen müze eğitimi, koleksiyon, çevre gezisi ve gözlemi, öğrenci odaklı eğitim, estetik ve sanat tarihi eğitimi verilmiştir. Bu uygulama sadece ders saatlerinde kalmamış kurslarla ve değişik aktivitelerle desteklenerek, öğrenciye estetik bakış açısı kazandırılmıştır.

Köy enstitülerinde görsel sanatlar/resim-iş eğitimini öğrenciler; kendi yaptıkları resim atölyelerini yine kendi marangozhanelerinde yaptıkları resim sehpaları ile düzenleyerek gerçekleştirmişlerdir. Bununla birlikte, sanat eserlerini incelemek için sanatsal ve tarihi geziler yapmışlardır. Yine çevreyi tanımak, incelemek ve görsel algıyı geliştirmek için çevre gezileri düzenleyerek resim-iş dersini daha etkili kılmayı başarmışlardır. Ayrıca, 1943’de ilk özgün “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” ile güzel sanatlar/resim-iş eğitimine etkili bir işlev kazandırılmıştır. Resim-iş dersinde uygulama eğitiminin yanında, okul ve çevresini güzelleştirmeyi, ders araç gereçlerinin yapımını gerçekleştirerek, estetik beğeniyi yaşamlarının her alanına taşıyacak farklı etkinlikler düzenlemişlerdir. Öğrenciler yaptıkları resimlerle, okullarında ve Türkiye’nin değişik bölgelerinde sergiler açarak sanata yönlendirilmişlerdir. Tüm bu çabalarla ve geleneksel okullarda görülmeyen eğitim etkinlikleriyle sanatsever, sanattan anlayan, yaratıcı, duyarlı öğretmenler yetiştirme çabasını sürdürmüşlerdir.

Güzel sanatlar alanında köy enstitülerinin başarı gösterebilmeleri için olanakları sınırlı ve bu alandaki öğretmenlerin sayısı da çok az olmasına karşın, sanatın insan yaşamındaki önemini ve geliştirici yönünü çok iyi bildikleri için, sanat eğitime büyük önem verilmiştir. Köy enstitüsünden çok başarılı, isimleri sınırlarımızı aşmış ressam, heykeltıraşlar yetişmiştir.

Gelişmişliğin en temel ölçütlerinden biri, toplumların sanata ve sanatçıya verdikleri değerle ve bunun yanı sıra eğitim sistemleri içerisinde sanatın ne ölçüde yer aldığı ile belirlenmektedir. Köy enstitüleri ilerici ve üretken çalışmaları 1954’te noktalanmayıp günümüze kadar ulaştırılabilseydi bugünün Türkiye’si daha aydınlık ve toplum olarak sanata bakış açımız bugünden çok farklı olabilirdi. Sanat kavramı bireyin ve toplumun yaşam alanında gerektiği ölçüde yer alabilseydi günümüzde yaşanan kültür erozyonu önemli ölçüde engellenebilirdi.

“Görsel sanat eğitimin odak noktasını çocuklar ve genç bireyler oluşturur. Çünkü onların aldıkları nitelikli bir sanat eğitimi gelecekte estetik duyarlılığı gelişmiş yetişkinler olmalarını sağlayacaktır. Bu estetik duyarlılık sadece bireylerin çevresel yaşamlarındaki

düzenlemelerle sınırlı kalmayacak, onların davranışlarına da yansiyacaktır” (Buyurgan ve Mercin, 2005, s.24). Sorunun temeline inildiğinde yeterli eğitim aynı zamanda sanatla desteklenmiş çok yönlü eğitimi işaret etmektedir. Sorumsuz yapılaşma ve altyapı sorunları, çeşitli çevresel sorunlar günümüzün önemli gündemlerini oluşturmaktadır. Estetik, modern sağlıklı kentlerin oluşumu ancak nitelikli sanat eğitiminden payını almış bireyler ve onların oluşturduğu toplumlar gerçekleştirebilir.

Ülke nüfusunun %80ni oluşturan geri bırakılmış, kırsal kesim insanların bilinçlenmesi, kalkınması, yönetimde söz sahibi olması için eğitilmesi gereklidir. Enstitüler bu bilinçle kurulmuş ve çağın en bilinçli, en tutarlı, sanatla zenginleştirilmiş eğitimini vermiştir.

Köy enstitüleri bu şekilde devam ederek günümüze gelseydi ; aydınlanmaya, bilinçlenmeye ve gelişmeye en temelden başladığı için sağlıklı bir gelişme de sağlanmış olacaktı.

Köy enstitüleri çok yönlü ve gerçek anlamda aydın insanlar yetiştirmiştir. Aynı zamanda sanatçı birikimine ve duyarlılığına sahip olan bu öğretmenlerin köylüleri eğitme süreci engellenmese, günümüzde çok ağır biçimde yaşanan birtakım sorunlar belli ölçüde engellenebilirdi. Kuşkusuz kırsal kesimden kente göç olgusunun temel nedenleri sosyo-ekonomik, ancak köylü yurttaşların eğitimsizliği de bu sorunların en önemli gerekçelerinden biridir. Günümüzde gecekonduyla kuşatılan kentlerimizde tam anlamıyla bir kültürel erozyon yaşanmaktadır. Bu durumda köy enstitülerinin işlevsiz kılınması ve kapatılmasının önemli bir payı olduğu düşünülebilir.

1950’li yıllarda başlayan göç olgusu ile, insanları kendi taşralarına hapseden, büyük metropol kentlerin bünyelerinde gecekondu kültürü oluşturulmuş ve bugünün insan örneğini ortaya çıkarmıştır. Bilgiyle, sanatla, estetikle, felsefeyle buluşamayan geniş insan toplulukları kırsal kesimden taşıdıkları geleneksel kültür değerlerinin yetersizliği ve kentin popüler kültür kalıpları arasında sıkışıp kalmışlardır. Neredeyse nüfusun yarısına yakını yoksullukla mücadele ederken, bu insanların günlük geçim sıkıntılarını aşip ülke ve dünya sorunlarıyla uğraşabilmeleri olanaksız hale gelmiştir.

Sanattan anlayan, üretken, yaratıcı, bilgiyle buluşmuş çağdaş bireylere dönüşmeleri bir türlü sağlanamamıştır. Köy enstitüleri kapatılmasaydı temelden gelen kalkınma ve aydınlanma ile istenen bilgili, birikimli, yaratıcı, kendine güvenen insanlar yetiştirirken güçlü bir üretimle desteklendiği için ekonomisi gelişmiş toplumlar yaratılmış olabilirdi. Yine köy enstitüleri kapatılmayıp bugüne kadar devam etseydi eğitim, kültür-sanat yaşamımızın görünüşü bundan çok farklı olabilirdi. Çağdaş toplumlar, sanatın ve sanat eğitiminin insan hayatındaki önemli rolünü anlamışlar ve XIX. yüzyıldan bu yana eğitimde etkili bir şekilde yer vermişlerdir.

Günümüzde modern eğitim olarak gündeme gelen, yaparak-yaşayarak öğrenme modeli bundan altmış yıl önce köy enstitülerinde uygulanmıştır. Enstitüler kapatılmasaydı çağın ihtiyaçları doğrultusunda gelişerek yol alınmaya devam edilecekti.

Köy enstitülerinde üretim odaklı eğitim uygulaması olduğu için okul harcamaları ciddi biçimde azalmıştır. Günümüz eğitim kurumları üretkenliğe yönlendirilebilseydi, eğitimin maliyeti bu kadar yüksek olmayacaktı.

Köy enstitülerine egemen olan üretim bilinci sahiplenerek sürdürülebilse daha sağlıklı bir ekonomi gelişecek, işsizlik bugünkü boyutlara ulaşmayabilecekti. Öğrenciler eğitimle beraber ziraat de, zanaat da, sanatta kendini geliştirip çok yönlü yaratıcı bireyler oldukları için, donanımlarını üretime dönüştürmekte zorlanmayacaklardı.

Sanat eğitimi almış olan birey özgür ve eleştirel düşünceye ulaşmış biridir. Çağdaş eğitimin hedefi, eleştirel düşünmeyi ve özgür düşünmeyi benimsemiş bireyler yetiştirmek olmalıdır. Eğer eğitim sistemi özgür düşünmeyi değil, düşünmemeyi; sorunları irdelemeyi değil, ezberciliği dayatırsa; bilinçli, sorgulayan eleştiren, duyarlı, yaratıcı, değer yargısı ve beğeni düzeyi gelişmiş bireyler yetiştirmek olanaksız hale gelecektir. Bu hedefe ulaşmak için bireyin tüm yönlerinin eğitilmesi gerekir, sanat bunun en önemli bir parçasıdır. Sanat eğitimi bireyde tüm bu yönleri gerçekleştirebilen bir alandır.

Köy enstitülerinde uygulanan sanatla desteklenmiş çok yönlü eğitimle, bireyde eleştirel ve sorgulayıcı yaklaşım gelişecekti. Ayrıca, cumartesi toplantılarında da bu eleştirel düşüncenin temelleri atılmakta idi. Bu demokratik yapılanmayı bireyde oluşturmakla her yönde ülkenin ilerlemesi sağlanmış olacaktı.

Köy enstitülerinde resimden müziğe, folklordan tiyatroya ve edebiyata verilen değer ve önem ne yazık ki, günümüzde hemen hiçbir eğitim kurumunda yoktur. Oysa yıllardır, yeterince ahlak eğitimi veremediğimizden söz ediyoruz. Eğitimimizde sanat eğitime gereken önemi verebilseydik kuşkusuz ahlaklı insanlar yetiştirmiş olurduk (Arslan, 2004, s.61).

Uzun deneyimlerden ve araştırmalardan sonra 1940 yılında kurulan köy enstitüleri 1947 yılında kapatıldı. Özgün biçimleriyle yedi yıl çalışabilen köy enstitülerin üzerinden altmış yılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen adından hala dünyada ve ülkemizde söz edilmekte, hakkında yorumlar yapılmakta, akademik araştırmalara konu olmakta, günümüzde ulusal eğitimimize uygulanabilmesi için öneriler sunulmaya devam edilmektedir. Köy enstitülerini böylesine önemli kılan, diğer eğitim kurumlarından farklı yapan o günün zor koşullarında ülkenin ekonomik gücüne uygun, en az masrafla, çağdaş ulusal çok yönlü eğitimi gerçekleştirmiş olmasıdır. Klasik eğitimden tamamen farklı bir yöntemdir. Öncelikle öğrencilerin hazır bulduğu bir okul yoktur, bir arazi vardır ve ilk ders bu araziye okuyabilecekleri bir okul, kalabilecekleri bir mekan yapmakla başlamaktadır. Daha sonra suyu temin edilmekte, elektrik üretilmekte ve okul en modern şekilde öğrencilerin ve öğretmenlerin kendi emekleriyle donatılmaktadır. Her okulda resim atölyeleri, sehpaları, boyaları bulunmaktadır. Müzik aletleriyle donatılmış müzik odaları, dünya klasiklerini de içeren edebi eserlerin bulunduğu çok amaçlı kütüphaneleri yer almaktadır. Sanat öğrencilerin ve okulun yaşam biçimine dönüştürülmüş, iş içinde bir şeyler öğretilirken kitap okuma alışkanlığı kazandırılmış, okulda her derste öğrenilen bilgi hayata dönüştürülmeye çalışılmıştır. Sonunda o bozkır, yaşanılır her tür imkanla ve ağaçlarla donatılmış estetik düzenlemeler yapılmış, örnek mekanlar olmuştur. İmrenilen yer olması dışında çevresine her açıdan model teşkil etmiştir. Köy enstitüleri, öncelikle geri kalmış, yoksullaşmış kırsal kesimi bilgilendirmek,

onların yaşam düzeylerini yükseltmek, eğitimi onların ayaklarına götürerek fırsat eşitliğini sağlamak ve ülke kalkınmasını insanları bilinçlendirerek sürdürmek için çaba harcamışlardır. Böylece, yeni kurulan cumhuriyetin bilinçli, üretken, kendine güvenen, yönetime katılan, sorgulayan, duyarlı, yeniliğe ve gelişime açık, aydın, yaratıcı insanını yaratmak için ilk adımlar atılmıştır. Köy enstitüsünden mezun olmuş, bu donanımlara sahip bir öğretmenin ülkenin her köşesinde severek göreve gidecek, idealist insanlar olmaları amaçlanmıştır ve başarılmıştır. Bugünkü koşullarla geriye bakıldığında bu kurumlar bir efsane gibi gelmektedir, ama bunlar gerçekleştirilmiş herkesin model alacağı bir sistem yaratılmıştır.

Dünyanın içinde bulunduğu bunalımlı bir döneminde ve ülkenin olanaksızlıkları içinde böylesine güzel bir iş yapmış, dünyaya model olmuş köy enstitüleri yaratılmışsa bugün daha iyisini yapmak mümkündür.

ÖNERİLER

1. Sanat eğitiminin önemine, her kesin, özellikle eğitimden sorumlu yetkililerin inanıp, sanat derslerini müfredat programlarının merkezine yerleştirmelidirler. Köy enstitülerinde olduğu gibi bütüncül bir sanat eğitimi ile öğrencilerin yaratıcılığını geliştirecek kültür sanat dersleri, çeşitlendirilerek artırılmalı, sanat eğitimiyle birlikte sanat yoluyla eğitime önem verilmeli, çocuğu severek okula çekebilecek sanatsal etkinlikler geliştirilmelidir.

2. Öğrencilerin çağdaş, evrensel insani duyarlılıklara sahip, estetik bakış açısı kazandırılmış, kültürlü bir birey olarak yetiştirilmesi için güzel sanatlar liselerinin yanısıra tüm okullarda sanat eğitiminin yaygın ve eşit ölçüde dağıtılarak eğitimde yerini alması gerekir.

3. Öğrencinin, liseye geldiğinde kendisine seçmeli ders olarak sunulan sanat eğitimini tercih etmesi ve ayrıca yaşamında bilinçli bir sanat tüketicisi olabilmesi ve sanatın insanı geliştiren tüm olanaklarından yararlanabilmesi için okul öncesi

eğitimden başlayarak uygun olanaklarla donatılmış mekanlarda; etkili, verimli, nitelikli bir sanat eğitimi alması gereklidir.

Günümüzde görsel sanatlar/resim dersi ilköğretim okullarında bir ders saati olarak uygulanmakta, ortaöğretimde ise seçmeli dersler arasında yer almaktadır. Ders saatleri artırılarak en az iki ders saatine çıkartılmalıdır. Liselerde ise sanat eğitimiyle ilgili dersler seçmeli ders kategorisinden çıkarılıp en az iki yıl tüm branşların alacağı ortak derslerde yer almalıdır.

4. Görsel sanatlar eğitimi öğretim programları, uygun koşulların oluşturulduğu, belirli olanaklara göre düzenlenerek hedefler ve amaçlar belirlenmiştir. Belirlenen hedeflere ulaşılması için okullarımızın olanakları artırılıp fiziki koşulları düzeltilmelidir. Görsel sanatlar dersi için uygun ortamlarda ders veren sanat öğretmeni sanatla iç içe, sanatsal kültür ve donanımına sahip, üreten sanatçı eğitimciler olmalıdır.

5. Ülkemizde öğretmen yetiştirme sorunu gözden geçirilmeli, özellikle ilköğretime öğretmen yetiştirirken bu kadroların çeşitli sanatsal donanımlarla yetiştirilmeleri sağlanmalıdır. Eğitimcilerin sanatsever, yaratıcı, estetik bakış açısı kazandırılmış, bilinçli birer sanat tüketicisi olmalarına özen gösterilmelidir. Ayrıca tüm üniversite öğrencilerinin sanat kültüründen yararlanabilmeleri için üniversitelere güzel sanatlarla ilgili derslerin konulması çağdaş yaşamın bir gereğidir.

6. Özellikle öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarında “Eğitim Tarihimizde Köy Enstitüleri ve Tonguç” adlı bir ders konularak, bu sistemden yararlanılmalıdır.

7. Ezberci öğretme yöntemleri yerine öğrencinin köy enstitülerindeki gibi öğrenme ve öğretme eylemine katıldığı, yaparak-yaşayarak öğrenme sisteminin yerleştirilmesi gereklidir. Dersliklerde, atölyelerde öğrencilere aktif rol verilmelidir. Öğrenilen bilginin yaşam alanına aktararak kullanıma dönüştürülmeye teşvik edilmelidir.

8. Köy enstitülerinde o günün koşullarında var olan bir iletişim aracı olan radyodan sanat eğitimi için yararlanılmış, örneğin müzik öğretmeni olmadığı dönemlerde radyodan şarkı ve nota öğrenilmiştir. Bugün de derslerin işlenişi modern araçlarla desteklenerek eğitimin kalitesi yükseltilmelidir. Okullarımızda sanat eğitimi için de bilgisayardan, televizyondan yararlanma ortamı oluşturulmalı, resim atölyelerinde teknoloji araçları bulundurulmalıdır.

9. Köy enstitülerinde olduğu gibi okul, ders dışı zamanlarda, sanatsal, sportif etkinliklere programlı bir şekilde yer vermeli ve öğrencinin yaratıcılığını geliştiren değişik etkinliklere teşvik etmelidir. Bu sayede öğrenci, hoşuna giden bir çalışma yaparken kendisini de geliştirecek ve boş zamanları daha yararlı bir şekilde dolduracaktır.

10. Köy enstitüleri, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlandığı, eğitim hakkının tam olarak kullanıldığı özgün bir örnektir ve günümüz eğitimine de model olacak özelliktedir. Köy enstitülerinden bu anlamda günümüz eğitim sistemi de yararlanmalıdır.

11. Farklı üniversitelerin bünyelerinde, bölgesel özellikler dikkate alınarak köy enstitülerinin eğitim anlayışını benimseyen uygulama okulları ve araştırma bölümleri oluşturulmalıdır.

12. Köy enstitüleri, günümüze uyarlanmış bir boyutuyla yeniden oluşturulmalıdır. Özellikle kırsal kesimin yanında büyük metropol kentlerin bünyelerinde oluşan gecekondu bölgelerine sanatla zenginleştirilmiş, çağdaş, verimli, üretime dayalı eğitim sistemi ulaştırılmalıdır. Ayrıca çocuklar, gençler ve büyükler dahil edilerek kapsam alanı genişletilmelidir.

13. Köy enstitülerinde uygulanan genel sanat eğitiminin, üretime - iş okuluna katkıları yeni incelemelere konu olmalıdır.

14. Bauhaus'un köy enstitülerine etkileri yeni araştırmalara konu olmalıdır.

Köy enstitüleri sanatla eğitim ve üretim içindeki eğitim anlayışı ile öne çıkmış okullar olmuştur. Bugünün sanat eğitimindeki sorunlar değerlendirildikçe yeni arayışlara girilmek istenmesi doğaldır ve olmalıdır. Dünyada başarıya ulaşmış ülkelerin sanat eğitimleri araştırılırken 1940’larda kurulmuş köy enstitülerinin ulaştığı özgün ve sanatla donatılmış eğitimin bize ışık tutacağı ortadadır. Sanat eğitiminde, kendi ülkemizin koşulları içinde, kendi gereksinimlerimiz doğrultusunda, çağdaş, arayışlara gidilmeli, sorunlara çözümler bulunmalı ve daha etkili sanat öğretimine bir an önce geçilmelidir. Bu ülkede köy enstitüleri eğitiminde bu zaten başarılmıştır, sanat eğitiminin önemi anlaşılmış ve sanat, eğitime etkin olarak girmiştir. O halde bizim geçmişte yaptığımız dünyanın da özgün örnek olarak kabul ettiği ulusal eğitim örneği olan köy enstitülerinde uygulanan sanat eğitiminden ders alınması gerekir. Sorunlara çözüm üretirken kendi ülkemizde gerçekleştirdiğimiz güzel örnekler bize yol göstermelidir. Köy enstitüleri bunun en güzel örneğidir.

KAYNAKÇA

AKTAN M. Asaf. (2005). İnönü'nün Kitap Karşısındaki kıvancı. **Köy Enstitüleri Gerçeği**. Menekşe Nedim(Derleyen). İzmir: Aday Basım.

ALAKUŞ, A. O. (2005). Çok Alanlı Sanat Eğitimi. **İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları**. Özsoy Vedat (Editör). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 3.

AKTAN M. Asaf. (1999). **Köy Enstitüleri'yle Canlandırıcı Eğitim Yolunda**. (2. Basım). İzmir: Etki Yayınları.

ALTUNTAŞ Turan. (1998). **Bozkırın Eğitim Abideleri**. Ankara: Özgün Yayıncılık.

ALTUNYA Niyazi. (2000). **Köy Enstitüleri Sisteminin Düşünsel Temelleri**. Ankara: Özkan Matbaacılık.

ALTUNYA Niyazi. (2006). **Gazi Eğitim Enstitüsü (Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü 1926-1980)**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını No:3.

ARICI Tülay. (1990). Resim-İş Öğretmeni Nasıl Geliştirilebilir. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

ARSLAN Mehmet. (2004). *Çağdaşlaşma Bağlamında Köy Enstitülerinde Güzel Sanatlar Eğitiminin Yeri ve Önemi*. **Yeniden İmece**. Sayı. 4., Ağustos İzmir.

APAYDIN Talip. (1983). **Köy Enstitüsü Yıllarım**. İstanbul: Çağdaş Yayınlar.

APAYDIN Talip. (1995). **Bilgiden Bilince Eğitim**. Ankara: Eğit-Der Yayınları 4.

APAYDIN Halise. (1997). **Köy Enstitüleri Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar**. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

ARTUT Kazım. (2002). **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemi**. (2. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

ARMAN Hürrem. (1990). **Piramidin Tabanı**. (2. Cilt). İstanbul: Arkın Kitabevi.

(Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi). (1997). **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III**. (5. Baskı). Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları 1.

AYDOĞAN Mustafa. (2006). **Köy Eğitim Sistemi Köy Enstitüleri**. Ankara: Aydan Yayınları.

AYTAÇ Kemal. (1976). **Çağdaş Eğitim Akımları (Yabancı Ülkelerde)**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları 265.

AYTAÇ Kemal. (2006). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Reformu Kuramı. **Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri**, 16 – 17 Mart. Gazi Üniversitesi, Ankara.

BALER Handan Tunç. (1990). Sanat Eğitiminde Öğretmen Yetiştirme Sorunu. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

BAŞARAN Mehmet. (1990). **Sebahattin Eyuboğlu ve Köy Enstitüleri (Tonguç ve Yakınlarına mektuplar)**. İstanbul: Cem Yayınları.

BAŞARAN Mehmet. (1999). **Devrimci Eğitim Köy Enstitüleri**. İstanbul: Papirüs Yayınları.

BAŞARAN Mehmet. (2001). **Sabahattin Eyuboğlu ve Köy Enstitüleri**. İstanbul: Papirüs Yayınları.

BİNBAŞIOĞLU Cavit. (1993). **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**. İzmir: Dikili Belediyesi Kültür yayınları.

BULUT Recep. (1990). **Nisandaki Güneşler 50. Yılında Köy Enstitüleri 1940-1990**. Ankara.

BUYURGAN, S., Buyurgan, U. (2001). **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Ankara: Dersal Yayıncılık.

BUYURGAN, S., Mercin, L. (2005). **Güzel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları**. Özsoy, Vedat. (Ed.). Ankara: Güzel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.

BÜYÜKDÜVENCİ Sabri. (2006). Eğitim Felsefeleri Işığında Çağdaşlanma ve Ulusal Eğitim Sisteminin Sorunları. **Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri**, 16 – 17 Mart. Gazi Üniversitesi, Ankara.

BÜYÜKİŞLEYEN Zahit. (1990). Resim-İş Öğretmeni Nasıl Geliştirilebilir. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

CİMİ Mehmet. (1995). **Tonguç Baba Ülkeyi Kucaklayan Adam**. (2. Basım). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

CÖMERT Mehmet. (2002). Yapararak Yaşayarak Öğrenme. **Eğitimde 75. Yıl Sanat Eğitimi Sempozyumu**, 08-10 Mayıs. Gazi Üniversitesi, Ankara.

ÇAKIR Feyza. (2004). *Toplum Estetiğinin Bütünleştirme Sürecinde Sanat Eğitiminin Rolü*. **Anadolu Sanat**. Sayı.15. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ÇALIŞKAN Süleyman. (2001). **Çifteler Köy Enstitüsünde Okuyorum**. Uşak: Batıkol Basımevi.

ÇETİN Turhan. (2002). Sanat Eğitiminin Gerekliliği Üstüne. **Gazi Üniversitesi Eğitimde 75. Yıl Sanat Eğitimi Sempozyumu**, 08-09 Mayıs. Gazi Üniversitesi, Ankara.

DEMİRTAŞ Yusuf. (1990). Resim-İş Öğretiminde Yöntem ve Değerlendirme. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

DEWEY John. (2004). **Sanatın Felsefesi Felsefenin Sanatı**. (1. Baskı). Çeviren: Nazım Özüaydın, Yılmaz Mehmet. (Hazırlayan). Ankara: Ütopya Yayınları.

DROSTE Magdalena. (1993). **Bauhaus 1919-1923**. Germany: Benedikt.

DURU Mehmet. (2004). *Köy Enstitüleri ve Müzik*. **Yeniden İmece**. Sayı. 4., Ağustos. İzmir.

DURU Mehmet. (2004). *Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi 2*. **Yeniden İmece**. Sayı. 5., Kasım. İzmir.

DÜNDAR Ali. (2000). Köy Enstitüleri. **Kuruluşunun 60. Yılında Köy Enstitüleri**. Hazırlayan ADD 2693 BULANCAK Şube Başkanlığı (Ed.). Ankara: İsrün Yayınları.

DÜNDAR Can. (2008). **Köy Enstitüleri**. (7. Baskı). Ankara: İmge Yayınları.

EYÜBOĞLU Sebahattin. (1990). Bedri Rahmi'ye Mektuplarından. Mehmet Başaran (Derleyen). **Sebahattin Eyüboğlu ve Köy Enstitüleri Tonguç'a ve Yakınlarına Mektuplar**. İstanbul: Cem Yayınları.

(Eğit-Der İzmir Şubesi). (2002). **Halk Okulları Sistemi Köy Enstitüleri**. İzmir: Emre Basımevi.

EPIKMAN Refik. (1948). *Okullar Arası II. Resim Sergisi*. **Ülkü Dergisi**. Cilt. 2, Sayı. 17 Mayıs.

ESENOĞLU Necmi. (1990). Resim-İş Öğretmeni Nasıl Geliştirilebilir. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

ETİKE Serap. (1987). İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Resim Öğretmeni Yetiştiren Programlara Önerileri. **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü – Bugünü – Geleceği Sempozyumu**, 8 – 11 Haziran. Gazi Üniversitesi, Ankara.

ETİKE Serap. (2001). **Cumhuriyet Dönemi Resim Eğitimi (1923-1950)**. (1. Baskı). Ankara: Güldiken Yayınları.

EYÜBOĞLU Sebahattin. (1999). **Köy Enstitüleri Üzerine**. ?: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

EYÜBOĞLU B. Rahmi. (1946). *Hasanoğlan Köy Enstitüsünde Birkaç Gün*. **Ülkü Dergisi**. Cilt 9, sayı.108. 16 Mart.

EYÜBOĞLU B. Rahmi. (2001). Hasanoğlan Köy Enstitüsünde Birkaç Gün. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı (Derleyen). **Basında Köy Enstitüleri Cilt II (1944-1949)**. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

(Galeri Soyut). (2001). **Köy Enstitüsü Kökenli Sanatçılar**. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

GENÇAYDIN Zafer. (1990). Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

GENCAYDIN Zafer. (1993). **Sanat Eğitimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları.

GENCAYDIN Zafer. (1995). Tartışma. **Sanat Eğitiminin Geleceği Semineri**, 20-22 Ekim. 1994 Ankara Alman Kültür Merkezi, Ankara.

GOETZ Joachim. (2000). *Endüstriyel Biçimin Efsanesi Bauhaus*. **P Dergisi**. Çeviren: Ayşe SELEN. Sayı.16. İstanbul.

GÖKAY, M. (2005). İlköğretim Resim-İş Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması. **İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları**. Özsoy Vedat (Editör). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 3.

GROPIUS Walter. (1993). *Weimar Devlet Yapıevi (Bauhaus) programı*. **Sanat Dünyamız Eki**. Çeviren: Tefik TURAN. Sayı. 52., 8. Ek. İstanbul.

GÜRTUNA Sevgi. (2003). **Çocuk ve Sanat Eğitimi**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

(HASANOĞLAN Yüksek Köy enstitüsü Öğrencileri). (1945). *İş Eğitimi Sözlüğü İle İncelemeler*. **Köy Enstitüleri Dergisi**. Cilt.1, sayı.3. Temmuz. Ankara: Milli eğitim Yayınları.

(HASANOĞLAN Köy Enstitüsü Öğrencileri). (1945). *Haberler. Güzel Sanatlar Kolu. Köy Enstitüleri Dergisi. Cilt.1*, sayı. 3. Temmuz. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

ITTEN Jhannes. (1975). **Desing and form**. New York

İLHAN Ayşe Çakır. (1994). *Üniversitelerde Sanat Eğitiminin Gerekliliği. Anadolu Sanat*. Sayı. 2., Kasım. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları.

İNANÇ Hamza. (2005). **Kuzey İpek Yolunda Son Kervancının Oğlu**. Ankara: Sanat yapım Yayıncılık.

İPŞİROĞLU, N., İpşiroğlu, M. (1979). **Sanatta Devrim**. İstanbul: Ada Yayınları.

İZER Sadi Faik (Çeviren). (1965). *Bauhaus. Yeni İnsan Dergisi. Cilt. 3*, Sayı. 25. İstanbul.

KABAŞ Özer. (1992). *Temel Sanat Eğitimi. Anons*. Sayı. 13. İstanbul.

KANAR Haşim. (1990). **Köy Enstitüleri Eğitimde Atılım**. Ankara: Selvi Yayınları.

KAPLAN Mevlüt. (2002). **Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

KARAKUŞ Hidayet. (2004). *Eğitimde Kültür Sanat olmayınca. Yeniden İmece*. Sayı. 4., Ağustos. İzmir.

KARAMAZ Recep. (2005). *Kepirtepe’de Sanatsal Çalışmalar. Köy Enstitüleri Gerçeği*. Menekşe Nedim (Derleyen). İzmir: Aday Basım.

KARASAR Niyazi. (2004). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınları.

KAYA Yahya Kemal. (1987). İsmail Hakkı Tonguç. **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**. Cırtlı, H., Sorguç, B. (Ed.). Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.

KAYA Yalçın.(a). (2001). **Bozkırdan Doğan Uygarlık Köy Enstitüleri**. (1. Basım). Cilt 1. İstanbul: Tıglat Matbaacılık A.Ş.

KAYA Yalçın.(b). (2001). **Bozkırdan Doğan Uygarlık Köy Enstitüleri II**. (1. Basım). Cilt 2. İstanbul: Tıglat Matbaacılık A.Ş.

KESER Nimet. (2005). **Sanat Sözlüğü**. (1. Basım). Ankara: Ütopya Yayınları.

KESKİN Hamdi. (1968). *Resim Öğretmeni. İmece. Cilt.7*, Sayı. 84., 11 Nisan. Ankara.

KIRBY Fay. (2000). **Türkiyede Köy Enstitüleri.** (Doktora Tezi,Columbia Üniversitesi). Ankara: Güldikenî Yayınları.

KIRIŞOĞLU Olcay. (1990). Resim-İş Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

KIRIŞOĞLU Olcay Tekin. (2002). **Sanatta Eğitim.** (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

KOROLAY İsmail. (1945). *Hasanoğlan köy Enstitüsünde Heykel ve Mulaj İşleri.* **Köy Enstitüleri Dergisi. Cilt.1,** Sayı. 3. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

KÖKSAL Aykut. (2002). **Walter Gropius ve Bauhaus.** İstanbul: Boyut Yayınlar Gurubu.

(Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı). (2000). **Köy Enstitüleri ile İlgili Yasalar.** Aydoğan Mustafa (Yayına Hazırlayan). Cilt 1. AD 4901. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

(Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı). (2004). **Köy Enstitüleri Programları 1936-1953.** (1. Baskı). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

KURTULUŞ Yıldız. (2001). **Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç.** Ankara: Güldikenî Yayınları.

KURTULUŞ Yıldız. (2004). *Aydınlanma ve Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi.* **Yeniden İmece.** Sayı. 4., Ağustos. İzmir.

KUŞ Elif. (2007). **Nicel Nitel Araştırma Teknikleri.** (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık

KUT Dursun. (2003). **Demetli Yıllar Tonguç’la Yücel’le.** (1. Basım). Ankara: Güldikenî Yayınları.

KUYUMCU İbrahim. (2003). **Aydınlanma Süresince Köy Enstitüleri Devrim Yazıları sonrası.** Ankara: Selvi Yayınları.

KÜÇÜKCAN İlyas. (2001). *Köy Enstitüleri ve İsmail Hakkı Tonguç.* **Köy Enstitüleri Kültür ve Sanat dergisi.** Say.1., 17 Nisan. Eskişehir.

MAKAL Mahmut. (1976). *Köy Enstitülerinin Yokluğu Ya Da Eğitimin Sefaleti,* **Yeni Toplum.** Özel sayı.5., 5 Nisan. Ankara.

MAKAL Mahmut. (1996). Köy Enstitülerinde Kitap ve Okuma. **Köy Enstitüleri Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar.** Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

M.E.B.(Milli Eğitim Bakanlığı İlk Öğretim Genel Müdürlüğü). (2007). **Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Devlet Kitaplar Müdürlüğü. Ankara.

OĞUZKAN Turhan. (1987). Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği. **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**. Cırıtlı, H., Sorguç, B. (Ed). Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu yayınları.

OĞUZKAN A. Ferhan. (1990). **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**. (1.Baskı). Ankara: Eğit-Der Yayınları.

OKTAY Ahmet. (1995). Sanat Eğitiminin Önemi ve Sanatın Geleceği. **Sanat Eğitiminin Geleceği Semineri**, 20-22 Ekim. 1994. Alman Kültür Merkezi, Ankara.

(Öğretmen Okullarını Bitirenler Cemiyeti). (1948). **Aylık Öğretmen Dergisi**. Sayı.5-6-7-8.

ÖZDEMİR Emin. (1995). İsmail Hakkı Tonguç'un Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış. **İ. Hakkı Tonguç Yaşamı ve Hizmetleri**. 25 Ekim. Türk Eğitim Derneği III. Anma Toplantısı, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

ÖZEL Mehmet. (1997). **Köy Enstitüleri (Albümü)**. (2. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZGÜVEN Burcu. (1988). **Bauhaus. Gergedan**. Sayı. 12. İstanbul.

ÖZKUCUR Abdullah. (1990). **Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü**. Ankara: Selvi Yayınları.

ÖZKUCUR Abdullah. (1996). Köy Enstitülerinde İş Eğitimi ve Demokratik Eğitim. **Enstitüleri Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar**. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

ÖZMENEK Elif. *Bozkırda Mozart*. (2005. Nisan), *UPSALE_ID=452*.

<http://www.oykulugeceler.net/icy_content.asp?upsale_id=452>(2008, Şubat 14)

PEKMEZCİ Hasan. (2002). Sanat Eğitiminin Gerekliliği Üstüne. **Gazi Üniversitesi Eğitimde 75. Yıl Sanat Eğitimi Sempozyumu**, 08-09 Mayıs. Gazi Üniversitesi, Ankara.

PEKMEZCİ Hasan. (2008). *Global Kültüre Karşı Sanat Özgürlüktür. Yeniden İmece*. Sayı. 19., Haziran. İzmir.

PEKMEZCİ Hasan. (2008). Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-iş Bölümü ve Bauhaus. **Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus Sempozyumu**, 14-16 Mayıs. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.

READ Herbert. (1960). **Sanatın Anlamı**. Çeviren: Güner İNAL ve Nuşin ASGARİ. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi Kültür Yayınları.

READ Herbert. (1973). **Sanat ve Endüstri**. İngilizceden Çeviren: Nigan BEYAZIT. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.

SAN İnci. (1983). **Sanat Eğitimi Kuramları**. Ankara: Tan Yayınları.

SAN İnci. (1985). **Sanat ve Eğitim**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

97. SAN İnci. (1993). *Toplumsal Değişme ve Değişen Sanat Eğitimi*. **Anadolu Sanat**. Sayı. 1., Aralık. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

SAN İnci.(2003). **Sanat Eğitimi Kuramları**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

SEMERÇİ Bekir. (1989). **Türkiye’de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri**. İstanbul: Özgür Yayınları.

SCHOLZ Otfried. (1995). Almanya’da (Doğu ve Batı) Sanat Eğitiminin Çevre Eğitimine Katkısı. **Sanat Eğitiminin Geleceği Semineri**, 20-22 Ekim.1994. Alman Kültür Merkezi, Ankara.

SOYSAL M. Emin. (1943). **Köy Enstitüleri Tarihçesi**. Bursa: Yeni Basımevi.

SÖZEN, M., Tanyeli, U. (1986). **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

SUNGUR Nuray. (1992). **Yaratıcı Düşünce**. (1. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

ŞAHHÜSEYİNOĞLU H. Nedim. (2005). **Akçadağ Köy Enstitüsü ve Şerif Tekben**. Ankara: Karatepe Yayıncılık.

ŞAHİN Osman. (2003). *Karanlığın Bittiği Yer*. **Cumhuriyet Gazetesi**. 25 Nisan.

ŞENGÖR A. M. Celal. (2006). Cumhuriyet Bilim ve Eğitim Politikası ve Hasan-Ali Yücel. **Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri**, 16 –17 Mart. Gazi Üniversitesi, Ankara.

ŞEREN Mehmet, (2008). *Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri*. **Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt. 28., Sayı. 1., Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

ŞİMŞEK Hüseyin. (2001). Köy Enstitüleri Işığında Kent Enstitüleri. **Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine Eğitim Sorunları Kurultayı Bildirileri**, 17-19 Nisan. Özel Marmara TV Gazetecilik Anadolu Teknik Lisesi, İstanbul.

TAŞAL Ahmet. (2005). İmece ve Yurt Gezileri. **Köy Enstitüleri Gerçeği**. Menekşe Nedim (Derleyen). İzmir: Aday Basım.

(TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu). (1987). **Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları**. Ankara: TBMM Basımevi.

(T.C. Başvekalet Neşriyat ve Müdevvenat Dairesi Müdürlüğü). (1940). **Köy Enstitüleri Kanunu**. Ankara:

TEKBEN Şerif. (1962). **Neden Köy Enstitüleri**. İstanbul: Gençlik Yayınları.

TELLİ Hidayet. (1990). Türkiyede Resim-İş Öğretmenine Genel Bir Bakış. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**, 10-11 Mayıs. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, Ankara.

TELLİ Hidayet. (2004). *Neden Sanat Eğitimi?* **Yeniden İmece**. Sayı. 4., Ağustos. İzmir.

(<<http://ttkb.meb.gov.tr/>>) (2008, Aralık 15)

TONGUÇ Engin. (2000). Köy Enstitülerinin Amacı. **Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine Eğitim Sorunları Kurultayı Bildirileri**, 17-19 Nisan. Özel Marmara TV Gazetecilik Anadolu Teknik Lisesi, İstanbul.

TONGUÇ Engin. (2001). **Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç (Yaşamı, Öğretisi, Eylemi)**. Ankara: Güldiken Yayınları.

TONGUÇ Engin. (2003). **Köy Enstitüleri'nin İzinde**. (1. Basım). Ankara: Güldiken Yayınları.

TONGUÇ Engin. (2004). *Cumhuriyetin Devrim Sürecinde Köy Enstitüleri*. **Yeniden İmece**. Sayı. 4., Ağustos. İzmir.

TONGUÇ İ. Hakkı. (1932). **Resim-Elişleri ve Sanat Terbiyesi**. Tercüme ve Tertip Eden İ. Hakkı Tonguç. İstanbul: Devlet Matbaası.

TONGUÇ İ. Hakkı. (1952). **Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji sözlüğü**. Arkın,R.G. (Ed.). İstanbul: Bir Yayınları.

TONGUÇ İ. Hakkı. (1976). **Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1935-1946)**. Tonguç Engin (Derleyen). İstanbul: Çağdaş Yayınları.

TONGUÇ İ.Hakkı. (1997). **İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları**. (2. Basım). Cilt 1. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı yayınları.

TONGUÇ İ.Hakkı. (1998). **Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy.** (3. Basım). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı yayınları.

TONGUÇ İ.Hakkı. (2000). **İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları.** Cilt 2. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı yayınları.

TONGUÇ İ. Hakkı. (2007). Köy Enstitülerinde Kişilik Eğitimi. **Köy Enstitüleri Amaçlar- İlkeler-uygulamalar.** Aydoğan, M. (Editör). (3.Baskı). Ankara: Köy Enstitüsü ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

TÜRKDOĞAN Galip. (1984). **Sanat Eğitimi Yöntemleri.** (2. Basım). Ankara: Kadioğlu Matbaası.

TÜRKOĞLU Pakize. (2000). **Tonguç ve Enstitüleri.** İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

TÜRKOĞLU Pakize. (2001). Köy Enstitülerini Başarıya Ulaştıran Belirleyici Etkenler. **Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine Eğitim Sorunları Kurultayı Bildirileri,** 17-19 Nisan. Özel Marmara TV Gazetecilik Anadolu Teknik Lisesi, İstanbul.

TÜRKOĞLU Pakize. (2004). *Eğitimde Sanatın Yeri ve Köy Enstitüleri Örneği.* **Yeniden İmece.** Sayı. 4., Ağustos. İzmir.

TÜRKOĞLU Pakize.(2005). Kitap Çantası. **Köy Enstitüleri Gerçeği.** Menekşe Nedim (Derleyen). İzmir: Aday Basım.

UYAR Bahattin. (2000). **Tonguç'un Eğitimcileri.** Ankara:

ÜNVER Erdem. (2002). **Sanat Eğitimi.** Ankara: Nobel Yayınları.

YILDIRIM, A., Şimşek, H. (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** (6. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.

YÜCEL Hüseyin. (1945). *Yüksek köy Enstitüsünde İç Süslemeciliği.* **Köy Enstitüleri Dergisi.** Cilt. 1, Sayı. 1. Ocak. Ankara.

YÜKSEL Nilgün. (2000). *Bauhaus'un Ustaları.* **Genç Sanat.** Sayı. 73. İstanbul.

EKLER

EK- 1 Görüşme Formu.

KÖY ENSTİTÜSÜNÜ YAŞAYAN TANIKLARLA YAPILAN GÖRÜŞME FORMU

“Köy Enstitülerinde Görsel Sanatlar Eğitimi ve Günümüz Sanat Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” Konulu Doktora Tez çalışması için aşağıdaki sorulardan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini Köy Enstitülerinde resim-iş öğretmenliği yapmış ve Köy Enstitülerinden mezun olmuş öğretmen ve sanatçı(ressam) aynı zamanda sanat eğitimcileri oluşturmaktadır.

1. Kendinizi tanıtır mısınız, Köy Enstitüleriyle ilişkiniz nedir?
(Adı Soyadı, doğum yeri ve yılı, öğretmenlik yaptığınız ya da eğitim gördüğünüz Köy Enstitüsü ve yılı, mesleğiniz?)
2. Köy Enstitülerinin eğitim anlayışı genel olarak nasıldır?
3. Köy Enstitülerinde verilen sanat eğitiminin ve güzel sanatlar/resim-iş eğitiminin genel özellikleri nelerdir?
4. Köy Enstitülerinde eğitim, sanat eğitimi ve güzel sanatlar eğitimi anlayışı günümüzün sanat eğitimi anlayışına katkıları olabilir mi?